

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav archivnictví a pomocných věd historických

Diplomová práce

HISTORIE FARNOSTI VLACHOVO BŘEZÍ V 17. - 19. století

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, Csc.

Autor práce: Bc. Jana Hlavová

Studijní obor: Archivnictví navazující

Ročník: 2.

2012

ANOTACE

HLAVOVÁ, Jana, *Historie farnosti Vlachovo Březí v 17. – 19. století*, diplomová práce, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Ústav archivnictví a pomocných věd historických, 2011, 163 stran + 17 stran příloh.

Předkládaná diplomová práce se zabývá na základě dostupných pramenů chodem farnosti, na kterém se podílel nejenom farář se svými farníky, ale také ostatní církevní i světské orgány. Pozornost je věnována nejenom jednotlivým duchovním správcům, ale také jejich povinnostem od péče o svěřené farníky po zajištění hmotného stavu kostela a fary. Úvodní část shrnuje literaturu a prameny k danému tématu, po ní jsou zařazeny kapitoly věnující se církevní správě po Bílé hoře až do konce 19. století, reorganizaci církevní správy po Bílé hoře a vývoji duchovní správy v Prácheňském kraji. Jádro celé práce tvoří pět kapitol, ve kterých je podán vývoj farnosti od poloviny 17. století do druhé poloviny 19. století. Nejprve je popsána farnost na základě její rozlohy a počtu duší v ní žijících. Další kapitola je věnována vzniku a historii farnosti, místním duchovním správcům a vizitacím. Dále následuje kapitola o povinnostech faráře a účasti farníků na duchovním životě farnosti, rozdělená na povinnosti každodenní (bohoslužby), takřka každodenní (křesťanská cvičení) a ojedinělé (svátost biřmování a procesí) a ukončena školními záležitostmi. Poslední dvě kapitoly se zabývají hospodařením a správou farního a zádušního majetku, a sakrálními objekty v rámci farnosti a jejich vybavením. Celkové shrnutí je uvedeno v závěru.

ANNOTATION

HLAVOVÁ, Jana, *The history of the Vlachovo Březí parish in 17. - 19th century*, Diploma work, Faculty of Philosophy, University of South Bohemia, Institute of Archival Science and Auxiliary Science of History, 2012, 163 pages + 17 pages supplements.

This dissertation introduces the run of the Vlachovo Březí parish, which was participated not only by the parson and his parishioners, but also with other religious and secular authorities. It is based on accessible sources. The attention is devoted not only to each parson, but also their responsibility, from the care for his parishioners to the securing of the material state of church and parsonage. Introductory section summarizes the literature and sources on the topic. After this section are chapters devoted to the ecclesiastical administration after the Battle of White Mountain to the 19th century, the reorganization of the ecclesiastical administration after the Battle of White Mountain and spiritual development in the Prácheň region. The core of this thesis consists of five chapters, in which is the evolution of the parish by the first half of the 17th century to the second half of the 19th century given. First, the parish is described on its size and number of souls living in it. Next chapter is dedicated to the establishment and history of the parish, local priests and visitations. The following chapter is about duties of the priest and parishioners participate in the spiritual life of the parish, which are divided into daily duties (divine service), almost daily (Christian practice), sporadic (sacrament of Confirmation and procession) and ending with scholastic questions. The last two chapters deal with the management and administration of parish property, sacral objects in the parish and its equipment. The overall summary is given at the end.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala zcela samostatně za použití uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponenta práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textů mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 27. července 2012

.....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat všem, kteří mi pomohli v sestavení této práce. Největší dík patří vedoucí mé práce doc. PhDr. Marii Ryantové, Csc., za její podnětné rady, připomínky a konzultace, především ale za trpělivost, kterou se mnou po celou dobu musela mít. Dále děkuji pracovníkům Národního archivu v Praze a Státního okresního archivu v Prachaticích za vstřícnost, ochotu a příjemnou komunikaci. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mým blízkým a přátelům za jejich pochopení a podporu během celého mého studia.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Církevní vývoj po Bílé Hoře	16
2.1. Církevní poměry a rekatolizace v 17. století.....	16
2.2. Vývoj v 18. století a josefinismus	21
2.3. Revoluční rok 1848	24
3. Reorganizace církevní správy po Bílé hoře	25
3.1. Selhání a úspěchy při zřizování biskupství	25
3.2. Vikariáty a farní síť	27
4. Průběh rekatolizace a změny duchovní správy v Prácheňském kraji s ohledem na Prachatický vikariát	32
4.1. Správní organizace Prácheňského kraje	32
4.2. Církevní situace v letech 1620 až 1785.....	33
4.3. Zřízení Českobudějovického biskupství.....	38
4.4. Správní organizace českobudějovické diecéze.....	40
4.5. Výchova kněžského dorostu.....	41
4.6. Barokní zbožnost.....	43
5. Farnost Vlachovo Březí	45
5.1. Rozloha farnosti	45
5.2. Počet duší	47
6. Vývoj farnosti a její duchovní správci	51
6.1. Vznik a vývoj farnosti do konce 16. století.....	53
6.2. Osudy farnosti od počátku 17. století do konce 19. století.....	59
6.3. Vizitace.....	68
7. Služba duchovního správce a účast farníků na duchovním životě ve farnosti	71
7.1. Bohoslužby v průběhu církevního roku	72
7.2. Křesťanská cvičení	81
7.3. Svátost biřmování.....	89
7.4. Procesí	89
7.5. Milostivá léta.....	91
7.6. Pobožnosti a události vedoucí k získání plnomocných odpustků.....	93
7.7. Modlitby a pobožnosti za duchovní působící v diecézi.....	94
7.8. Pobožnosti obětované za členy panovnické rodiny	95

7.9.	Pobožnosti obětované za papeže, arcibiskupy a biskupy	96
7.10.	Prosebné modlitby a procesí.....	98
7.11.	Mimořádné ohlášky	98
7.12.	Školní záležitosti	100
8.	Hospodaření – finanční a majetkové záležitosti.....	106
8.1.	Správa farního majetku.....	106
8.1.1.	Nemovitý majetek	109
8.1.2.	Stálé příjmy	112
8.1.3.	Akcidenční platy.....	117
8.2.	Správa zádušního jmění.....	120
8.2.1.	Nemovitý majetek	123
8.2.2.	Peníze s úroky	124
8.2.3.	Tzv. železný dobytek.....	125
8.2.4.	Ostatní příspěvky.....	126
8.2.5.	Příjmy z prodeje a darování.....	128
8.2.6.	Výdaje	129
8.2.7.	Dluhy	130
8.3.	Příjem školy.....	132
9.	Kostely a jejich vybavení	133
9.1.	Farní kostel Zvěstování Panny Marie ve Vlachově Březí a jeho úpravy a vybavení	134
9.2.	Filiální kostel sv. Václava v Předslavicích.....	139
9.3.	Kaple sv. Ducha ve Vlachově Březí.....	140
9.4.	Vybavení kostelů.....	141
9.5.	Kamenné sochy, kříže a boží muka ve farnosti	145
10.	Závěr.....	149
	SEZNAM ZKRATEK	152
	POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	154
	PŘÍLOHY	162

1. Úvod

Hlavním cílem předkládané práce je na základě dostupných pramenů přiblížit vývoj a chod farnosti Vlachovo Březí, které prozatím byla věnována částečná pozornost v několika článcích či regionální literatuře.¹ Práce se zabývá rozbořem farnosti co do počtu duší a její rozlohy; mimo to je nastíněn vznik farnosti s chronologickým přehledem vlachovobřezských farářů, dále je zahrnuto připojení filiálky Předslavice a problematika funkce kaplana, a také jsem se soustředila na povinnosti faráře a podíl farníků na chodu farnosti. Snahou bylo rovněž poskytnout přehled o hospodářském zázemí farní správy. Tato práci by tak měla poskytnout obraz o fungování duchovní správy po Bílé hoře až do konce 19. století, se zaměřením na 17. – 18. století.

První kapitoly se snaží o stručné shrnutí pobělohorské církevní problematiky, které bylo věnováno několik souhrnných prací, komplexní dílo z hlediska církevní správy představují jistě *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*.² Církevním poměrům se dále věnoval Jaroslav Kadlec,³ Václav Medek,⁴ Miloš Trapl,⁵ Jiří Mikulec⁶ a nově také kapitoly v práci Václava Bůžka a kol.⁷ Pobělohorskou církevní situaci v pražské diecézi dokumentuje monografie o Arnoštu Vojtěchovi z Harrachu⁸ v první polovině 17. století, přelomu století se věnuje práce Antonína Podlahy *Dějiny arcidiecéze pražské*.⁹ Na dějiny a vývoj pražské arcidiecéze se ve své práci zaměřuje Zdeňka Hledíková a Jaroslav V. Polc,¹⁰ v časopiseckých studiích se arcidiecézí zabývá Eliška Čáňová.¹¹

¹ Pavla STUHLÁ, *Slavný počátek lásky k bližnímu a chudinského ústavu ve Vlachově Březí roku 1786*, Sv. Jan Prachatický. Vikariátní měsíčník regionu sv. Jana Neumanna 3, 2007-2008, č. 5 (únor-březen 2008), s. 5-6; TÁŽ, *Chudoba za kněžské povolání P. Karla Hubky (1697-1724)*, Rodopisná revue 9, 2007, č. 4, s. 12; TÁŽ, *Společenství poutníků do Mariazell ve Vlachově Březí. (Přípisek ke článku M. Gažihovo ve Zlaté stezce 12-13/2005-2006)*, Zlatá stezka 14, 2007, s. 207-216; TÁŽ, *Náhrobník v podlaze kostela sv. Vojtěcha ve Lštění aneb Kněžské putování P. Františka Adama Hlaváče (1696-1743)*, Zlatá stezka 15, 2008, s. 70-92; Josef BROŽ, *Obraz z minulosti Vlachova Březí*, Vlachovo Březí 2008; Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí 1538-1988*, Vlachovo Březí 1988.

² Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan DOBEŠ-Jan JANÁK, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005.

³ Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin 2*, Praha 1991.

⁴ Václav MEDEK, *Cesta české a moravské církve staletími*, Praha 1982.

⁵ Věnoval se rovněž církevním dějinám v 19. století. Miloš TRAPL, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: Zdeňka Hledíková-Jaroslav V. Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, Praha 1994, s. 251-276.

⁶ Jiří MIKULEC, 31. 7. 1627. *Rekatolizace šlechty v Čechách. Čí je to země, toho je i náboženství*, Praha 2005.

⁷ Václav BŮŽEK a kol. (edd.), *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010 (= Edice Česká historie 22).

⁸ Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.

⁹ Antonín PODLAHA, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. I. Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694-1710)*, Praha 1917.

¹⁰ Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jaroslav V. POLC (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, Praha 1994.

V práci Jiřího Mikulce,¹² studii Josefa Hanzala¹³ či Jaroslava Kadlece¹⁴ a ve sborníku Jindřicha Francka¹⁵ je rozebíráno tak často probírané téma rekatolizace. Mezi práce zabývající se obdobím vlády Josefa II. a jeho reformami lze zařadit studie Věry a Karla Beránkových o rušení klášterů¹⁶ a studii Rudolfa Sanderu o Duchovní komisi českého zemského gubernia,¹⁷ která se podílela na reorganizaci pražské arcidiecéze. Tolerančnímu patentu a jeho vlivu na duchovní život se ve své práci věnovala Eva Melmuková.¹⁸

O organizaci pražské arcidiecéze a vzniku biskupství pojednávají práce Jaroslava Kadlece,¹⁹ Zdeňky Kokoškové,²⁰ Marie Mackové,²¹ Zdeňka Boháče²² a Pavla R. Pokorného.²³ Farní organizace byla rozebírána ve starších pracích Františka Štědrého²⁴ a Tomáše V. Bílka,²⁵ nověji se této problematice věnoval ve studii *Problémy farní organizace pobělohorských Čech* Eduard Maur.²⁶ Nižším klérem se pak zabývají práce Marie Ryantové a Zdeňky Kokoškové o sociální a kulturní úrovni duchovních.²⁷ Dílčí studii zaměřenou

¹¹ Eliška ČÁŇOVÁ, *Vývoj správy pražské arcidiecéze v době násilné rekatolizace Čech (1620-1671)*, SAP 35, 1985, s. 486-560; TÁŽ, *Soupis poddaných podle víry*, *Paginae historiae*, 1992, s. 69-81; TÁŽ, *Seznamy obyvatel vzniklé při rekatolizační činnosti jako prameny pro demografickou statistiku*, HD 8, 1983, s. 61-74.

¹² Jiří MIKULEC, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích*, Praha 1992; TÝŽ, 31. 7. 1627. *Rekatolizace*.

¹³ Josef HANZAL, *Pobělohorská rekatolizace v jižních Čechách*, JSH 48, 1979, s. 181-191.

¹⁴ Jaroslav KADLEC, *Rekatolizace v Čechách*, in: Zdeňka Hledíková-Jaroslav V. Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, s. 129-149.

¹⁵ Jindřich FRANCEK (ed.), *Rekatolizace v českých zemích*, Pardubice 1995.

¹⁶ Karel BERÁNEK-Věra BERÁNKOVÁ, *Rušení klášterů za Josefa II.*, in: Zdeňka Hledíková-Jaroslav V. Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství*, s. 209-224.

¹⁷ Rudolf SANDER, *České zemské gubernium a církevní záležitosti v době josefínské*, SAP 45, 1995, č. 1, s. 73-130.

¹⁸ Eva MELMUKOVÁ, *Patent zvaný toleranční*, Praha 1999.

¹⁹ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze. Znaky a portréty českobudějovických biskupů*, České Budějovice 1996.

²⁰ Zdeňka KOKOŠKOVÁ, *Pokusy o zřízení biskupství v západních Čechách v rámci rekatolizačních snah v 17. století*, in: Z archivních depozitářů. Pavle Burdové k 70. narozeninám, Praha 1998, s. 46-56.

²¹ Marie MACKOVÁ, *První královehradecký biskup*, in: Jindřich Francek (ed.), *Rekatolizace*, s. 95-100.

²² Zdeněk BOHÁČ, *Vývoj diecézní organizace českých zemí*, in: Zdeňka Hledíková (ed.), *Traditio et Cultus*, Praha 1993, s. 21-35.

²³ Pavel R. POKORNÝ, *Jičínské biskupství*, in: Jindřich Francek (ed.), *Rekatolizace*, s. 73-84.

²⁴ František ŠTĚDRÝ, *Počet far v době předhusitské a po Bílé hoře*, SHK 21, 1920, s. 10-30; TÝŽ, *Znovuzřízení katolické duchovní správy po r. 1620*, SHK 26, 1925, s. 33-47; 27, 1926, s. 64-68, 122-125.

²⁵ Tomáš V. BÍLEK (ed.), *Stav far roku 1650-1652 v krajích Chrudimském (zvláště na panství Pardubickém), Královehradeckém, Boleslavském, Slánském a Žateckém, pak v knížectví Fridlandském l. 1630*, *Památky archeologické* 13, 1885-1886, s. 9-16, 91-102, 177-182, 263-268, 325-332.

²⁶ Eduard MAUR, *Problémy farní organizace pobělohorských Čech*, in: Zdeňka Hledíková (ed.) *Traditio et Cultus*, s. 163-176.

²⁷ Marie RYANTOVÁ, *Příspěvek k poznání struktury jihočeského světského kléru v období vrcholící rekatolizace*, JHS 57, 1988, s. 61-72; Zdeňka KOKOŠKOVÁ, *K problematice nižšího světského kléru v období upevňování výsledků násilné rekatolizace*, *Sborník prací členů Socialistického svazu mládeže Státního ústředního archivu v Praze* 2, 1989, s. 61-74; Zdeňka KOKOŠKOVÁ-Marie RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň nižšího kléru v druhé polovině 17. a v prvních desetiletích 18. století*, in: Zdeňka Hledíková- Jaroslav V. Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344-1994*. Praha 1994, s. 150-163.

na vizitace a vizitační písemnosti v 17. století s ohledem na farní klérus pražské arcidiecéze vytvořila Veronika Semerádová.²⁸

Pro kapitolu zabývající se církevními dějinami a duchovní organizací jižních Čech s ohledem na Prachatický vikariát je využita především velice zdařilá práce Pavly Stuchlé (původně se jednalo o dizertační práci)²⁹ a její dílčí článek o katolické duchovní správě na Prácheňsku.³⁰ Mimo to k poznání duchovní správy v Prácheňském kraji přispěly také články Martina Zemana³¹ a sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 11. září 2007 v městské galerii ve Vodňanech.³²

Snahy postihnout dějiny a vznik Českobudějovického biskupství korunují starší německá díla Franze Mardetschlägra³³ a Johanna Trajera³⁴ a nověji o této problematice pojednávají ve svých pracích Jaroslav Kadlec,³⁵ Miroslav Novotný³⁶ a Rudolf Svoboda,³⁷ který rovněž vytvořil význačnou monografii o českobudějovickém protobiskupovi Janu Prokopu Schaffgotschem.³⁸

Církevní problematice se zaměřením na hospodářské záležitosti jsou také věnovány práce a studie Pavla Pumpra,³⁹ Pavly Stuchlé⁴⁰ či Blanky Zilynské,⁴¹ dále vznikaly i konkrétní práce rozebírající desátek,⁴² železné krávy⁴³ či roli kostelníků.⁴⁴

²⁸ Veronika SEMERÁDOVÁ, *Vizitační písemnosti Čech 17. století (Farní kostely a farní klérus pražské arcidiecéze v letech 1623-1694)*, SAP 47, 1997, č. 1, s. 125-204.

²⁹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát 1676-1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.

³⁰ TÁŽ, *Katolická duchovní správa na Prácheňsku na přelomu 17. a 18. století*, in: Ondřej František Jakub de Waldt (1683-1752) a jeho doba. Symposium věnované osobě, dílu a době píseckého rodáka, faráře, kazatele a literáta, Dobruška 2005, s. 87-93.

³¹ Martin ZEMAN, *Farnosti a farní duchovenstvo vikariátu Blatná a Netolice*, in: Celostátní studentská vědecká konference Historie 2000, České Budějovice 2001, s. 71-96.

³² Pavla STUHLÁ (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757)*, Vodňany 2008.

³³ Franz MARDETSCHLÄGER, *Kurz gefasste Geschichte des Bistums und der Diöcese Budweis zur Jubiläumsfeier ihres hundertjährigen Bestehens*, Budweis 1885.

³⁴ Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, Budweis 1862.

³⁵ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*.

³⁶ Miroslav NOVOTNÝ, *Českobudějovická diecéze v kontextu církevní správy v českých zemích v 18. - 20. století*, in: Vývoj církevní správy na Moravě. XXVII. Mikulovské sympozium 2002, Brno 2003, s. 169-180.

³⁷ Rudolf SANDER, *Proces založení českobudějovického biskupství v letech 1783-1789*, *Studia theologica* 10, č. 3 [33], podzim 2008, s. 19-39.

³⁸ TÝŽ, *Jan Prokop Schaffgotsche. První biskup českobudějovický*, Brno 2009.

³⁹ Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010.

⁴⁰ Pavla STUHLÁ, *Instrukce pro hospodaření se zádušním jměním na eggenberských a schwarzenberských panstvích z let 1708 a 1725*, *Výběr* 36, 1999, č. 2, s. 118-122.

⁴¹ Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, in: Ivan Hlaváček (ed.), *Facta probant homines*, Praha 1998, s. 535-548.

⁴² František VACEK, *Dějiny církevního desátku v Čechách a na Moravě*, *Časopis pro dějiny venkova* XXII, č. 1, 1933, s. 1-14.

⁴³ Karolina ADAMOVÁ, *Tak zvaná věčná (železná) zvířata a jejich funkce v hospodářském zajištění církevních institucí se zaměřením na české země (14. - 19. století)*, *Acta universitatis carolinae*, s. 127-151.

Významné místo zaujímají také práce zabývající se barokní zbožností, mariánskými družinami a kultem světců.⁴⁵

Církevní problematice na regionální úrovni je ovšem věnována také řada prací studentů a absolventů Jihočeské univerzity.⁴⁶

Vlastní text věnující se farnosti ve Vlachově Březí je sestaven do několika kapitol, které nejprve pojednávají o rozboru farnosti z hlediska její rozlohy, kdy se základním pramenem pro její poznání stávají nejenom *Zádušní registra* pro léta 1662-1674,⁴⁷ ale především *Duchovní příznávací tabely* z roku 1713.⁴⁸ V této kapitole se věnuji také počtu duší ve farnosti, kdy vycházím ze základního předpokladu, že duši představuje ten, kdo je schopen přistoupit ke zpovědi a sv. přijímání. Zpovědní seznamy pražské arcidiecéze byly vydány edičně, nejstaršími zpovědními seznamy z let 1570-1670 se zabývala Eliška Čáňová,⁴⁹ na ni pak chronologicky navazuje starší edice Josefa Vítězslava Šimáka.⁵⁰ Problému velikonoční zpovědi a z ní vyplývajících zpovědních seznamů se v časopiseckých studiích věnovaly již zmíněná Eliška Čáňová⁵¹ a Marie Ryantová⁵². Mimo zpovědní seznamy měly být od počátku

⁴⁴ Jan ŠIMÁNEK, *Úřad venkovských kostelníků na příkladu jihočeských farností Doudleby a Kamenný Újezdec v 17. a 18. století*, in: *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, Opera historica 12, 2007, s. 169-185.

⁴⁵ Vít VLNAS (ed.), *Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století*, Praha 2001; Jan ROYT, *Lidová zbožnost v 17. a 18. století a její obraz ve výtvarném umění*, in: Zdeňka Hledíková-Jaroslav V. Polc, *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, Praha 1994, s. 179-196; Martin WEIS, *Role mariánského kultu při rekatolizaci českých zemí*, Teologické texty 15, 2004, č. 5, s. 203-204; Miroslav NOVOTNÝ, *Mariánské družiny na jihu Čech od konce 16. do počátku 20. století*, JSH 71, 2002, s. 281-294; Josef HANZAL, *Mariánský kult v barokních Čechách*, in: Jindřich Francek (ed.), *Rekatolizace*, s. 17-27.

⁴⁶ Jana BENEŠOVÁ, *Fara a kostel v Lišově v době „dlouhého“ 19. století*, České Budějovice 2009 (diplomová práce na HÚ FF JČU); Jan ŠIMÁNEK, *Venkovské farnosti Doudleby a Kamenný Újezd v době baroka*, České Budějovice 2007 (rigorózní práce na HÚ FF JČU) a na Ústavu archivnictví a PVH FF JČU se tímto tématem zabývaly diplomové práce Lucie HESOUNOVÁ, *Maltézská fara v Horažďovicích (1251-1850)*, České Budějovice 2009; Miluše WAGNEROVÁ, *Historie farnosti Olešnice na konci 18. a v průběhu 19. století*, České Budějovice 2011.

⁴⁷ SOKA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, sign. II-73.

⁴⁸ NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely z roku 1713 pro vikariát Netolice*, sign. B 15/15.

⁴⁹ Eliška ČÁŇOVÁ (ed.), *Prameny pro hospodářské a sociální dějiny. 1. Nejstarší zpovědní seznamy 1570-1666*, I., II., Praha 1973; TÁŽ, (ed.), *Prameny pro hospodářské a sociální dějiny 2. Nejstarší zpovědní seznamy 1628-1670*, III., Praha 1978.

⁵⁰ Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecéze Pražské z let 1671-1725*, Praha 1909-1938, I./1 (I, II), *Boleslavsko. Čáslavsko*, Praha 1918; II./1 (V), *Bechyňsko*, Praha 1928; II./2 (VI), *Vltavsko*, Praha 1929; II./3 (VII), *Podbrdsko*, Praha 1929; II./4 (VIII), *Prácheňsko*, Praha 1931; III./1 (IX, X), *Plzeňsko. Loketsko*, Praha 1935; III./2 (XI), *Žatecko*, Praha 1937; III./3 (XII), *Slánsko*, Praha 1937; XIII.-XV., *Rakovnicko. Praha s okolím. Kladsko*, Praha 1938.

⁵¹ Eliška ČÁŇOVÁ, *K problematice studia zpovědních seznamů arcibiskupství pražského jako pramene pro demografickou statistiku*, HD 5, 1971, s. 47-60; TÁŽ, *Nejstarší zpovědní seznamy arcidiecéze pražské jako pramen pro demografickou statistiku*, HD 6, 1972, s. 59-77.

⁵² Marie RYANTOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy a výkazy panství Vysoký Chlumecký ze čtyřicátých a počátku padesátých let 17. století*, Acta universitatis carolinae – Historia universitatis carolinae pragensis 2010, s. 147-168.

18. století vypracovávány pro pražskou arcidiecézi také statistiky ostatních udělených svátostí. Jejich menší přehled jsem se pokusila nastínit na základě *Sbírky matrik pro farnost Vlachovo Březí*,⁵³ zaměřila jsem se na deset let před zvolením kaplana (resp. na léta 1710-1720), abych nastínila pracovní vytížení faráře, a tak také jeden z důvodů, proč tudíž byla roku 1720 zřízena funkce kaplana ve farnosti.

Další kapitola začíná vznikem farnosti a zaměřuje se na duchovní správce, kteří se v ní vystřídali až do konce 19. století. S využitím regionální literatury jsou informace rovněž doplněny z archivních materiálů, jako základní pramen zde posloužila *Pamětní kniha*,⁵⁴ založená roku 1734 P. Josefem Brauhofferem, která podává přehled kněží působících ve farnosti po Bílé hoře, kdy byla farnost znovu obsazena. Dále v ní lze nalézt záznamy o jmenování a instalaci farářů z druhé poloviny 18. století a také poznámky o jejich předchozím působení. Informace o P. Janu Michaelu Brixovi můžou být srovnány s jeho poznámkami v knize *Křesťanských cvičení*,⁵⁵ kdy na začátku svých záznamů poznamenal, kde působil před svým působením ve Vlachově Březí. Další informace o farářích jsou získávány ze *Sbírky matrik*,⁵⁶ ze spisového materiálu uloženého v Archivu města Vlachovo Březí,⁵⁷ ale také z testamentů dvou vlachovobřezských farářů.⁵⁸

Úkolem faráře bylo starat se o své ovečky a ty mu naopak měly určitým způsobem vycházet při jeho činnosti vstříc. Povinnosti faráře ve farnosti a účast farníků na duchovní správě jsou pak popsány v další kapitole, která se zabývá rozborem liturgického roku a bohoslužbami; výukou věřících, procesími, která se ve farnosti konala; a také školními záležitostmi, kdy farář měl kontrolovat školní výuku. Bohužel zde jsem byla značně limitována dostupnými prameny týkajícími se této problematiky. Základním pramenem mi byla *Knih křesťanských cvičení*,⁵⁹ zahrnující léta 1746-1802, mimo termínů katechezí poskytuje informace o konaných procesích, nemoci farářů, biřmování a od roku 1771 jsou

⁵³ SOA Třeboň, *Sbírka matrik, DÚ Vlachovo Březí, Matrika narozených 1704-1726; TAMTÉŽ, Matrika zemřelých a oddaných 1704-1739.*

⁵⁴ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Pamětní kniha I*, sign. II-1. Pamětní kniha je paginována ale pouze od první strany až do čísla 53; od strany 54 se již kronika nečíslovala. Přesto není paginování zcela přesné, po s. 46 následuje nepaginovaný dvojlist a za ním pokračuje opět s. 47 až 53.

⁵⁵ TAMTÉŽ, *Knih křesťanských cvičení*, nepag.

⁵⁶ SOA Třeboň, *Sbírka matrik, DÚ Vlachovo Březí, Matrika narozených 1861-1871; TAMTÉŽ, Matrika oddaných a zemřelých 1704-1739; TAMTÉŽ, Matrika narozených 1727-1765; TAMTÉŽ, Matrika oddaných a zemřelých 1739-1786; TAMTÉŽ, Matrika narozených, oddaných a zemřelých 1795-1820; TAMTÉŽ, Matrika zemřelých 1821-1839; TAMTÉŽ, Matrika zemřelých 1840-1866; TAMTÉŽ, Matrika zemřelých 1866-1886.*

⁵⁷ SOKA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Církev římskokatolická. Opravy kostela (1864-1878/1884-1944)*, sign. VII/6, č. kartonu 23, nefol.

⁵⁸ NA Praha, APA 1, *Testamenta*, sign. E 12/1-11, č. kartonu 2965 (rok 1731); TAMTÉŽ, č. kartonu 3098 (rok 1770)

⁵⁹ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knih křesťanských cvičení.*

v ní také ohlašovány nadcházející bohoslužby. *Knihy ohlášek bohoslužeb* pocházejí až z let 1865-68, 1869-1876 a 1877-1886⁶⁰ a přinášejí informace o podmínkách získání odpustků, o konaných kanonických vizitacích, o vzpomínkách a modlitbách za královskou rodinu, za papeže, či za ostatní duchovní (biskupy či kněze). Mimoto je lze považovat i za jisté knihy „ztrát a nálezů“, kdy farář ohlašoval farníkům, jaké zapomenuté předměty byly nalezeny v chrámu Páně či v jeho okolí. Od roku 1865 v nich byla oznamována také konaná křesťanská cvičení. Další informace pro starší dobu byly nadto doplňovány z *Pamětní knihy*, z *Duchovních příznávacích tabelí* a z *Farářských relací*.

Poslední dvě kapitoly se zabývají finančními záležitostmi a hmotným vybavením kostelů. Kapitola „Hospodaření – finanční a majetkové záležitosti“ je rozdělena na podkapitoly zabývajícími se správou farního majetku a správou zádušního majetku. Následující kapitola se věnuje nejenom stavebnímu vývoji a úpravám farního a filiálního kostela, ale také jejich vybavení; kromě toho jsou v ní evidovány také menší církevní stavby od kaple sv. Ducha nad městečkem po sochy, kapličky a jednotlivé kříže stojící ve farnosti. Základními prameny pro tyto dvě kapitoly, resp. pro finanční i hmotné záležitosti a vybavení kostelů a far, se mi stala *Zádušní registra kostela*,⁶¹ odpovědi na vybraných 42 otázek relací zaslaných farářům v letech 1676/1677 a 1700,⁶² *Inventáře* z let 1704-1772,⁶³ *Duchovní příznávací tabely* z roku 1713, kniha *Taxa štóly* (1825-1876)⁶⁴ a spisový materiál zahrnující *Kostelní účty* z let 1732-1839 a *Nadace* z let 1771-1924.⁶⁵ Roku 1835 založil P. Emanuel Aschwitz knihu *Popsání křížů, kaplí a soch na farní osadě* (1835 -1862), z níž je čerpána většina informací o vzniku, opravách a údržbě soch, křížů a kapliček nejenom ve městečku Vlachově Březí, ale také v přifařených vesnicích.⁶⁶

Jelikož jsem se ve své práci zaměřila především na 17. a 18. století s přesahem do 19. století (resp. do roku 1886) v kapitole „Služba duchovního správce a účast farníků

⁶⁰ TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb 1865-1868* (dále jen *Knihy ohlášek bohoslužeb I*), sign. I-27, č. knihy 27, nepag.; TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb 1869-1876* (dále jen *Knihy ohlášek bohoslužeb II*), sign. I-28, č. knihy 28, nepag.; TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb 1877-1886* (dále jen *Knihy ohlášek bohoslužeb III*), sign. I-29, č. knihy 29, nepag.

⁶¹ Zádušní registra z let 1662-1674 jsou uložena v SOKA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, sign. II-73; Zádušní registra z roku 1662 byla rovněž přepsána do Pamětní knihy farnosti, s. 1-15.

⁶² NA Praha, APA 1, *Farářské relace z let 1677 z vikariátu Netolice*, sign. B 12/6; TAMTÉŽ, *Farářské relace z let 1700 pro vikariát Prachatice*, sign. B 14/7.

⁶³ Inventář z roku 1704, 1743, 1770 a 1772 jsou uloženy v NA Praha, APA 1, *Inventáře kostelů, far a farních důchodů – Vlachovo Březí*, sign. D 85-90, č. kartonu 2411, nefol.; mimo to se ještě v Pamětní knize na s. 48-53 nachází zanesený inventář z roku 1734.

⁶⁴ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Taxa štóly*, sign. I-36, č. knihy 36, nepag.

⁶⁵ TAMTÉŽ, Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, sign. V., č. kartonu 1; TAMTÉŽ, *Nadace*, sign. V/1-3, č. kartonu 1.

⁶⁶ TAMTÉŽ, *Popsání křížů, kaplí a soch na farní osadě*, sign. I-38, č. knihy 38.

na duchovním životě ve farnosti“, byla jsem limitována množstvím dochované písemné produkce farnosti z tohoto období. Písemnosti vedené ve farnosti Vlachovo Březí by se daly klasifikovat (vycházím z obsahově-věcného členění písemností ve článku Lenky Martínkové *Archivy far a vikariátů na Pelhřimovsku*)⁶⁷ na:

1. Organizace a správa farnosti – písemnosti vzniklé z přímé i přenesené pravomoci církevních orgánů. Lze sem zařadit pamětní záležitosti zaznamenané v již zmíněné *Pamětní knize*,⁶⁸ která obsahuje zápisy týkající se vlachovobřežské farnosti a předslavické filiálky, inventář kostela (1734), přehledy desátku (1773), přepsaná zádušní registra (1662), tereziánské fassé (1713), neúplné přiznávací tabely duchovních (1746), poznamenání procesí, záznamy o fundacích a zaznamenanou přísahu porodní báby. Své místo v této skupině zaujímají nejenom různá nařízení a patenty světských orgánů z let 1750-1814,⁶⁹ ale také cirkuláře a výnosy českobudějovické konzistoře v rozmezí let 1785-1847.⁷⁰

2. Pastorační činnost – v této skupině se nacházejí dokumenty týkající se evidence farníků jako *Soupisy duší*⁷¹ z let 1813-1863, ale rovněž sem patří agenda zaznamenávající vlastní péči o duše jako již zmíněná *Knihy křesťanských cvičení*⁷² z let 1746-1802 a tři *Knihy ohlášek bohoslužeb*⁷³ (1865-1886). Mimo to sem lze zahrnout knihy vedené pro evidenci záležitostí snoubenců – *Knihy zkoušek manželských*⁷⁴ (1746-1837) a *Knihy prohlášek snoubenců*⁷⁵ (1826-1874), jedná se o knihy ryze statistické zaznamenávající data zkoušek a prohlášek snoubenců. S vizitacemi a jejich agendou, která se v archivu farnosti Vlachovo

⁶⁷ Lenka MARTÍNKOVÁ, *Archivy far a vikariátů na Pelhřimovsku (Několik poznámek k jejich písemnostem na Pelhřimovsku od pobělohorské doby do počátku 20. století)*, AČ 55, 2005, č. 2, s. 89-116.

⁶⁸ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Pamětní kniha I*.

⁶⁹ TAMTÉŽ, *Knihy nařízení světské vrchnosti 1750-1799*, sign. I-2, č. knihy 2; TAMTÉŽ, *Knihy nařízení světské vrchnosti 1800-1814*, sign. I-3, č. knihy 3.

⁷⁰ TAMTÉŽ, *Knihy nařízení českobudějovického biskupství 1785-1847*, sign. I-7, č. knihy 7.

⁷¹ TAMTÉŽ, *Soupis osadníků 1813*, sign. I-13, č. knihy 13; TAMTÉŽ, *Soupis osadníků 1816*, sign. I-14, č. knihy 14; TAMTÉŽ, *Soupis osadníků 1821*, sign. I-15, č. knihy 15; TAMTÉŽ, *Soupis osadníků 1824*, sign. I-16, č. knihy 16; TAMTÉŽ, *Soupis osadníků (Vlachovo Březí) 1857*, sign. I-17, č. knihy 17; TAMTÉŽ, *Soupis osadníků (vesnice osadní) 1857*, sign. I-18, č. knihy 18; TAMTÉŽ, *Soupis osadníků (Vlachovo Březí) 1859*, sign. I-19, č. knihy 19; TAMTÉŽ, *Soupis osadníků (Vlachovo Březí) 1863*, sign. I-20, č. knihy 20; TAMTÉŽ, *Soupis osadníků (vesnice osadní) 1863*, sign. I-21, č. knihy 21.

⁷² TAMTÉŽ, *Knihy křesťanských cvičení*.

⁷³ TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb I, Knihy ohlášek bohoslužeb II, Knihy ohlášek bohoslužeb III*.

⁷⁴ TAMTÉŽ, *Knihy zkoušek manželských 1746-1809*, sign. I-10, č. knihy 10; TAMTÉŽ, *Knihy zkoušek manželských 1809-1820*, sign. I-11, č. knihy 11; TAMTÉŽ, *Knihy zkoušek manželských 1820-1837*, sign. I-12, č. knihy 12.

⁷⁵ TAMTÉŽ, *Knihy prohlášek snoubenců 1826-1834*, sign. I-22, č. knihy 22; TAMTÉŽ, *Knihy prohlášek snoubenců 1857-1866*, sign. I-23, č. knihy 23; TAMTÉŽ, *Knihy prohlášek snoubenců 1866-1874*, sign. I-24, č. knihy 24.

Březí bohužel nedochovala, souvisí také svátost biřmování zaznamenávaná do *Knihy biřmovanců*,⁷⁶ dochované až z druhé poloviny 19. století.

3. Matriční agenda, která se původně nacházela ryze v rukou církve, ovšem postupně docházelo k jejímu postátnění vrcholícímu roku 1784, kdy se matriky staly veřejnými listinami. Ve farnosti Vlachovo Březí byly vedeny *matriky narozených, oddaných a zemřelých*⁷⁷ od roku 1650, resp. 1652. Ve spisovém materiálu farnosti jsou uloženy různé výkazy narozených manželských a nemanželských dětí, podklady pro zápisy do matrik, výpisy z matrik a jiné různé poznámky farářů.⁷⁸

4. Hospodářské záležitosti obsahují písemnosti o majetku kostela a záduší,⁷⁹ ale také různé nadační písemnosti⁸⁰ či *Rejstříky výsevku a sklizně*,⁸¹ *Knihy nájemníků farních pozemků*⁸² a knihu *Taxy štóly*.⁸³ Ve spisech se pak nacházejí různé záznamy o *Kostelních úctech, Nadacích* či *Obligacích*⁸⁴ pro léta 1732-1924.

5. Stavební agenda, kam se řadí materiály týkající se historie a stavby kostela a k němu příslušných farních budov. Bohužel takovýto především spisový materiál se pro farnost Vlachovo Březí dochoval až pro první polovinu 20. století, týká se hlavně přestavby těchto sakrálních objektů.⁸⁵ O vnitřním vybavení kostela a fary informuje kostelní inventář (1928).⁸⁶ Dále sem patří také pramen evidující soupis křížů, kapliček a soch ve farnosti, pořízený roku 1835 a doplněný roku 1942 o soupis dárců na opravu farního kostela ve Vlachově Březí.⁸⁷

Bohužel pro chudinské a školní záležitosti se v archivu farnosti Vlachovo Březí nenacházejí žádné prameny ani informace.

⁷⁶ TAMTÉŽ, *Matrika biřmovanců 1887-1931*, sign. I-9, č. knihy 9.

⁷⁷ Matriky jsou uloženy v SOA Třeboň a v nedávné době byly zpřístupněny veřejnosti také na internetových stránkách <http://digi.ceskearchivy.cz/>.

⁷⁸ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, sign. II-4a-3, č. kartonu 3 (1806-1934).

⁷⁹ TAMTÉŽ, *Knihy kostelních účtů z let 1818-1860*, sign. III/1 – III/12, č. knih 40-52; TAMTÉŽ, *Knihy účtů kaple svatého Ducha z let 1835-1860*, sign. III-13, č. knihy 53; TAMTÉŽ, *Přílohy ke kostelním účtům z let 1933-1946*, sign. III/15-III/19, č. knih 55-59.

⁸⁰ TAMTÉŽ, *Knihy účtů nadací z let 1894-1949*, sign. III-14, č. knihy 54; TAMTÉŽ, *Výkazy z nadací 1903-1918*, sign. I-33, č. knihy 33.

⁸¹ TAMTÉŽ, *Rejstřík výsevku a sklizně 1884-1910*, sign. I-34, č. knihy 34.

⁸² TAMTÉŽ, *Kniha nájemníků farních pozemků 1883-1891*, sign. I-35, č. knihy 35.

⁸³ TAMTÉŽ, *Taxa štóly*.

⁸⁴ TAMTÉŽ, sign. V, č. kartonu 1 (Kostelní účty 1732-1839); sign. II/1-3, č. kartonu 1 (Nadace 1771-1924); sign. II/3a-4 (Obligace 1890-1924).

⁸⁵ TAMTÉŽ, sign. IV/1-2, č. kartonu 4 (1902-1945).

⁸⁶ TAMTÉŽ, *Inventář kostela a fary 1928*, sign. I-37, č. knihy 37.

⁸⁷ TAMTÉŽ, *Popsání křížů, kaplí a soch na farní osadě 1835-1862, 1942*.

2. Církevní vývoj po Bílé Hoře

2.1. Církevní poměry a rekatolizace v 17. století

Protireformační úsilí, které bylo započato Tridentským koncilem, nabralo intenzity zejména po Bílé Hoře. Prvním krokem panovníka, který nastínil politiku Habsburků v církevní sféře, se stalo zrušení Rudolfova Majestátu 23. listopadu 1620. Problém rekatolizace se tedy netýkal pouze církve, ale stal se zároveň politickou záležitostí. Stávající pražský arcibiskup Jan Lohelius (1549-1622) považoval za důležité, aby v zemi nežili žádní nekatoličtí duchovní a nepůsobilo nekatolické vysoké učení. Proto byli roku 1623 ze země vyhnáni všichni nekatoličtí kněží bez rozdílu konfese.⁸⁸ O rok později byly jmenovány první královské rekatolizační komise, jejichž cílem bylo prozkoumat skutečný stav katolického náboženství; zaměřovaly se především na farnosti, jejich počet a poměry v nich. Komise podřízené přímo pražskému arcibiskupovi byly tvořeny nejenom duchovními, ale také světskými osobami. Úkolem komisí zřízených později, v letech 1627-1629, již bylo skutečné obrácení všech nekatolických obyvatel na pravou víru. Bohužel se tak častokrát dělo i pomocí různých donucovacích prostředků, jako byly hospodářská omezení, pokuty, upření občanských práv, vězení a v případě potřeby také povolání vojska. Kromě toho byla šířena celá řada patentů proti nekatolíkům a nejednou docházelo k násilnému přijetí katolictví.⁸⁹

Proti násilným praktikám ostře vystupoval nově jmenovaný pražský arcibiskup Arnošt Vojtěch z Harrachu (1623-1667), který byl vzhledem k složitosti doby jmenován již roku 1623 co nejdříve po Loheliově smrti. Značný vliv na rozhodování výše zmíněného měl kapucín P. Valerián Magni (1586-1661). Snažil se o prosazení postupné, ovšem pečlivé rekatolizace, která by měla tzv. mírný charakter. Ve skutečnosti neodmítal vyhánění nekatolických kazatelů i jiných osob odmítajících katolickou víru, navrhoval povinnou katolickou výchovu dětí, biskupy zaváděnou inkvizici proti kacířům, vyhledávání a ničení zakázaných knih atd., což se mnohdy neobešlo bez násilných praktik. Do procesu obnovy katolické víry podle Harracha neměl zasahovat stát, ale její průběh měl být zcela v rukou

⁸⁸ Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 73, 75; Eliška Čáňová, *Vývoj*, s. 507, 510.

⁸⁹ Václav MEDEK, *Cesta*, s. 202-203; Jiří MIKULEC, *31. 7. 1627. Rekatolizace*, s. 51, 53, 57-58; Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 74-78.

církve, tzn. arcibiskupa.⁹⁰ Na druhé straně rekatolizačních úsilí stáli císař a jezuité, kteří naopak považovali úlohu státu během rekatolizace za nezbytnou. Papež Urban VIII. (1623-1644), zapřísáhlý odpůrce jezuitů a Habsburků, se postavil na stranu pražského arcibiskupa. Roku 1625 ustanovil pátera Valeriána Magniho zplnomocněným vikářem kongregace de propaganda fide pro české země. Arcibiskup se tak stal prvním generálním komisařem katolické reformace, v jednotlivých krajích pak fungovaly podkomise, které se řídily pro ně vypracovanými instrukcemi, především měly lid přesvědčovat mírně a bez násilí.⁹¹ Na jednáních z roku 1626, která probíhala ve Vídni, se ale arcibiskupovi, jehož zastupoval P. Valerián Magni, nepodařilo prosadit své názory. Vzhledem k tomu, že státní moc disponovala více prostředky k nabytí převahy v řešených záležitostech, stala se vítězem ve věci postupu proti nekatolíkům. Církev tak byla napříště zcela závislou na světské moci, po hmotné stránce se musela spokojit s tím, co jí stát přidělil. Z tohoto stavu potom vyplývaly další neúspěchy církve jako spory o založení sufragánních biskupství v pražské arcidiecézi a její nesouhlas s neomezeným vlivem jezuitů na pražskou univerzitu.⁹²

Církevní správu ovšem zásadně ovlivnilo vydání Obnoveného zřízení zemského roku 1627 (10. května) pro Čechy a 1628 (10. května) pro Moravu. V otázce víry ustanovilo katolické náboženství jediným platným státním vyznáním a změnilo postavení kléru, který se stal prvním stavem v království. Habsburský stát tak utvrdil tendence, které uplatňoval již od 16. století, kdy se církev stále více dostávala do přímého dohledu světské moci, která omezovala její samosprávu – odnětí sporů o duchovenské statky z církevního soudnictví a sporů o desátky a patronátní právo, panovník ustanovoval všechny biskupy (s výjimkou olomouckého), každý biskupský výnos musel být nejprve schválen místodržitelstvím, obnoveno bylo také tzv. placetum regium.⁹³ Patent z 31. července 1627, který se pak stal vrcholem rekatolizačních snah panovníka Ferdinanda II., bývá uváděn jako zákon vypovídající nekatolickou šlechtu z Českého království. Toto sice tvořilo jeho jádro, ale sám patent svědčil mnohé o situaci v království a o komplikovaném rekatolizačním procesu. Hlavním důvodem rekatolizace tak podle patentu bylo úsilí panovníka navrátit ideální stav z vrcholného středověku, kdy společně sdílená katolická víra zaručovala v zemi pořádek;

⁹⁰ Jiří MIKULEC, *31. 7. 1627. Rekatolizace*, s. 62-63.

⁹¹ Václav MEDEK, *Cesta*, s. 204; Eliška ČÁŇOVÁ, *Vývoj*, s. 519.

⁹² Stanislav SOUSEDÍK, *Idea tolerance v údobí tzv. temna*, in: Milan Machovec a kol., *Problém tolerance v dějinách a perspektivě*, Praha 1995, s. 90; Eliška ČÁŇOVÁ, *Vývoj*, s. 528. K osobě kardinála Harracha více František KRÁSL, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský. Historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623-1667*, Praha 1886; Alessandro CATALANO, *Zápas*.

⁹³ Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 118, 190; Eliška ČÁŇOVÁ, *Vývoj*, s. 529.

kromě toho byl v patentu uveden ještě další důvod, kdy se panovník zavazoval pečovat o blaho a spásu duší svých poddaných. Historické zdůvodňování a morální povinnosti panovníka představovaly obecné argumenty, které měly přivést příslušníky vyšší i nižší šlechty ke katolické víře a vypovědět ze země ty z nich, kteří omítli konvertovat.⁹⁴

Přesto během celé třicetileté války situace v českých zemích neumožňovala státu ani církvi zabývat se pouze protireformačním úsilím. Náboženská situace nebyla dostatečně přijatelná - podle zprávy duchovenstva, kterou si nechal poříditi kardinál Harrach roku 1636, byla sice většina obyvatel měst nekatolíky, ale nikoli zatvrzelými; největší náboženské problémy byly na severovýchodě v Podorlicku na panstvích Trčků z Lípy a na panstvích Viléma Vchynského.⁹⁵ Až uzavření vestfálského míru roku 1648 umožnilo znovuobnovit činnost komisí. Roku 1650 sněm rozhodl o vystěhování nekatolických vrchností, což dokazuje, že ani třicet let rekatolizačních snah nedokázalo zcela prosadit katolictví mezi všemi vrstvami obyvatelstva. Jedním z prostředků, jak zjistit skutečnou náboženskou situaci obyvatelstva, byly soupisy poddaných. Roku 1651 byl státem vytvořen tzv. Soupis poddaných podle víry⁹⁶ a církevní úřady vedly tzv. Status animarum.⁹⁷ Od roku 1570 duchovní oznamovali a od roku 1671 bylo povinností farářů pravidelně pořizovat zpovědní seznamy, na jejichž základě duchovní dokazovali, že v jejich farnosti nejsou nekatolíci, tzn. osoby,

⁹⁴ Jiří MIKULEC, *31. 7. 1627. Rekatolizace*, s. 11, 18, 20.

⁹⁵ Václav MEDEK, *Cesta*, s. 204-205, 207; Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 82; Eliška ČÁŇOVÁ, *Vývoj*, s. 532.

⁹⁶ Viz edice Soupisu Eliška ČÁŇOVÁ (ed.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Loketsko*, Praha 1993; Alena PAZDEROVÁ (ed.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Boleslavsko*, sv. 1-2, Praha 1994; Helena SEDLÁČKOVÁ-Magda ZAHRADNÍKOVÁ (edd.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Bechyňsko*, sv. 1-3, Praha 1997; Magda ZAHRADNÍKOVÁ-Eva ŠTREJNAROVÁ (edd.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Žatecko*, sv. 1-3, Praha 1997; Magda ZAHRADNÍKOVÁ-Eva ŠTREJNAROVÁ (edd.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Čáslavsko*, Praha 1999; Lenka MATUŠÍKOVÁ-Zlatoše KUKÁNOVÁ-Magda ZAHRADNÍKOVÁ (edd.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Hradecko-Bydžovsko*, sv. 1-4, Praha 2000; Lenka MATUŠÍKOVÁ (ed.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Chrudimsko*, Praha 2001; Magda ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Plzeňsko-Klatovsko*, sv. 1-2, Praha 2003; Helena KLÍMOVÁ (ed.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Berounsko*, Praha 2007; Alena PAZDEROVÁ (ed.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Rakovnicko*, Praha 2008; Helena KLÍMOVÁ (ed.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Kouřimsko*, Praha 2008; k Soupisu také článek Eliška ČÁŇOVÁ, *Soupis poddaných podle víry*, *Paginae historiae*, 1992, s. 69-81.

⁹⁷ Jiří MIKULEC *Pobělohorská rekatolizace*, s. 31-32; Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 88; Eliška ČÁŇOVÁ (ed.), *Status animarum pražské arcidiecéze*, s. 20-55.

kteří nevykonaly velikonoční zpověď.⁹⁸ Dalším pramenem z pera farářů byly tzv. farářské relace z let 1676 a 1700, v nichž popisovali stav víry v daném obvodě.⁹⁹

Ferdinand III. (1637-1657) požadoval od roku 1649 na arcibiskupovi Harrachovi, aby usiloval o důkladnější opatření proti nekatolíkům. Za tímto účelem byl generálním vikářem jmenován Juan Caramuel z Lobkovic, který ale svými protireformačními dekrety z let 1649 a 1650 vystupoval proti heretikům velice zuřivě, proto byl raději odvolán. Pro léta 1651-1654 byla jmenována reformační komise a pod jejím působením konvertovala většina obyvatel ke katolictví. Do první poloviny 50. let 17. století se tak celé Čechy staly formálně katolickými, přestože projevy hereze zcela potlačeny nebyly.¹⁰⁰

Velice významnou měrou k boji o obnovu katolického náboženství přispěl jezuitský řád. Roku 1556 přišlo do Prahy dvanáct členů řádu a založilo svou kolej v bývalém dominikánském klášteře sv. Klimenta na Starém Městě pražském. Soustředili se především na vzdělávání, jejich gymnázia a semináře vchovaly celou řadu kněží a šlechticů. Postupně vznikala celá řada jezuitských kolejí v dalších městech, v Olomouci (1566), v Brně (1573), v Českém Krumlově (1586), v Jindřichově Hradci (1594).¹⁰¹ Soudobá situace umožnila zvýšení vlivu řádu, roku 1623 došlo k osamostatnění České provincie Societatis Jesu, která se vyčlenila z provincie rakouské. Jezuita a zpovědník Ferdinanda II. Vilém Lamormain vytvořil pojetí rekatolizace zcela protikladné proti koncepci Arnošta Vojtěcha z Harrachu. Jako nástroj pro podporu katolictví používali jezuité svá kázání, věnovali se výuce řečnictví.¹⁰² Významnými jezuitskými kazateli byli kutnohorský Jan Barner (1643-1708) a Daniel Nietzsche (1651-1709).¹⁰³

Hlavní silou kázání bylo, že na rozdíl od mší sloužených v latinském jazyce, probíhala v individuálních národních jazycích. Čeština se stala symbolem vlasti a její obranou; ideou

⁹⁸ Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecéze pražské z let 1671 – 1725*, Praha 1909-1938, I./1 (I, II), *Boleslavsko a Kouřimsko*, Praha 1909; I./2 (III, IV), *Chrudimsko. Čáslavsko*, Praha 1918; II./1 (V), *Bechyňsko*, Praha 1928; II./2 (VI.), *Vltavsko*, Praha 1929; II./3 (VII.), *Podbrdsko*, Praha 1929; II./4 (VIII.), *Prácheňsko*, Praha 1931; III./1 (IX, X), *Plzeňsko, Loketsko*, Praha 1935; III./2 (XI), *Žatecko*, Praha 1937; III./3 (XII.), *Slánsko*, Praha 1937; XIII.-XV., *Rakovnicko. Praha s okolím. Kladsko*, Praha 1938; Eliška ČÁŇOVÁ (ed.), *Nejstarší zpovědní seznamy 1570-1670 I-III*, Praha 1973-1983; TÁŽ, *Seznamy obyvatel*, s. 61-74, TÁŽ, *K problematice*, s. 47-60; Marie RYANTOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy*, s. 147-168.

⁹⁹ Jaroslav KADLEC, *Rekatolizace*, s. 143; Václav RYNEŠ, *Málo využitý pramen vlastivědného poznání (farářské relace z let 1676-77 a 1700-01)*, Acta regionalia: sborník vlastivědných prací, 1965, s. 106-107; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 191-194.

¹⁰⁰ Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 87-88.

¹⁰¹ Ivana ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995, s. 27-28; Václav MEDEK, *Cesta*, s. 177-178.

¹⁰² Ivana ČORNEJOVÁ, *Jezuité v Čechách*, in: Zdeněk Beneš-Eduard Maur-Jaroslav Pánek (edd.), *Pocta Josefu Petráňovi. Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně*, Praha 1991, s. 351-352.

¹⁰³ Václav MEDEK, *Cesta*, s. 219-220, 233-234.

baroka se stala ochrana národa a domova před intervencemi cizinců. Ivana Čornejová píše: „Zpovědník měl „sklidit“ to, co kazatel „zasil“ do duší svých posluchačů. Kazatel naznačil cestu k nápravě a zpovědník ji měl vést a řídit ukládáním odpovídajících pokání.“¹⁰⁴ Jezuité byli schopnými a důslednými misionáři, nikoli však jedinými, stejně významnými byli také kapucíni, kteří měli svou misijní činností a prostotou ovlivňovat především prostý lid. Dále to byli také františkáni, minorité, dominikáni a augustiniáni; z nově uvedených řádů irští františkáni, tzv. hyberni, kteří od roku 1629 vedli výuku v nově vybudovaném arcibiskupském semináři.¹⁰⁵

Roku 1622 byla panovníkem do rukou jezuitů odevzdána Karlova univerzita a zároveň jim podléhalo veškeré školství v zemi. Došlo tak ke sloučení jezuitského Klementina, při kterém působily duchovní fakulty teologická a filozofická, s Karolinou, kde svou činnost provozovaly světské fakulty lékařská a právnická. Toto uspořádání pochopitelně nelibě nesl arcibiskup Harrach, jenž měl právo na místo kancléře univerzity. Roku 1628 získal od panovníka souhlas zřídit vlastní arcibiskupský kněžský seminář, v roce 1631 pro něj zajistil i patřičné finanční zajištění, ovšem vyučování se rozběhlo až od roku 1635; uplatnění na této škole získali i ti představitelé řádů, jimž zabraňovali v přístupu na univerzitu jezuité – již zmínění irští františkáni a posléze se k semináři připojila také řádová učiliště Bernardinum (cisterciáci) a Norbertinum (premonstráti). Roku 1638 papež udělil arcibiskupskému semináři promoční právo a císař byl nucen obě světské fakulty oddělit od Klementina a stát se jejich hlavní autoritou. Nakonec byl spor vyřešen kompromisem roku 1654, všechny čtyři dosavadní fakulty byly spojeny v Karlo-Ferdinandovu univerzitu a arcibiskup byl jmenován jejím kancléřem. Bohužel tím upadla úroveň arcibiskupského semináře na pouhé soukromé učiliště.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Ivana ČORNEJOVÁ, *Jezuité*, s. 356; TÁŽ, *Tovaryšstvo*, s. 46.

¹⁰⁵ Eliška ČÁŇOVÁ, *Vývoj*, s. 550; Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 80-81. K Hybernům viz. Jan PAŘEZ-Hedvika KUCHAROVÁ, *Hyberni v Praze. Dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze (1629-1786)*, Praha 2001; k dalším řádovým učilištím viz. Hedvika KUCHAROVÁ, *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1785)*, *Bibliotheca Strahoviensis* 3, 1997, s. 15-57; TÁŽ, *Cisterciácká kolej Bernardinum v Praze v 17. a 18. století*. In: 900 let cisterciáckého řádu. Sborník z konference konané 28. - 29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze. Praha 2000, s. 193-213.

¹⁰⁶ Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 75; Ivana ČORNEJOVÁ, *Jezuité*, s. 352-353; Alessandro CATALANO, *Zápas*, s. 178-179, 252, 254 330-331. K univerzitě Ivana ČORNEJOVÁ (red.), *Dějiny univerzity Karlovy 1622-1802 II*, Praha 1995, zvláště s. 27-34. K arcibiskupskému semináři více Alois SOLDÁT, *Z dějin knížecího arcibiskupského semináře v Praze*, *SKH* 5, 1896, s. 61-97; Jan VICHRA, *Pražský arcibiskupský seminář a jeho studenti v 17. a 18. století*, *Documenta Pragensia* 11, 1993, s. 123-134.

K hlubšímu vnímání národa přispěla také vzrůstající obliba světců a kultů, největší úctě se těšila Panna Maria, která se stala symbolem katolického vítězství na Bílé hoře¹⁰⁷ a zároveň nedílnou součástí státní zbožnosti, tzv. Pietas Austriaca.¹⁰⁸ Velkému respektu se Panna Maria těšila především u příslušníků některých řeholních řádů (jezuitů, dominikánů či karmelitánů), bohorodička se pro ně stávala zakladatelkou, ochránkyní či patronkou. Jezuité zakládali Mariánské družiny, které se staraly o duchovní život a jejichž hlavním posláním byla rekatolizační činnost. Od ostatních náboženských bratrstev se jezuitské družiny odlišovaly svým přísným řádem, vzornou strukturou a organizovaností i svědomitou volbou příslušníků. Značný důraz na disciplínu znamenal, že se jezuitské družiny aktivně a působivě začlenily do procesu podpory a rozšiřování katolické víry.¹⁰⁹ Vznikala celá řada mariánských poutních míst a kostelů, přičemž ve druhé polovině 18. století se v Čechách nacházelo okolo 390 mariánských kostelů a kaplí, z nichž některé byly postaveny již ve středověku. Přestože se kult Panny Marie častokrát i zneužíval jako propagace katolictví (především za třicetileté války), setrval v myšlení lidí jako znak lásky, porozumění, odpuštění, milosrdenství a naděje, jako symbol lidské víry v dokonalejší a ušlechtlejší život.¹¹⁰ Úctě se také těšila znovuobnovená obliba zemských patronů, jako sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Zikmunda; k nimž v 17. a 18. století přibili sv. Ivan, sv. Norbert (1627), sv. Josef (1654) a především roku 1729 kanonizovaný Jan Nepomucký.¹¹¹

2.2. Vývoj v 18. století a josefinismus

Za vlády Karla VI. (1711-1740) se objevily obavy z Pruska, odkud se šířily evangelické vlivy. Roku 1713 se pak na zemském sněmu začal řešit obnovený rozmach tzv. kacířství, o čtyři roky později byl vydán patent, na jehož základě byla restaurována starší opatření proti nekatolíkům. Hlavní důraz se kladl na vyhledávání a ničení zakázaných kacířských knih. Roku 1721 bylo pronásledování nekatolíků vyňato z církevní pravomoci a hlavním orgánem se stal apelační soud v Praze. Ještě tvrdší úder nekatolíkům zasadil patent

¹⁰⁷ Josef PETRÁŇ, *Kultura a společnost v Čechách doby baroka*, in: Vít Vlnas (ed.), *Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století*, Praha 2001, s. 64, 67-68.

¹⁰⁸ Miroslav NOVOTNÝ, *Mariánské družiny*, s. 5.

¹⁰⁹ Srov. Martin WEIS, *Role*, s. 203-204; Miroslav NOVOTNÝ, *Mariánské družiny*, s. 6, 8.

¹¹⁰ Josef HANZAL, *Mariánský kult*, s. 17, 19, 22.

¹¹¹ Jan ROYT, *Lidová zbožnost*, s. 180-182; Jan ROYT, *České nebe. Soupis nejznámějších mariánských poutních míst v Čechách a na Moravě, českých a moravských zemských patronů*, Havlíčkův Brod 1991, s. 3. K osobě Jana Nepomuckého viz. Jaroslav V. POLC, *Svatý Jan Nepomucký*, Praha 1993; Jan VLNAS, *Jan Nepomucký. Česká legenda*, Praha 1993, zvláště kapitoly Zrození legendy, s. 47-63 a Zrození světce, s. 98-127.

z roku 1726; ten, kdo by zůstal nekatolíkem, měl podle něho za trest vykonávat obecně prospěšné práce, nekonvertoval-li, měl být vyhnán ze země. V nejhorším případě mu hrozila smrt. Snahou absolutistických panovníků na jedné straně bylo, aby církve přispěla ke sjednocení náboženství, ale na druhé straně usilovali o omezení její politické moci. Jak již bylo zmíněno roku 1721 a následně ještě několikrát byl opakován patent, kterým bylo dáno hlavní slovo ve vyšetřování nekatolíků státním úřadům, církve měla až druhotný hlas.¹¹² Přesto dokonalé rekatolizace dosaženo nebylo, nadále se především ve východních Čechách v tomto období nacházeli kacíři. Roku 1732 se strhla nábožensky podnětaná vzpoura na opočenském panství, která musela být potlačena vojskem, poté následovaly tresty nucených prací a emigrace obyvatel.¹¹³ Na stranu nekatolíků se postavili jejich souvěrci ze zahraničí, roku 1735 byla císaři předložena žádost o milost a svobodný výkon evangelické bohoslužby v Čechách. Prosba sice nebyla zcela vyslyšena, ale postup proti nekatolíkům se zmírnil.¹¹⁴

Ve druhé polovině 18. století vyvrcholil vliv státní moci nad církví v Habsburské monarchii. Probíhající církevní reformy uplatňovaly státní svrchovanost nad církevními úřady.¹¹⁵ Soustava vztahů mezi církví a státem z této doby bývá označována jako tzv. josefinismus, který hlásil heslo „stát potřebuje náboženství“, proto si podrobil církve pevně do svých rukou a ovládal ji. Stát měl dbát o obecné blaho a náboženství dávalo státu mravní základ. Do tohoto období spadá vláda Marie Terezie (1740-1780), Josefa II (1780-1790), Leopolda II. (1790-1792) a Františka I. (1792-1835).¹¹⁶ Církvi bylo povoleno pouze svobodné hlásání evangelia, kultu, udílení svátostí a rozhodování ve vnitřních církevních záležitostech. Veškerá komunikace s církevními činiteli s ciziny se děla prostřednictvím státu. Pod správu státu se dostal také veškerý církevní majetek, církve s ním mohla disponovat pouze s vládním svolením. Od začátku své vlády potřebovala Marie Terezie finance na udržení své říše, jejich získávání se dotklo také církve. Snížila počet poutí a procesí, aby lidé mohli efektivněji pracovat; zakázala vyvážet peníze do ciziny, což postihlo především řehole; ustanovila klášterům numerus clausus, aby neubývalo pracovních sil; pod státní dozor byly uvedeny klášterní statky. Kromě toho bylo z podnětu Marie Terezie zrušeno

¹¹² Jiří MIKULEC, *Pobělohorská rekatolizace*, s. 44-45, 47.; Václav MEDEK, *Cesta*, s. 209-210; Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 92-93; TÝŽ, *Rekatolizace*, s. 143-144.

¹¹³ Ivo KOŘÁN, *"Opočenská rebélie" z roku 1732*, in: *Práce muzea v Hradci Králové XIII*, 1970, s. 98-134.

¹¹⁴ Jaroslav KADLEC, *Rekatolizace*, s. 145.

¹¹⁵ Rudolf SANDER, *České zemské gubernium*, s. 73-74.

¹¹⁶ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 20.; TÝŽ, *Přehled*, s. 150; František ŠAMALÍK, *Josefínské osvícenství v pohledu moderních historiků*, in: Milan Machovec a kol., *Problém tolerance v dějinách a perspektivě*, s. 112.; Václav MEDEK, *Cesta*, s. 252-253.

23 církevních svátků, intenzivněji se na jejich rušení podílel její syn Josef II., jehož cílem bylo odvrátit lid od pověr a zvyků. Zjednodušil se průběh bohoslužeb, upravilo se konání různých kultových shromáždění, bylo zakázáno vystavování ostatků svatých a zavedlo se jednotné císařské posvícení, aby se tak zefektivnil hospodářský život v zemi.¹¹⁷

Roku 1773 byl papežem zrušen jezuitský řád, čímž církev přišla o většinu svého vysokého školství. Kromě toho Marie Terezie nadále vystupovala proti herezi, šířila starší, ale i nové patenty proti kacírům (1748, 1754 a 1764).¹¹⁸

Úřadem, který prosazoval v českých zemích habsburskou politiku, bylo roku 1763 státem založené královské zemské gubernium. Podle instrukce bylo jeho povinností upevňovat mezi lidem katolické náboženství. Josef II. pak založil při guberniu pro správu církevních záležitostí zvláštní úřad dvorské duchovní komise, které pod sebou sdružovaly biskupy, vikáře a farní klérus. Komise se pak podílela na rušení klášterů, se kterým Josef II. započal roku 1782; rozpuštěny byly především ty kláštery, které vedly rozjímavý způsob života a ty, které nepřinášely žádný sociální, kulturní ani duchovní prospěch. Jejich majetek byl zabaven ve prospěch státu a byl z něj zřízen tzv. náboženský fond, ze kterého byly dotovány důchody duchovenstva a především síť nově zřizovaných far a lokálií.¹¹⁹ Jednu z nejdůležitějších reforem Josefa II., která znamenala významnou změnu v pobělohorské rekatolizaci, představovalo vyhlášení tolerančního patentu. Na jeho základě byly s určitými výhradami trpěny nekatolické církve jako augšpurská, helvetská a pravoslavná; patent se však netýkal českobratrského ani husitského náboženství. Touto tolerancí nechtěl Josef II. oslabit katolickou církev, pouze se pokusil o státnické řešení situaci, kdy jedním z největších vnitřních problémů státu se stalo nekatolické vyznání jeho obyvatel.¹²⁰

Reformy Josefa II. se ovšem setkaly se značnou nelibostí, proto již ke konci jeho vlády musela být řada z nich odvolána. Stát musel přistoupit vůči církvi s některými ústupky (změny v bohoslužebném řádu, obnova některých klášterů - roku 1827 došlo k obnově klášterů rozjímavých řádů), josefinismus se postupem doby zmírňoval, přesto si stát nad církví nadále udržoval suverenitu.¹²¹ Vídeňský kongres a Napoleonova porážka však přinesly vzrůst respektu Svaté Stolice, proto přistoupil František II. k omezení státního vlivu

¹¹⁷ Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 153; Václav MEDEK, *Cesta*, s. 258, 260-261.; Rudolf SANDER, *České zemské gubernium*, s. 74.

¹¹⁸ Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 155-156, 158; Václav BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 116-118.

¹¹⁹ Karel BERÁNEK-Věra BERÁNKOVÁ, *Rušení*, s. 211-212.

¹²⁰ K tolerančnímu patentu viz. Eva MELMUKOVÁ, *Patent zvaný toleranční*; Jiří MIKULEC, *Pobělohorská rekatolizace*, s. 54-55.; Václav MEDEK, *Cesta*, s. 266-267, 269.; Rudolf SANDER, *České zemské gubernium*, s. 75-76, 81.

¹²¹ TAMTÉŽ, s. 76.

na duchovní záležitosti; roku 1816 nechal přezkoumat všechna usnesení v církevních otázkách od roku 1780. Jezuité, kteří se navrátili z Ruska do Haliče, získali roku 1827 plnoprávné postavení; řeholím bylo přikázáno zachovávat klausury a nosit hábit, ale styk se zahraničními kláštery jim byl nadále zapovězen.¹²²

2.3. Revoluční rok 1848

Rok 1848 přinesl změny do samosprávy církví, ústava z března 1849 umožnila církvi a náboženstvím povoleným státem samostatně řídit vlastní záležitosti. Výnosy z roku 1850 zrušily „placetum regium“ a biskupové směli rozhodovat a jednat ve vnitřních věcech katolické církve.¹²³ Toto pak bylo uzákoněno v konkordátu přijatém roku 1855 mezi habsburskou monarchií a papežskou stolicí. Konkordát ale pro církve znamenal značné omezování její svobody, proto se stal terčem útoků. Roku 1861 byl vydán protestantský patent (právně získali protestanti plnou náboženskou rovnoprávnost), roku 1868 byl církvi odebrán dozor nad školstvím (vznik státních škol) a v témže roce byl vydán manželský zákon (místo kanonického bylo zavedeno státní manželské právo). Roku 1870 byl konkordát prohlášen neplatným, o čtyři roky později byl nahrazen květnovými zákony, na jejichž základě byla církve opět podřízena státní kontrole, církve se stala doslova otrokem státu.¹²⁴

¹²² Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 174.

¹²³ Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 195.

¹²⁴ TAMTÉŽ; Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 205-208; Miloš TRAPL, *Církevní poměry*, s. 255-258.

3. Reorganizace církevní správy po Bílé hoře

3.1. Selhání a úspěchy při zřizování biskupství

Ke skutečnému upevnění pozice katolické církve nestačilo, aby se stala jediným státem uznávaným náboženstvím, ale důležité bylo také, aby došlo k určité obrodě uvnitř ní. Velkým problémem se pro správu pražského arcibiskupství stal její obrovský rozsah, který znemožňoval dostatečnou a vhodnou církevní správu. České země byly rozděleny do patnácti krajů, z nich třináct tvořilo pražskou arcidiecézi.¹²⁵ Důležitým krokem se tak stal vznik nových biskupství v pražské arcidiecézi, o jejichž zřízení jednal panovník s papežem od roku 1630.¹²⁶

Císař Ferdinand II. navrhoval, aby byla zřízena čtyři biskupství, a to v Hradci Králové, v Litoměřicích, v Plzni a v Českých Budějovicích. Podle jeho mínění mělo založení nových biskupství dokončit proces rekatolizace. V Plzni a Budějovicích však k ustanovení biskupství nedošlo, obě dvě katolická města zavrhla myšlenku s tím, že jejich měšťané jsou již dávno katolického smýšlení a ve městech funguje několik klášterů. Hlavní obavou však bylo, že by biskup příliš zasahoval do záležitostí městské samosprávy. Plzeň dokonce neúspěšně navrhla zřízení západočeského episkopátu v Klatovech. Klatovy byly od roku 1636 sídlem jezuitů, kteří zde vlastnili řadu i měšťanských domů, což znamenalo určitý finanční úbytek v městské pokladně. Nelze se pak divit, že klatovská městská rada zaujala odmítavé stanoviska ke zřízení biskupství ve svém městě, které by poté bylo ještě více hospodářsky omezeno a vyjádřilo obavy, že by pak duchovní stav ve městě jistě převládl nad městským. Podporu našli také v samotném císaři Leopoldovi, který se pravděpodobně obával, že by se na zřízení západočeského biskupství musel také finančně podílet.¹²⁷

Roku 1624 přišel Albrecht z Vladštejna s myšlenkou založení samostatné diecéze na svém panství v Jičíně. Ovšem vleklé spory o zřízení sufragánních diecézí v Čechách a také obavy, že na Valdštejnově panství by byli nadále trpěni nekatolíci a rekatolizace by neprobíhala důsledně, byly pravděpodobně hlavními příčinami, proč se od založení jičínského biskupství nakonec opustilo.¹²⁸

¹²⁵Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 112.

¹²⁶TAMTÉŽ, s. 191.

¹²⁷Zdeňka KOKOŠKOVÁ, *Pokusy*, s. 50-54; Marie MACKOVÁ, *První královehradecký biskup*, s. 99.

¹²⁸Zdeněk BOHÁČ, *Vývoj*, s. 28.; Pavel R. POKORNÝ, *Jičínské biskupství*, s. 76, 79.

Zřízena nakonec byla pouze dvě sufragánní biskupství, roku 1655 v Litoměřicích a roku 1664 v Hradci Králové.¹²⁹ Rozloha diecézí byla uspořádána podle územního členění Čech, litoměřickou diecézi tudíž tvořil Litoměřický kraj a Šluknovský a Frýdlantský výběžek, hradecká diecéze zahrnovala kraj Hradecký.¹³⁰ Protože většina církevních statků zůstala po Bílé Hoře v rukou světských osob, musela být biskupství a jejich statky dotovány ze solní pokladny, kterou roku 1630 nechal zřídit P. Valerián Magni. Církev souhlasila, že již nebude požadovat navrácení zkonfiskovaných statků, za to jí panovník přislíbil z každé kádě soli odvádět 15 krejcarů, které měly sloužit k znovuoobnovení katolické církve v Čechách.¹³¹ Pražské arcidiecézi tedy zůstaly nadále ve správě jižní, střední a západní Čechy.

Již za vlády Marie Terezie byl papeži Klementu XIV. podán návrh na zřízení nových biskupství v Čechách a na Moravě. Kvůli neúspěšným válkám s Pruskem se území Čech zmenšilo o značnou část Slezska, proto muselo neodkladně dojít k církevně-správnímu uspořádání. Na Moravě měla být založena biskupství v Brně a Opavě, v Čechách v Českých Budějovicích a v Plzni.¹³² Reformami Marie Terezie došlo roku 1777 k povýšení olomouckého biskupství na arcibiskupství a ustanovení nového biskupství v Brně.¹³³

Biskupství v Litoměřicích a Hradci Králové dosáhlo většího územního rozšíření roku 1784, k hradecké diecézi byl připojen Chrudimský a Čáslavský kraj a litoměřická diecéze byla obohacena o kraj Boleslavský a Žatecký. Roku 1787 z rozkazu Josefa II. mělo být k pražské arcidiecézi připojeno území Chebska, přes odpor Řezna k tomu ovšem došlo až po zániku římskoněmeckého císařství roku 1808. Zvláštní postavení měla farní správa v Kladsku, která po zřízení královéhradeckého biskupství zůstala nadále ve správě pražského arcibiskupství. Nic se nezměnilo ani roku 1742, kdy se Kladsko stalo součástí Pruska a ani roku 1945, kdy se dostalo do správy nově jmenovaného vratislavského administrátora. Teprve bulou papeže Pavla VI. roku 1972 bylo Kladsko vyňato z pražského a včleněno do pravomoci vratislavského arcibiskupství.¹³⁴

¹²⁹ Alessandro CATALANO, *Zápas*, s. 84, 312.; Rudolf SVOBODA, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 118.; Václav MEDEK, *Cesta*, s. 205.; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 29.

¹³⁰ Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 191.

¹³¹ Alessandro Catalano, *Zápas*, s. 159-160, 164; Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 81.

¹³² Rudolf SANDER, *Proces*, s. 21; TÝŽ, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 119. K samotnému zřízení Českobudějovického biskupství Viz Kapitola „Průběh rekatolizace ...“

¹³³ TAMTÉŽ; Rudolf SANDER, *České zemské gubernium*, s. 74.

¹³⁴ Zdeněk BOHÁČ, *Vývoj*, s. 28-29; Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 193.

3.2. Vikariáty a farní síť

Poté, co dřívější síť, tvořená děkanáty a arcijáhenství, přestala fungovat a jevila se tudíž jako nadbytečná, byla roku 1631 pražská arcidiecéze rozdělena arcibiskupem Harachem na menší správní celky, tzv. vikariáty, jejichž pomocí mělo být celé území efektivněji spravováno. Vikariáty byly přizpůsobeny tehdejšímu rozdělení Čech na kraje, kterých bylo celkem čtrnáct, některé rozsáhlé kraje byly ovšem rozděleny do více vikariátů, celkem jich vzniklo 23. Zcela tak nahradily dosavadní děkanáty a dřívější funkce děkana se stala pouze čestným titulem při nejvýznamnějších kostelech, jeho kompetence v podstatě přejal vikář. Územní rozsah vikariátů se často měnil především proto, aby farnosti nebyly přespříliš vzdáleny vikariátnímu úřadu. V litoměřické diecézi však k zřízení vikariátů nedošlo, roku 1670 zde byly ustanoveny děkanáty, které zůstaly zachovány také na Moravě.¹³⁵ Vikariáty spravoval vikář, názvy vikariátů se tak měnily podle místa působení vikáře. Jmenován byl doživotně a stávala se jím zpravidla osoba bezúhonná a důvěryhodná, hledělo se především na zkušenosti příslušného duchovního, ale věk ani délka jeho duchovního působení při tom nehrály důležitou roli.¹³⁶ Vikáři působili jako výkonné a dozorčí orgány pražského arcibiskupa, nadřazen jim byl generální vizitátor působící v arcibiskupské konzistoři.¹³⁷ Toto nové organizační uspořádání se však prosadilo až po roce 1672. Podle instrukce arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera z roku 1697 bylo úkolem vikariátů a především vikářů dohlížet na činnost farářů, vybírat od nich různé příspěvky, dávky a hlavně nařízené zprávy a zasílat je konzistoři. Především ovšem měli každý rok povinně vykonávat vizitace v jednotlivých farnostech spadajících do jejich kompetence.¹³⁸ Vzhledem k rozsahu povinností mívali vikáři k ruce vikariátního sekretáře, který se obvykle spolu s nimi účastnil vizitací a instalací farářů.¹³⁹

Instituce vizitací se plně rozvinula po ustálení náboženských poměrů v Čechách. Tridentský koncil ustanovil vizitace jako důležitý prostředek obrody církve, každý biskup je tak byl povinen provádět ve svém správním okrsku. První pobělohorské vizitace se konaly

¹³⁵ TAMTÉŽ, s. 191.

¹³⁶ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 25-26.

¹³⁷ Do roku 1701 jím byl Václav Bílek z Bílenberka, poté Daniel Josef Mayer z Mayernu. Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 169.

¹³⁸ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 34; Václav MEDEK, *Cesta*, s. 215; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 30, 142-147.

¹³⁹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 26.

roku 1629. Od třicátých let 17. století vizitovali již pouze nově ustanovení vikáři,¹⁴⁰ vizitace z roku 1631 se stala jednou z nejrozsáhlejších akcí doby, přesný popis postupu vizitace přinesla instrukce z výše zmíněného roku. Bohužel neexistuje jedna společná směrnice, která by měla trvalou platnost. Vizitace se konaly z nařízení arcibiskupa či konzistoře; do jejich průběhu ovšem nepříznivě zasahovaly rozepře mezi světskou a církevní mocí, důvodem byl nejenom válečný stav, ale také Harrachův spor s jezuitou o univerzitu ukončený teprve roku 1654.¹⁴¹ Roku 1645 císař vyjádřil svůj názor tak, že schválí jen takovou vizitaci, která bude sledovat výhradně mravy kněží a nikoli také hmotné vybavení beneficí. Světské vrchnosti vnímaly vizitace jako čistě církevní záležitost. Vizitátor prováděl vizitace v jednotlivých farnostech, kde se zabýval stížnostmi farníků na duchovního správce, zajímal jej jeho život, vykonávání svátostí a křesťanských cvičení atd. Přesný průběh vizitací ovšem není přesně známý a zpravidla závisel na přístupu vikáře, vizitace mohly být jednodenní či byly provedeny během delší cesty po vikariátu. Výsledkem vizitace se pak stala vizitační zpráva, kterou vikář zaslal konzistoři.¹⁴²

Důležitým a nepostradatelným článkem církevní správy je bezesporu správně fungující farní organizace. Bohužel obnova farních sítí v Čechách narážela na nedostatek kněží, rozchvácení zádušního majetku a úbytek obyvatelstva během třicetileté války. Jednou z příčin pomalého růstu obnovy far bylo také finanční zabezpečení farářů. Problémem se stalo rozchvácení církevního majetku před Bílou horou, pobělohorská šlechta, která konfiskacemi získala majetek, se jej jen nerada vzdávala. Nedostatek duchovních tak byl do poloviny 17. století kompenzován příslušníky řádů a kněžími ze Slezska a Polska.¹⁴³ Okolo roku 1636 byl počet asi 1000 far obsazen pouze z jedné třetiny, většina farností tudíž neměla svého duchovního správce. Jeden kněz tak častokrát musel vykonávat správu v šesti až sedmi farnostech, to vedlo k tomu, že vzhledem k rozsahu své agendy se v některých vesnicích neukázal i několik měsíců.¹⁴⁴ K určitému zlepšení situace přispěly svou činností pražská teologická fakulta a pražský arcibiskupský seminář, v němž výuka započala roku 1635; postupně pomohly k zlepšení profesionální a morální úrovně i počtu kněžstva. Dokud totiž

¹⁴⁰ Výjimku představují jen reformační komise ustanovené v letech 1651-53.

¹⁴¹ Srov. Alessandro CATALANO, *Zápas*, s. 96-108, 112-115, 327-330.

¹⁴² Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 112-113.; Veronika SEMERÁDOVÁ, *Vizitační písemnosti*, s. 126-130, 144-146.

¹⁴³ Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 91; Eduard MAUR, *Problémy*, s. 163-164. Ze starší literatury viz Tomáš V. Bílek (ed.), *Stav*, s. 9-16, 91-102, 177-182, 263-268, 325-332; František ŠTĚDRÝ, *Počty*, s. 10-30; TÝŽ, *Znovuzřízení*, s. 33-47; 27, 1926, s. 64-68, 122-125.

¹⁴⁴ TAMTÉŽ, s. 164.; Václav MEDEK, *Cesta*, s. 205.; Josef PETRÁŇ, *Kultura*, s. 72; Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 191.

vychovávali nové kněze jezuité, ponechávali si ty nejschopnější pro svůj řád, zbytek zůstal pro diecézní duchovní službu. Duchovními se zpravidla stávali příslušníci svobodných měšťanských rodin, důležitou podmínkou se stávala dosažení svěcení, které udělovali šlechtici, města, bohatí měšťané, církevní instituce, ale také již zmíněné kněžské semináře (arcibiskupský seminář, konvikt sv. Bartoloměje a jezuitský seminář sv. Václava).¹⁴⁵ Roku 1650 sněm odhlasoval, aby byly farní obvody zmenšeny prostřednictvím zřizovaných zvláštních komisí, ale k založení takovýchto far nedošlo.¹⁴⁶

Na začátku vlády Karla VI. byla farní síť především vinou patronátních vrchností nedostatečná a žalostná, řádně spravováno bylo pouze okolo 950 far. Na jednoho faráře připadalo díky rostoucí populační explozi přibližně 1800 věřících. Kněžské semináře vydávaly velké počty duchovních (v letech 1695-1709 vysvětil pražský arcibiskup okolo 117 žadatelů), proto se slučování několika farností do rukou jednoho správce začalo jevit jako bezúčelné. Novosvěcenci tak často museli čekat na uvolnění svého vlastního benefícia a řada z nich působila ve funkci městských učitelů či kaplanů ve službách faráře, čímž se ovšem na něm stali finančně závislími. Situaci nevyřešila ani arcibiskupská instrukce z roku 1697, která sice zakazovala bezdůvodné slučování farností, ale na mnoha místech se tak přesto dělo nadále.¹⁴⁷

Tridentský koncil přesně vymezil povinnosti a charakter farářů, mělo se jednat o osoby bezúhonné, zbožné, pokorné vůči nadřazeným církevním orgánům i vrchnosti. Protože přicházeli do neustálého kontaktu s prostými věřícími, byla jednou z jejich zásadních činností péče o duše farníků; pravidelně tudíž vedli bohoslužby a katechetická cvičení, navštěvovali nemocné, vedli matriky, dodržovali závazky fundací, udělovali svátosti, apod. Mimoto patřil k povinnostem duchovního dozoru nad kázní farníků a stavem katolické víry ve farnosti. Každoročně o své činnosti sepisovali výkaz, který předávali vikářům, kteří dohlíželi na plnění jejich povinností. Svým vystupováním a vedením měl být farář vzorem pro své farníky. Bez povolení vikáře nesměl duchovní opouštět své benefícium.¹⁴⁸

¹⁴⁵Zdeňka KOKOŠKOVÁ-Marie RYANTOVÁ, *Sociální a kulturní úroveň*, s. 150-163; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 207-221.; Marie RYANTOVÁ, *Příspěvek*, s. 65- 66; Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 82; Václav BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 108; K výuce kněží viz. Eva DOLEŽALOVÁ, *Konvikt svatého Bartoloměje a seminář svatého Václava v Praze na Starém městě – dějiny, hospodaření a studijní nadace*, in: Ivan Hlaváček, *Facta probant homines*, Praha 1998, s. 137-139,146-147.

¹⁴⁶TAMTÉŽ, s. 91.

¹⁴⁷Miroslav NOVOTNÝ, *Duchovní*, In: Václav Bůžek-Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 115-116.; Václav MEDEK, *Cesta*, s. 217.; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 152-169; Eliška ČÁNOVÁ, *K počtu far v Čechách v 17. a 18. století*, HD 18, 1994, s. 180.

¹⁴⁸Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 248; Miroslav NOVOTNÝ, *Duchovní*, s. 112.

Předpokladem pro správné fungování farnosti byla rovněž součinnost mezi farářem a jeho patronem. Souběžná účast faráře a patrona na řízení chodu farní organizace znamenala jak spolupráci, tak konflikt. Někteří patroni dávali přednost zásadě, že církevní orgány mají právo pouze pečovat o duchovní záležitosti (spiritualia), správa hmotných záležitostí (temporalia) pak přísluší jim. Právem patrona pak byla kontrola zádušního jmění a možnost navrhnout na uprázdněné beneficium nového kandidáta; za to se ovšem musel postarat o chod farního kostela, o stav zádušních budov a také o samotného kněze. Často ovšem docházelo k rozepřím mezi farářem a patronem, ten mnohokrát odepíral vyplacení desátku, anebo se mu nelíbilo, že faráři kriticky hodnotí vztah vrchnosti ke svým poddaným, či požadují od poddaných přehnané štólové poplatky či zakázané platby, např. „zповědní halěř“, atd.¹⁴⁹

Až na základě instrukce z roku 1782 došlo k novému rozdělení farností, fara se měla nacházet v každé lokalitě, ve které žilo alespoň 700 obyvatel a která byla od farního kostela vzdálena více než hodinu cesty. Výdaje na zřízení nových farností byly čerpány z náboženského fondu, ve kterém se nacházely příjmy a majetek zrušených klášterů, zbytek nákladů byl rozdělen mezi patrony a kláštery. Nejednou byli na nově ustanovené fary dosazení řeholníci ze zrušených klášterů, kteří měli kněžské svěcení. Nové uspořádání farností mělo být ku prospěchu nejen církevní správě, ale především státu. Povinností farářů bylo, aby z kazatelen vyhledávali úřední výnosy a nařízení, dokonce pro ně měli vést zvláštní knihy; dále měli provádět zápisy do matrik, dbát o zdravotní stav obce a bdít nad tím, aby se nedělo bezpráví nad poddanými ze strany vrchnosti. Josef II. zrušil biskupské semináře a místo nich vytvořil pro výchovu kněží generální semináře. Protože byly zrušeny desátky, byl farářům ustanoven roční plat okolo 150 až 600 zlatých ročně. Tudíž více podléhali kontrole ze strany státu a farnosti se staly nejnižšími orgány státní správy, na jejich činnost tak dohlížel nejenom vikář, ale také krajští úředníci.¹⁵⁰ Byl tak vytvořen nový druh kněží, ti byli sice bezúhonní, dobrosrdeční, ale naprosto izolovaní od duchovních úkonů, např. meditace, častější zpovědi apod. Nástupce Josefa II. jeho bratr Leopold II. nechal ale generální semináře zrušit a povolil biskupům, aby zakládali vlastní semináře.¹⁵¹

Písemná agenda mezi konzistoří a vikáři či kněžími probíhala především formou nařízení určených pro vikáře a ostatní duchovní správce, která byla vydávána formou patentů

¹⁴⁹ Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 247-248.; Miroslav NOVOTNÝ, *Duchovní*, s. 11; Pavel PUMPR, *Kostely farní nebo patronátní? K postavení farních kostelů v systému správy šlechtického dominia na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, In: Pavla STUHLÁ (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách*, Vodňany 2008, s. 84, 86; Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 125-127, 144-147.

¹⁵⁰ Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 171, 179; Václav BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 113, 324-325.

¹⁵¹ TÝŽ, *Českobudějovická diecéze*, s. 22-23.; František ŠAMALÍK, *Josefínské osvícenství*, s. 112-113.

pražskou konzistoří, šířena byla především na jaře před Velikonocemi, odtud jejich označení „patentes vernaes“. Zřídka podle potřeby byly vydávány také patenty podzimní tzv. „patentes autumnales“. Vikariátní posel poté patenty rozšiřoval po vikariátu, každý farář si je měl bedlivě přepsat a vikáři pak během vizitací kontrolovali, jestli farář má příslušný opis patentu a dodržuje-li nařízení v něm obsažená. Vikáři a faráři zasílali konzistoři relace, které podávaly informace o různých záležitostech. Každá věc měla mít své vlastní podání, které mělo mít stručné označení, o čem pojednává a kým bylo učiněno. Relace měly být psány pečlivě, přesně, na čistém papíru a latinsky.¹⁵²

¹⁵² Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 183, 187, 189. K písemnostem far a vikariátů srov. Lenka MARTÍNKOVÁ, *Archivy far*, s. 95-116.

4. Průběh rekatolizace a změny duchovní správy v Prácheňském kraji s ohledem na Prachatický vikariát

4.1. Správní organizace Prácheňského kraje

Prácheňský kraj se rozkládal na západním území jižních Čech, částečně také zasahoval i do současného Plzeňského kraje, jeho součástí bylo území okolo měst Klatovy a Sušice. Rozsah kraje se vztahoval od Příbrami až po jižní cíp Čech. Jeho název byl odvozen od hradu Prácheň, správního centra ležícího u Horažďovic. Vedle Plzeňského, Hradeckého a Bechyňského kraje patřilo Prácheňsko k největším krajům. Za vlády Marie Terezie proběhla nová krajská organizace, od Prácheňského kraje byl oddělen jeho jižní cíp a přidělen k Budějovickému. Prácheňský kraj zanikl roku 1849 (resp. 1850), když došlo k novému krajskému uspořádání. Prácheňsko bylo částečně připojeno k Plzeňskému kraji (bývalé Klatovsko a zmenšené Plzeňsko) a rozděleno na čtyři obvody s ustaveným okresním soudem: písecký, březnický, prachatický a sušický.¹⁵³

Po církevní stránce patřil Prácheňský kraj organizačně k pražskému biskupství (od roku 1344 arcibiskupství) a zahrnoval arcijáhenství bechyňské a horšovské s celkovým počtem dvanácti děkanátů. Pro zpružnění církevní správy byly již nedostačující arcijáhenství a děkanáty roku 1630 arcibiskupem Harrachem nahrazeny systémem vikariátů. V Prácheňsku byl utvořen pouze jediný vikariát, který byl počátkem čtyřicátých let 17. století rozdělen na dva. Na severu kraje se rozkládal vikariát menší, v jehož čele se zpravidla střídali děkanové z Písku nebo z Blatné, tzv. písecký vikariát. Větší vikariát na jihu Prácheňského kraje byl řízen nejčastěji děkany z Prachatic, ze Sušice či z Vodňan, tzv. sušický vikariát. Na základě seznamu far, kostelů, patronů a duchovních vytvořený pro léta 1672-1681, se sušický vikariát skládal z 26 farností a 15 filiálních kostelů, v píseckém vikariátu se nacházelo 30 farností, počet filiálních kostelů nelze přesně určit, protože jako filiálky se mnohdy uváděly i kaple. Za působení arcibiskupa Jana Bedřicha z Valdštejna (1675-1694) byl roku 1676 vytvořen třetí vikariát v jihovýchodní části kraje, tzv. prachatický vikariát; důvodem vzniku tohoto církevního obvodu bylo ulehčení přístupu faráře k vikariátnímu úřadu. Nejprve k vikariátu patřily fary v Bavorově, Bílsku, Chelčicích, Lhenicích a ve Vodňanech (oddělené od píseckého vikariátu); dále pak fary v Bohumilicích, Lažištích, Prachaticích, Vimperku,

¹⁵³ August SEDLÁČEK, *Děje prácheňského kraje*, Písek 1926, s. 1, 6, 8-9; TÝŽ, *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha 1998, s. 724; Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 273.

Vlachově Březí, Volarech a v Záblatí (oddělené od sušického vikariátu). Kromě těchto far byly z budějovického vikariátu v Bechyňském kraji vyčleněny fary v Netolicích a na Bílé Hůrce (roku 1703 byla přidělena k vikariátu Týn nad Vltavou) a přičleněny k prachatickému vikariátu.¹⁵⁴ Roku 1683 pak byla přičleněna fara v Chrobolech. Největšího územního rozmachu dosáhl vikariát roku 1690. V letech 1688 až 1705 byla součástí vikariátu také fara v Malenicích, než byla připojena k vikariátu Volyně. Na počátku 18. století se hranice vikariátu v podstatě stabilizovaly, nejvzdálenější fara ležela od vikariátního sídla cca 50 km. Vikariát představovaly fary s filiálkami: Bavorov s Blanicí a Strunkovicemi, Bílsko s Heřmaní, Bohumilice, Chelčice s Vitějovicemi, Chroboly s Frantolami, Lažiště s Husincem, Lhenice, Netolice s Němčicemi, Prachatice, Protivín s Krčí, Vimperk se Lštěním a šumavskými Hošticemi, Vlachovo Březí s Předslavicemi, Vodňany, Volary se Zbytinami a Záblatí. Během svého trvání měnil vikariát několikrát svůj název podle sídelního místa vikáře – Prachatický, Netolický, Vodňanský a Volarský.¹⁵⁵

4.2. Církevní situace v letech 1620 až 1785

Stav katolického náboženství v Prácheňském kraji na rozdíl od situace ve zbývajících oblastech českého království nepatřil k nejhorším. Jedním z důvodů byla existence katolicky orientované vrchnosti (Rožmberkové, páni z Hradce, později Slavatové a Eggenberkové) a její podpora katolicismu již v předbělohorském období. Na farnosti dosazovali katolické kněze a zakládali jezuitské rezidence a koleje, Vilém z Rožmberka zřídil kolej roku 1584 v Českém Krumlově a Adam z Hradce v roce 1594 v Jindřichově Hradci. Na obou panstvích bylo vrchností jezuitům předáno patronátní právo nade všemi farami.¹⁵⁶

Roku 1620 po Bílé Hoře řada obyvatel konvertovala ke katolicismu, účinnou formou nátlaku bylo ubytování vojsk v domech měšťanů. Velice úspěšná v tomto ohledu byla vojska císařských generálů Baltazara de Marradase, Martina Huerta a Jana Adolfa Wolfstirna.¹⁵⁷

Roku 1624 byla pro Prácheňský kraj jmenována reformační komise pro Bechyňsko, Prácheňsko a Vltavsko, v jejímž čele stanul staroboleslavský děkan David Drachovský.

¹⁵⁴ Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Zpovědní seznamy arcidiecéze pražské z r. 1671-1752. VIII. Prácheňsko*, Praha 1931, s. 399; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 23.

¹⁵⁵ TÁŽ, *Katolická duchovní správa*, s. 88-89; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 23-24; Martin ZEMAN, *Farnosti*, s. 80; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 107-109.

¹⁵⁶ Martin ZEMAN, *Farnosti*, s. 78; Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 13.

¹⁵⁷ Jiří MIKULEC, *31. 7. 1627. Rekatolizace*, s. 54; Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 14.

Komise měla zjišťovat skutečný stav církevní správy, komisaři pak kromě krajských hejtmanů přicházeli do styku s arcijáhny, kteří byli poté povinni obeslat kněží ze svého okrsku a předat jim instrukce. Území, která spravovali arcijáhni, bývala zpravidla tak veliká, že nebylo možné, aby se všichni duchovní shromáždili najednou na jednom místě. Proto se tzv. konvokace kněží konaly postupně na několika místech. V jižních Čechách byly svolány do Jindřichova Hradce (4. září), Českého Krumlova (11. a 12. září) a Strakonice (19. září). Na základě zpráv, které zanechaly reformační komise, i když je nelze považovat za zcela přesné, spravoval jihočeskou oblast jeden bechyňský arcijáhen a udáno je 72 obsazených far (bez filiálek), k nimž náleželo 147 uprázdněných farností.¹⁵⁸

Reformační komise z roku 1627 se na rozdíl od předchozí komise soustředila na přesvědčení obyvatel, měšťanů a především šlechty, aby konvertovali ke katolicismu. Okolo jedné třetiny šlechticů přestoupilo ihned; jiní slíbili, že přestoupí a jen velice málo se rozhodlo, že ze země emigruje (v Bechyňském kraji tři osoby, v Prácheňském devatenáct osob). Zatímco šlechta a měšťané mohli a měli prostředky odejít ze země, vesničané se dřív nebo později ke katolické víře přihlásit museli. Často se stávalo, že lid před příchodem komise utekl a vrátil se až po jejím odchodu (Husinec, statky v Libějovicích, Štěkeň a Lčovice). Ve Vodňanech tvrdošjně odmítali obyvatelé konvertovat ke katolictví, jejich odpor přetrvával až do počátku třicátých let 17. století, což vyvolalo násilný postup ze strany reformační komise, mnohdy i pomocí vojska.¹⁵⁹ V městečku Husinci ve vimperském panství obyvatelé prohlásili, že ubijí každého ze svých řad, kdo by se ve víře srovnal s panovníkem. V panství Lčovice u Volyně dokonce vystoupili ozbrojení poddaní proti krutým praktikám hejtmana Jindřicha Hýzrla z Chodů. Tento odpor byl však pomocí vojska potlačen.¹⁶⁰

V reformační komisi za světské představené působili Jindřich Libštejnský z Kolovrat, Jan Vratislav z Mitrovic a Přibík Jeníšek z Újezda, za duchovní stav Jan Arnošt Platejs, jimž také pomáhali jezuitští misionáři Vojtěch Chanovský, Václav Raušar a Martin Benda; jejich úkolem bylo docílit vnitřního přesvědčení a poučení heretiků.¹⁶¹

O rok později, 1628, zahájila svou činnost komise pod vedením Jana staršího Kavky z Říčan; jejím posláním bylo překonat odpor poddaných a zajistit jejich obrat ke katolické

¹⁵⁸ František ŠTĚDRÝ, *Počet*, s. 10-33; Eliška ČÁŇOVÁ, *Vývoj*, s. 518-521; Martin ZEMAN, *Farnosti*, s. 79; Jiří MIKULEC, *31. 7. 1627. Rekatolizace*, s. 51; TÝŽ, *Od Chanovského k Vokounovi. Poznámky k barokní zbožnosti na jihu Čech*, in: Pavla Stuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun, s. 68-69.

¹⁵⁹ Josef HANZAL, *Pobělohorská rekatolizace*, s. 183; Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 15; Martin ZEMAN, *Farnosti*, s. 79.

¹⁶⁰ Josef HANZAL, *Pobělohorská rekatolizace*, s. 185; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 43.

¹⁶¹ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 15; Martin ZEMAN, *Farnosti*, s. 79.

víře. Již brzy slavila komise úspěch, což dokládá její přesun do Plzeňského a Podbrdského kraje v roce 1629. Na základě zkoumání rozdělila obyvatele do čtyř skupin - první představovali ti, kteří se přihlásili ihned ke katolické víře; v druhé byli ti, kteří přislíbili, že konvertují; třetí skupinu tvořili ti, co souhlasili s tím, že se nechají přesvědčit a časem ke katolicismu přestoupí; ve čtvrté byli ti, co prohlásili, že se vystěhují ze země. V Prácheňském kraji slíbila nadpoloviční většina příslušníků šlechtického stavu konvertovat, okolo 20 procent přestoupilo ihned, zhruba 15 procent se podrobilo převýchově a asi 10 procent se rozhodlo raději emigrovat.¹⁶² Roku 1630 byla tudíž většina území jižních Čech považována za katolickou, přesto několik jednotlivců při staré víře setrvalo.¹⁶³ Roku 1650 žilo v prachatickém vikariátu 19 nekatolíků (z toho více než polovina byli šlechtici). Na základě prezentačních a konfirmačních register z let 1637-1650 byly nekatolíci uváděni v prachatickém vikariátu ve farnostech Blatná, Lhenice, Záboří, Lčovice, Radobytce, Vodňany, Strašín a Žihobec, Volenice, Bohumilice a Nezamysle; duchovní ostatních farností zpravidla uváděli, že se mnozí farníci již několik let nedostavili ke zpovědi. Pouze šest farářů udalo víru své farnosti za ryze katolickou (Vimperk, Hradešice, Vlachovo Březí, Myšenec, Bubovice, Mirovice).¹⁶⁴ Ve druhé polovině 17. století se ovšem počty nekatolíků snížily. Farářské relace z roku 1700 uvádějí pouze jediného očividného nekatolíka žijícího na území prachatického vikariátu. Podle hlášení duchovní správy z roku 1762 se v tomto vikariátu nenalezali žádní nekatolíci. Samozřejmě, že se jednalo o subjektivní vyjádření faráře při vyplňování dotazníků, přiznání většího počtu nekatolíků v jeho farnosti by znamenalo uznání vlastní viny.¹⁶⁵

Činnost komisí byla pouze jednorázová, nadále bylo denní povinností duchovních správců místních farností, aby mezi obyvatelstvem šířili katolickou víru. Vzhledem k nedostatku kněží, museli v duchovní a misijní činnosti vypomáhat řeholníci.¹⁶⁶ Značně výkonnými misionáři byli jezuité. Na základě daru hraběte Jiřího Adama Martinice a jeho dcery Lucie Otýlie začali budovat roku 1636 kolej v Klatovech (dokončena roku 1661), roku 1640 podpořil svobodný pán Adaukt Jan z Újezda založení koleje v Březnici; z vlastních

¹⁶² TAMTÉŽ, s. 79-80; Josef HANZAL, *Pobělohorská rekatolizace*, s. 183-184.

¹⁶³ I když i toto tvrzení je třeba brát pouze relativně. TAMTÉŽ, s. 186.

¹⁶⁴ Miloslav VOLF, *K dějinám protireformace v jižních Čechách (1637-1650)*, JHS, 1982, s. 84-85.

¹⁶⁵ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 45-46; Jiří MIKULEC, *Od Chanovského k Vokounovi. Poznámky*, s. 70.

¹⁶⁶ Eliška ČÁŇOVÁ, *Vývoj*, s. 526; František ŠTĚDRÝ, *Znovuzřízení*, s. 3-47.

nákladů jezuitů byla zřízena rezidence v Opařanech (1667) a koleje v Římově (1626), Dobronicích (1691) a Střelských Hořticích (1654).¹⁶⁷

Důležitým momentem katolické církve v pobělohorské době se stala obnova farní sítě. Před Bílou horou ke katolické víře patřila zhruba polovina obyvatel Pošumaví, směrem do vnitrozemí počet katolíků klesal. Na počátku 17. století byla většina obsazených beneficií zabrána nekatolickými duchovními, ve dvacátých letech téhož století se podařilo katolickým duchovním opatřit 10 farností.¹⁶⁸ Po skončení třicetileté války bylo vlastním duchovním správcem obsazeno pouze 150 jihočeských farností, farář tak musel spravovat dvě až čtyři farnosti najednou; v době působení arcibiskupa Jana Josefa Breunera (1694-1710) měly svého faráře již všechny tehdejší farnosti (242 far a 90 filiálek).¹⁶⁹ Na základě farářských relací se netolický (prachatický) vikariát roku 1677-78 skládal ze čtrnácti a roku 1700-01 ze šestnácti farností. Počet obyvatel ve vikariátu nelze přesně určit (farářské relace uvádějí počet duší schopných přijímat svátosti přijímání a zpovědi, ovšem nezahrnují všechny obyvatele). Počet uváděných duší ve vikariátu byl 20 630 (roku 1676-77) a 28 054 (1700-01).¹⁷⁰ Roku 1676 tak připadá na jednoho faráře se započtením filiálek v celém vikariátu 1518 duší, roku 1700 je to již 1779 duší. O třináct let později na základě výpovědi fassí tereziánského katastru žilo 31 500 duší a jeden kněz pečoval o 2106 farníků. Na druhou stranu se zpravidla zvyšoval počet duchovních, kdy si řada farářů nechal potvrdit ku pomoci kaplana.¹⁷¹

Nová struktura far byla vytvořena za vlády Josefa II., protože úprava diecézní a farní organizace byla státem vnímána jako klíčová nejen pro změnu církevních poměrů, ale také pro realizaci a prosazování dalších státních reforem a nařízení. Císařská instrukce z roku 1782 vybudovala v jižních Čechách více než 60 nových církevních okrsků: 52 lokálií, dvě farní administratury a 11 far; zřizovány byly především v obtížně dostupných pohraničních oblastech. Farní obvody těžko upravovatelné především vzhledem ke své rozlehlosti byly rozděleny na menší tak, aby v osadě s alespoň sedmi sty obyvateli neměli farníci kostel vzdálený dál než hodinu chůze.¹⁷²

Farnosti v netolickém (prachatickém) vikariátu se od sebe odlišovaly svou rozlohou. Městečko Husinec představovalo např. farní osadu samo pro sebe, do Prachatic pak náleželo

¹⁶⁷ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 16; Miroslav NOVOTNÝ, *Mariánské družiny*, s. 10.

¹⁶⁸ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 43.

¹⁶⁹ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 17.

¹⁷⁰ Martin ZEMAN, *Farnosti*, s. 83-85; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 49.

¹⁷¹ TÁŽ, *Katolická duchovní správa*, s. 89.

¹⁷² Rudolf SANDER, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 154-155; Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 192.

21 a do Netolic 20 vesnic. Jednu farnost obvykle tvořilo okolo devíti obcí kromě dvorů, mlýnů, ovčínů atd. Ke změnám došlo roku 1773, kdy konzistoř přikázala, aby faráři mezi sebou uzavřeli dohody tak, aby farníci vzdálení od farního kostela přes hodinu byli opatřeni bližším knězem. Nejrozsáhlejšími farnostmi byly Vimperk a Volary, cesta za farníky pak pro faráře představovala dohromady i třiceti kilometrovou vzdálenost. Taková dálka poté znamenala nejen nebezpečí pro duše, ale také pro samotného duchovního. Například v zimě cesta k nemocnému trvala faráři dva dny, nejenže se tak zpravidla nestihl týž den vrátit, aby mohl posloužit jiným, ale také mohl utrpět úrazy (omrzliny apod.), které jej vyřadily z duchovní správy i na několik dní. Zimní období ztěžovalo cestu do farního kostela i farníků, staří lidé i mládež tak častokrát raději zůstávali doma. Obdobné problémy museli řešit především farníci z filiálek.¹⁷³

Zrušení jezuitského řádu roku 1773 znamenalo také zahájení školských reforem, o čtyři roky později musela být ukončena činnost jezuitských gymnázií s konvikty a semináři v Českém Krumlově, Jindřichově Hradci, Klatovech a Březnici; na jejich místě byla vybudována hustá síť triviálních, hlavních a normálních škol za velkého přispění kaplického faráře Ferdinanda Kindermanna. Dohled nad nejnižším stupněm škol byl vykonáván duchovenstvem, tedy místními faráři. V jižních Čechách zůstala pouze dvě gymnázia – piaristické gymnázium v Českých Budějovicích vybudované roku 1762 a písecké gymnázium přeložené z Klatov roku 1778. Vyšší školství vzniklo až iniciativou českobudějovického protobiskupa Jana Prokopa Schaffgotsche, který roku 1803 založil v Českých Budějovicích filozofické lyceum a biskupský seminář.¹⁷⁴

Roku 1777 nechala císařovna Marie Terezie vyhlásit tzv. tichou toleranci vůči některým nekatolíkům. Po vydání Tolerančního patentu roku 1781 se v jižních Čechách přihlásilo k některému z povolených nekatolických vyznání (luterské, kalvínské a pravoslavné) pouze 900 osob, z nichž většina pocházela z území sousedícím s čáslavským krajem. Sám za sebe mluví fakt, že v Prácheňském kraji byl po vydání patentu rozeslán pouze úředním místům příkaz, aby se obcím neoznamovalo, že se prostí lidé smí přihlásit k nekatolickým konfesím. Zpráva se neměla dostat do konce roku 1782 k obyvatelstvu, aby se zamezilo vzniku tolerančních modliteben.¹⁷⁵

¹⁷³ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 31-32.

¹⁷⁴ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 21; Rudolf SANDER, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 153-154.

¹⁷⁵ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 18; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 46; Rudolf SANDER, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 154.

Dalším zásahem Josefa II. do církevního života v jižních Čechách bylo rušení některých klášterů (1781), ponechány byly ty kláštery, jejichž členové se věnovali vyučování, péči o nemocné či jiným prospěšným činnostem. Roku 1782 byl uzavřen klášter klaristek v Českém Krumlově, roku 1784 českobudějovický dominikánský klášter a roku 1785 kláštery v Milevsku (premonstráti), Zlaté Koruně (dominikáni), Pacově (karmelitáni), Nové Bystřici (pauláni), Třeboni a Borovanech (augustiniáni).¹⁷⁶ Stejně tak byla josefínskými reformami zrušena náboženská bratrstva (1783). Takovýchto barokních společenství existovalo v prácheňském kraji přibližně 56, v prachatickém vikariátu se nacházely přibližně v polovině farností. Bratrstva byla stejně jako v celých Čechách zasvěcena především Kristu, Nejsvětější Trojici a sv. Rodině (celkem 8), ostatní Panně Marii (23) a jednotlivým svatým (18). Oblíbenými mariánskými družinami byly především bratrstva růžencová (7) a škapulřová (4). Mezi kulty světců se velké oblíbenosti těšili sv. Barbora a sv. Jan Nepomucký (po pěti bratrstvech), dále sv. Anna, sv. Josef, sv. František z Assisi, sv. Otýlie, sv. Mikuláš, sv. Šebestián a také Anděl Strážný a Archanděl Michael. Po rušení prácheňských bratrstev zůstalo jediným povoleným tzv. sdružení lásky k bližnímu pod názvem Panny Marie Dobré rady zabývající se chudinskou péčí.¹⁷⁷

4.3. Zřízení Českobudějovického biskupství

Nejdůležitější změnou v církevní organizaci jižních Čech za vlády Josefa II se stalo zřízení nové diecéze. Až do druhé poloviny 18. století patřily jižní Čechy do pražské arcidiecéze. Přestože se císař Ferdinand II. rozhodl již ve dvacátých letech 17. století zřídit čtyři nová biskupství, z nichž jedno mělo mít sídlo v Českých Budějovicích; k jeho realizaci přes odpor tamních měšťanů pro zatím nedošlo, obávali se nejenom toho, že by došlo k omezení jejich práv a svobod, ale i finančního břemene na udržování biskupského dvora. Město se dosud nevzpamatovalo z dopadu ničivého požáru, který roku 1641 poškodil více než dvě třetiny města. Podle soudu městské rady by se pro sídlo biskupství více hodil Tábor, kde by biskup sehrál významnější úlohu v záležitostech získávání obyvatel na katolickou víru.¹⁷⁸

¹⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 156; Karel BERÁNEK – Věra BERÁNKOVÁ, *Rušení*, s. 213-215.

¹⁷⁷ Ve Vlachově Březí bylo takovéto bratrstvo uvedeno na Zelený čtvrtek dne 13. dubna 1786. Srov. Pavla STUHLÁ, *Slavný počátek*, s. 5-6; Jiří MIKULEC, *Od Chanovského k Vokounovi. Poznámky*, s. 75-77, TÝŽ, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, s. 131-134.

¹⁷⁸ Viz výše kapitola *Selhání a úspěchy při zřizování biskupství*; srov. Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 19; Rudolf SANDER, *Jan Prokop Scahffgotsche*, s. 117-118; Miroslav NOVOTNÝ, *Českobudějovická diecéze*, s. 172-178; Rudolf SANDER, *Proces*, s. 21.

K jednáním o založení biskupství v Českých Budějovicích došlo až roku 1783, důvody zřízení souvisely s církevně správními potížemi, se kterými se potýkalo pražské arcibiskupství. Politickým cílem habsburské monarchie bylo dosáhnout nadřazenosti nad církví, náboženství se mělo stát mravním základem státu.¹⁷⁹ V době vlády Marie Terezie a především Josefa II. se biskupy zpravidla stávali ti církevní představitelé, kteří zastávali politické i náboženské názory vládnoucího rodu. Většinou jím byl jmenován příslušník šlechtického rodu s kladným poměrem k Habsburkům. Svými povinnostmi byl každý biskup úzce spjat se státními záměry, měl prosazovat zájmy státu, dohlížet na to, aby byly do praxe uvedeny reformy, a to nejen ty, které se týkaly duchovních záležitostí. Ve skutečnosti se tudíž stal úředníkem pracujícím ve státní správě.¹⁸⁰

Na začátku osmdesátých let 18. století se plánovalo, že k ustanovení biskupství v Českých Budějovicích by mělo dojít až po smrti dosavadního pražského arcibiskupa Antonína Petra hraběte Příchovského (1767-1793). Do té doby by byl v Českých Budějovicích ustanoven pouze generální vikář, který by řídil jižní část arcibiskupství, roku 1783 jím byl jmenován Jan Prokop Schaffgotsche. Do tohoto vikariátu měly být zařazeny Budějovický, Klatovský, Plzeňský, Prácheňský a Tábořský kraj. Josef II. ovšem dvorským dekretem z 6. října 1783 požadoval, aby se Jan Prokop Schaffgotsche stal nejenom generálním vikářem, ale také světícím biskupem.¹⁸¹ Nakonec bylo biskupství zřízeno ihned císařským dekretem z roku 1784 a prvním biskupem byl jmenován právě olomoucký kanovník Jan Prokop hrabě Schaffgotsche (1785-1813). Roční příjem biskupa činil 12 000 zlatých, z toho 3 000 vyplácelo pražské arcibiskupství a 9 000 plynulo z náboženského fondu. Arcibiskup Příchovský požádal Svatý stolec, aby z jižní a jihozápadní části jeho arcidiecéze vytvořil novou diecézi, proto byly papežským dekretem z roku 1784 novému biskupství přiděleny výše zmíněné kraje. Českobudějovické biskupství bylo oficiálně ustanoveno bulou „Cunctis ubique“ papeže Pia VI. z roku 1785, biskupskou rezidencí se nejprve měl stát opuštěný dominikánský konvent, ale na žádost Jana Prokopa Schaffgotscheho byla za sídlo biskupství zvolena budova piaristické koleje.¹⁸² Katedrálním chrámem byl jmenován farní kostel sv. Mikuláše a při něm byla zřízena kanovnická kapitula. Kapitula byla uspořádána

¹⁷⁹ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 20.

¹⁸⁰ Rudolf SVOBODA, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 73-74.

¹⁸¹ TAMTÉŽ, s. 122; Rudolf SANDER, *Proces*, s. 23.

¹⁸² Kolej piaristů byla postavena v letech 1763-1769 a rozšířena roku 1775. Po vzniku českobudějovické diecéze byla upravena jako nárožní dvoupatrová budova. Hlavní vstup je zvýrazněn pravoúhlým portálem s římsou, nad kterým je umístěn znak biskupství. Jiří KOPÁČEK (red.), *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998, s. 40.

podle vzoru jiných biskupství, měla sedm členů – tři dignitány (probošta, děkana a kustoda) a čtyři kanovníky. Českobudějovická městská rada získala právo jmenovat a potvrdit děkana kapituly, který působil zároveň jako farář městské farnosti sv. Mikuláše. Josef II. své konečné rozhodnutí o zřízení českobudějovické diecéze učinil až roku 1789, kdy jí vydal zakládací listinu, ve které přesně vylíčil průběh vzniku biskupství, výsledky jednotlivých jednání a jejich ukončení.¹⁸³

Se založením českobudějovické diecéze ovšem nebyli zcela všichni spokojeni, jako velký problém se zřízení nového biskupství jevílo především pražskému arcibiskupovi. Stěžoval si hlavně na převedení některých svých beneficí na budějovického a litoměřického sufragána. Císař Leopold II. však nehodlal na předchozích rozhodnutích nic měnit, jediným ústupkem vůči pražským arcibiskupům bylo zrušení placení částky tří tisíc zlatých jako části platu českobudějovických biskupů.¹⁸⁴

Některá územní vyrovnání mezi pražskou arcidiecézí a budějovickou diecézí se protáhla až do roku 1807, kdy byly i poslední lokálie a farnosti v Prácheňském a Klatovském kraji převedeny do pravomoci českobudějovického biskupa.¹⁸⁵

4.4. Správní organizace českobudějovické diecéze

Českobudějovická diecéze byla tvořena krajem Budějovickým, Klatovským, Tábořským a Prácheňským, které se až do roku 1790 skládaly z 16 vikariátů:

- do Budějovického kraje patřily vikariáty Krumlov, Borovany, Soběslav a Hosín;
- do Tábořského kraje vikariáty Tábor, Strmilov, Pacov a Choustník;
- do Klatovského kraje vikariáty Horšovský Týn, Domažlice, Vřeskovice a Němčice;
- do Prácheňského kraje vikariáty Nezamyslice, Blatná, Netolice a Sušice.

Rozloha území českobudějovické diecéze se roku 1808 rozrostla připojením Železnorudska a Grafenriedu, které byly doposud spravovány řezenským biskupem.¹⁸⁶

¹⁸³ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 23-24; Rudolf SANDER, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 119-120, 124, 126, 131, 148; Miroslav NOVOTNÝ, *Českobudějovická diecéze*, s. 170.

¹⁸⁴ Rudolf SANDER, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 150; TÝŽ, *Proces*, s. 24.

¹⁸⁵ Rudolf SANDER, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 150.

¹⁸⁶ Franz MARDETSCHLÄGER, *Kurzgefasste Geschichte*, s. 115-116; Johann TRAJER, *Historisch-statische Beschreibung*; Miroslav NOVOTNÝ, *Českobudějovická diecéze*, s. 171.

Roku 1789 byla přičiněním biskupa Schaffgotscheho nově rozčleněna diecéze na pět arcikněžství tvořených 30 vikariáty:

- budějovické arcikněžství představovaly vikariáty Benešov, Krumlov, Hluboká nad Vltavou, Kaplice, Nové Hrady, Soběslav, Německý Rychnov a Třeboň;
- klatovské arcikněžství s vikariáty Dešenice, Hostouň, Lukavice, Nepomuk, Horažďovice a Horšovský Týn;
- strakonické arcikněžství s vikariáty Blatná, Horažďovice, Mirovice, Písek a Vodňany;
- vimperské arcikněžství s vikariáty Kašperské Hory, Prachatice, Sušice a Volyně;
- tábořské arcikněžství s vikariáty Bechyně, Chýnov, Jistebnice, Kamenice, Jindřichův Hradec, Pacov a Pelhřimov.

Roku 1790 složili nově instalovaní arcikněží a biskupští vikáři přísahu do rukou protobiskupa.¹⁸⁷

Roku 1856 došlo k nové reorganizaci platící až od 1. ledna 1857, na jejímž základě byl počet stávajících arcikněžství rozšířen o další tři – arcikněžství domažlické, krumlovské a jindřichohradecké; jimž byl také přizpůsoben počet vikariátů (zvýšený na počet 34). Nově byl také založen tzv. generální vikariát diecéze, který byl reprezentován českobudějovickým děkanstvím, proboštvím v Jindřichově Hradci a arcijáhenstvím v Českém Krumlově.¹⁸⁸

4.5. Výchova kněžského dorostu

Roku 1783 nechal Josef II. zrušit všechny instituce, které až dosud vychovávaly budoucí duchovenstvo (arcibiskupský seminář, konvikt sv. Bartoloměje a jezuitský seminář sv. Václava) a namísto nich začaly fungovat generální semináře. V Čechách tak existovaly pouze dva ústavy, ze kterých vycházeli noví kněží. V každé diecézi pak směl být zřízen tzv. kněžský dům, kde se měli absolventi jednotlivých generálních seminářů poučit o podmínkách té které diecéze. Generální semináře byly ovšem mezi biskupy velice neoblíbené, a tak byly po smrti Josefa II. zrušeny jeho nástupcem Leopoldem II. roku 1790;

¹⁸⁷ Franz MARDETSCHLÄGER, *Kurzgefasste Geschichte*, s. 116-117; Johann TRAJER, *Historisch-statische Beschreibung*.

¹⁸⁸ Franz MARDETSCHLÄGER, *Kurzgefasste Geschichte*, s. 116-117, Miroslav NOVOTNÝ, *Českobudějovická diecéze*, s. 172.

výchova kněží tudíž byla opět vložena do kompetencí biskupa.¹⁸⁹ Ke zřízení kněžského domu pro českobudějovickou diecézi došlo roku 1788, ale přesto měl kvůli nedostatku financí hlavní slovo ve výchově kněží až do roku 1804 pražský seminář. V témže roce byl českobudějovickým biskupem Schaffgotschem otevřen diecézní kněžský seminář se sídlem ve zrušeném kapucínském konventu u kostela sv. Anny. Biskupský seminář byl na rozdíl od státních teologických fakult církevní vysokou školou, stát nad ním tudíž vykonával dohled jen nepřímo, např. kontrolu studijních katalogů, seznamu studentů, profesorů a zejména dozor nad finančními výdaji (seminář byl totiž částečně dotován z náboženského fondu). Roku 1804 vzniklo v Českých Budějovicích také filozofické lyceum, které bylo předpokladem pro studium na univerzitě či v semináři. Roku 1811 vydala Dvorská studijní komise instrukci, na jejímž základě měla být sjednocena výuka ve všech teologických ústavech.¹⁹⁰

Studium bohosloví bylo nejprve tříleté, v prvním ročníku se vyučovaly biblické vědy a církevní dějiny, ve druhém dogmatika a právo a ve třetím morálka, pastorálka a katechetika. Dobrovolníci si mohli zvolit také studium hebrejštiny a řečtiny. Roku 1815 bylo studium prodlouženo na čtyři roky a nově byla také rozvržena výuka – v prvním ročníku se přednášely církevní dějiny, biblická archeologie, úvod do Písma svatého a biblické jazyky, ve druhém biblická hermeneutika, kanonické právo a pedagogika, ve třetím ročníku dogmatika a morálka a ve čtvrtém pastorálka, katechetika a racionální ekonomie. Hlavním představeným semináře byl sice biskup, ale výuka v něm byla upravena podle přání vlády a příruček osvícenských teologů. V semináři byla věnována také výuka českému jazyku, roku 1811 a 1812 bylo uděleno povolení vykládat třikrát v týdnu českou mluvu a pravopis německým seminaristům. Po revoluci roku 1848 byl o dva roky později vydán souhlas, aby výuku budoucích kněží řídili biskupové sami. Vedení biskupského semináře bylo v této době vloženo do rukou biskupa Jana Valeriána Jirsíka (1851-1883), který pro zajištění přílivu kněžského dorostu založil roku 1853 v českých Budějovicích studentský seminář a roku 1868 i české gymnázium.¹⁹¹

¹⁸⁹ K výuce kněží v době osvícenské viz Hedvika KUCHAROVÁ-Zdeněk R. NEŠPOR, *Pastor seu bonus, seu idea (semper) reformanda. Vzdělávání a výchova kléru pro působení ve farní správě v českých zemích v 18. a na počátku 19. století*, ČČH 105, 2007, s. 368-383.

¹⁹⁰ Rudolf SANDER, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 180-181, 185-186; Miroslav NOVOTNÝ, *Výchova diecézního kléru v českých zemích v letech 1848-1918 na příkladu českobudějovického teologického institutu a biskupského semináře*, in: Pavol Mačala-Pavel Marek-Jiří Hanuš (edd.), *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*, s. 111-112.

¹⁹¹ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 67-69; Rudolf SANDER, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 199-204.

4.6. Barokní zbožnost

Mezi projevy katolické zbožnosti, jejichž účelem bylo, aby obyvatelstvo přicházelo do neustálého kontaktu s náboženstvím, patřily, např. účast na nedělních a svátečních mších, na procesích a poutích, užívání svátostí, úcta k Panně Marii a zástupu světců, růžencové modlitby, litanie; a určitým způsobem také materiální podpora církve jako odkazy farním záduším, zakládání mešních fundací aj.¹⁹²

V jižních Čechách a zčásti ve východních stojí dodnes nejvíce důležitých mariánských kostelů; v budějovické diecézi ustanovené v roce 1785 jich existovalo 82.¹⁹³ Na jihu Čech přetrvávalo na rozdíl od ostatních krajů uctívání mariánského kultu i přes narušení husitstvím a reformací. Velký vliv na respekt vůči Panně Marii měla pravděpodobně také blízkost Rakouska a Bavorska, kde byl vykázan také silný mariánský kult. To vše dokazuje značná frekvence procesí z jižních Čech na různá místa v Rakousku a Bavorsku. Ve třicátých letech 18. století se v oblasti jižních Čech dostalo obliby putování do Mariazell a to hlavně díky podnětu netolického měšťana Jana Michaela Reittera, kováře původem z rakouského Štýrska.¹⁹⁴ Stejně tak ovšem byla oblíbena poutní místa nacházející se v jižních Čechách (Bechyně, Klokoty, Římov, Sepekov, Kájov, Klatovy, Skočice, Lomec u Netolic, Lnáře, Dobrá Voda u Budějovic, Dobrá Voda u Nových Hradů, Zelená Hora u Nepomuku a Hory Matky Boží u Sušice). Řada mariánských poutních míst měla také své písně (v jižních Čechách – Římov 10, Sepekov 6, Klatovy 5, Bechyně 3 a Klokoty 1).¹⁹⁵ Prácheňský kraj lze rozdělit na tři oblasti, kam směřovaly svá procesí jednotlivé farnosti:

- západní část kraje (Sušicko), kam putovali především farníci z vikariátu Sušice a Bukovnick;
- severní úsek (vikariát Blatná) – procesí a poutě se konaly často ve východní části kraje, ale nejvíce směřovaly za hranice na Svatou Horu v Příbrami;

¹⁹² Jiří MIKULEC, *Od Chanovského k Vokounovi. Poznámky*, s. 71.

¹⁹³ V pražské arcidiecézi 19, v královéhradecké diecézi 24 a v litoměřické 17. Josef HANZAL, *Mariánský kult*, s. 19.

¹⁹⁴ O tom, že mezi poutníky byli také vlachovobřezští farníci svědčí pořízení bočního mariazellského oltáře v postranní kapli sv. Jana Nepomuckého farního chrámu ve Vlachově Březí v letech 1760 až 1761. Pavla STUHLÁ, *Společenství poutníků*, s. 210.

¹⁹⁵ Josef HANZAL, *Mariánský kult*, s. 19. Písní bylo možné přimět širší vrstvy obyvatel k prožívání a k hlubší účasti na liturgii. Platilo, že „kdo zpívá, jakoby se dvakrát modlil“. Srov. Jaroslav KADLEC, *Přehled*, s. 101.

- východní oblast kraje (hlavně cíp zaříznutý do Bechyňska s městečkem Vodňany) – zde se pohybovali farníci zejména na jihu na Prachaticku a Vimpersku.¹⁹⁶

S poutěmi je spojováno také uctívání milostných obrazů a soch, v Prácheňsku mezi ně náležely obrazy Panny Marie (v Blatné, Březnici, Klokotech, Písku, Strašíně, Sušici, Nezamyslicích, Skočicích a v kostele Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích), sv. Barbory (v Bubovicích), sv. Anny (v Kraselově), sv. Vintíře (v Hartmanicích) apod. V celém kraji se nacházelo v první polovině 18. století okolo dvaceti nejvýznamnějších poutních míst.¹⁹⁷

¹⁹⁶ Jiří MIKULEC, *Od Chanovského k Vokounovi. Poznámky*, s. 72-73.

¹⁹⁷ TAMTÉŽ, s. 75; Jan ROYT, *České nebe*, s. 8-9.

5. Farnost Vlachovo Březí

Farnost (parochia) lze popsat jako natrvalo založené společenství křesťanů, kteří náleželi v určených hranicích k některému kostelu diecéze. Jejimi základními charakteristickými rysy byly křtitelnice, hřbitov a právo pohřbívání a posluhování svátostmi věřícím uvnitř hranic farnosti.¹⁹⁸

5.1. Rozloha farnosti

Při obnově farní sítě řešila konzistoř otázku, zda bude vytvořen nový obvod či již nějaký okrsek existuje. Farní osada Vlachovo Březí byla zachována, farníci tak setrvali u zaběhnutých návyků a církevní úřady nemusely jednat o kompensacích, které by případnou dismembraci, neboli vynětí části území a obyvatelstva z farnosti a jeho přidělení k farnosti jiné, doprovázely.¹⁹⁹

Až do začátku 15. století byl ve správě Vlachovobřezské farnosti také husinecký kostel, který byl připojen jako filiálka k farnosti Lažiště.²⁰⁰ Podle zádušních register z roku 1662 k farnímu kostelu přináleželo celkem deset osad – Vlachovo Březí, Chlumany, Uhřice, Horní a Dolní Kožlí, Chocholatá Lhotka, Budkov, Lipovice, Horní a Dolní Nakvasovice.²⁰¹ Roku 1665 byl k farnosti připojen obvod Předslavic, k němuž přináležely vesnice Bohunice, Bušanovice, Čepřovice, Černětice, Jiřetice, Kakovice, Kamenná, Koječín, Konopiště, Marčovice, Setěchovice, Tvrzice, Úlehle, Újezdec, Všechlapy a Želibořice.²⁰²

Kromě osad spadajících pod farnost měli duchovní roku 1713 v tereziánských fassích uvést také jejich vzdálenost od farního kostela. K farnímu kostelu kromě výše zmíněných osad z roku 1662 a vsí z obvodu Předslavice přibyla ještě ves Doubrava.²⁰³ Roku 1770 pak byla filiálka Předslavice opatřena vlastním administrátorem a byla obdařena všemi požitky a

¹⁹⁸ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 30.

¹⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 31; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 347-352.

²⁰⁰ Ferdinand PÁTEK, *Vlachovo Březí ve vzpomínkách a literatuře*, Písek 1927, s. 1; Josef BROŽ, *Obraz*, s. 52. Městečko Husinec tvořilo od roku 1745 farní osadu samo pro sebe. Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 31.

²⁰¹ *Pamětní kniha I*, s. 3; AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 3v. Viz PŘÍLOHA -2- Mapa.

²⁰² Josef BROŽ, *Obraz*, s. 63; František TEPLÝ, *Farní osada Předslavice na Volyňsku*, Praha 1906, s. 45; Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 33; Vesnice podle poznamenání faráře v Relacích z roku 1677. NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 134r-135v.

²⁰³ *Pamětní kniha I*, s. 23; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 104 r. V takovémto počtu jsou vesnice patřící pod farnost Vlachovo Březí uváděny po celé 18. Století do roku 1772 Viz Inventáře z let 1743, 1770 a 1772, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

povinnostmi náležejícími beneficiu od nepaměti.²⁰⁴ Ke změně pak došlo ještě roku 1786, kdy se součástí farnosti stala obec Konopiště odloučená od farního okrsku Předslavice.²⁰⁵

Území vlachovobřežského faráře bylo na začátku 18. století cca 9 km široké a 14 km dlouhé. Farní osady se rozprostíraly v okruhu 1, 25 míle od farního kostela. Pokud pak musel posloužit farář svým farníkům, musel na cestě za nimi strávit i několik hodin, a mohlo se tak tudíž stát, že neměl dostatek času na to, aby zaopatřil všechny potřebné. To, že měl farář k dispozici koně, dokazuje zápis z pamětní knihy „...*tak že když tam na služby boží přijedu ani nemám místa, kde bych mohl mého koně postavit, a to v zimě v létě.*“²⁰⁶ V zimě cesta trvala duchovnímu samozřejmě déle a zvyšovalo se nebezpečí úrazů, kněží mohli trpět i omrzlinami, které jim zabraňovaly ve výkonu duchovní správy.

Velká vzdálenost činila problémy také samotným farníkům při návštěvě kostela. Především mládež a staří lidé zůstávali raději doma, což z pohledu církve zabraňovalo spáse jejich duše. S podobnými potížemi se potýkala také filiálka Předslavice, proto si věřící stěžovali své vrchnosti, že se cítí nedostatečně duchovně opatřeni „...*i jsouce nás k té osadě tak mnoho vesnic a lidí patřících...mnozí z nás staří a mladí k faře předslavské patřící pro dalekost cesty do Vlachova Březí mnoho mší svatých opustit musíme...pro dalekou a zlé cesty mnozí bez duchovního správce se ze světa ubírali z příčin těch.*“²⁰⁷ V odlehlých filiálkách se o nedělích a svátcích, když se nesloužily bohoslužby, scházeli staří a nemocní, aby vyslechli evangelium či část postily zpravidla z úst učitele. V jarních patentech z 31. března 1700 byly takovéto pobožnosti všeobecně zakázány, protože se častokrát stávalo, že i zdraví lidé nešli do farního kostela, ale zúčastnili se těchto pobožností. Přílišná vzdálenost, přírodní překážky (jako les a vodstvo) a nedostatečná duchovní správa se mnohdy staly důvody pro zřízení kaplanství.²⁰⁸

Vzdálenost od fary hrála roli především při zaopatřování nemocných či při křtu slabých či umírajících novorozenců. Takovýto křest pak mohl vykonat jakýkoliv laik, o jeho provedení měl farář své osadníky poučit, především pak porodní báby.²⁰⁹ Na posledních stranách pamětní knihy Vlachova Březí je vypsána přísaha pro porodní báby, ve které se objevuje odstavec o udělení křtu z rukou porodní báby. Pokud by bába shledala, že je skutečně křest dítěte nevyhnutelný, měla vykonat lítost nad hříchy a připravit si posvěcenou či

²⁰⁴ František TEPLÝ, *Farní osada*, s. 51-52; Josef BROŽ, *Obraz*, s. 63; *Pamětní kniha I*, nepag.

²⁰⁵ Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 33.

²⁰⁶ *Pamětní kniha I*, s. 22; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 104v.

²⁰⁷ *Pamětní kniha I*, nepag. Předslavice byly od Vlachova Březí vzdáleny přibližně 8 km.

²⁰⁸ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 32; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 249.

²⁰⁹ TAMTÉŽ.

obyčejnou vodu, kterou pak pomalu se slovy „Já tebe křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“ lila na hlavičku, prsa, nožičku či ručičku dítěte.²¹⁰ V inventáři vlachovobřežského farního kostela z roku 1734 se mezi stříbrnými předměty nachází také jedna schránka (pixis) s malou patenou, ve které se donášela svátost (viaticum) k umírajícím.²¹¹ Takovéto schránky se nacházely ve většině farností v první polovině 18. století, předtím se pravděpodobně používala bursa.²¹² Hostie se k nemocnému donášela zpravidla pod záštitou malého bronzového kříže a doprovázena byla také lucernami.²¹³

Církevní a světské úřady bedlivě dohlížely, aby duchovní za vykonané svátosti od věřících nic nepřijímal, ani dobrovolné dary. Podle tehdejších zvyklostí polovina desátků náležela na konání bohoslužeb a druhá na zaopatření nemocných. Když pak bylo potřeba, posluhovalo se zadarmo. Žádný farník neměl zemřít nezaopatřen, ledabylost a neposkytnutí svátostí byly pro kněze těžkým proviněním.²¹⁴ Rovněž vrchnost nelibě nesla, pokud její poddané řídil farář, který nepodléhal jejímu patronátnímu právu, protože tím nebyl podřízen její kontrole. Stejně tak viděla vrchnost nerada, když její poddaní odváděli finance duchovnímu sídlícímu na jiném panství, kapitál nahospodařený na panství tak plynul za jeho hranice; a také opačně, že farář přijímající finanční prostředky od vlastních oveček a někdy i vrchnosti, vykonával duchovní správu na cizím panství.²¹⁵

5.2. Počet duší

Farní osada je tvořena především společenstvím křesťanů, kteří obývají určené beneficium. Pojem duše označoval osoby uznané za schopné přistoupit ke zpovědi a k sv. přijímání. Věk přitom nebyl ale přesně stanoven, za hranici se považovalo užívání rozumu, které ale záviselo na výchově a vzdělání mládeže a nastoupilo u každého jedince jindy. Obvykle se za nejvhodnější považoval věk 12 let. Konzistorní nařízení z let 1677 a 1697 přímo přikázala farářům vytvářet jmenné seznamy obyvatel farnosti a na to se přímo vázala povinnost zpovědi a sv. přijímání pro děti ve věku 12 let.²¹⁶

²¹⁰ *Pamětní kniha I*, nepag.

²¹¹ TAMTÉŽ, s. 50.

²¹² Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 32.

²¹³ Inventář z roku 1743, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

²¹⁴ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 30, 32; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 279, 281.

²¹⁵ Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 146-147, 288; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 158-159.

²¹⁶ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 34; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 139, 275-276. Čtvrtý lateránský koncil roku 1215 ustanovil jako hranici pro vyznání se ze svých hříchů dosažení roku, kdy si je člověk schopen ony hříchy uvědomit, tj. zhruba sedm let. Marie RYANTOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy*, s. 148.

Jednou z povinností věřících bylo, aby se alespoň jedenkrát v roce vyzpovídali vlastnímu knězi a v době velikonoční měli přijmout svátost oltářní ve své farnosti. Svátost smíření a přijímání se tak staly důležitými kontrolními mechanismy katolické pravověrnosti. V 17. století kontrolovala splnění velikonoční zpovědi rovněž světská moc (doložení o vykonané zpovědi se stalo důležitou podmínkou pro udělení poddanských a jiných práv). Výnosy týkající se zpovědních lístků vycházely v Habsburské monarchii ještě v 19. století.²¹⁷ Zpovědní čas a vyhotovování zpovědních seznamů byly přísně sledovány samozřejmě také ze strany vikariátního úřadu. Každoročně byla ve vikariátních oběžnících oznamována doba sloužící k vykonání zpovědi a sv. přijímání (doba od Popeleční středy do svátku Nejsvětější Trojice).²¹⁸ Úkolem farářů bylo neustále tuto povinnost připomínat a upozorňovat je, že její nesplnění může pro věřící znamenat zákaz křesťanského pohřbu. Každý rok tak byly podle přesně daných pravidel sestavovány tzv. zpovědní seznamy na základě zpovědních cedulek, které získali věřící po vykonané zpovědi a přijímání. Cedulky byly opatřeny razítkem příslušného farního kostela, který kromě toho na ně hradil z vlastních prostředků papír.²¹⁹ Vypracované zpovědní seznamy měly být zaslány vikariátnímu úřadu zpravidla do několika dnů po skončení velikonočních zpovědí, pokud se tak nestalo, musel farář zaplatit pokutu ve výši deseti tolarů.²²⁰ Vikář Wimmer roku 1752 poukazoval na nedochvilnost farářů, kteří přestože věděli o stanoveném termínu, neposlali ze svého okrsku příslušné podklady, a připomínal jim důrazně příslušnou pokutu.²²¹

Na základě zpovědních seznamů z let 1671 až 1725, vydaných J. V. Šimákem, si lze udělat představu o počtu duší také ve farnosti Vlachovo Březí, i když sice nelze vždy považovat veškerá udání duchovních o počtu jejich oveček za zcela přesná. Několikrát se mnohý z nich totiž ve sčítání spletl. Rovněž v některých z tzv. farářských relací z let 1676 – 1677 a z roku 1700 musíme s čísly o počtu duší pracovat jako s pouze přibližnými.²²²

²¹⁷ Marie RYANTOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy*, s. 150-151.

²¹⁸ SOKA Prachatice, Archiv vikariátu Prachatice, *Kniha konzistoriálních misivů 1677-1740*, sign. I-1, č. knihy 1, nefol. (dále jen *Kniha konzistoriálních misivů 1*); TAMTĚŽ, *Kniha konzistoriálních misivů 1678-1771*, sign. I-2, č. knihy 2, nefol. (dále jen *Kniha konzistoriálních misivů 2*); TAMTĚŽ, *Kniha konzistoriálních misivů 1682-1735*, sign. I-3, č. knihy 3, nefol. (dále jen *Kniha konzistoriálních misivů 3*).

²¹⁹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 34; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 275-276; Marie RYANTOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy*, s. 148.

²²⁰ Farář měl ve zpovědních seznamech rozdělit zpovědníky do čtyř skupin na: „1. *Confessorum et Communicatorum*, 2. *Confessorum sed non Communicatorum*, 3. *Nec Confessorum nec Communicatorum*, 4. *Haeticorum*.“ SOKA Prachatice, Archiv vikariátu Prachatice, *Kniha konzistoriálních misivů 1*. Oběžníky z 12. dubna a 4. prosince 1677, 2. dubna 1678, března 1679, 17. dubna 1680, 10. dubna 1683, 28. března 1684, 18. dubna 1685, 26. března 1687, 14. dubna 1688.

²²¹ TAMTĚŽ, *Kniha konzistoriálních misivů 2*. Oběžník z 15. Června 1752.

²²² Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671-1752 VIII. Prácheňsko*, Praha 1931; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 35. V relacích z roku 1677 je uveden počet 667 duší ve farnosti

Roku 1671 měla farnost Vlachovo Březí i s filiálkou Předslavice celkem podle zповědních seznamů 1799 duší, přičemž 12 lidí k svátosti smíření vůbec nepřistoupilo. Následujícího roku počet klesl na 1596 z toho tři nekající, roku 1673 lidnatost farnosti opět vzrostla tentokráte na 1711 duší (ovšem uvedeno bylo pět nekajících). V nadcházejícím roce se však množství lidí opět snížilo na 1485 osob (ale farář již neoznamoval žádné nepřizpůsobivé věřící). Problémy s farníky farnost řešila i v následujících letech, z roku 1684 jsou známy dva a z let 1686 a 1688 jeden člověk,²²³ který svátost smíření nevykonal. V roce 1688 dokonce farář uvedl dvě kacířky, hejtmanovu kuchařku s dcerou, ale příští rok to byly zřejmě ony dvě, které zaznamenal jako obrácené.²²⁴

V dalších letech je již jasně patrný populační vzrůst, roku 1699 farnost na základě zповědních seznamů čítala 2184 duší, tzn., že každoročně se jejich počet v průměru zvýšil o 24 (1,09 %). Od roku 1699 je patrný jistý mírný pokles, o tři roky později tvořilo farnost pouze 1509 věřících. Roku 1703 se ale jejich údajný počet zvýšil o celých 1238 duší.²²⁵ Až do roku 1712 se počet duší nijak zásadně neměnil.

Jistým mezníkem se stává rok 1713, ve kterém vznikly duchovenské fase tereziánského katastru. V této době působil ve vlachovobřezské farnosti P. Matěj Felř, který zaznamenal počet 2687 duší, z toho 1292 tvořilo farnost Vlachovo Březí,²²⁶ zbytek připadal na filiálku.²²⁷ Podle zповědních seznamů ovšem ke svátosti přijímání a smíření přistoupilo z farnosti 1215 duší.²²⁸

Vlachovo Březí i s filiálkou Předslavice v rámci prachatického vikariátu patřily mezi farnosti vykazující nadprůměrný růst počtu duší, do roku 1750 co do lidnatosti vzrostl o 1,8 násobek obyvatel, celkem farnost tvořilo 2925 duší. Počtem věřících náležel prachatický vikariát mezi mírně nadprůměrné v arcidiecézi, v roce 1750 v něm žilo 2,5 % duší z celé pražské arcidiecéze.²²⁹

Vlachovo Březí a ve filiálce Předslavice žilo 982 osob. NA Praha, APA1, *Relace 1677*, fol. 134r-135v. *Relace z roku 1700* již hovoří o 1062 duších ve farnosti a ve filiálce pak pobývalo 1138 farníků. TAMTĚŽ, *Relace 1700*, fol. 114r-115v.

²²³ Konkrétně se jednalo o hejtmana Vlachova Březí.

²²⁴ I když ve zповědních seznamech je uvedeno „*Conversi.: 1689 personae non specificat 2.*“ Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Zповědní seznamy*, s. 465.

²²⁵ Zdali se jedná o nějakou chybu nebo tomu tak skutečně bylo, není zcela jasné. Srov. NA Praha, APA 1, *Zповědní seznamy*, sign. B 24/31, s. 98.

²²⁶ Nejvíce z nich svůj domov mělo ve Vlachově Březí, celkem 541 duší. *Pamětní kniha I*, s. 22; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 104r.

²²⁷ *Pamětní kniha I*, s. 22.; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 104r.

²²⁸ Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Zповědní seznamy*, s. 492-497.

²²⁹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 35.

Všichni věřící ale potřebovali péči svého duchovního, který jim musel věnovat v podstatě veškerý svůj čas. Pokud vezmeme v potaz rok 1713, kdy na vlachovobřezského kněze připadalo 2687 duší, pak ovšem bylo zhora nemožné posloužit všem farníkům stejně a splnit představy církevních i světských představitelů. V celém prachatickém vikariátu průměrně připadalo 2106 duší na jednoho kněze, ale většina jich měla k ruce pomocné duchovenstvo, poté se počet duší snížil v průměru na 1436 duší. Na konci 17. století působili pomocní kněží ve vikariátu pouze sporadicky a vždy na kratší dobu. Zájem o výpomoc byl, ale narážel na problém finančního zabezpečení takovýchto pomocných sil, peněžitě přispět museli zpravidla nejen věřící, ale i sám farář. P. Matěj Felíř uvedl v příznání tereziánských fassí roku 1713, že kaplanství při farnosti dosud nebylo založené.²³⁰ Od počátku 18. století setrvali pomocní duchovní na přání patronátní vrchnosti trvale skoro ve všech městských farnostech. Rovněž se musela řada farářů vrchnosti písemně zavázat, že budou pomocného duchovního udržovat při dodržení stanovených podmínek, především finančních.²³¹

Od počátku 18. století vyžadovaly úřady pražské arcidiecéze, aby ke zpovědním seznamům byly přidávány také statistiky ostatních udělených svátostí. Nelze se tudíž divit, že vzhledem k pracovní vytíženosti vlachovobřezského faráře byl roku 1720 zřízen úřad sídelního kaplana, který měl zároveň na starosti i správu filiálky.

Ve druhém desetiletí 18. století bylo ve Vlachově Březí pokřtěno průměrně za rok 94 dětí. Nejvíce dětí obdrželo křest roku 1710 - celkem 117 dětí.²³² V témže roce naopak zemřelo nejméně farníků (20).²³³ Nejvíce snoubenců oddal farář v roce 1717 – celkem se vykonalo 20 svateb, průměrně se jich ovšem každý rok slavilo ve farnosti 15. Listopad byl měsícem, kdy se uzavírala manželství nejčastěji, naopak v prosinci se svatby nekonaly vůbec a zpravidla výjimečně proběhly v měsících březem, dubem, květen a červenec.²³⁴ Průměrně ročně ze světa odešlo 35 duší (z toho 5 dětí ve věku několika dní až neděl).²³⁵ Od 21. října 1720 pomáhal pravidelně se křty, svatbami a pohřby vlachovobřezskému faráři také kaplan Václav Vacek.²³⁶

²³⁰ NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 103r.

²³¹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 36.

²³² SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených DÚ Vlachovo Březí 1704-1726*, s. 138-339.

²³³ SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika zemřelých a oddaných DÚ Vlachovo Březí 1704-1739*, s. 396r-418r, 487r-510v.

²³⁴ TAMTÉŽ.

²³⁵ TAMTÉŽ.

²³⁶ SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených 1704-1726*, s. 337; TAMTÉŽ, *Matrika zemřelých a oddaných 1704-1739*, fol. 418v.

6. Vývoj farnosti a její duchovní správci

Před vlastním textem, týkajícím se vývoje farnosti Vlachovo Březí, se zmíním také o dějinách městečka a jeho majitelích, resp. patronech kostela.

Vlachovo Březí, německy Wällisch-Birken, leží v jižních Čechách na okraji Šumavy asi 8 km severozápadně od města Prachatic. Původní březské panství se rozprostíralo mezi řekami Volyňkou a Blanicí v Prácheňském kraji.²³⁷ První písemná zpráva, ve které jsou ves Březí a její držitelé zmiňováni, pochází až z roku 1274.²³⁸ Mezi mnohými svědky listiny jsou jmenováni bratři Verner, Vchyna a Michal ze Březí. V této době musela tedy ve Březí stát tvrz, kterou zmiňovaní bratři obývali. Až po delší době, roku 1359, jsou známi další majitelé Březí a zároveň patroni tamního kostela, Jan, Konrád a Ješek.²³⁹ Roku 1362 vlastnil panství Přečh Kůs ze Březí²⁴⁰ a jeho nástupcem se stal Linhart, který působil roku 1380 jako purkrabí na hradě Helfenburk a zemřel roku 1393.²⁴¹

Na konci 14. století se usadil na Březí rytířský rod Malovců,²⁴² roku 1415 jistý Vlach ze Březí přivěsil svou pečeť na stížný list šlechty ke Kostnickému listu, byl horlivým zastáncem učení mistra Jana Husa a nesouhlasil s jeho nespravedlivým upálením. Malovcové ze Březí byli ovšem stoupenci kalicha, o tom svědčí také počínání Oldřicha Vlacha za vlády Jiřího z Poděbrad, kdy jako jeden z mála v jižních Čechách zůstal věrný českému králi.²⁴³ Za působení Malovců bylo Vlachovo Březí povýšeno na městečko dne 10. května 1538 za časů tehdejšího majitele panství Jana Oldřicha Malovce z Malovic.²⁴⁴ Po jeho smrti vymřel rod Malovců po meči, Jan Oldřich byl pochován ve vlachovobřezském kostele, kde se dodnes

²³⁷ Tomáš DURDÍK-Zdeněk FIŠERA a kol, *Encyklopedie českých tvrzí*, III. díl, Praha 2005, s. 958-959; August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 60; Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 15; Roman PODHOLA, *Prachaticko známé i zapomenuté*, Český Krumlov 2008, s. 153.

²³⁸ Vítek z Krumlova prodal ves Strašeň u Sušice se 2 mlýny a několika jitry pole nějaké paní Kristýně a jejímu synu z Prahy. Podle jiné listiny pak Kristýna prodala tuto ves za 100 hřiven stříbra Valterovi, převoru Křížovníků ve Strakonících. Josef BROŽ, *Obraz*, s. 15.

²³⁹ TAMTÉŽ, s. 16.

²⁴⁰ Pocházel z rozvětveného rodu Přečhů z Čestic, kteří ovládali území od Volyně k Vimperku po dvě staletí, TAMTÉŽ.

²⁴¹ Václav STARÝ, *Pergameny a postavy Vlachova Březí: pamětní publikace vydaná ke stému výročí povýšení Vlachova Březí na město*, Vlachovo Březí 1968, s. 6; TÝŽ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 16.

²⁴² Pocházeli z tvrže Malovice u Netolic, odkud se postupně v 15. století usazovali po celých jižních Čechách (v Pacově, v Chýnově, ve Březí, na Bělči, ve Vimperku a ve Čkyni). *Ottův slovník naučný*, Šestnáctý díl, Praha 1905, s. 723, 725.

²⁴³ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 17; Václav STARÝ, *Pergameny*, s. 6.

²⁴⁴ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Privilegium městských výsad z roku 1538*, sign. I-A-5; Vlachovo Březí získalo právo pečeti písemností zeleným voskem, mělo svobodu řemesel, dostalo svůj městský znak (modrý štít s kozlem) a právo konat tři výroční trhy - na den sv. Apolináře (23. července), sv. Ludmily (16. září) a sv. Mikuláše (6. prosince). Srov. Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 20 TÝŽ, *Pergameny*, s. 11-12.

nachází jeho náhrobek. Měl jedinou dceru Kateřinu, která po něm zdědila celé panství, které spravovala až do roku 1567, kdy jej odkázala svému zeti Janu Vchynskému z Vchynic. Ten jej ovšem již roku 1570 prodal Jakubovi Černínovi z Chudenic a na Líšřanech.²⁴⁵ Éra působení Černínů ve Vlachově Březí skončila neslavně po Bílé hoře, kdy Jan Karel Černín, poslední majitel panství, uprchl z Čech. Po návratu zpět mu jeho majetek sice nebyl zkonfiskován, přesto se raději rozhodl roku 1623 prodat městečko Březí s příslušnými vesnicemi za 39 000 kop grošů míšenských Jindřichu Žákavci ze Žákavé a na Hradišti.²⁴⁶

Žákavci²⁴⁷ přistoupili k zakládání dvorů na panství Vlachovo Březí, tak byl postaven nový panský dvůr v Chlumanech a v Chocholaté Lhotce. Poté, co Diviš Lev Žákavec prodal Vlachovo Březí a usadil se na Želibořicích, přeměnil ves Žabrákov na panský dvůr.²⁴⁸ K prodání Vlachova Březí došlo z důvodů zadlužení pánů ze Žákavce, roku 1655 se nejprve jednalo o prodeji s knížetem z Eggenberka, který vlastnil sousední vimperské panství, ten nakonec místo nového panství zaplatil svatbu své dcery. Nový kupec se pak objevil v osobě Karla Leopolda z Millesima²⁴⁹, který roku 1659 odkoupil od Diviše Lva Žákavce část zadluženého panství.²⁵⁰ Hrabě Millesimo započal v první řadě s rozšiřováním panství, roku 1656 koupil Chocholatou Lhotku, následujícího roku přidal k Vlachovu Březí panství Tvrzice s vesnicemi Bohunice, Kamenná, Tvrzice a Všechlapy. Roku 1675 koupil ještě statek Budkov, ale o rok později již vyměnil Vlachovo Březí za městečko Vilémov. Panství Vlachovo Březí získal Matiaš z Vunšic, ale ve svém držení je měl jen do roku 1680, kdy panství prodal Gundakarovi z Dietrichsteina.²⁵¹

Dietrichsteinové²⁵² pak drželi Vlachovo Březí až do poloviny 19. století, kdy jej díky sňatkové politice obdržel rod Herbersteinů.²⁵³ Rovněž Dietrichsteinové rozšiřovali panství o zákupy menších statků a dvorců - roku 1684 koupil Gundakar z Dietrichsteina od Václava

²⁴⁵ Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 21.

²⁴⁶ TÝŽ, *Pergameny*, s. 7; TÝŽ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 27.

²⁴⁷ Pocházeli ze vsi Žákavy na Plzeňsku, ve 14. století se přemístili na Prácheňsko, kde zakoupili Skvořetice, Lažany a Březí. *Ottův slovník naučný*, Dvacátý sedmý díl, s. 740.

²⁴⁸ Stavěním a zakládáním panských dvorů docházelo k zmenšování selské půdy a tím utrpělo hlavně náležité kostelní záduší, neboť páni odmítali platit desátky na ně připadající. Josef BROŽ, *Obraz*, s. 34.

²⁴⁹ Starý italský rod markýzů ze Savony. Roku 1440 byli povýšeni do říšského hraběcího stavu. Do Čech přišli v 17. století, kdy Stephan se oženil s Magdalenou Kostomlatskou z Vřesovic. Jeho syn Karel Leopold získal statek Předboř u Říčan, který vyměnil za Vlachovo Březí. *Ottův slovník naučný*, Sedmnáctý díl, s. 353.

²⁵⁰ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 37; Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 28-29.

²⁵¹ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 38-39; Václav Starý, *Pergameny*, s. 7.

²⁵² Na konci 16. století došlo k rozdělení na větev českomoravskou (mikulovskou) a rakouskou. Větev rakouská přestoupila na protestantství, ale vnuk zakladatele této větve Gundakar se stal opět katolíkem. Roku 1676 se usadil v Čechách a koupil Budyni, Libochovice s Pátkem a Vlachovo Březí. Celý svůj majetek svěřil knížeti Ferdinandovi z českomoravské větve. *Ottův slovník naučný*, Sedmý díl, str. 504.

²⁵³ Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 50-51.

Hýzrleho z Chodů panství Předslavice, roku 1685 přikoupil panství Čepřejovice a Nihošovice. Jeho nástupce Ferdinand z Dietrichsteina získal koupí statek Lipovice a roku 1695 byl koupen statek Dáchov.²⁵⁴ Vlachobřezské panství těsně před svým zrušením (1848)²⁵⁵ dosáhlo své největší rozlohy, tvořilo jej 34 vesnic a 14 panských dvorů Dne 8. září 1858 povýšil rakouský císař František Josef I. městečko Vlachovo Březí na město.²⁵⁶

V ryze českém městě Vlachovo Březí kromě katolíků žili také Židé, počátky jejich osídlení sahají až do 17. století. Roku 1618 zde žilo 8 židovských rodin, které obývaly ghetto, jež se nacházelo sto metrů jihovýchodně od kostela Zvěstování Panny Marie.²⁵⁷ Z roku 1803 se dochovala zajímavá skutečnost, členka židovské komunity Sára Mautnerová ve Vlachově Březí konvertovala ke křesťanství a nechala se pokřtít jménem Marie Terezie. Nic konkrétního se ovšem o židovské dívce nedozvídáme, není známo ani její stáří ani důvod, který ji ke změně vyznání vedl. Byla pokřtěna „s milostivým svolením“ českobudějovického biskupské konzistoře, královské krajské kanceláře a prachatického vikáře Josefa Hellera (1799-1806).²⁵⁸

6.1. Vznik a vývoj farnosti do konce 16. století

Farnost Vlachovo Březí spadala z hlediska církevní organizace pod pražské biskupství²⁵⁹ a od roku 1344 arcibiskupství.²⁶⁰ Tak tomu bylo až do roku 1785, kdy bylo pro jižní Čechy zřízeno biskupství v Českých Budějovicích.²⁶¹

S rozdělením pražské diecéze na děkanáty v poslední třetině 13. století²⁶² se Vlachovo Březí stalo součástí volyňského děkanátu, který náležel do arcijáhenství bechyňského. Z let 1369 – 1405 se dochoval soupis far náležejících do již zmíněného děkanátu. Soupis uvádí,

²⁵⁴ Václav STARÝ, *Pergameny*, s. 7.

²⁵⁵ Na základě zrušení patrimoniálního zřízení došlo ke změnám v celé státní správě. Místo panství vznikaly městské a venkovské obce. Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK- Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 237; Vlivem císařského nařízení ze dne 26. června 1848 bylo vytvořeno v Prachaticích okresní hejtmanství, jehož součástí se stalo i Vlachovo Březí.

²⁵⁶ Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 52.

²⁵⁷ Arnošt LEDERER – Blanka ROZKOŠNÁ, *Z dějin Židů ve Vlachově Březí*, Vlachovo Březí 2006, s. 48.

²⁵⁸ Jan Antonín MAGER, *Střípek z vlachobřezské historie*, Rodopisné revue 2, 2002, s. 6; SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených, zemřelých a oddaných DŮ Vlachovo Březí 1795-1820*, kniha č. 11, fol. 26v.

²⁵⁹ Rozsah pražského biskupství se kryl s rozsahem politické vlády pražského knížete. Václav MEDEK, *Cesta*, Praha 1982, s. 36; Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 173.

²⁶⁰ Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 29, 102.

²⁶¹ Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 23-24; Rudolf SANDER, *Jan Prokop Schaffgotsche*, s. 119-120, 124, 126, 131, 148; Miroslav NOVOTNÝ, *Českobudějovická diecéze*, s. 170.

²⁶² Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 177-178.

kolik desátku odváděla která fara na provoz papežského dvora,²⁶³ tak například Vlachovo Březí platilo 24 grošů.²⁶⁴

Další změna ve správní organizaci nastala v době vytváření vikariátů ve třicátých letech 17. století, kdy se farnost Vlachovo Březí po odloučení z vikariátu Sušice stala roku 1677 součástí prachatického vikariátu.²⁶⁵

Datum založení farního kostela ve Vlachově Březí není známo. Nejstarší písemná zmínka o kostele a zároveň faráři, který při něm působil, pochází sice ze 14. století,²⁶⁶ ale vlastní kostel mělo město již předtím. To potvrzují dvě skutečnosti; první je rekonstrukce věže a kostela, ke které došlo roku 1930 a během níž byl objeven v jižní lodi zazděný románský portál pravděpodobně z první poloviny 13. století.²⁶⁷ Tento portál byl zazděn a původní vlachovobřezský kostel, jednolodní románská stavba, byl přestavěn v renesančním slohu v letech 1656-69.²⁶⁸ A druhá skutečnost poukazuje na fakt, že v jižních Čechách se křesťanství prosadilo již v raném středověku.²⁶⁹ Nejstarší kostely v přemyslovských Čechách byly nejčastěji pod patronií sv. Klimenta²⁷⁰, sv. Petra a Pavla a sv. Václava.²⁷¹ Velmi rozšířený byl také mariánský kult.²⁷² Kostel ve Vlachově Březí je zasvěcen právě památce Zvěstování Panny Marie, což by mohlo poukazovat na vznik kostela již v počátcích křesťanství v Čechách.²⁷³

Nejstarší církevní správa u nás se řídila germánským zvykovým právem, tzn., že půda se vším, co na ní leží a je postaveno (i kostel a s ním spojená duchovní správa), patří jejímu majiteli. Světští velmožové tedy zřizovali za své náklady vlastnické kostely.²⁷⁴ Obdařeni byli také podacím právem, tzn., že obsazovali benefícia. Od dvacátých let 13. století se ve všech kostelech uplatňuje patronátní právo, na jehož základě se z původních majitelů kostelů stali jeho patrony. Pojem patronát tak zahrnuje soubor čestných, hmotných práv spojených s povinnostmi zpravidla určité osoby, příp. instituce vůči církvi nebo církevnímu beneficiu,

²⁶³Od roku 1229 platili čeští kněží do Říma pravidelný desátek. Václav MEDEK, *Cesta*, s. 79.

²⁶⁴Josef BROŽ, *Obraz*, s. 52-53.

²⁶⁵Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 191; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 24.

²⁶⁶Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 16.

²⁶⁷TAMTÉŽ, s. 78; Josef BROŽ, *Obraz*, s. 52.

²⁶⁸Roman PODHOLA, *Prachaticko*, s. 153.

²⁶⁹Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 5.

²⁷⁰Kostelík sv. Klimenta se nachází na Práchni a pochází již z doby cyrilometodějské. TAMTÉŽ.

²⁷¹Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 147.

²⁷²V jižních Čechách se kostely zasvěcené Panně Marii objevují mnohem častěji než v jiných částech země. V prachatickém vikariátu bylo ve středověku založeno šest mariánských kostelů. Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 146.

²⁷³Josef BROŽ, *Obraz*, s. 52.

²⁷⁴Václav MEDEK, *Cesta*, s. 52; Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 174.

kteří jí přísluší na základě zvláštního právního titulu. Během Tridentského koncilu prošlo patronátní právo řadou proměn a v podstatě jediným způsobem osvojení patronátu byla fundace, která znamenala poskytnutí všech hmotných prostředků na chod kostela nebo benefícia, včetně finančního zajištění beneficiáta.²⁷⁵

Roku 1359 byl Janem, Konrádem a Ješkem, majiteli panství Vlachova Březí, navrhnout nový farář Oldřich ze Březí.²⁷⁶

Po skončení husitských válek v Prácheňském kraji působila řada stoupců podobojí. Jedním z nich byl například Jiřík Volyňský, stoupec Českých bratří²⁷⁷, roku 1513 byl mučen kvůli své víře ve Strakonících panem Janem Strakonickým z Rožmberka. Jeho druhům se začalo přezdívat „pikarti“²⁷⁸ a mnozí z nich žili v horách asketickým způsobem života.²⁷⁹ Také na vlachovobřezské faře v 15. a 16. století působili nekatoličtí faráři. Během 16. století začal do Čech pronikat vlivem německé luteránské nauky novoutrakvismus, který přinesl rozkol mezi kališníky.²⁸⁰ Toto učení se rozšířilo i do Vlachova Březí; roku 1559 si prachatický kněz Jan z Trmic stěžoval, že kněz Mikuláš ze Březí navštívil Prachatice a podal podobojí několika prachatickým měšťanům.²⁸¹ Prachatice ovšem nebyly katolické, naopak byly jednou z hlavních bašt utrakvistické církve v jižních Čechách, ale právě proto si prachatický farář starohusita stěžoval na vlachovobřezského faráře, stoupece novoutrakvistů.²⁸² Z 16. století se jsou ještě známi faráři Vojtěch (1575) a Mikuláš Dvorský (1577).²⁸³

Přesto ale někteří kališníci a katolíci spolu vycházeli v dobrém. Z důvodů nedostatku kněží byla řada katolických duchovních nucena ve svých kostelech podávat podobojí způsobem a naopak kališnický farář podjednou. Jedním z těchto příkladů byla také fara v Předslavicích, kde u hlavního oltáře v kostele posluhoval kněz katolíkům a u bočního oltáře

²⁷⁵TAMTÉŽ, s. 177; Marie RYANTOVÁ, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694-1730)*, Opera Historica 5, 1996, s. 617-619; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 103.

²⁷⁶Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 16.

²⁷⁷V jižních Čechách získala jednota bratrská velkou oblibu. V prácheňském kraji žili její příslušníci ve Vodňanech, Štěkní, Táboře, Bechyni, Soběslavi, Týně nad Vltavou, Třeboni, Jindřichově Hradci, Písku, Horažďovicích i jinde. Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 11.

²⁷⁸Názor pikartů byl, že svátost oltářní je pouhým znamením Kristovy oběti. Proti tomu kališníci věřili ve skutečnou přítomnost Krista ve svátosti oltářní. Václav MEDEK, *Cesta*, s. 170.

²⁷⁹Josef BROŽ, *Obraz*, s. 53.

²⁸⁰Starý a jednotný husitský duch stále více mizel v protestantismu. Vznikala řada reformačních směrů. Luteránství, stejně jako jednota bratrská, bylo ovšem v Čechách nelegální vyznání až do vydání Majestátu. Václav MEDEK, *Cesta*, s. 175; Zdeňka HLEDÍKOVÁ- Jan DOBEŠ-Jan JANÁK, *Dějiny*, s. 222.

²⁸¹Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 23.

²⁸²Josef BROŽ, *Obraz*, s. 54.

²⁸³Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 23.

v lodi kališníkům, hřbitov pak sloužil oběma vyznáním.²⁸⁴ Roku 1749 se našel při rekonstrukci kostela pod jednou lavicí v kameni vyškrapaný nápis: „*Léta Páně 1652ho usnula v Pánu Kateřina vlastní manželka ctihodného kněze Pavla Volyňského, ten čas faráře předslavského, která dne 14. Martii tuto pochována jest.*“²⁸⁵ Přes odpor vlachovobřežského hejtmána Hnědce nechal tehdejší vlachovobřežský farář Jan Antonín Hubert tento nápis „pro pohoršení víry“ odstranit.²⁸⁶

V řadě nekatolických farností se vrchnost z postavení patrona kostela snažila dosadit do funkce faráře katolického kněze. Tak například roku 1597 se nový nekompromisně katolický pán Předslavic Jindřich Hýzrle z Chodů a na Zálezlích pokusil jmenovat novým farářem Germana, ten ale odmítl. Teprve roku 1600 se předslavická fara stala opět katolickou s nástupem Ondřeje Johanidesa Berounského. Ovšem předslavští poddaní odmítli tomuto faráři platit desátek, a tak se kněz obrátil o pomoc k pražskému arcibiskupovi, který ale vzhledem k situaci v království, kdy země byla z devíti desetin nekatolická, nemohl nic dělat.²⁸⁷

Po Bílé hoře v roce 1620 se jediným uznávaným náboženstvím stalo katolické vyznání, nekatoličtí kněží museli opustit své fary. Docházelo k rekatolizaci, která se mnohokrát uskutečňovala i za pomoci císařského vojska.²⁸⁸ Městečko Vlachovo Březí bylo někdy okolo roku 1620 zpuštěno vojskem, od té doby byla vlachovobřežská fara neobsazena a obyvatelé museli docházet ke kostelu v Prachaticích vzdálenému od Vlachova Březí přibližně 8 km.²⁸⁹ Roku 1624 se konal sjezd katolického duchovenstva v Krumlově a ten rozhodl o přiřčení několika opuštěných far pod duchovní správu Prachatic, mezi nimi byla i vlachovobřežská fara.²⁹⁰ Spolu s farou pustlo i celé záduší, neodváděly se desátky a pole se neobdělávala. Na zpustlé fary byli většinou jmenováni kněží z ciziny, nejčastěji z Polska a Německa, nebo řádoví bratři.²⁹¹ Roku 1630 byl znovujmenován farář pro faru ve Vlachově Březí, majitel panství Jindřich Žákavec požádal pražského arcibiskupa o confirmaci kněze Adama Korčakovského, člena karmelitánského řádu. Žádosti bylo vyhověno, ale nový kněz

²⁸⁴Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 13; Josef BROŽ, *Obraz*, s. 54.

²⁸⁵*Pamětní kniha I*, nepag.

²⁸⁶TAMTÉŽ.

²⁸⁷Josef BROŽ, *Obraz*, s. 55.

²⁸⁸Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 14; Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan JANÁK-Jan DOBEŠ, *Dějiny*, s. 190.

²⁸⁹Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 32; Roman PODHOLA, *Prachaticko*, s. 153.

²⁹⁰Josef BROŽ, *Obraz*, s. 55; František ŠTĚDRÝ, *Znovuzřízení*, s. 33-47; Eliška ČÁŇOVÁ, *Vývoj*, s. 519.

²⁹¹Zdeňka HLEDÍKOVÁ-Jan DOBEŠ-Jan JANÁK, *Dějiny*, s. 223-224.

zde nepobyl dlouho, již roku 1632 se stal děkanem v Prachaticích.²⁹² Do roku 1650 byl duchovním správcem ve Vlachově Březí Matěj Tropin,²⁹³ až do konce století pak působil ve Vlachově Březí celkem 9 farářů.²⁹⁴ Do spojení předslavické a vlachovobřežské fary v 60. letech 17. století se ve funkci farářů vystřídali ve většině případů řeholníci církevních řádů.²⁹⁵ Jejich jména jsou uvedena v pamětní knize pod zápisem „*Specification denen Herren geystlichen.*“²⁹⁶ Do roku 1656 působil ve funkci faráře Bartoloměj Pramer, který byl řeholníkem řádu sv. Františka z Horažďovic. V letech 1650-1652 byly při vlachovobřežském kostele založeny první matriční záznamy²⁹⁷ - tato kniha křtů je dochována ve špatném stavu dodnes a kromě toho byla přepsána roku 1840 P. Emanuelem Aschwitzem, neboť jak v jejím úvodu poznamenal „...*za dobré jsem uznal, dílem též proto, poněvadž by státi se mohlo, že by důkazu neb vysvědčení z nich potřeba byla, jich od slova k slovu, aneb již velmi sešlé jsou opsati...*“²⁹⁸ Dne 4. září 1656 byl farářem jmenován Lukáš Dvořák, který již následujícího roku odešel z Vlachova Březí do Velešína.²⁹⁹ Od června roku 1657 spravoval farnost Jakub Jan Bramburský de Brandeberg, jenž byl odtud o tři roky později jmenován děkanem do Vodňan. Dalším duchovním správcem byl od prosince 1660 do konce roku 1662 Jan Baptista Janovský, kvardián minoritského kláštera sv. Františka v Horažďovicích.³⁰⁰ V jeho přítomnosti byly roku 1662 hrabětem Karlem Leopoldem z Millesima, pánem na Vlachově Březí, z důvodů ztráty starých zádušních register během třicetileté války sepsána nová registra.³⁰¹ Od prosince 1662 až do června 1663 krátce

²⁹²Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 32.

²⁹³Josef BROŽ, *Obraz*, s. 63.

²⁹⁴TAMTÉŽ, s. 55; Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 32; Viz PŘÍLOHA -1- Tabulka č. 1 Přehled vlachovobřežských farářů.

²⁹⁵Josef BROŽ, *Obraz*, s. 63.

²⁹⁶*Pamětní kniha I*, nepag. Kromě v hlavním textu zmíněných farářů je v pamětní knize mezi faráři Lukášem Dvořákem a Jakubem Janem Bramburským jmenován ještě Vlach z Dubu, který pravděpodobně působil ve Vlachově Březí jen velmi krátce jako administrátor.

²⁹⁷Josef BROŽ, *Obraz*, s. 56. Jedná se o matriční knihu oddaných založenou roku 1650 a roku 1663 rozšířenou o záznamy zemřelých. SOA Třeboň, *Matrika oddaných a zemřelých DÚ Vlachova Březí 1650-1703*, kniha č. 7. (převázanou roku 1835) a matriku narozených dochovanou do dnešních časů a zahrnující léta 1652-1680, SOA Třeboň, *Sbírka matrik, Matrika narozených DÚ Vlachovo Březí 1652-1680*, kniha č. 1.

²⁹⁸TAMTÉŽ, *Matrika narozených DÚ Vlachovo Březí*, kniha č. 2.

²⁹⁹Josef Brož chybně uvádí působení P. Bartoloměje Pramera ve Vlachově Březí do r. 1655. Josef BROŽ, *Obraz*, s. 63; Podle knihy matrik však křtil ještě roku 1656, kdy v září byl jmenován novým farář Lukáš Dvořák, SOA Třeboň, *Sbírka matrik, Matrika narozených DÚ Vlachovo Březí 1652-1680*, kniha č. 1, nefol. Poprvé křtil ve farnosti 9. září 1656, TAMTÉŽ, kniha č. 2, s. 5.

³⁰⁰SOA Třeboň, *Sbírka matrik, Matrika narozených DÚ Vlachovo Březí 1652-1680*, kniha č. 1, nefol.; Emanuel Aschwitz P. Bramburského poprvé uvádí při křtu 2. června 1657 a P. Janovského dne 19. prosince 1660, TAMTÉŽ, kniha č. 2, s. 7, 15.

³⁰¹„*Jménem a na místě [Jeho] M[ilos]ti Pana Pana hraběte z Millesima jakožto Collatora ... a to v přítomnosti velebně důstojného pana Patera Jana Baptisti Janovského, Ordinis Minorum Conventu alium Svatého Františka,*

ve Vlachově Březí administroval P. Laurentius Faber. Do správy dalšího faráře Václava Čermáka pak byl k farnosti jako filiálka přiřazen předslavický farní okrsek. Tento farář pocházel z řádu cisterciáků v Oseku a do Vlachova Březí byl jmenován v květnu 1663 a působil zde až do roku 1670.³⁰²

Mezi lety 1665-1770 spravoval vlachovobřezský farář, jak již bylo uvedeno, také farní obvod Předslavice jako filiálku.³⁰³ Původní pán Předslavic Zikmund Hýzrle z Chodů, který zde působil zároveň jako farář, byl totiž r. 1665 nově instalován arciděkanem do Kutné Hory. Novým duchovním správcem byl tudíž jmenován vlachovobřezský farář, který každou druhou neděli sloužil v Předslavicích mši svatou.³⁰⁴ Správa filiálky Předslavice vlachovobřezským farářem, resp. kaplanem, skončila roku 1770, kdy byl na žádost předslavických farníků a knížete Karla z Dietrichsteina ustanoven samostatný farní administrátor v Předslavicích a přiřčeny mu byly všechny povinnosti a také požitky, které k předslavickému beneficiu náležely odedávna.³⁰⁵

V letech 1670-1671 byl farářem ve Vlachově Březí Jan Nosecký,³⁰⁶ kterého v srpnu 1671 vystřídal farář Josef Jiří Kinzel, jeho jméno je spojeno s vyplněním dotazníku z 23. ledna 1677, zasláného pražskou arcibiskupskou konzistoří.³⁰⁷ Roku 1680 dne 13. března přistoupil do farnosti kněz Jan František Miškovský, magistr filozofie a teologie,³⁰⁸ který založil novou matriční knihu narozených, do níž bylo zapisováno v letech 1680-1703.³⁰⁹ O pět let později (7. června) jej nahradil Vít Josef František Koch, který do Vlachova Březí přišel

kláštera v městečku horažďovicích, kvadriána...“, Pamětní kniha, s. 1-15; SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 2r.

³⁰²SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených DŮ Vlachova Březí 1652-1680*, kniha č. 1, nefol.; TAMTÉŽ, kniha č. 2, s. 20-22; Josef BROŽ, *Obraz*, s. 63; *Pamětní kniha I*, nepag.

³⁰³Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 33; František TEPLÝ, *Farní osada*, s. 45. V pamětní knize je ovšem jako datum odstoupení předslavické fary k Vlachovu Březí uveden rok 1666. *Pamětní kniha I*, nepag. V odpovědích na dotazníky z let 1677 a 1700 je správa filiální fary Předslavice zmiňována v otázce č. 5, NA Praha, APA 1, *Relace 1677 a 1700*. Filiálka Předslavice je připomínána také v tereziánských fassích z roku 1713 „*V Předslavicích filiální kostel pod titulem Sv. Václava, patrona Českého království*“, TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 103v.

³⁰⁴*Pamětní kniha I*, nepag.; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 104r.

³⁰⁵TAMTÉŽ; František TEPLÝ, *Farní osada*, s. 51.

³⁰⁶SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených DŮ Vlachovo Březí 1652-1680*, kniha č. 1, s. 73; Poprvé pokřtil novorozence ve Vlachově Březí 1. ledna 1670, v srpnu následujícího roku však již křtil nový duchovní vlachovobřezské farnosti, TAMTÉŽ, kniha č. 2, s. 37, 40.

³⁰⁷NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 133r.

³⁰⁸O dostatek kněží pečoval sám arcibiskup Arnošt Harrach. Roku 1631 založil svatovojtěšský seminář v Praze a od té doby stoupal počet ale i jejich vzdělanost. Ve druhé polovině 17. století byli mnozí městští kněží graduováni a i řada venkovských farářů byla značně vzdělaná. Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 225; Jaroslav KADLEC, *Českokobudějovická diecéze*, s. 17; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 207-216; Eva DOLEŽALOVÁ, *Konvikt*, s. 137-139, 146-147; K arcibiskupskému semináři více Alois SOLDÁT, *Z dějin*, s. 61-97; Jan VICHRA, *Pražský arcibiskupský seminář*, s. 123-134.

³⁰⁹SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených DŮ Vlachova Březí*, kniha č. 3.

ze Lhenic, působil zde ovšem pouze dva roky do 20. listopadu 1687.³¹⁰ Od konce roku 1687 (25. listopadu) byl duchovním správcem ve vlachovobřezské farnosti Václav Thadeus Franz Černý.³¹¹ Tento chrudimský rodák ve Vlachově Březí zemřel 23. května 1693 ve věku 34 let a byl pohřben ve „sklípku“ farního kostela Zvěstování Panny Marie.³¹² Po něm krátce několik měsíců vypomáhal ve farnosti P. Bernard Šmatrmagr, cisterciák z Vyšebrodského kláštera. V říjnu roku 1695 ve Vlachově Březí nastoupil kněžskou službu sušický rodák P. Jiří František Chmelenský,³¹³ který zde působil do 27. března 1704, kdy ve věku 44 let zemřel.³¹⁴ Jeho jméno je spojeno s dalšími relacemi z 31. března 1700 vyplněnými na žádost pražské arcibiskupské konzistoře.³¹⁵ Po něm na chvíli administroval jezuita a misionář Václav Gebhart, kterého 23. dubna 1704 vystřídal další jezuita Abrozius Volrab, oba dva byli posláni do Vlachova Březí z rozhodnutí prachatického vikáře.³¹⁶

6.2. Osudy farnosti od počátku 17. století do konce 19. století

Na počátku 18. století byl majitelem panství Vlachova Březí šlechtický rod Dietrichsteinů, který jej zakoupil roku 1680 a vlastnili jej až do poloviny 19. století, kdy dne 10. července 1858 zemřel Josef Dietrichstein, poslední mužský dědic rodu,³¹⁷ a novým majitelem městečka a panství se stal hrabě Bedřich Herberstein.³¹⁸ Vrchnost si uvnitř panství snažila udržet výsadní postavení, a to rovněž vůči církevním institucím. Na chodu farní organizace se tudíž podílel jak farář, tak vrchnostenští úředníci; jejich součinnost pak mnohdy oscillovala mezi spoluprací a konfliktem. Mezi práva a povinnosti patrona patřilo ochraňovat kostel, především se jednalo o dohled nad stavebním stavem sakrálních budov a o hospodaření se zádušním jměním. Mnozí patroni však uplatňovali pro církev nepřijatelnou

³¹⁰ TAMTÉŽ, s. 60, 82.

³¹¹ TAMTÉŽ, s. 84.

³¹² TAMTÉŽ, *Matrika oddaných a zemřelých DÚ Vlachova Březí 1650-1703*, kniha č. 7, s. 31; Josef BROŽ, *Obraz*, s. 61.

³¹³ SOA Třeboň, Sbírkka matrik, *Matrika narozených DÚ Vlachova Březí 1680-1703*, kniha č. 3, s. 162, 165.

³¹⁴ P. Chmelenský ještě ve čtyři hodiny odpoledne vykonal nešpory, ale mezi sedmou a šestou hodinou večerní náhle zemřel, TAMTÉŽ, *Matrika oddaných a zemřelých 1650-1703 DÚ Vlachova Březí*, kniha č. 7, s. 107; TAMTÉŽ, *Matrika narozených DÚ Vlachova Březí 1680-1703*, kniha č. 3, s. 298.

³¹⁵ NA Praha, APA 1, *Relace 1700*, fol. 114r, 119v.

³¹⁶ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 63; SOA Třeboň, *Matrika narozených DÚ Vlachova Březí 1680-1703*, kniha č. 3, s. 299, 303.

³¹⁷ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 38-39; Václav STARÝ, *Pergameny*, s. 7.

³¹⁸ Jeho manželkou byla Terezie hraběnka z Dietrichsteina a skrze ni přešel do správy rodu Herbersteinů také panství fideikomisu založeného Gundakarem z Dietrichsteina. *Ottův slovník naučný*, Jedenáctý díl, s. 146.

zásadu, že církevním orgánům náleží pouze péče o spirituálie a správa temporálií pak spadá do kompetencí patrona.³¹⁹

Jednou z nejdůležitějších činností patrona v rámci duchovní správy bylo obsazování far. Kněz si zpravidla faru vybíral nejen podle výše příjmů, ale také podle složitosti duchovní správy, z farnosti tak mnohokrát mohl odejít kvůli nedostačujícím ekonomickým podmínkám, ale také kvůli špatným vztahům s farníky. Fara se mu stávala pracovním místem a zároveň zdrojem obživy. Důležité bylo udržení dobrých vztahů mezi farářem a vrchnostenskými úřady - instrukce arcibiskupa Breunera z roku 1697 nařizovala farářům zachovat ve vztahu s patrony svornost a usilovat o jejich přízeň, aby s jejich pomocí mohli případně postupovat proti vzpurným farníkům. Kněží měli v dobrém vycházet rovněž s farníky, poddaní se pak obvykle utíkali k úředníkům příslušného panství, pokud pocítili nějakou křivdu ze strany svého faráře.³²⁰

Patron hledal pro svou faru správce vlastních poddaných, který by jim byl dobrým duchovním pastýřem. Beneficium bylo udělováno farářům, o kterých měla vrchnost patřičné informace, přístup k neznámým farářům býval značně odtazítý. Výjimkou ani nebylo, že byl jmenován takový duchovní, který již působil na panstvích příslušného patrona (tak se tomu dělo i ve Vlachově Březí v případě P. Karla Sadila a P. Františka, kteří před působením ve Vlachově Březí zastávali funkci kaplana na dietrichsteinském panství v Polné, a P. Jan Michael Brixa byl jeden čas kaplanem v Budyni nad Ohří náležející rovněž do správy Dietrichsteinů). Ideálem byl kněz vedoucí vzorný život, farář měl jít příkladem svým farníkům; jakékoli nestřídmosti poznamenávaly chod duchovní správy a mohly vést až k odchodu kněze z benefícia. Kněz měl svými činy prokazovat také očekávanou zbožnost. Otázka jazykového vybavení kněze ucházejícího se o faru byla obzvláště neodkladná v národnostně smíšených oblastech (v prachatickém vikariátu se jednalo především o samotné Prachatice). Kladně hodnocena také byla schopnost faráře hospodařit se svěřeným majetkem.³²¹ Třetímu činiteli – církevním orgánům, resp. konzistoři pak ve fázi hledání kněze pro uprázdněnou faru příslušela spíše pasivní role. Arcibiskup však trval na zásadě, že

³¹⁹ Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 289- 291; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 112.

³²⁰ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 105-110; Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 126-135; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 154-155; Martin ZEMAN, „*Ne kněz králi, ale král knězi poddaný a pod duchovní správu postavený jest*“. *Vybrané otázky kněžské každodennosti v době baroka*, in: Pavla Stuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun, s. 48-49.

³²¹ Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 104-108; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 105-110, 120. Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 144-154.

k farářskému úřadu neměl být připuštěn žádný kněz, který dříve nenabyl dostatečné zkušenosti v duchovní správě jako kaplan.³²²

Poté, co byl kněz na faru jmenován, následoval jeho příchod do nového působiště, který byl spojen s finančním zatížením jak pro faráře, tak pro farníky. Přestěhování nového duchovního správce patřilo mezi tradičně vyžadované povinnosti farníků. Z farnosti Vlachova Březí se dochovala žádost nastupujícího kaplana z prosince 1869 o poskytnutí dvou povozů, jednoho pro nábytek a druhého pro sebe, kdy z důvodů nepříznivého počasí nemohl přijít pěšky.³²³ Převzetí benefícia bylo doprovázeno uvítáním, slavnostním uvedením do úřadu a instalací faráře. Za udělení prezentace, resp. za vyhotovení prezentační listiny, musel kněz patronovi zaplatit určitý poplatek, jehož výše byla odvozena od hodnoty uděleného benefícia. Po prezentaci patronem docházelo ke confirmaci, neboli potvrzení navrhovaného kněze ze strany konzistoře. Před konzistoří musel kněz složit vyznání víry, a také přísahu, že nezískal beneficium svatokupecky.³²⁴ Za udělení confirmace musel kněz opět zaplatit jistou kancelářskou taxu. Confirmovaný duchovní musel být do úřadu instalován během dvou měsíců, ovšem tuto lhůtu zanedbávali nejenom kněží, ale také patroni. Farářům vadila výše nákladů spojená především s instalační hostinou; důvody patrona se pak odrážely v možnosti snazšího odvolání neinstalovaného kněze, pokud se mu znelíbil. Slavnostního uvedení duchovního se kromě zástupce ze strany církve, nejčastěji vikáře, účastnil také patronův zástupce, jímž byl některý z vrchnostenských úředníků.³²⁵

Roku 1704 5. května byl farářem ve Vlachově Březí jmenován P. Jan Matěj Václav Felř pocházející z Prahy.³²⁶ Pro rozsáhlost svého farního obvodu mu byl pražskou konzistoří přidělen roku 1720 kaplan,³²⁷ aby byla zajištěna lepší péče o přivtělenou filiálku Předslavice. Farář se musel kaplanovi postarat o odpovídající bydlení a stravu ve Vlachově Březí, ročně

³²² Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 434.

³²³ SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb II. Záznam z 5. prosince 1869*; Podle matriky narozených se pravděpodobně jednalo o kaplana Václava Haška. Srov. SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených DÚ Vlachova Březí 1861-1871*, fol. 119v-120r.

³²⁴ Někteří kněží si beneficium přímo kupovali tím, že se ve prospěch patrona zřekli části výnosů fary. Pražská konzistoř proti takovéto praxi namířila ustanovení synody z roku 1605, na jejímž základě byly kněží povinni skládat přísahu, že beneficium nezískali naznačeným jednáním. Toto ustanovení bylo několikrát opakováno. Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 180; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 438-439.

³²⁵ Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 178-184; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 110-111; Marie RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 622-625, Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 439-441.

³²⁶ SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených DÚ Vlachova Březí 1680-1703*, kniha č. 3, s. 305; Josef BROŽ, *Obraz*, s. 63.

³²⁷ Několikrát bylo na konci 17. století ve vikariátních oběžnících farářům připomínáno, že kaplan může být pro farnost ustanoven pouze po souhlasu konzistoře, toto mělo být děkany a faráři přísně akceptováno. SOkA Prachatice, Archiv vikariátu Prachatice, *Kniha konzistoriálních misivů 1*, Oběžník ze 4. prosince 1677.

mu vyplácel 80 zl. služného.³²⁸ Tento stav měl trvat až do oddělení předslavické farnosti, příp. do dalšího rozhodnutí konzistoře.³²⁹ Postavení kaplana bylo jednoznačně definováno z pozice farářova pomocníka, nikoli jeho zástupce, a pro tento úkol neměl být kvůli pohodlnosti farář využíván.³³⁰ Nesnadná jednání s patronem obou beneficií Walterem Xaverem z Dietrichsteina i s církevními úřady vyvrcholila v červenci 1727, kdy P. Felř uzavřel s tehdejší kaplanem Hlaváčem dohodu, podle níž měl kaplan trvale sídlit v asi 8 km vzdálených Předslavicích. Kaplan tak převzal duchovenské povinnosti, spojené se správou farnosti Předslavice, a farář mu musel podstoupit všechny tamní příjmy až na náhradu ve výši 60 zl. Dále dostal kaplan do užívání pole a louky, které dosud obhospodařovala pozemková vrchnost. Kaplan Hlaváč se tak stal sídelním (residenčním kaplanem) přímo v Předslavicích.³³¹ Ve funkci kaplana se v letech 1720-1770 vystřídali Václav Vacek, Ryba, Karel Hubka, František Hlaváč, Jiří Flecken, Ignác Krysten, Antonín Huber, Václav Slavík, Václav Gregor, Emanuel Braunhofer, Jan Samuel Jedlička.³³² Vztahy mezi farářem a kaplanem či farářem a jiným pomocným personálem byly mnohdy silně napjaté, proto pražská arcibiskupská konzistoř vydala řadu nařízení určených pro pomocný klér. Kaplanům bylo přikázáno, aby ochotně vykonávali své povinnosti a v případě jakýchkoliv problémů měli jednat samostatně a nečekat až jim farář vydá rozkazy. Kaplani byli nabádáni, aby se vyvarovali všech výstřelků a k farářům se chovali uctivě a ochotně. Farář byl také napomínán, aby měl kaplana rád jako svého mladšího bratra a aby se pokoušel vylepšovat jeho životní poměry.³³³ Povinností kaplanů ve Vlachově Březí vůči faráři bylo vypomáhat při velikonoční zpovědi a třikrát v roce dovést předslavické farníky do městečka, a to 16. května, 8. září a 4. prosince.³³⁴

Zajímavým kaplanem byl rovněž Karel Hubka, který pocházel z Vodňan, a jeho rodiče jej poslali na kněžská studia. Vysvěcení dosáhl roku 1720 a od roku 1722 pak působil jako kaplan u faráře Matěje Felře ve Vlachově Březí. Bohužel zemřel velmi mladý roku 1724, aniž by stačil svým rodičům vrátit peníze, které do něj investovali. Ve své závěti ustanovil univerzálními dědici rodiče, ti tudíž museli splatit všechny jeho dluhy. Na poslední cestě

³²⁸ Průměrný plat kaplana v pražské arcidiecézi činil 100 zl. Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 297.

³²⁹ František TEPLÝ, *Farní osada*, s. 49; Pavla STUHLÁ, *Náhrobník*, s. 72.

³³⁰ Hedvika KUCHAROVÁ-Zdeněk R. NEŠPOR, *Pastor*, s. 362.

³³¹ *Pamětní kniha I*, nepag.; Pavla STUHLÁ, *Náhrobník*, s. 72-73.

³³² *Pamětní kniha I*, nepag.

³³³ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 88; srov. Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 295-300.

³³⁴ *Pamětní kniha I*, nepag.

doprovodilo Karla Hubku osm kněží. Když zjistili, jakou nouzí trpí pozůstalí, milosrdně odmítli přijmout obvyklý peněžní honorář za vykonané služby.³³⁵

Na podzim v říjnu roku 1731 zemřel farář Felíř,³³⁶ výdaje na jeho pohřeb činili 283 zl. 13 kr. Jeho pohřbu se zúčastnilo 21 duchovních, každému bylo vyplaceno po 3 zl., vikář pak obdržel 24 zl.; další vydání zahrnovala odsloužení mši svatých, voskové svíčky a plat posla, který pro ně dojel do Budějovic; plat hudebníkům a za jejich vedení bylo zapláceno také učiteli, ohodnocena byla práce zedníků na postavení náhrobku a zvonění zvoníky. Almužnu vybraná během pohřebních ritů byla rozdělena mezi chudé lidi, mimo to byl do výdajů dokonce zahrnut plat kuchaře, který připravil pohřební hostinu.³³⁷

Felířovým nástupcem se stal budyňský rodák P. Josef Braunhoffer, který působil ve farnosti od 7. listopadu 1731³³⁸ a o tři roky později založil pamětní knihu. P. Braunhoffer se dostal do sporu s kaplanem Hlaváčem a na jaře roku 1734 požádal arcibiskupskou konzistoř o svolení, aby jej mohl propustit. Mezi důvody uváděl kaplanovu dlouhotrvající lehkomyšlnost ve způsobu hlásání slova Božího a určité nevhodné chování k farníkům, které mohlo ohrozit Braunhofferovy vztahy s vrchností a vrhalo nepříjemný stín na jeho vlastní zodpovědnost za duše v předslavicé farnosti. P. Hlaváč se však pokusil o svou obhajobu, připomínal, že z jeho podnětu došlo k ukončení dlouhodobého pronájmu farských pozemků v Předslavicích pozemkové vrchnosti a že on zařídil a uhradil s tím spojené právní náležitosti a dokonce ona pole zvelebil svým hospodařením. Svě představené (mezi nimi také vikáře Vokouna) žádal, aby směl setrvat v Předslavicích do doby, než dosáhne povýšení, ve které doufal. Podle jeho vlastních slov mu v Předslavicích nepřálo podnebí ani štěstí. Arcibiskupská konzistoř přesto 18. července 1734 jmenovala nového kaplana u vlachovobřezského faráře, jímž se stal P. Jiří Flecken.³³⁹ P. Braunhoffer zemřel ve Vlachově Březí ve věku 46 let a jeho tělo bylo uloženo ve „sklípku“ pod podlahou vlachovobřezského chrámu Páně.³⁴⁰

Jan Josef Hubert, původně sloužil čtyři roky jako residenciální kaplan v Předslavicích,³⁴¹ od roku 1743 pak působil ve funkci faráře. Pocházel z Volyně a pro svou vznětlivou povahu se často dostal do sporů s vrchností jako patronem. Ve třicátých letech

³³⁵ Pavla STUHLÁ, *Chudoba*, s. 12.

³³⁶ Podle matriky zemřelých zemřel ve věku 61 let a pohřben byl 11. října. SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika oddaných a zemřelých DÚ Vlachova Březí 1704-1739*, s. 141; V jeho testamentu je uveden věk 63 let, NA Praha, APA 1, *Testamenta*, č. kartonu 2965, nefol.

³³⁷ TAMTÉŽ, nefol.

³³⁸ SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených 1727-1765 DÚ Vlachova Březí*, s. 65.

³³⁹ Pavla STUHLÁ, *Náhrobek*, s. 73-74.

³⁴⁰ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 61, 63.

³⁴¹ NA Praha, APA 1, *Testamenta*, č. kartonu 3098, nefol.; Řada čerstvě vysvěcených kněží byla posílána do funkce kaplanů. Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 214, 434.

18. století nabyla velké obliby putování do Mariazell, k nimž dal podnět netolický měšťan Jan Michael Reitter, kovář původem z rakouského Štýrska. Je pravděpodobné, že mezi poutníky se objevovaly také vlachovobřezští farníci. P. Hubert velice ochotně akceptoval aktivity vlachovobřezských ctitelů P. Marie Mariazellské ve své farnosti, přestože je roku 1761 označil za soukromou pobožnost, zcela závislou na volné dispozici místního faráře. Lze ovšem předpokládat, že sám častokrát putoval do Mariazell.³⁴² Ve své poslední vůli vyslovil přání, aby byl pohřben před oltářem P. Marie Cellenské ve vlachovobřezském farním kostele a místo mělo být zakryto malým náhrobním kamenem. Farář zaopatřen všemi svátostmi zemřel před půlnocí ve středu 11. dubna 1770 před Zeleným čtvrtkem. Pohřební obřady proběhly za účasti 14 kněží o tři dny později na Bílou sobotu po zpívané mši svatá za obnoveného zvuku zvonů. Při farářově pohřbu se za svíčky vydaly 2 zl. 30 kr. mariazellskému společenství, které tak vyjádřilo svou sounáležitost k místnímu duchovnímu. Výdaje na jeho pohřeb činily 158 zl. 23 kr. 3 d. – největší náklady představoval plat zúčastněným duchovním (30 zl.), hudebníkům s učitelem (9 zl.), za svíčky ze Strakonic (7 zl. 36 kr.), za tumbu (5 zl.), magistrátu, který dopravil tělo zemřelého do hrobky (2 zl. 30 kr.), vydání na pohřební hostinu (58 zl. 23 kr. 3 d.), hrobaři (3 zl.), za kámen a kameníkům za výrobu náhrobku (12 zl. 51 kr.), zvoníkům za zvonění (2 zl. 20 kr.), za ošacení pro zemřelého (4 zl. 29 kr.).³⁴³

Na vlachovobřezskou farnost byl Karlem z Dietrichsteina 7. května 1770 prezentován Karel Sadil (1770-1772), který předtím 20 let působil jako kaplan ve svém rodišti v Polné ležící v Čáslavském kraji. Téhož měsíce byl 14. dne konfirmován arcibiskupskou konzistoří. Jeho instalace proběhla 9. září 1770 za přítomnosti kanovníka svatovítské kapituly Ignáce Hieronyma Krebse.³⁴⁴ Právě za duchovního působení P. Sadila byla na žádost předslavických farníků roku 1770 oddělena fara v Předslavicích od Vlachova Březí, na základě zřizovací listiny z 19. července byl novým administrátorem v Předslavicích jmenován dosavadní kaplan Jan Samuel Jedlička.³⁴⁵ Pražská konzistoř toto uspořádání potvrdila dne 29. dubna 1771 a

³⁴²Josef BROŽ, *Obraz*, s. 61, 63; Pavla STUHLÁ, *Křesťanská cvičení v některých farnostech prachaticko-netolického vikariátu v polovině 18. století*, Zlatá stezka 7, 2000, s. 257; *Pamětní kniha I*, nepag.

³⁴³ Pavla STUHLÁ, *Společenství*, s. 211; SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika oddaných a zemřelých 1739-1786*, s. 108; NA Praha, APA 1, *Testamenta*, č. kartonu 3098, nefol.

³⁴⁴ Pamětní kniha I.

³⁴⁵Josef BROŽ, *Obraz*, s. 63; *Pamětní kniha I*, nepag.; Úřad vlachovobřezského kaplana byl zachován i po odloučení předslavické fary; František TEPLÝ, *Farní osada*, s. 51.

vymohla na papeži Klementu XIV. breve ze dne 24. ledna 1774.³⁴⁶ P. Sadil spravoval farnost pouze dva roky, poté byl roku 1772 jmenován děkanem do Budyně nad Ohří.³⁴⁷

V letech 1772- 1792 zastával funkci vlachovobřežského faráře Jan Michael Brixa, který se narodil ve Zlonicích v Rakovnickém kraji. Předtím působil nejprve šestnáct let jako kaplan, z toho jeden rok pobyl ve Vinařicích na panství Cítoliby hraběte Arnošta Pachty. Poté dva roky setrval ve Smolnici na panství Postoloprty, odkud byl na tři roky přemístěn do Budyně nad Ohří na panství Karla z Dietrichsteina. Z vůle tohoto patrona byl instalován na kaplanské místo v Ječovicích, kde vykonával duchovní správu po deset let. Roku 1772 byl 18. listopadu jmenován na uprázdněnou faru Vlachovo Březí, bohužel kvůli velké vzdálenosti od svého posledního působiště dorazil do farnosti až 19. prosince t. r. Den předtím přijal confirmaci od arcidiecézní konzistoře, instalován byl ale až následujícího roku 29. srpna o slavnosti posvěcení vlachovobřežského kostela. Jeho instalaci byl přítomen netolický vikář Karel Pallentin, ze strany vrchnosti byl pověřen Antonín Bartoloměj Scholtz, vrchní ředitel vlachovobřežského panství. Z Vlachova Březí byl P. Brixa jmenován po smrti P. Karla Sadila (25. listopadu 1791) 1. března 1792 děkanem do Budyně, za své zásluhy byl titulem děkan poctěn ovšem již za svého působení ve vlachovobřežské farnosti.³⁴⁸

Téhož roku 1792 10. dubna byl novým farářem jmenován František Raffius, rodák z Vysokého Mýta. Confirmován byl o šest dní později Františkem Hníkem kanovníkem a generálním vikářem českobudějovické kapituly. Předtím působil dva roky a šest měsíců jako mladší kaplan a katecheta v Polné, a poté se stal ve věku 27 let administrátorem v Předslavicích.³⁴⁹ Častokrát byl nemocný, a tudíž nemohl zastávat svou funkci. Roku 1809 12. června byl jmenován jeho zástupcem předslavický administrátor František Pokorný, skutečným vlachovobřežským farářem byl ale confirmován až 20. července 1810, protože v Praze 16 dubna ve věku 45 let zemřel jeho předchůdce. Své instalace se ovšem dočkal až 7. června 1811 z rukou Josefa Pupetera, českobudějovického vikáře a člena konzistoře. František Pokorný pocházel z Polné a byl nadaným hudebníkem, ovládal hru na violu a

³⁴⁶ TAMTÉŽ.

³⁴⁷ *Pamětní kniha I*, nepag.

³⁴⁸ TAMTÉŽ; SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy křesťanských cvičení*, nepag. Lze předpokládat, že se ve službách svého patrona Karla Dietrichsteina osvědčil. Jinak je známo, že P. Brixa byl ve svém úřadě velmi horlivý. Josef BROŽ, *Obraz*, s. 63.

³⁴⁹ *Pamětní kniha I*, nepag.

violoncello.³⁵⁰ Zemřel 22. července 1812 a o dva dny později jej pohřbil vikariátní sekretář Tomáš Paule, podle zápisu v matrice byla příčinou úmrtí slabost nervů.³⁵¹

Dalším farářem byl jmenován dosavadní administrátor Předslavic Václav Kareš, narozený 12. dubna 1777 v Neveklově (panství Tloskov, Berounský kraj). Ve Vlachově Březí působil jako duchovní v letech 1812-1824 Tento obdivovatel učení filozofa B. Bolzana mimo jiné udržoval písemnou korespondenci s Josefem Jungmannem a Janem Svatoplukem Preslem a často také přispíval do jejich prací, *Jungmannova slovníku* a *Preslova Rostlináře*. Kareš také překládal řadu děl, např. *Čest stolu Páně* od Bernarda Galuryho a *Knížečku o lásce* od Fridricha Leopolda ze Štolberku.³⁵² Zasloužil se o rozvoj divadelnictví ve Vlachově Březí, roku 1816 požádal správce vlachobřezského panství o půjčku, aby z prázdných stájí mohl vybudovat prostory pro divadlo. Kareš byl oblíbený nejenom mezi obyvateli katolického vyznání, ale po jeho smrti (25. srpna 1824) uctila jeho památku i židovská obec třemi dny smutky.³⁵³ Důvodem smrti sedmačtyřicetiletého P. Kareše byla voda v plicích, zaopatřen byl farářem z Lažiště Jakubem Pekem a pohřeb se konal 28. srpna za přítomnosti již zmiňovaného P. Josefa Pupetera, toho času českobudějovického vikáře pro prachatický okrsek a vimperského děkana.³⁵⁴

Následující farář Emanuel Aschwitz (*15. ledna 1785), rodák z Klatov, nejprve působil ve Vlachově Březí šestnáct let jako kaplan a administrátor (za časů P. Pokorného a P. Kareše), a pravděpodobně musel být u farníků oblíbený, protože poslali žádost českobudějovickému biskupu, aby se přimluvil u knížete Dietrichsteina za jeho volbu vlachobřezským farářem.³⁵⁵ Oblibu získal nejenom z důvodů zlepšení vedení školy, ale hlavně kvůli pořízení varhan do farního kostela, podařilo se mu sbírkou nashromáždit dostatečné množství peněz, že nebylo varhany třeba doplácet z kostelního jmění ani z nákladů patrona a navíc mohl být přestavěn a rozšířen kostelní kůr. Mezi dalšími důvody farníci uváděli jeho podporu chudých a zdejšího chudinského ústavu. Farníci pak vyslovili obavu, že „pokud by jejich žádosti nebylo vyhověno, obávají se, že už by k nim žádný kaplan nechtěl nastoupit, protože podle nejstarších pamětníků, dosud žádný z dosavadních kaplanů svou

³⁵⁰ TAMTÉŽ; Srov. Josef BROŽ, *Obraz*, s. 64.

³⁵¹ SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených, oddaných a zemřelých DŮ Vlachovo Březí 1795-1820*, fol. 21r.

³⁵² K literární činnosti P. Kareše Srov. *Ottův slovník naučný*. Třináctý díl, s. 1061; Kniha „Čest stolu Páně nebo nejpravější smysl o Nejsvětější svátosti oltářní“ byla k dostání za 18 kr a přeložena V. Karešem záznam v ČKD cit. dle <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12466> (2012); „Knížečka o lásce“ pak vyšla v překladu od V. Kareše roku 1823, *Ottův slovník naučný*, Dvacátý čtvrtý díl, s. 155.

³⁵³ Václav STARÝ, *Pergameny*, s. 17-19.

³⁵⁴ SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika zemřelých DŮ Vlachovo Březí 1821-1839*, fol. 13v-14r.

³⁵⁵ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Církev římskokatolická. Opravy kostela*, sign. VII/6, č. kartonu 23.

*vlastní faru na knížecích panstvích nedostal.*³⁵⁶ Prosba farníků byla vyslyšena a P. Aschwitz byl jmenován duchovním správcem v letech 1824-1864. V roce 1841 se rovněž stal tajemníkem prachatického vikariátu a o rok později působil v tomto úřadě již jako administrátor a dozorce národních škol prachatického okrsku. V letech 1843-1862 zastával funkci prachatického vikáře, roku 1848 mu byl udělen titul personálního děkana a roku 1854 zastával funkci vimperského arcikněze.³⁵⁷ Během svého života sepsal memorabilia vlachobřezské fary, formulovat je začal od roku 1825 a pojednávají o dějinách farnosti, o stavu farního jmění, ale i o životě ve Vlachově Březí.³⁵⁸ Roku 1858 mu byl udělen při jeho jubileu padesáti let kněžství zlatý záslužný kříž s korunou.³⁵⁹ Emanuel Aschwitz zemřel 4. července 1864 ve věku 79 let na urémii, resp. selhání ledvin. Před pohřbem byl zaopatřen předslavickým farářem Ignácem Tloušťem a 7. července jej pohřbil vikář a husinecký farář Jakub Mráček.³⁶⁰

Před jmenováním nového faráře byl až do konce listopadu roku 1864 krátce vlachobřezským administrátorem P. Jakub Krejčí, rodák z Písku a zdejší kaplan. V letech 1864-1875 byl vlachobřezským knězem Jan Mls.³⁶¹ Ve středu 22. února 1876 zemřel v Libochovicích po několikadenní nemoci, pochován byl v sobotu (25. února) v deset hodin.³⁶² Po něm nastoupil do Vlachova Březí 29. června 1876 bývalý ječovický farář a rodák ze vsi Hradec u Plzně Vojtěch Nahmer, jehož instalace proběhla 3. září t. r. Ve farnosti působil do roku 1883, kdy 6. září zemřel ve věku 65 let na srdeční potíže. Svátostmi jej zaopatřil P. Adolf Rodler, husinecký farář, a jeho pohřeb pak vykonal prachatický vikář P. Jan Švéda.³⁶³ Ve funkci faráře jej vystřídal dosavadní kaplan Jan Myslík (1883-1913).³⁶⁴

Farnost Vlachovo Březí lze označit za českou, na beneficium byl dosazován kněz tak, aby promlouval k farníkům jazykem, kterému rozuměli. Na základě jazykových poměrů byly posílány do farnosti exempláře duchovních písemností v příslušném jazyce. Ovšem dochovala se řada dokladů, že někteří faráři si nechali zasílat písemnosti v obou zemských jazycích. Aspoň částečná znalost druhého jazyka byla zcela běžnou záležitostí, tak vlachobřezský

³⁵⁶TAMTÉŽ.

³⁵⁷Josef BROŽ, *Obraz*, s. 64.

³⁵⁸Jde o druhou Pamětní knihu II., v inventáři DÚ Vlachovo Březí je zapsána pod sign. II-2, ale je uložena na faře ve Vlachově Březí. Zapisováno do knihy je ještě v současnosti.

³⁵⁹Josef BROŽ, *Obraz*, s. 64.

³⁶⁰SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika zemřelých DÚ Vlachovo Březí 1840-1866*, 106v-107r.

³⁶¹Josef BROŽ, *Obraz*, s. 65.

³⁶²SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihla ohlášek bohoslužeb II*, nepag.

³⁶³SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika zemřelých DÚ Vlachovo Březí 1866-1886*, fol. 165v-166r.

³⁶⁴Josef BROŽ, *Obraz*, s. 65; Roman PODHOLA, *Prachaticko*, s. 153.

farář Matěj Felíš si objednal knihu katechezí jak v češtině, tak také v němčině.³⁶⁵ Přesto se ve všech farnostech vikariátu s výjimkou Prachatic kázalo výhradně v jednom jazyce.³⁶⁶

V únoru 1746 arcibiskup Manderscheid přistoupil k rozdělení far do tří kategorií. Měřítkem k rozdělení mu byla výše příjmů, neboli kanonická porce, která činila 300 zlatých ročně. Do první třídy patřily fary s 300 zl. ročně. Druhou představovaly fary, jejichž příjem přesáhl porci dvakrát. Sem náležela také fara ve Vlachově Březí. A poslední třetí skupinu reprezentovaly fary s trojnásobnou kanonickou porcí.³⁶⁷

V Prácheňském kraji se můžeme setkat také s četbou zakázaných knih. Farářské relace z roku 1677, stejně jako z roku 1700, neuvádějí žádného nekatolíka, ani jiné excesy.³⁶⁸ Přesto ve dvacátých letech 18. století, kdy v kraji pobýval Antonín Koniáš jako arcibiskupský misionář, byla roku 1723 objevena husitská postila u rolníka Maliny ze vsi Dvůr v lažišťské farnosti. Tuto knihu si mezi sebou vyměňovala řada lidí, bylo zjištěno, že krátký čas ji ve svém držení mělo také několik lidí z Vlachova Březí.³⁶⁹ Další zmínku o učení a kázání proti katolické víře se podařilo najít ke konci 19. století, kdy v roce 1897 přicházely na farní úřad stížnosti ze strany farníků, že „...na ‚Stránce‘ několik občanů bludem a rouháním oumyslně uřázejí naši víru katolickou tvrdíce, že jsou oni reformátoři praví...“. Tito stoupenci vycházeli z učení a kázání jistého Zelenky z Husince, který docházel potají do Vlachova Březí a zájemcům zde přednášel své učení. Farář Jan Myslík proto odeslal purkmistrovskému úřadu žádost, aby věc vyšetřila a případně zakročila s pomocí četníků.³⁷⁰

6.3. Vizitace

Vizitace byly důležitým nástrojem, který přispíval k dobrému chodu církevní správy, v podstatě se jednalo o církevní kontrolní návštěvu kostelů a farností ze strany vizitátora.³⁷¹ Podle pastýřského listu ze 7. ledna 1696 arcibiskupa Breunera měl každý vikář jednou ročně kontrolovat sobě podřízené faráře. Faráři měli uhradit veškeré výlohy spojené s vizitací – měli vizitátorovi obstarat občerstvení, a případně zajistit dopravu; ovšem vikář měl dohlížet na to,

³⁶⁵ Jedná se o hromadnou objednávku katechetických knížek z roku 1727, SOkA Prachatice, Archiv vikariátu Prachatice, *Knihy konzistoriálních misivů I*, Oběžník z 3. ledna 1727.

³⁶⁶ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 40-41.

³⁶⁷ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 82. Srov. kapitola Hospodaření

³⁶⁸ NA Praha, APA 1, *Relace 1677 a 1700*, odpověď na otázku č. 41.

³⁶⁹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 46-47; Jiří MIKULEC, *Od Chanovského k Vokounovi. Poznámky*, s. 70.

³⁷⁰ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Církev římskokatolická. Opravy kostela*, sign. VII/6, č. kartonu 23.

³⁷¹ Veronika SEMERÁDOVÁ, *Vizitační písemnosti*, s. 126-127.

aby výše nákladů nepřesáhla možnosti duchovního.³⁷² Kanonická vizitace mohla sloužit k podání stížností jak ze strany farního duchovenstva, tak ze strany farníků a případně i patronátního úřadu. Vizitací se tedy zpravidla účastnil rovněž vrchnostenský úředník, ovšem světské úřady kanonickou vizitaci chápaly jednoduše, jako duchovní akt. Odtud byl jejich zúčastněný úředník nazýván zpravidla pouze delegátem (Abgeordnete), a nikoli komisařem či zástupcem vrchnosti, jako tomu bylo např. při instalacích farářů. Takový delegát pak měl nejprve u rychtáře či přísežného ve vsi vyslechnout a zaznamenat případné připomínky, které vznášeli farníci proti svému faráři, a v jejich zastoupení je pak přednesl vikáři. Během vizitace tudíž zpravidla kontroloval, zda vikář nezasahuje do záležitostí temporálií. Pokud si vikář přál nahlédnout do kostelních účtů, musel si je delegát sám vyžádat od zádušních úředníků a vikáři je pak pouze ukázat. Vrchnost při kanonických vizitacích zpravidla zastupoval důchodní písař.³⁷³

Datum vizitace oznámil vikář farářům obvykle prostřednictvím oběžníků a ti poté informovali vrchnostenské úřady i samotné farníky. Vikáři Šulpach a Wimmer zasílali farním úřadům zvláštní pozvání s přáním, zda by se během vizitace mohli setkat také s hejtmanem panství.³⁷⁴ Vikáři zpravidla zkontrolovali všechny farnosti vikariátu během jedné cesty, rozložené do několika dní, každý den zpravidla jednu farnost. K ruce si přibírali obyčejně vikariátního sekretáře; pokud ten ustanoven nebyl, tak je do vizitovaných míst, kde předpokládali problémy, doprovázel jeden ze sousedních farářů.³⁷⁵

Kromě každoročních kanonických vizitací jsou známy také tzv. generální vizitace uskutečněné ze strany biskupů či jejich zástupců. Pamětní kniha farností Vlachova Březí se zmiňuje o generálních vizitacích, které proběhly roku 1759 a 1770-1771. Obě dvě generální vizitace se konaly za přítomnosti generálního vikáře (1757-1775) a světícího biskupa pražského (1760) Jana Ondřeje Kaysera. Při vizitaci dne 7. července 1759 byl faráři předveden nový způsob zápisů a vedení register závazný od 7. července roku 1769.³⁷⁶ Zřejmě zkušenosti, které získal generální vikář během vizitace farností pražské arcidiecéze, vedly k řešení otázky uspořádání a bezpečného umístění písemností ve farních a vikariátních

³⁷² Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 194, 201.

³⁷³ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 113.

³⁷⁴ V *Pamětní knize I*, nepag. se nachází zápis o kanonické vizitaci z roku 1751, kde se jasně hovoří o harmonické shodě („cum unanimi consensu“) vikáře Wimmera a hejtmana vlachovobřezského panství Václava Hnědce.

³⁷⁵ SOkA Prachatice, Archiv vikariátu Prachatice, *Knihy konzistoriálních misivů 1, Knihy konzistoriálních misivů 2, Knihy konzistoriálních misivů 3*, nefol.

³⁷⁶ *Pamětní kniha I.*, nepag

úřadech.³⁷⁷ Druhá generální vizitace proběhla ve farnosti 17. června 1771 a doprovázela ji poznámka o udělení svátosti biřmování po ukončení vizitace a řešeno rovněž bylo ustanovení fundačního kaplana Vojtěcha Svobody hejtmanem Václavem Hnědcem, k čemuž dala nakonec arcibiskupská konzistoř dne 10. července 1771 svůj souhlas.³⁷⁸

Za účelem kanonické vizitace navštívil dne 21. srpna 1780 vlachovobřezský kostel českobudějovický protobiskup Prokop Schafgotsche. Při svém příjezdu udělil požehnání doprovázené hrou na tympány a tuby. Druhého dne započala samotná vizitace, nejprve sloužil biskup mši svatou, poté prozkoumal udělované svátosti knězem, kontroloval svěcení křestní vody a oltářů. S uspokojením poté shlédnul sakristii, určenou pro uchovávání kněžských rouch a jiných potřebných svatých předmětů. Jak vyplývá ze zápisu, vše se dělo se souhlasem patrona „z jeho přívětivosti“, vizitace byla vedena především z důvodů okrášení („ad condecorandum“) chrámu Páně. Při té příležitosti biskup rovněž posvětil menší zvon na věži za vzývání sv. Prokopa, svého patrona; a dále udělil svátost biřmování, posvěceným olejem (chrismat) pomazal celkem 745 biřmovanců.³⁷⁹

Jinak kanonické vizitace vedené vikářem ve Vlachově Březí doprovázela obvykle také kontrola škol, vikář se očekával od časných ranních hodin u hlavních chrámových dveří vlachovobřezského kostela, při svém příjezdu byl slavně uvítán a uveden do domu Páně, kde sám sloužil mši svatou. Po mši svatá následovala samotná kontrola ve farním domě.³⁸⁰

Vikář zpravidla o vizitaci mluvil jako o ne vždy milé události, upozorňoval na zachování určitých nařízení a doufal, že jsou řádně vedeny příslušné úřední knihy; rovněž oznamoval farářům, na co se jich bude během vizitace ptát, a co by následovalo, kdyby shledal něco nepatřičného.³⁸¹

³⁷⁷ Pavla STUHLÁ, P. *Jan František Kfeller ze Sachsengrün a kontrola archivů far prachatického vikariátu roku 1760*, Zlatá stezka 14, 2007, s. 106.

³⁷⁸ Bohužel o něm není známo nic bližšího, *Pamětní kniha I.*, nepag. Generálních vizitace se staly příležitostí pro udělení svátosti biřmování pro farníky.

³⁷⁹ TAMTÉŽ, nepag

³⁸⁰ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb I., II., III.*, nepag.

³⁸¹ SOKA Prachatice, Archiv vikariátu Prachatice, *Kniha konzistoriálních misivů 1, Kniha konzistoriálních misivů 2, Kniha konzistoriálních misivů 3.*

7. Služba duchovního správce a účast farníků na duchovním životě ve farnosti

Prvním normativním pramenem pražské arcidiecéze, který přesně ustanovoval a upravoval poměry v církvi po Tridentském koncilu, byla pražská synoda z roku 1605. Podle ní měl každý, jemuž byla svěřena péče o duše, být příčinným pastýřem svým svěřeným „ovečkám“, o které měl pečovat posluhováním svátostmi, obětováním mší a kázáním slova Božího; duchovní měl vést bezúhonný život, kterým dával svým farníkům dobrý příklad; otcovsky se měl starat o chudé a jinak postižené osoby. Sobě svěřené stádo měl neustále opatrovat a být mu nablízku, vést jej po správné cestě Boží a chránit jej před věčným zatracením. Knězi bylo známo a připomínáno, např. na základě konfirmační listiny, že se po smrti bude v nebi zpovídat před Bohem z péče o svěřené, „drahocennou krví Kristovou vykoupené duše“.³⁸² Mezi farní práva spadalo především udílení křtu, posluhování sv. přijímáním v době velikonoční a umírajícím, rovněž svátost pomazání nemocným, asistence a požehnání sňatku, konání pohřbu. Farníci měli přijímat svátosti pouze z rukou svého faráře, jednalo se o tzv. farní přímus; výjimku představovala situace, kdy se mohli vykázat nějakým privilegiem nebo povolením. Duchovní si své farníky přísně kontroloval.³⁸³ Stejně tak instrukce pro faráře z roku 1697, vydaná pražským arcibiskupem Breunerem, obsahovala celkem 70 článků, jimiž se měli duchovní řídit.³⁸⁴

V podstatě základní úkoly faráře představovaly povinnosti k Bohu, k sobě samému a k bližním. Do první skupiny lze zařadit residenční závazky jako konání nedělních a svátečních bohoslužeb, posluhování svátostmi apod. Druhou skupinu pak charakterizuje péče o hmotný stav kostela a fary, příjmy kostela a farnosti a záležitosti z toho vyplývající; do třetí skupiny pak patří kázání, katecheze, hlásání slova Božího a oznamování farníkům toho, co je vhodné a nutné.³⁸⁵

Za vůbec nejdůležitější se pro úřad faráře považovalo dodržování povinnosti rezidence, zkušenost a příkladné chování, předepsaný věk a odpovídající vzdělání; farář měl

³⁸² Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 55; TÁŽ, *Vyučování křesťanské nauky v předpisech pro katolickou duchovní správu pražské diecéze konce 17. a prvních dvou třetin 18. století*, in: Ondřej Macek (ed.), *Po vzoru Berojských. Život i víra českých a moravských evangelíků v předtoleranční a toleranční době*, Praha 2008, s. 558-559.

³⁸³ TÁŽ, *Prachatický vikariát*, s. 30.

³⁸⁴ Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 152-168.

³⁸⁵ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 30, 36; Hedvika KUCHAROVÁ - Zdeněk R. NEŠPOR, *Pastor*, s. 362-363.

především znát, v co má lid věřit a co má zachovávat, měl se orientovat v Písmu a měl být vyzkoušený od biskupa, což bylo určitou zárukou, že uvedené podmínky splňuje.³⁸⁶ Farář se od svých svěřených oveček neměl zbytečně vzdalovat, rozhodně je neměl opouštět ve vyhrocených situacích, jakými byly např. mor či války. Vikář směl udělit propustky v případě nanejvýš nutných situací, pokud doba nepřítomnosti kněze nepřesáhla osm dnů. Při předpokládané delší absenci musel kněz o dovolení požádat konzistoř a musel mít za sebe zaručenou náhradu.³⁸⁷

Nejrůznější činnosti faráře a podíl farníků na nich lze rozdělit na záležitosti každodenní a zcela běžné (bohoslužby), takřka každodenní (křesťanská cvičení) a ojedinělé (svátost biřmování, procesí) a lze je rekonstruovat na základě určitých pramenů úřední provenience, které přispěly k nahlédnutí na určité aspekty života ve farnosti.

7.1. Bohoslužby v průběhu církevního roku

Jednou z povinností duchovních bylo ohlašovat každou neděli všechny svátky a posty, které připadaly na jednotlivé dny následujícího týdne. Tyto ohlášky byly vykonávány po kázání, které předcházelo nedělní či sváteční zpívané mši svaté. Při farních úřadech byly knihy ohlášek bohoslužeb zakládány od konce 18. století. Ovšem již dříve se objevovaly takovéto záznamy především v knihách kázání a křesťanských cvičení; od roku 1771 bylo konzistoří přikázáno farářům do knih jednoznačně zaznamenávat vše, co po kázání ohlásili.³⁸⁸

Pro farnost Vlachovo Březí se dochovaly celkem tři knihy ohlášek bohoslužeb zahrnující léta 1865-1886.³⁸⁹

Na konci první knihy ohlášek jsou zaznamenána celoroční modlení, pamatováno bylo nejen na jednotlivé osoby s jejich příbuznými, ale také např. na všechny dobrodince chrámu Páně, na všechny zdejší zemřelé duchovní a na duše v očistci.³⁹⁰

Knihy ohlášek byly rovněž předmětem kontroly ze strany vikariátního úřadu, tak 8. srpna 1865 proběhla vizitace husineckého faráře a v letech 1862-1866 prachatického vikáře Jakuba Mráčka. Na 30. května 1866, 18. června 1867, 23. června 1868, 15. června 1869 a

³⁸⁶ TAMTÉŽ.

³⁸⁷ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 56; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 153, 247-248.

³⁸⁸ Bohumil TĚTOUR, *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století*. Advent, Zlatá stezka 11, 2004, s. 179; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 157.

³⁸⁹ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy ohlášek bohoslužeb I*, nepag.; TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb II*, nepag.; TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb III*, nepag.

³⁹⁰ TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb I*, nepag.

25. března 1870 byly oznámeny kanonické visitace prachatického vikáře Vinzenze Wortnera (1866-1871). Dne 24. června 1873, 12. září 1874 se konaly kanonické vizitace vykonané Msgr. Janem Švédou (1871-1906). Další poznámka, kterou o provedené kanonické vizitaci zapsal prachatický vikář, je až z 8. května 1883, kdy Vlachovo Březí navštívil opět vikář Švéda.³⁹¹

Podle instrukce farářů z roku 1697 měli faráři alespoň dvakrát až třikrát týdně sloužit ve svém kostele mši. V neděli a svátky neměli nikdy opomenout celebrovat svým ovečkám, neboť jejich povinností bylo účastnit se v těchto dnech mše svaté.³⁹² Většina nedělí probíhala podle jasně daného scénáře, farář ráno vedl ranní čtení, po něm kázal věřícím, a poté probíhala zpívaná mše svatá; odpoledne pak bylo udělováno požehnání s Nejsvětější svátostí oltární. Výjimečný průběh měly pobožnosti o významných církevních svátcích; o vigiliích, tzn. bdění před svátkem, bylo zvykem držet přísný půst a někdy se také zpovídalo.³⁹³ Mimořádně na žádost arcibiskupa Bedřicha Josefa Schwarzenberga (1849-1885) schválenou papežem Piem IX. se ve všech diecézích českého království nařizovalo v roce 1873 přeložení postu z pátku 16. května (den sv. Jana Nepomuckého) na 14. května, z pátku 15. srpna (svátek Nanebevzetí Panny Marie) na 14. srpna a z pátku 26. prosince (svátek sv. Štěpána) na 27. prosince. Pro jiná léta se takovéto změny v předepsaných postech či jiných pobožnostech nenašly.³⁹⁴

Církevní rok se dělil na čtyři nestejně dlouhé části, tzv. kvartály, vymezené suchými dny (Quatember), o kterých se od středy až do pátku zakazovala jíst masitá jídla, v sobotu pak bylo dovoleno dosytosti se najíst jedním masitým pokrmem. Suché dny připadaly na dny od středy po první neděli postní, před nedělí sv. Trojice (resp. první týden po Letnicích), po Povýšení sv. Kříže (14. září) a po sv. Lucii (13. prosince). Jelikož bylo povinností kněze připomínat svým ovečkám také veškeré posty, byly ohlašovány každoročně termíny suchých dnů samozřejmě i ve farnosti Vlachovo Březí.³⁹⁵

³⁹¹ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I. Záznamy z 6. a 8. srpna 1865, 27. a 30. května 1866, 16. a 18. června 1867, 21. a 23. června 1868, TAMTÉŽ, Kniha ohlášek bohoslužeb II. Záznamy z 13. a 15. června 1869, 20. a 25. března 1870, 22. a 24. června 1873, 8. a 12. září 1874, TAMTÉŽ, Kniha ohlášek bohoslužeb III. Záznam z 6. a 8. května 1883.*

³⁹² Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 155.

³⁹³ SOKA Prachatice, DŮ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.; TAMTÉŽ, *Kniha křesťanských cvičení*, nepag. (záznamy od roku 1771)

³⁹⁴ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb II. Záznam z 13. března 1872.*

³⁹⁵ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.; Srov. Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 268-269.

Liturgický rok začíná první adventní nedělí, adventní doba trvá čtyři týdny a během ní se věřící připravují na příchod Spasitele.³⁹⁶ „Podle řádu církve sv[até] katolické mají všickni věřící v tomto svatoadventním čase nejenom všech hlučných veselostí a kratochvíl [se] zdržeti, nýbrž i hojněji k službám Božím...do chrámu Páně se scházeti...Proto církev vzbuzuje nás v tomto svatoadventním čase k hodnému činění pokání, a proto poroučí i v Iní neděli adventní čtení sv[atého] Evangel[ia] o soudném dnu.“³⁹⁷ Během celé adventní doby se ve Vlachově Březí zpovídalo časně z rána ve škole, a také na faře. Mimo to se věřící napomínali, aby nepokládali nic na malé oltáře v kostele, přestože to tak až dosud činili. Oltáře ovšem měly zůstat čisté, aby nebyla narušena okrasa a čistota kostela, a tím aby zároveň nebyl zneuctěn Pán Bůh. Již od středověku se v adventní době konaly rorátní mše (dle vstupní antifony „*Rorate coeli*“ neboli „*Rosu dejte nebesa*“, kterou tato mše začínala) nejenom o nedělích, ale také ve všední dny vždy o půl sedmé ráno, poslední roráty se konaly v sobotu před čtvrtou adventní nedělí.³⁹⁸ Rorátní mše byly slouženy k počtě Panny Marie, původně se jednalo o latinské chorály, zpívané pěveckým sborem kněží. V 16. století se tyto chorály překládaly do češtiny a jejich melodie se zjednodušovaly, takto upravené byly zpravidla již zpívány literátskými bratrstvy. Takovéto literátské bratrstvo bylo rovněž ve Vlachově Březí, v adventním čase byl zapovězen farníkům vstup na kůr, přístup byl povolen pouze literátskému bratrstvu.³⁹⁹ V 18. století byly rorátní mše na základě osvícenských reforem zakázány, k jejich obnově došlo až v následujícím století, ale zůstaly z nich pouze vložené písně.⁴⁰⁰

Za konec doby adventní je považován svátek Adama a Evy čili Štědrý den (24. prosinec), kdy byl držen přísný půst a v noci v 11 hodin byly obvykle konány tzv. církevní hodinky. Tímto pak začala první ze dvou velkých slavností církevního roku, doba vánoční.

Nejvýznamnějším svátkem této doby byl Boží hod vánoční (25. prosinec), slavnost Narození Páně pak pokračovala po celý oktáv. Církev dovolovala každému duchovnímu sloužit na tento den tři mše, o půlnoci byla sloužena zpívaná mše svatá tzv. jitřní.⁴⁰¹ V osm

³⁹⁶ Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, s. 90.

³⁹⁷ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb II*. Záznam z 28. listopadu 1875.

³⁹⁸ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

³⁹⁹ Srov. TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I*. Záznam z 3. prosince 1865.

⁴⁰⁰ Bohumil TETOUR, *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století*. Advent, s. 180.

⁴⁰¹ V roce 1846 vyšlo nařízení českobudějovického biskupa Josefa Ondřeje Lindauera (1846-1850), podle něj se liturgický obřad mše svaté měl konat na Štědrý den ve 24 hodin. Předtím se tato mše zpravidla slavila až v pět

hodin (či v půl osmé) ráno se pak sloužila druhá mše svatá a v deset hodin kázání a po něm třetí mše zpívaná tzv. velká; v půl třetí odpoledne probíhaly nešpory.⁴⁰² Od roku 1875 bylo ve vlachovobřezském farním chrámu slouženo na Boží hod šest svatých mší: první jitřní o půlnoci, druhá v sedm hodin ráno, třetí v půl osmé, čtvrtá v osm hodin, pátá v půl deváté, v deset hodin bylo kázání a po něm poslední velká mše svatá.⁴⁰³ Poslední neděli v kalendářním roce, tedy neděli v oktávu Narození Páně, se odpoledne scházeli věřící do farního chrámu, aby zde vyslechli litanie a společnou modlitbou a zpěvem „Te Deum laudamus“ poděkovali Bohu za všechna dobrodiní udělená v tomto roce.

Vánoční doba plynule vstupuje i do nového občanského roku svátkem Obřezání Páně. Před svátkem Zjevení Páně neboli Tří králů (5. ledna) se vždy po ranní mši svaté světily voda, křída a sůl. Ukončení slavnosti Zjevení Páně (6. ledna) pak farníkům opět umožňovalo v jejich soukromém životě pořádat taneční zábavy, muziky a svatební obřady až do masopustního úterý před Popeleční středou.

Na druhou neděli po Zjevení Páně připadal svátek Nejsvětějšího Jména Ježíš ustanovený papežem Innocencem XIII. (1721-1724), o kterém věřící mohli získat plnomocné odpustky, které trvaly po celý oktáv. Svátost smíření farář vyslechl obvykle před ranní mši svatou, tzn., před osmou hodinou, a také po ní obyčejně na faře. Druhá mše tzv. velká se konala zpravidla po desáté hodině dopoledne.⁴⁰⁴

Vánoční doba končila na rozdíl od současnosti svátkem Očištění Panny Marie čili Hromnicemi (2. února), kdy byla ve Vlachově Březí sloužena v osm hodin ranní mše svatá, pak byly svčeny hromniční voskové svíce, se kterými byl veden průvod okolo kostela. Po návratu do kostela následovala zpívaná mše svatá. Po skončených obřadech si farníci svíce odnášeli s sebou domů, v čas nebezpečí a smrti je pak opět rozsvěcovali.⁴⁰⁵

Ve vlachovobřezském kostele probíhala pouť na den Zvěstování Panny Marie (25. března),⁴⁰⁶ kdy se konaly tři mše svaté. Je známo, že za časů P. Jana Michaela Brixy držel každý rok o poutní vlachovobřezskou slavnosti kázání a mši svatou některý z okolních duchovních, např. husinecký farář Jan Goldfinger ze Sternberka a bavorovský děkan Václav

hodin ráno. Bohumil TETOUR, *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba vánoční*, Zlatá stezka 12-13, 2005-2006, s. 218-219.

⁴⁰² SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

⁴⁰³ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb II*. Záznam z 24. prosince 1875.

⁴⁰⁴ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

⁴⁰⁵ TAMTÉŽ; Srov. Bohumil TETOUR, *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba vánoční*, s. 217- 229.

⁴⁰⁶ Výjimku představuje rok 1866, kdy na 25. března současně připadala i Květná neděle, a tak musela být poutní slavnost přesunuta na první pondělí po Květné neděli (26. března), SOKA Prachatice, *Kniha ohlášek bohoslužeb I*. Záznam z 18. března 1866.

Slavík (1773), písecký děkan Antonín Frankovský (1774), kapucínský kvadrián p. Bonifác ze sušického konventu a chelčický farář Stanislav Staněk (1775), netolický vikář Josef Palletin a bavorský kaplan Jan Stáně (1776), husinecký farář Vojtěch Vrabec, lažišťský kaplan Václav Šoul a děkan z Bavorova Jan Goldfinger ze Sternberka (1777).⁴⁰⁷

Celé období velikonočních svátků se členilo do několika částí: začínalo nedělí Devítníkem s následujícími dvěma devítníkovými nedělemi, tzv. doba předpostní. Popeleční středou se pak vstupovalo do doby čtyřicetidenního postu (která zahrnuje také neděle, o nichž se půst nedrží). Ráno na Popeleční středu se konala pobožnost sv. Křížové cesty, pak následovalo svěcení popele a zpívaná mše svatá, po které se věřícím uděloval svěcený popelec.

Čtyřicetidenní půst pro farníky znamenal, že každou středu a pátek až do Bílé soboty jim bylo zapovězeno jíst masité pokrmy (výjimku tvořila středa ve svatém týdnu), v ostatních dnech se jíst povolovaly, ale toto dovolení si křesťané museli vyprosít každou neděli modlitbou Otčenáš a pětkrát Zdrávas Maria a jednou Věřím v Boha. Mimo to byly věřícím o postu vystavovány ostatky sv. Kříže k uctivému políbení. Povinností hospodyň z městečka a vesnic farnosti bylo, aby přinášely v tomto čase olej (resp. sádlo) do chrámu Páně, tímto způsobem tak bylo získáno světlo k Božímu hrobu.⁴⁰⁸

V jednotlivých týdnech postu bylo povinností faráře zpovídat své farníky⁴⁰⁹ –

- první postní týden přistoupily k velikonoční zpovědi svobodné ženy ze všech osadních vesnic (v pondělí z Chluman a Budkova, v úterý ze Lhotky a Lipovic, ve středu z Újezdu a Konopiště, ve čtvrtek z Horních a Dolních Nakvasovice, v pátek z Uhřice a Doubravy a v sobotu z Horního a Dolního Kožlí),
- druhý týden mládenci z městečka Vlachova Březí v pondělí od č. 1 až do 150, v úterý od č. 150 až do posledního, ve středu svobodné dívky od č. 1 až do 90, ve čtvrtek od č. 90 až do 170 a v pátek od č. 170 až do 250 a v sobotu ze zbylých domů.
- Třetí postní týden byli zpovídáni hospodáři čili ženatí muži z následujících obcí – v pondělí z Chluman, z Budkova a ze Lhotky, v úterý z Lipovice, z Konopiště a z Újezdce, ve středu z Horních a Dolních Nakvasovic a z Uhřic, ve čtvrtek z Doubravy a z Horního a Dolního Kožlí. V pátek pak přicházeli ještě mládenci z Chluman, z Budkova, ze Lhotky,

⁴⁰⁷ TAMTÉŽ, *Kniha křesťanských cvičení*, nepag. Záznamy od P. Brixy z let 1773-1777 (vždy 25. března).

⁴⁰⁸ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag. Záznamy z let 1866-1885 vždy o Popeleční středě (7. února, 10. února, 11. února, 14. února, 18. února, 22. února, 26. února, 27. února, 1. března, 2. března a 6. března).

⁴⁰⁹ Marie RYANTOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy*, s. 147-148; O zpovědi pojednávám, Viz kapitola Farnost Vlachovo Březí, podkapitola Počet duší.

z Lipovice, z Konopiště a z Újezdce a v sobotu z Horních a Dolních Nakvasovic, z Uhřic, z Doubravy a z Horního a Dolního Kožlí.

- Ve čtvrtém týdnu se zpovídaly hospodyně z následujících vesnic: v pondělí z Chluman a z Budkova, v úterý ze Lhotky a z Lipovice, ve středu z Újezdce a z Konopiště, ve čtvrtek z Horních a Dolních Nakvasovic, v pátek z Uhřic a z Doubravy a v sobotu z Horního a Dolního Kožlí.
- V pátém postním týdnu přistoupily ke zpovědi ženy z Vlachova Březí: v pondělí z dolní části města, v úterý z náměstí, ve středu ze „Stránky“, ve čtvrtek z „Blat“ a v pátek ze „Dráh“.

Naposledy se zpovídalo v týdnu po Květné neděli až do Zeleného čtvrtka do deváté hodiny ráno.⁴¹⁰ Roku 1876 je v knize ohlášek bohoslužeb uváděno: „...*abychom uvedli sobě na paměť 4. církevní příkázání, jež zní: nejméně jednou v roce svému nařízenému knězi se zpovídati a velebnou svátost oltářní přijímati*“.⁴¹¹ Po vykonané zpovědi nebo při následující mši svaté věřící jako projev činění milosrdných skutků dle vlastního uvážení věnovali menší finanční částku (almužnu) pro chudé. Řádná křesťanská cvičení v době postní probíhala zpravidla na faře, kdy jejich účelem bylo, aby nikdo nepřijímal svátosti nehodně či svatokrádežně.⁴¹²

O Květné neděli, tedy začátku Svatého týdne, bylo ve vlachovobřežském farním kostele v půl osmé drženo kázání a po něm slavena zpívaná mše svatá. V půl desáté se světily ratolesti, tzv. kočičky, s nimiž se šlo procesí okolo chrámu Páně, poté následovala zpívaná mše svatá s pašijemi.⁴¹³

Ve Svatém týdnu připadala na Zelený čtvrtek památka Poslední večeře Páně, v devět hodin ráno byla zpívaná mše svatá a jako se Ježíš se svými učedníky odebral do Getsemanské zahrady, tak bývala přenášena Nejsvětější svátost oltářní do kaple sv. Barbory, kde byla vystavena až do půl sedmé večerní, kdy se konaly litanie s požehnáním.

Na Velký pátek, den památky umučení a pohřbu Spasitele, se vykonávaly posvátné ceremonie s pašijemi, které se ukončily slavným pohřebním průvodem k Božímu hrobu. Po kázání byla opět vystavena Nejsvětější svátost oltářní do půl sedmé večer, kdy se konaly litanie s požehnáním.

⁴¹⁰ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

⁴¹¹ TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb II*. Záznam z 5. března 1876.

⁴¹² TAMTÉŽ, *Knihy křesťanských cvičení*, nepag.; Pavla STUHLÁ, *Vyučování*, s. 567.

⁴¹³ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag. Záznamy z let 1866-1885 (18. března, 21. března, 24. března, 25. března, 29. března, 9. dubna, 14. dubna, 2. dubna, 5. dubna, 6. dubna, 9. dubna, 10. dubna, 14. dubna).

Bílá sobota byla zahájena ceremoniemi v půl osmé ráno, po nichž následovala zpívaná mše svatá, po které byla opět vystavena Nejsvětější svátost oltářní a v půl sedmé večer byla slavena památka Vzkříšení Páně slavným procesím se svátostí okolo náměstí. Po návratu do kostela byl zpíván Ambroziánský žalm a po uděleném požehnání se zpívala „Regina coeli“.

Na hod Boží velikonoční v půl osmé hodině byly vykonány ranní bohoslužby, v deset hodin kázal duchovní věřícím a pak byla držena zpívaná mše svatá a odpoledne v půl třetí byly nešpory. V pondělí o druhém svátku velikonočním byla v půl osmé ráno slavena ranní mše svatá a v půl desáté bylo vedeno procesí do kaple Sv. Ducha, kde byla obětována mše svatá za dietrichsteinský a herbersteinský knížecí rod.⁴¹⁴ Slavnost Božího hodu velikonočního pokračovala v následujících osmi dnech (oktávě) a plynule přecházela do dalších šesti velikonočních neděl.⁴¹⁵

Významná byla pátá neděle velikonoční, tzv. prosebná (Křížová), o které se konala prosebná procesí do polí, aby Pán Bůh zaručil bohatou úrodu. Celé velikonoční období končilo slavností Nejsvětější Trojice Boží.⁴¹⁶

Měsíc květen byl zasvěcen Panně Marii, ve farním kostele se v podvečerních hodinách farníci scházeli k mariánským májovým pobožnostem a v litaních a mariánských písních zdravili Matku Boží. Na polovinu května pak připadal svátek sv. Jana Nepomuckého (16. květen), který se však světil již den před slavností. Ve Vlachově Březí bylo ve večerních hodinách (od 18 nebo 19 hodin) vedeno procesí k soše svatého Jana Nepomuckého na náměstí, kde se konaly litanie; ve farním kostele pak farář udělil požehnání s Nejsvětější svátostí oltářní. Výjimkou byl rok 1870, kdy se tento obřad uskutečnil již ve 14 hodin odpoledne.⁴¹⁷ Samotná slavnost následujícího dne započala v dopoledních hodinách, obvykle od 9:30 nebo 10 hodin, kdy věřící v kostele vyslechli kázání, a pak opět následoval průvod k soše světce na náměstí, při návratu do kostela se slavila zpívaná mše svatá.⁴¹⁸ Slavilo se celý oktáv, během nějž bývaly předkládány věřícím k uctivému políbení ostatky sv. Jana.

⁴¹⁴ TAMTÉŽ. Záznamy z let 1866-1885 (22. - 26. březen, 25. - 29. březen, 28. březen - 1. duben, 29. březen - 2. duben, 2. - 6. duben, 6. - 10. duben, 9. - 13. duben, 10. - 14. duben, 13. - 17. duben, 14. - 18. duben, 18. - 22. duben); Srov. Bohumil TETOUR, *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba postní*, Zlatá stezka 14, 2007, s. 143-148; K bohoslužbě v kapli sv. Ducha viz NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, odpověď na otázku č. 12.

⁴¹⁵ Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, s. 92; Bohumil TETOUR, *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba velikonoční*. Zlatá stezka 15, 2008, s. 203-204.

⁴¹⁶ SOKA Prachatice, *Knih ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.; TAMTÉŽ, *Knih křesťanských cvičení*, nepag.

⁴¹⁷ TAMTÉŽ, *Knih ohlášek bohoslužeb II*. Záznam z 16. května. 1870

⁴¹⁸ V roce 1865 však průvod nevycházel z farního kostela, ale z kaple sv. Ducha, věřící se pak po vykonaných litaních navrátili do farního kostela. TAMTÉŽ, *Knih ohlášek bohoslužeb I*. Záznam z 16. května.

V průběhu celého oktávu se konala svatojánská pobožnost vždy k večeru. V roce 1879 se pak slavilo 150. výročí svatořečení sv. Jana Nepomuckého, tato jubilejní slavnost v Nepomuku trvala po celý měsíc květen a zúčastnilo se jí velké množství poutníků z jižních Čech, mezi nimi také vlachovobřezští farníci.⁴¹⁹

Velikonoční období je ukončeno Letnicemi, kdy si křesťané připomínají seslání svatého Ducha, svátek započal ranními bohoslužbami a okolo desáté hodiny pokračoval kázáním faráře, ukončeným zpívanou mší. Při mši svaté bývala vybírána ofěra pro chudé a odpoledne se konaly nešpory. První den po svátku se konaly ranní bohoslužby, poté v kapli sv. Ducha vedl kněz kázání a zpívanou mši svatou obětovanou za dietrichsteinský a herbersteinský knížecí rod.⁴²⁰

Na čtvrtek po svátku sv. Trojice (první neděle po Letnicích) připadal svátek Božího Těla, kdy v sedm hodin byla ranní mše svatá s kázáním (exhorta) a v devět hodin byla obětována zpívaná mše svatá, po níž následovalo procesí s Nejsvětější svátostí ke čtyřem oltářům postaveným na náměstí. Po návratu do farního kostela byl zpíván ambroziánský žalm „Te Deum laudamus“.⁴²¹

Následující neděle až do adventu jsou tzv. neděle letní, též neděle po sv. Trojici. Ve vlachovobřezské farnosti patřily mezi významné svátky svátek Nanebevzetí Panny Marie (15. srpna), jakožto spoluslavnost poutní; svátek Andělů Strážných (3. září) – ve farním kostele ve Vlachově Březí proběhly ranní bohoslužby a po nich v deset hodin se farníci účastnili kázání a zpívané mše svatá v kapli sv. Anděla strážce v Lipovicích.⁴²²

Významným mariánským svátkem byla rovněž slavnost Narození Panny Marie (8. září), ve farnosti Vlachovo Březí byly v půl osmé ranní mše svatá, v devět hodin pak zpívaná mše svatá, v deset hodin farář držel kázání a po něm obětoval slavnou zpívanou mši svatou. Odpoledne bylo farníkům udělováno požehnání s Nejsvětější svátostí oltářní, před tím

⁴¹⁹ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb III*. Záznam z 11. května 1879; Srov. Bohumil TETOUR, *Slavnost sv. Jana Nepomuckého ve druhé polovině 19. století podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb ze širšího území Prachaticka, Vodňany a Vodňansko* 6, 2004, s. 172-174, 176.

⁴²⁰ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag. Záznamy z let 1866-1885 (13. května, 16. května, 19. května, 20. května, 24. května, 28. května, 31. května, 1. června, 4. června, 5. června, 9. června); O bohoslužbě v kapli sv. Ducha také viz NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, odpověď na otázku č. 12.

⁴²¹ SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag. Záznamy z let 1866-1885 (24. května, 27. května, 30. května, 31. května, 4. června, 8. června, 11. června, 12. června, 15. června, 16. června, 20. června); V 18. století poznamenali faráři pouze poznámku, že se o Božím Těle konala teofonická procesí viz TAMTÉŽ, *Kniha křesťanských cvičení*, nepag.

⁴²² Záznamy P. Brixxy z let 1773-1779, 1781-1783, TAMTÉŽ, nepag.; SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

bývaly ale nejprve vykonávány loretánské litanie u sochy Panny Marie zdejším zpěváckým spolkem.⁴²³

Následujícím mariánským svátkem byla slavnost Nejsvětějšího Jména Panny Marie (neděle po narození Panny Marie), kdy mohli věřící přijímat plnomocné odpustky, pokud přistoupili ke svátosti smíření a přijímání. Zpověď směli farníci vykonat zpravidla po celý oktáv. V den slavnosti se v půl osmé konávala ranní zpívaná mše svatá a v devět hodin pak následovala druhá mše ukončená v deset hodin třetí zpívanou mší vedenou vlachovobřežským zpěváckým spolkem; odpoledne se pak chodilo s procesím k posvátné soše Blahoslavené Boží rodičky na náměstí ve Vlachově Březí, kde se vykonaly litanie k Panně Marii, ve farním kostele pak bylo uděleno požehnání s Nejsvětější svátostí oltářní. Od neděle do čtvrtka pak zpravidla putovali někteří vlachovobřežští farníci do Říмова (či Lomce), aby je Bůh chránil od všeho zlého.⁴²⁴

Na první neděli po svátku sv. Václava připadala slavnost posvátného růžence, o které byly pořádány slavnosti bratrstva posvátného růžence. Roku 1884 a 1885 pak z nařízení papeže Lva XIII. byl celý měsíc říjen obětován posvátnému růženci, kdy každý den se ve vlachovobřežské farnosti bratrstvo modlilo růženec a po něm mariánské litanie. Pokud někdo tuto pobožnost vykonal nejméně desetkrát, tak dosáhnul plnomocných odpustků.⁴²⁵

Svátek zasvěcený a nejdůležitější pro farní osadu představovala výroční slavnost posvěcení chrámu čili posvícení. Do zavedení jednotného termínu posvícení za josefínských reforem (1786) se jeho termín v jednotlivých farnostech lišil. Určení data, v němž se mělo každoroční posvěcení připomínat, záleželo na rozhodnutí biskupa. V tento den se sloužila mše svatá nejen za zemřelé, ale také žijící farníky; kromě toho tento den byl pro ně dnem zábavy a posvícenských koláčů.⁴²⁶ V 18. století posvěcení vlachovobřežského kostela připadalo trochu nezvykle na léto, následovalo již v srpnu první neděli po svátku sv. Bartoloměje.⁴²⁷ V 19. století pak posvícení v celých Čechách připadalo na neděli po svátku sv. Havla (16. října).⁴²⁸

⁴²³ Záznamy P. Brixu z let 1775 a 1778, TAMTÉŽ, *Kniha křesťanských cvičení*, nepag.; TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

⁴²⁴ TAMTÉŽ, *Kniha křesťanských cvičení*, nepag. Tento svátek byl poznamenáván pravidelně P. Hubertem od roku 1746; TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*. Záznamy z let 1865-1885 (9. – 15. září).

⁴²⁵ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb III*. Záznam z 25. září 1884 a z 28. září 1885.

⁴²⁶ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 209.

⁴²⁷ SOkA Prachatice, *Kniha křesťanských cvičení*, nepag. Poznámka o posvěcení vlachovobřežského chrámu se objevuje 26. srpna 1753.

⁴²⁸ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

Na svátek všech věrných duší v očistci, tzv. Dušičky (2. listopadu) farář ráno v šest hodin kázal svým ovečkám, poté následovalo zpívané rekviem za všechny zemřelé s procesím okolo chrámu Páně. V devět hodin pak farář vedl druhou mši svatou v kapli sv. Ducha, po které putovalo procesí farníků po hřbitově. Častokrát byly také žádány ženy z farnosti, aby přinášely olej do lamp.⁴²⁹

Kromě toho byly oznamovány výroční mše (anniversaria), které měly charakter připomínky, např. za jednotlivé cechy a jejich zemřelé údy, za vlachovobřezské růžencové bratrstvo, za poutníky, za hudební chór, za veteránský spolek; či zpívaná rekviem za zemřelé, např. za vlachovobřezského učitele Františka Kopeckého, bývalého faráře Emanuela Aschwitze, za duchovní českobudějovické diecéze,⁴³⁰ opět za patrony chrámu z dietrichsteinského a herbernsteinského rodu.⁴³¹

Mezi důvody, kvůli kterým nemohla být ve Vlachově Březí sloužena mše svatá, se objevuje např. indispozice faráře. Jediná zmínka o nemoci faráře pochází ale ze čtvrté adventní neděle (23. prosince) roku 1883, kdy kvůli jeho náhlému onemocnění nebyla sloužena zpívaná mše svatá, ale na místo toho byly v půl jedenácté litanie ke všem svatým a požehnání.⁴³² Kromě toho dne 26. dubna 1885 byla ve Vlachově Březí sloužena pouze jedna bohoslužba v půl desáté, jelikož byl zdejší farní úřad požádán, aby jeden z vlachovobřezských duchovní měl mši svatou v Lčovicích, kde se konala poutní slavnost.⁴³³

7.2. Křesťanská cvičení

V rámci své činnosti se církev věnovala náboženské výchově a vzdělávání dětí, mládeže i dospělých; samozřejmě, že zde svůj zájem uplatňoval s rostoucí vlnou rekatolizace také stát, kdy jedním z mnoha nařízení byla také obnova křesťanských cvičení. Místodržitelství z roku 1726 zavazoval vrchnost a jejich úředníky, aby kontrolovali poddané ve věcech zachování katolické víry. Úkolem rodičů bylo, aby posílali své děti na kázání a katechismus a sami se jich měli také účastnit. Vrchnostenští úředníci se

⁴²⁹ TAMTÉŽ; Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, s. 92-93; také Srov. zápisy P. Jana Michaela Brixy, SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha křesťanských cvičení*, nepag.

⁴³⁰ Na zemřelé duchovní pražské arcidiecéze vzpomínali vlachovobřezští farníci již v době, kdy byl farářem P. Brix. Srov. *Kniha křesťanských cvičení*, nepag. (záznam z 6. listopadu 1774); Vikariátní oběžníky zasílané farářům ustanovovaly zpravidla datum, o kterém měla být vykonána vzpomínka za zemřelé kněze. Dělo se tak jednou ale i dvakrát ročně. SOKA Prachatice, Archiv vikariátu Prachatice, *Kniha konzistoriálních misivů I, Kniha konzistoriálních misivů 2, Kniha konzistoriálních misivů 3*.

⁴³¹ TAMTÉŽ, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy ohlášek bohoslužeb I., II., III*, nepag.

⁴³² TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb III*. Záznam z 23. prosince 1883.

⁴³³ TAMTÉŽ. Záznam z 19. dubna 1885.

zavazovali dohlížet na faráře, jestli snaživě vykonávají o nedělích a svátcích křesťanská cvičení.⁴³⁴

Význam vzdělávání věřících chápala také církev, která na základě Tridentského koncilu obnovila a pozměnila průběh křesťanských cvičení.⁴³⁵ Pražská synoda věnovala instituci křesťanských cvičení jednu samostatnou kapitolu, všichni faráři měli o nedělích a svátcích po znamení zvonem do svého kostela svolávat sobě svěřené duše k vyučování křesťanské nauky a základů víry. Farář totiž nesměl dovolit přístup ke svátostem těm věřícím, kteří by neznali přinejmenším čtyři základní pilíře víry – modlitby Otčenáš a Zdravas, Apoštolské vyznání víry a Desatero. Breunerova instrukce pro faráře z roku 1697 ve článku 18 opakuje farářům povinnosti konání katechezí.⁴³⁶

Na dodržování závazku katecheze nižším klérem používaly církevní úřady instituci vizitací. Ve vizitačních dotaznících se proto objevuje otázka, zda faráři konají katechetická cvičení pravidelně. Stejně tak byla katechezím věnována pozornost ve vikariátních oběžnících, faráři bývali na počátku 18. století častokrát káráni, že jsou nedbalí ve vykonávání katechezí a měli by své ovečky pravidelně vychovávat a poučovat. Roku 1703 vymáhal vikář Schattawer téměř půl roku na podřízených výkazy vykonaných katechezí, podobný přístup farářů musel řešit vikář Vokoun, když mu roku 1726 z požadovaných výkazů byl zaslán pouze jediný. Nechal tedy původní oběžník znovu rozeslat a svá tehdejší slova v něm podtrhl a farářům přikázal, aby příslušný soupis vyhotovili ihned v přítomnosti vikariátního posla.⁴³⁷ Od roku 1751 pak museli vikáři povinně uvádět odpovědi na konání křesťanských cvičení mezi faráři. O tom, že přesto nebyla dodržována, svědčí také nařízení o katechezích vycházející ve druhém a třetím desetiletí 18. století téměř každoročně.⁴³⁸

Důležitým nástrojem v šíření náboženského poučení byla kázání, která zpravidla probíhala před mší. Bohužel vzhledem k tomu, že věřící byli povinni účastnit se nedělních a svátečních bohoslužeb, chodili až na mše. Na základě pražské synody z roku 1605 bylo povinností duchovních vyučovat svěřený lid stručně a srozumitelně ve všem nezbytném ke spáse. Kazatelé měli věrně a jasně vyložit biblické texty evangelií a epištol a vysvětlovat

⁴³⁴ Pavla STUHLÁ, *Křesťanská cvičení*, s. 251-252; TÁŽ, *Prachatický vikariát*, s. 186.

⁴³⁵ TÁŽ, *Křesťanská cvičení*, s. 253.

⁴³⁶ TAMTÉŽ, s. 255; „...jest povinností farářův učení katechetické...v neděli jasně vykládati...Jelikož však nejedni pro zatvrzelou nedbalost zpěčují se těchto rozkazův uposlechnouti, opět se to co nejpřísněji všem i každému zvláště nařizuje pod tresty; nedbalí budou po případě censurami k plnění povinnosti své doháněni.“ Srov. Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 156, 272.

⁴³⁷ SOkA Prachatice, Archiv vikariátu Prachatice, *Knihy konzistoriálních misivů 1*. Oběžník z 2. ledna 1703, z 13. června 1703, z 22. dubna 1726, z 12. srpna 1726, z 16. listopadu 1726.

⁴³⁸ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 185-187; TÁŽ, *Křesťanská cvičení*, s. 254-255.

modlitbu Otčenáš, vyznání víry, Desatero božích přikázání, sedm svátostí a konané obřady. Jen někteří z farníků se účastnili odpoledních křesťanských cvičení, a proto se kněžím doporučovalo, aby do svých kázání zahrnovali výklady základů víry a probrali některou otázku křesťanského cvičení. Synodální ustanovení častokrát opakovala požadavek, aby se kázání bez závažné příčiny o nedělích a svátcích nevynechávala a ve svém závěru aby obsahovala katechetické pojednání s výkladem některého článku víry.⁴³⁹

Faráři museli od roku 1701 předkládat výkazy vykonaných katechezí za každý uplynulý rok, ovšem duchovenstvo v prachatickém vikariátu se k této povinnosti stavělo značně ledabyle; roku 1703 vymáhal vikariátní administrátor a později vikář Schattauer výkazy na farářích téměř půl roku, jak již bylo uvedeno. Roku 1745 bylo ustanoveno vést při jednotlivých farách knihy křesťanských cvičení, do nichž se zapisovala data katechezí, místa konání a jména alespoň dvou zkoušených osob (po vysvětlení látky měla být mládež vyzkoušena z toho, co slyšela).⁴⁴⁰

Ve Vlachově Březí kniha byla kniha křesťanských cvičení založena 1. ledna 1746 P. Janem Josefem Hubertem, jak je uvedeno na titulním listě „*Liber Catecheseos. Id est: Doctrina Romano-Catholica habita in teritorio Wlacho-brzezensi ejusque Filiali Przedslavicensi, propagata per P[atrem] Joannem Hubert Patritium Volinensem p[ro] t[empore] Curatum utriusq[ue] Beneficii. Inchoata Juxta gratiosissimum Decretum Reverendissimi /tit[ulus]/ oficii Pragensis Ab Anno 1746 die 1 Januarii.*“ Poslední zápis v knize je datován k roku 1802.⁴⁴¹

Na území vlachovobřezské farnosti vedl křesťanská cvičení sám farář, ve filiálním kostele a k němu příslušejících vesnicích tamní kaplan. Zápisy o provedených katechezích do knihy zapisoval ovšem pouze farář – Jan Josef Hubert zaznamenal léta 1746-1769, Karel Sadil 1770-1772, Jan Michael Brixia 1772-1792, František Rafius (1792-1802).

Jsou dochovány také případy, kdy byl farář zastupován jiným duchovním, ve Vlachově Březí působil 9. října 1746 a dvakrát v roce 1747 v říjnu a listopadu jistý Karel Bárta, alumnus arcibiskupského semináře. V předslavické filiálce celkem čtyřikrát v roce 1755 katechizoval jistý minorita (15. a 29. června, 20. července a 10. srpna). Působení Karla Bárty zde souvisí zřejmě s tím, že tehdejší papež Benedikt XIV. (1740-1758) nařídil, aby se o podzimních prázdninách cvičili na katechezích bohoslovci pomýšlející na duchovní stav.

⁴³⁹ TÁŽ, *Vyučování*, s. 560-561; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 156.

⁴⁴⁰ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 188.

⁴⁴¹ SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy křesťanských cvičení*, nepag.

Faráři jim pak vydali osvědčení, které museli studenti předložit před svým svěcením.⁴⁴² Roku 1759 je na první adventní neděli zmíněn jako zástup za nemocného faráře prachatický kaplan a první neděli po Devítníku roku 1765 jej nahradil kaplan z Bavorova. Místo faráře Jana Michaela Brixy z neznámých důvodů kázal na svátek sv. Štěpána (26. prosince) 1777 Honorius Pergman minorita z Horažďovic.⁴⁴³

Jan Josef Hubert zaznamenával vykonaná křesťanská cvičení první dva roky (1746 a 1747) podle jednotlivých měsíců a datoval je podle církevního kalendáře. Prvních osm let uváděl pouze data a místa konání katecheze se jmény zkoušených (zpravidla byla uváděna dvě jména, ale není výjimkou, že zkoušeno bylo i více přítomných). Od roku 1754 jsou známa také témata, která se během cvičení vykládala; nejčastěji probíranými byly „apoštolská vyznání víry, teologické ctnosti, zásady desatera, o hříchu obecně, o svátostech, o víře obecně, o pokání obecně, církevní příkázání, o dychtivosti či o postu“. O křesťanských cvičeních z let 1756, 1757, 1758, 1760, 1763, 1766 a 1768 zaznamenal P. Huber pouze to, že se konala o všech nedělích na území farnosti Vlachova Březí a Předslavic ve vesnicích popořadě (per turnum) jako roky předcházející a vždy byl vykládán jeden článek víry. V letech 1755, 1764, 1765, 1767 a 1769 jeho zápisy skončily před adventem.⁴⁴⁴

Karel Sadil uváděl kromě konaných katechezí také kázání, ranní hodinky (neboli čtení v kteroukoli denní hodinu), vizitace škol, zkoušky manželské. Záznamy vedl až po kanonické vizitaci uskutečněné 10. září 1770. Z jeho záznamů jasně vyplývá, že katecheze vedl přímo on (slovesa uvádí v první osobě jednotného čísla). Od 14. dubna roku 1771 uvádí také prohlášky bohoslužeb, procesí a významných svátků, které připadají na nejbližší dny. Roku 1771 své zápisy nedovedl do konce kalendářního roku, ale skončil 22. září. Mezi probranými tématy se nachází časté „vykládání jednotlivých článků desatera a víry, prostředky nutné ke spasení, o svátostech (častokrát o svátosti biřmování), o víře, o druhém smrtelném hříchu, o lhaní, o odpuštění nepřátelům, o posledním soudu, o svaté eucharistii, o třech teologických ctnostech, o pokušení.“ Po kázání několikrát četl farář z arcidiecézního katechizmu.⁴⁴⁵

Jan Michael Brixa zápisy uvádí od Vánoc roku 1772, stejně jako jeho předchůdci zmiňuje nejenom dny, o kterých se křesťanská cvičení konala, ale také významné svátky a slavnosti, zpívané mše, slavnosti a poutě. Katecheze vykonával pravidelně odpoledne s výjimkou významných svátků. Od roku 1773 držel katechetiku po ranní mši svaté, během

⁴⁴² Pavla STUHLÁ, *Křesťanská cvičení*, s. 260; TÁŽ, *Vyučování*, s. 566.

⁴⁴³ SOkA Prachatice, *Knihy křesťanských cvičení*, nepag. Záznamy z let 1747, 1755, 1759, 1765, 1777.

⁴⁴⁴ TAMTÉŽ. Záznamy z let 1746-1769.

⁴⁴⁵ TAMTÉŽ. Záznamy z let 1770-1772.

níž zpravidla vykládal stejná témata jako při katechezích. Od 19. června 1774 se farář střídal v katechetice a kázání se svým kaplanem Václavem Bernardem.⁴⁴⁶ Zcela vynechána jsou bez udání důvodu léta 1780 a 1784 a léta 1788-1791. V probraných tématech se snažil farář udržet určitý pořádek, několik výkladů za sebou zpravidla věnoval podobné látce jako „vztahu rodičů a dětí – např. rodiče jsou povinni děti také kárat, rodiče nemají být ve výchově dětí liknaví, o špatném příkladu rodičů dětem apod.; dále jednotlivým příkázáním desatera; prostředkům nutným ke spáse; víře – o obrácení na víru; hříchům - jak se bránit hřešení, o smrtelných hříchách; přepychu a nadbytku; nesplácení desátku, čímž je církev okrádána; eucharistii; jednotlivým svátostem – smířením, manželství, křtu, biřmování; lhaní; církevním zásadám a jednotlivým článkům apoštolské víry.“ P. Brixa po výkladu příkladu zkoušel podle svého vyjádření vždy všechny bez rozdílu, jak mládež, tak starší farníky.⁴⁴⁷

Za působení faráře Františka Raffia jsou v knize křesťanských cvičení zaznamenány skutečně pouze jenom dny, o kterých se katecheze konala, výjimečně farář poznamenal, že se katecheze nekonala. První zmínka pochází z 3. června 1792, přičemž zápisy uvádí pouze vesnici a jména jednoho, nejvíce dvou zkušných. Téma katecheze se objevuje zcela výjimečně, tak např. P. Raffius informoval své farníky „o prostředcích nutných ke spáse a v dalších záznamech uvedl již pouze zmínku, že katechizoval „o témže“, mezi dalšími předměty se střídají témata jako „o církevních zásadách, o zásadách víry, o desateru a o pronásledování křesťanů.“ Duchovní zaznamenal pouze léta 1792, 1794, 1796 a 1802, přesto i v těchto letech řadu nedělí bez udání důvodů vynechal, z roku 1802 pak pochází pouze jeden zápis o provedené katechezi datovaný 3. ledna.⁴⁴⁸

Katechetická cvičení se ve farnosti Vlachovo Březí a filiálce Předslavice konala pouze o nedělích, ale ani to nebylo pravidelností. Křesťanská cvičení nebyla držena o významných svátcích – Zjevení Páně, na svátek Jména Ježíš (druhá neděle po Zjevení Páně, o níž se častokrát zpovídalo), svátek Zvěstování Panny Marie (patrocinium vlahovobřezského farního kostela), o Květné neděli, o neděli Zmrtvýchvstání a velikonočních svátcích, na Křížovou neděli (o níž se konalo procesí), o Letnicích, na svátek Nejsvětější Trojice (probíhala slavnost a procesí v Předslavicích), o Božím těle (druhá neděle po Letnicích – konalo se teofonické procesí), na svátek Nanebevzetí Panny Marie, Jména Panny Marie, sv. Václava (patron

⁴⁴⁶ Pokud ve farnosti působili dva duchovní, měla být podle nařízení z roku 1751 promluva (exhorta) při ranní mši svaté vždy katechetická. Velké kázání (uncio) pak předcházelo hlavní nedělní či sváteční bohoslužbě. Pavla STUHLÁ, *Vyučování*, s. 562.

⁴⁴⁷ SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy křesťanských cvičení. Záznamy z let 1772-1779, 1781-1783, 1785-1787.*

⁴⁴⁸ TAMTÉŽ. Záznamy z let 1792, 1794, 1796 a 1802.

kostela v Předslavicích), na svátek sv. Linharta, sv. Barbory (častokrát se o něm prováděla zpověď). Zpovídání se konala ponejvíce o mariánských svátcích (svátek Očištění Panny Marie-Hromnice, na svátek Nanebevzetí Panny Marie, Jména Panny Marie, Narození Panny Marie), a také na svátky sv. Josefa a sv. Jana Nepomuckého.⁴⁴⁹

Počet katechezí se také změnil po redukci svátků roku 1753, snížil se počet procesí, která nahradila křesťanská cvičení. Výjimečnými byla tzv. prosebná procesí ke sv. Vojtěchu do Lštění, během nichž farníci prosili o déšť, konané 11. června roku 1747 a 25. června 1752 (za faráře Huberta); a o letnicích 10. května roku 1771 farníci prosili za déšť v kapli sv. Ducha (za faráře Sadila).⁴⁵⁰

Jako nejčastější důvody nekonání katecheze farář ve Vlachově Březí uváděl termín „požehnání“ (benedictio), farář Karel Sadil k tomu ještě přidával pojem „litanie“. Jan Michael Brixa mezi nejčastějšími příčinami uváděl shlukování kajcníků a následnou zpověď. Dalšími důvody byly také návštěvy trhů v okolí – ve Volyni, Strakonících, Prachaticích, v Husinci, ale i v samotném Vlachově Březí a Předslavicích. Katechezi bránilo i onemocnění faráře či kaplana. P. Huber byl nemocný v létě 1748, těžká nemoc jej přepadla i na podzim roku 1752, dále onemocněl na podzim roku 1759 a v roce 1765. Kaplan Václav Gregora onemocněl v létě 1747, 1748 a 1749, 26. února a 17. prosince roku 1752, bohužel následujícího roku 18. listopadu zemřel. Jeho nástupce Emanuela Braunhoffera zastihla nemoc 13. dubna roku 1755 a o adventu roku 1762. P. Karel Sadil uvedl, že byl nemocný 24. listopadu roku 1770, a poté v lednu a 30. června roku 1771, ale nemohlo se jednat o žádné vážné choroby, protože svým farníkům přesto posluhoval.⁴⁵¹

Rovněž špatné počasí se stávalo zábranou v provedení katecheze, nejčastěji uváděno bylo deštivé počasí, výjimečnými pak byly sněhové závěje (21. února 1769) a víchř (8. listopadu 1761), např. na Květnou neděli roku 1747 nečekaně napadl sníh, na Nový rok 1751 pak velice mrzlo a o Devítíniku roku 1764 přšelo se sněhem (19. února).⁴⁵²

Roku 1748 dne 11. srpna se nekonalo křesťanské cvičení, protože P. Huber kázal ve Volyni. Katecheze odpadly rovněž kvůli primicím blíže neurčených novoknězů –

⁴⁴⁹ Termíny svátků – Zjevení Páně (6. ledna), Očištění Panny Marie „Hromnice“ (2. února), sv. Josef (19. března), Zvěstování Panně Marii (25. března), Květná neděle (šestá neděle postní, neděle před Velikonocemi), neděle Zmrtvýchvstání (Velikonoční neděle), Křížová neděle (pátá neděle po Velikonocích), sv. Jan Nepomucký (16. května), Letnice (sedmá neděle po Velikonocích), Nejsvětější Trojice (první neděle po Letnicích), Boží Tělo (čtvrtek po sv. Trojici), Nanebevzetí Panny Marie (15. srpna), Narození Panny Marie (8. září), svátek Jména Panny Marie (první neděle po narození Panny Marie), sv. Václav (28. září), sv. Linhart (6. listopadu), sv. Barbora (4. prosince).

⁴⁵⁰ SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha křesťanských cvičení. Záznamy z let 1747, 1752 a 1771.*

⁴⁵¹ TAMTÉŽ. Záznamy z let 1747, 1748, 1749, 1752, 1755, 1759, 1762, 1765, 1770 a 1771.

⁴⁵² TAMTÉŽ. Záznamy z let 1747, 1751, 1761, 1764 a 1769.

ve Vlachově Březí první neděli po Velikonocích (13. dubna) roku 1749 a třetí neděli po Velikonocích (5. května) roku 1754, v Předslavicích byla primice 31. srpna roku 1755. Roku 1759 dne 4. července pak byla vynechána katecheze ve Vlachově Březí kvůli primici v Husinci.

V roce 1764 na svátek Zjevení Páně se v Předslavicích místo katecheze koledovalo. Někdy se katecheze nekonala i bez uvedení důvodu.⁴⁵³

Katechetická cvičení se konala zpravidla dopoledne po kázání v kostele ve Vlachově Březí a odpoledne v některé z okolních vesnic. Jelikož doprava do vesnic zabrala faráři (resp. kaplanovi) drahocenný čas, stávalo se pro něj úlevou, vykonal-li katechezi pro dvě vesnice společně, obvykle ležely-li blízko sebe (např. pro vesnici Chlumany a Úlehle, Uhřice a Doubrava, Želibořice a Bušanovice, Lipovice a Bohunice, apod.). Ve Vlachově Březí a Předslavicích se konala katechetická cvičení v kostele, bohužel farář neuváděl místa, ve kterých katecheze probíhala v přífařených vsích. Cvičení se nejčastěji konala ve Vlachově Březí, do ostatních vsí farář či kaplan zavítal v průměru tak dvakrát či třikrát do roka. Poprvé v srpnu roku 1746 uvedl farář zvlášť křesťanská cvičení pro farnost Vlachovo Březí a zvlášť pro Předslavice; pravidelně je pak odděleně uváděl od října téhož roku po provedené kanonické vizitaci. Po ustanovení vlastního administrátora pro Předslavice roku 1770 byl uváděn již pouze farní obvod Vlachova Březí.⁴⁵⁴

Od roku 1764 bylo přikázáno, aby se do knih křesťanských cvičení uváděly také dny, místa a celebranti bohoslužeb s tématy kázání;⁴⁵⁵ takovéto zápisy se ve vlachovobřezské knize objevují poprvé od roku 1765. Témata kázání se vázala ke čtenému evangeliu, výjimkou nebylo, že některé texty evangelií byly vykládány také při katechezích. Farář Karel Sadil kromě konaných nedělních a svátečních bohoslužeb oznamoval také fundální mše (významnou byla mše za bývalého tamního kněze Matěje Felíře konaná první neděli po Velikonocích).⁴⁵⁶

Knihy křesťanských cvičení byla kontrolována ze strany vikariátního úřadu, za faráře Josefa Jana Huberta byly provedeny kanonické vizitace 16. října 1746 (Matěj Schulpach), 12. prosince 1747, 1. října 1748, 21. října 1749 (Josef Jan Wimmer) a 12. září 1753 (František Kfeller ze Sachsengrüberu). Karel Sadil sám zapsal, že 14. června 1771 proběhla generální

⁴⁵³ TAMTÉŽ. Záznamy z let 1748, 1749, 1754, 1755, 1759 a 1764.

⁴⁵⁴ TAMTÉŽ. Záznamy z let 1746 a 1770.

⁴⁵⁵ Pavla STUHLÁ, *Křesťanská cvičení*, s. 265.

⁴⁵⁶ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy křesťanských cvičení. Záznamy od roku 1765.*

vizitace od Jana Ondřeje Kaysera t. č. generálního arcibiskupského vikáře. Další záznam o provedené kanonické vizitaci pochází až z pera vikáře Filipa Hiebera z 8. října roku 1794.⁴⁵⁷

O vykonaných katechezích ve farnosti Vlachově Březí se objevují další zmínky až za časů faráře Jana Mlse od roku 1865 v knihách ohlášek bohoslužeb. Každá katecheze byla ohlášena na následující neděli a konala se odpoledne zpravidla ve tři hodiny - ale pouze, pokud bylo pohodlné povětrí. V jednotlivých letech byly ohlašovány katecheze farářem až od května či června, zdali se konaly již předtím, známo není. Zpravidla se duchovní podíval do každé vesnice ročně pouze jednou, ale do některých vesnic zavítal farář i dvakrát až třikrát do roka. Ovšem o katechezi provedené ve farním kostele ve Vlachově Březí se zmiňuje pouze jednou, roku 1875.⁴⁵⁸

Farář Vojtěch Nahmer při svém nástupu do úřadu roku 1876 požadoval od představených jednotlivých obcí, aby farnímu úřadu dali zprávu, jestli si jejich obec přeje, aby se v ní drželo křesťanské cvičení. Nicméně o vykonaných křesťanských cvičení během jeho působení ve farnosti nejsou informace žádné.⁴⁵⁹

Další zmínka o provedeném křesťanském cvičení pochází až ze 17. února 1884, kdy bylo vykonané farářem Janem Myslíkem ve vlachovobřezském farním kostele. Katechezi od té doby činil každou neděli v jednu hodinu odpoledne až do Velikonoc t. r., bohužel se nezmiňoval o místě, kde ji vykonal. Dne 5. října t. r. se sešli na faře všichni představení přífařených obcí a řešili místa a místnosti, ve kterých se měla konat nově obnovená křesťanská cvičení. Bohužel známo je pouze, že se první obnovené cvičení konalo 1. listopadu v Chlumanech, ale bez přesného udání budovy či místnosti. Další křesťanská cvičení se konala pravidelně ve Vlachově Březí a jednotlivých obcích patřících k farnosti, ale nikdy nebyla udána přesná místnost. Zápisy o provedených katechezích ale končí čtvrtou adventní nedělí roku 1884. Další zápisy se objevují až od 8. listopadu 1885, kdy bylo křesťanské cvičení nejprve provedeno ve vsi Horní Nakvasovice, poslední záznam je opět proveden čtvrtou adventní nedělí t. r.⁴⁶⁰

⁴⁵⁷ TAMTÉŽ. Záznamy z let 1746, 1747, 1748, 1749, 1753, 1771 a 1794.

⁴⁵⁸ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihá ohlášek bohoslužeb I, II*, nepag. Záznamy z let 1865-1875.

⁴⁵⁹ TAMTÉŽ, *Knihá bohoslužeb II*. Záznam z adventu 1876.

⁴⁶⁰ TAMTÉŽ, *Knihá ohlášek bohoslužeb III*. Záznamy ze 17. února-6. dubna, 5. října, 1. listopadu – 21. prosince 1884, 8. listopadu – 20. prosince 1885.

7.3. Svátost biřmování

K přijmutí svátosti byla potřeba řádné přípravy ze strany věřících. Biřmování mohl přijmout každý, jak školní děti, mládež a dospělí, který již přijal svátost zpovědi a přijímání. Zpravidla bylo povinností každého křesťana, aby co možná nejochotněji svátost biřmování přijal, jeho nepřijetí by znamenalo těžké provinění nejen proti Bohu, ale i proti svému vlastnímu spasení. Svátost biřmování uděloval biskup, ale kněz se podílel na přípravě věřících. Několik neděl před samotným biřmováním byla katecheze věnována této svátosti a křesťanských cvičení se měli účastnit především biřmovanci. Ti, kteří chtěli svátosti biřmování dosáhnout, se měli zapisovat na faře a uvádět také svá biřmovací jména. Před biřmováním pak měli všichni nejprve přijmout svátost pokání. Každý pak získal biřmovací cedulku, která prokazovala, že přijal svátost pokání a přijímání a účastnil se křesťanského cvičení; pokud by ji ztratil, nemohl být biřmován. Po obdržení svátosti biřmování neměli pak biřmovanci ihned odcházet domů, protože po ukončení mše svatá se s nimi biskup ještě modlil k Duchu svatému.⁴⁶¹

Za duchovního působení Karla Sadila proběhala ve Vlachově Březí 14. června 1771 generální vizitace, kterou vykonal arcibiskupský generální vikář Jan Ondřej Kayser. Lze předpokládat, že byla farníkům současně poskytnuta svátost biřmování, protože několik témat předcházejících křesťanských cvičení se na ni zaměřovalo.⁴⁶² Následně se zmínka o přijetí biřmování vlachovobřezskými farníky objevuje až 11. září 1870 u příležitosti biskupského svěcení nově postavené hřbitovní kaple sv. Cyrila a Metoděje v Husinci. Dále pak 10. června 1874, když se ve Vlachově Březí konala generální biskupská vizitace; rovněž se biřmování udělovalo ve vlachovobřezské farnosti 3. a 4. června 1875 a 12. června 1877.⁴⁶³

7.4. Procesí

Procesím se rozumí zbožné putování za určitým cílem (zázračný obraz nebo socha, ostatky svatých, odpustky), jehož záměrem byla žádost o dobrodiní (pouť prosebná, kající za odpuštění hříchů) nebo poděkování za nějakou dosaženou milost (pouť děkovná).⁴⁶⁴

⁴⁶¹ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

⁴⁶² TAMTÉŽ, *Kniha křesťanských cvičení*. Záznam z roku 1771; *Pamětní kniha I*, nepag.,

⁴⁶³ SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb II., III*. Záznamy z 11. září 1870, 10 června 1874, 3. – 4. června 1875 a 12. června 1877.

⁴⁶⁴ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 209.

Vlachovobřezští farníci se účastnili řady procesí do okolních míst, známy jsou průvody křesťanů:

1. od poloviny 18. století k sv. Vojtěchu do Lštění (23. dubna), kdy s sebou farníci pravidelně nosili velké prapory, tuby a tympány;⁴⁶⁵
2. od roku 1700 do Malenic k sv. Jakubu Většímu (25. července);⁴⁶⁶
3. od roku 1677 do Předslavic o svátku sv. Trojice (první neděle po Letnicích) opět s doprovodem praporů, tub a tympánů; do Předslavic farníci putovali rovněž o svátku sv. Václava, kde děkovali Bohu za šťastně skončené žně;⁴⁶⁷
4. od poloviny 18. století do Husince na svátek Povýšení sv. Kříže (14. září), jestliže připadal na neděli; farníci měli prapory, tuby a tympány;⁴⁶⁸
5. od roku 1700 do Lažiště ke sv. Martinovi (6. prosince).⁴⁶⁹

Dalšími vedenými procesími, která se ale nemusela konat pravidelně každý rok a nebyla závazná pro věřící, byly od poloviny 18. století průvody:

6. do Starých Prachatic na svátek sv. Petra a Pavla (29. června);
7. do Dubu na svátek Rozeslání apoštolů (15. července);
8. do Strunkovic k sv. Dominiku (5. srpna). Jestliže strunkovičtí farníci navštívili Vlachovo Březí na svátek sv. Jana Nepomuckého s prapory, na oplátku se měli vlachovobřezští účastnit s prapory, tuby a tympány slavnosti patrona jejich kostela.⁴⁷⁰

Uvnitř farnosti pak byla jako poutní místo využívána kaple sv. Ducha, kam byla procesí vedena pravidelně třetí velikonoční den, třetí svatodušní den a rovněž na svátek sv. Michaela Archanděla v úctě ke svatým andělům.⁴⁷¹

Od 18. století pak putovali poutníci z filiálky Předslavic do Vlachova Březí na svátek Jména Panny Marie, na svátek sv. Jana Nepomuckého, na svátek sv. Barbory, třetí velikonoční den a třetí svatodušní den. Kaplan se připravoval na procesí již v noci den

⁴⁶⁵ *Pamětní kniha I*, nepag.; SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy křesťanských cvičení*, nepag.

⁴⁶⁶ NA Praha, APA 1, *Relace 1700*, odpověď na otázku č. 26.

⁴⁶⁷ TAMTÉŽ, *Relace 1677*, odpověď na otázku č. 26.

⁴⁶⁸ *Pamětní kniha I*, nepag.; SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy křesťanských cvičení*, nepag.

⁴⁶⁹ TAMTÉŽ, *Relace 1700*, odpověď na otázku č. 26.

⁴⁷⁰ *Pamětní kniha I*, nepag.; SOKA Prachatice, *Knihy křesťanských cvičení*, nepag., o těchto poutích se zmiňují záznamy již od roku 1746.

⁴⁷¹ NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, odpověď na otázku č. 12 a 26; TAMTÉŽ, *Relace 1700*, odpověď na otázku č. 26.

předem, zpravidla měl na paměti sv. Vyznání. O velikonoční a svatodušní pouti kaplan u sv. Ducha pronesl svaté čtení s následujícím kázáním.⁴⁷²

Na druhou stranu putovali do Vlachova Březí také poutníci z okolních lokalit, např. Husince, Vodňan či Chrobol. Před každým procesím byla obětována mše svatá za poutníky a mimoto se všichni věřící napomínali, aby byli přítomni alespoň během jednoho procesí. Kdyby se někdo nemohl zúčastnit kvůli nemoci, nebo z nějaké jiné vážné příčiny, bylo jeho povinností na místo toho se pomodlit litanie ke všem svatým, pětkrát Otčenáš, pětkrát Zdravas Maria a jednou Věřím v Boha.⁴⁷³ Kromě toho od druhé poloviny 19. století se také vedla mariánská procesí do Skočic, do Lomce či do Bechyně.⁴⁷⁴ Zvláštním bylo procesí do Prachatic ke sv. Patriarchu (sv. Filip Neri, 26. května), místo bylo oblíbeno především z důvodů studeného pramene, který zde vyvěral a kterému byly připisovány léčivé účinky.⁴⁷⁵

Život faráře i farníků čas od času ovlivnily i další události.

7.5. Milostivá léta

Stejně tak významná byla pro věřící tzv. jubilejní neboli milostivá léta, při nichž věřící přijímali plnomocné odpustky. Jubilejní léta zavedl papež Bonifác VIII. bulou z 22. února 1300, rozhodnutím papeže Pavla II. se jubilejní léta slaví od roku 1475 pravidelně v pětadvacetiletých intervalech.⁴⁷⁶

Povinností farářů bylo poučit své věřící, jak se správně a účelně zúčastnit pobožností a procesí během jubilejních let, protože od 17. století se frekvence jubilejních procesí zvýšila a hrozil lhostejný přístup farníků.⁴⁷⁷ Ve vlachovobřezské farnosti se farníkům začátek a konec milostivého léta oznamoval většinou zvoněním, roku 1865 30. dubna tak zvonily všechny zvony celou půl hodinu na znamení konce jubilea.⁴⁷⁸ Od 31. srpna do 5. října roku 1873 trvalo mimořádné jubileum u příležitosti 900 let od založení pražského biskupství, farníci byli nabádáni, aby se modlili za blaho a potřeby katolické církve pětkrát Otčenáš a Zdravas Maria,

⁴⁷² *Pamětní kniha I*, nepag.; SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

⁴⁷³ TAMTÉŽ.

⁴⁷⁴ TAMTÉŽ.

⁴⁷⁵ O prameni se zmiňuje již Pavel Stránský roku 1643 v knize „O státě českém“. V roce 1691 žádal prachatický měšťan městskou radu o povolení vystavět na vlastní náklady u Prachatic kapličku pro obraz světce sv. Filipa Neri. Jan Antonín MAGER – Pavel FENCL, *Mešní kaple Patriarcha, křížová cesta*, Prachatice 2004, s. 1-2. Viz SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

⁴⁷⁶ Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, s. 339.

⁴⁷⁷ Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 157-158. Instrukce pro faráře bod č. 23.

⁴⁷⁸ SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy ohlášek bohoslužeb I*. Záznam z 30. dubna 1865.

jednou Věřím v Boha.⁴⁷⁹ Další milostivé léto následovalo za deset let od roku 1865 (roku 1875), 9. května ohlásil farář vlachovobřezským farníkům podmínky získání jubilejních odpustků, museli přistoupit ke sv. zpovědi a sv. přijímání, i přestože už tak učinili o Velikonocích. Dále bylo jejich povinností navštívit čtyři tzv. odpustkové štace, buď v procesích se všemi farníky (v tomto případě postačila účast alespoň na dvou průvodech – 10. června, 6. července, 29. srpna a 24. října) či osobně (pak se jich musel účastnit minimálně patnáctkrát). Ve farnosti Vlachovo Březí mezi tyto „odpustkové štace“ patřily farní chrám Páně, posvátná kaple sv. Ducha, hora Kalvárie a boží hrob u sv. Ducha. Při každé návštěvě věřící vykonal předepsané modlitby; pokud by však někdo zemřel dříve, ale zamýšlel ony podmínky splnit, byly mu odpustky přesto uděleny. V neděli 3. října přišel do Vlachova Březí v rámci jubilejního procesí husinecký farář se svými farníky a odsloužil zde zpívanou mši svatou. Milostivé léto skončilo společně s kalendářním rokem 1875.⁴⁸⁰

Každý nově jmenovaný papež při nástupu do úřadu prosil věřící, aby mu modlitbou vyžádali nebeské osvětlení a síly k spravování katolické církve, aby taková modlitba došla u Boha vyslyšení, bývaly věřícím udělovány plnomocné odpustky, ale spíše se jednalo o motivaci farníků. Lev XIII. (1878-1903) proto vyhlásil na rok 1879 od 22. března milostivé léto, které skončilo 1. června t. r. Začátek milostivého léta byl ohlášen vlachovobřezské osadě tak, že v sobotu 22. března bylo vyzváněno a druhý den v půl osmé ráno byla sloužena mše svatá, v deset hodin byl během kázání vzýván Duch svatý a nakonec byly vykonány bohoslužby. Během trvání milostivého léta mohl každý věřící nabýt plnomocných odpustků, vykonal-li předepsané výjimky (podmínky bývaly povětšinou stejné pro všechna jubilea):

1. Musel přistoupit ke svátosti zpovědi a přijímání,
2. šestkrát navštívit farní kostel mimo čas služebností a za svatou církev se pomodlit pětkrát Otčenáš a Zdravas Maria a jednou Věřím v Boha (proto byl chrám Páně ve Vlachově Březí otevřen každou středu a pátek od rána do večera),
3. zúčastnit se dvou jubilejních průvodů, během nichž se z farního kostela putovalo ke kapli sv. Ducha.⁴⁸¹

Od 3. července do 30. října 1881 trvalo mimořádné milostivé léto vyhlášené papežem Lvem XIII, den předem bylo jubileum ohlášeno ve Vlachově Březí zvoněním. V neděli pak před mší svatou byl opět vzýván Duch svatý. Jubilejních průvodů se mohli farníci zúčastnit 11. září odpoledne ke kapli sv. Ducha, a 30. října a 13. listopadu k soše Jana Nepomuckého

⁴⁷⁹ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb II. Záznamy z 24. srpna a 5. října 1873.*

⁴⁸⁰ TAMTÉŽ. *Záznamy z 9. května, 6. června, 4. července, 22. srpna, 3. října, 24. října a 26. prosince 1875.*

⁴⁸¹ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb III. Záznamy z 16. března a 25. května 1879*

na náměstí. Podle zápisu v knize ohlášek bohoslužeb skončilo milostivé léto až 8. prosince, kdy se ve dvě hodiny konala jubilejní pobožnost, při níž bylo zpíváno „Te Deum laudamus“ a farář udělil farníkům požehnání. Večer během klekání pak bylo milostivé léto odhlašováno zvoněním.⁴⁸²

7.6. Pobožnosti a události vedoucí k získání plnomocných odpustků

Plnomocné odpustky bylo možné získat i během jiných příležitostí, tak např. ve dnech 13. - 15. prosince 1867 byla ve vlachovobřezské farní osadě vykonávána tzv. prosebná pobožnost nařízená papežem Piem IX. z důvodů boží ochrany církve od všeho nebezpečství. Po všechny tři dny byla slavena zpívaná mše svatá a kněz se měl s věřícími modlit pětkrát Otčenáš, Zdravas Maria a jiné nařízené modlitby „za svatého Otce, za obecné potřeby, za obrácení hříšníků a za zemřelé.“ Odpoledne pak měly být vykonány litanie ke Všem svatým s pětkrát učiněnými výše zmíněnými modlitbami. Během těchto prosebných dní byl kněz rovněž zplnomocněn odpouštět i ty hříchy, které jindy byly zadrženy biskupům.⁴⁸³

Plnomocné odpustky mohli získat věřící také roku 1869, kdy se od 8. prosince konal církevní sněm v Římě, a protože se předpokládalo, že sněm bude trvat dlouho, bylo možné odpustky získat i několikrát za sebou. K jejich získání bylo potřeba nejenom přijmout svátost pokání a Nejsvětější svátost oltářní, ale také se modlit „za svatého Otce, za povýšení katolické církve, za jednotu křesťanských mocnářů a za vyplenění všech bludů.“⁴⁸⁴

Na rok 1879 byly papežem Lvem XIII. udělovány plnomocné odpustky na svátek Neposkvrněného početí Panny Marie a po celý oktáv. Tento rok totiž připadalo 25 let od vydání věroučných článků o Neposkvrněném početí.⁴⁸⁵

Lev XIII. ustanovil také na rok 1884 všem věřícím třídní mariánskou pobožnost na 6., 7. a 8. září, aby se zvýšila úcta k Panně Marii. Českobudějovický biskup pak přikázal, aby se mariánská pobožnost konala každý z těch tří dnů vždy dopoledne a odpoledne. Ten, kdo se takovéto pobožnosti zúčastnil, nabyl odpustků na sedm let a sedmkrát čtyřicet dnů. Mimo to, pokud některý z věřících vykonal buď dopoledne, nebo odpoledne mariánskou

⁴⁸² TAMTÉŽ. Záznam z 29. června, 8. září, 13. listopadu a 8. prosince 1881.

⁴⁸³ SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy ohlášek bohoslužeb I.* Záznam z 8. prosince 1867.

⁴⁸⁴ TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb II.* Záznam z 5. prosince 1869.

⁴⁸⁵ TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb III.* Záznam ze 7. prosince 1879.

pobožnost, a během těchto tří dní přijal svátost pokání a Nejsvětější svátost oltářní, udělil papež jedny plnomocné odpustky také duším v očistci.⁴⁸⁶

7.7. Modlitby a pobožnosti za duchovní působící v diecézi

V knize ohlášek bohoslužeb se mimo to nacházejí zmínky o uděleném posvěcení čekatelům podjáhenského, jáhenského a kněžského stavu v Českých Budějovicích. Svěcení se udělovalo každý rok v červenci, v těchto dnech byly věřícími vykonávány litanie ke všem svatým a přiměřené modlitby za novosvěcence, aby je Bůh obdařil dary Ducha svatého. Roku 1865, 1869 až 1872 jsou zmiňována i jména kandidátů, pro rok 1873 je pak zaznamenáno pouze, že jména alumnů kněžského semináře jsou poznamenána v ordinariátním listu českobudějovické diecéze č. 13.⁴⁸⁷

Duchovních i farníků se týkají také ohlášky o vykonaných primicích, sice pokaždé nejsou známa jména protokněží, ale z důvodů těchto prvních mší se ve Vlachově Březí zpravidla nekonala kázání (5. srpna 1866). Dne 25. října 1868 se u příležitosti druhotin strunkovického faráře sloužila ve Vlachově Březí zpívaná mše svatá v půl osmé ráno a druhá mše svatá v devět hodin; odpoledne ovšem nebylo udělováno požehnání.⁴⁸⁸ Následujícího roku dne 22. srpna byla primice ve Strunkovicích, kvůli níž byla ve Vlachově Březí ráno v půl sedmé mše svatá a v deset hodin byla zpívaná mše svatá u sv. Ducha.⁴⁸⁹ Konkrétní průběh takové primice je znám z 2. srpna roku 1874, kdy okolo půl deváté započala primice novokněze Františka Švíka z Dolních Nakvasovic. Novokněz byl očekáván u kaple sv. Ducha, odtud se pokračovalo do farního kostela, kde bylo vykonáno kázání, po kterém se u oltáře zpívalo „Veni sancte Spiritus“, poté následovala vlastní primice, po níž se zpívalo „Te Deum laudamus“ a udělilo se požehnání s Nejsvětější svátostí oltářní. Odpoledne a v následujících dnech uděloval novokněz věřícím své kněžské požehnání.⁴⁹⁰ Dne 30. července roku 1882 se v Malenicích kromě pouti konala také primice blíže neurčeného novokněze, proto se ve Vlachově Březí sloužila mše svatá již v půl sedmé ráno.⁴⁹¹

⁴⁸⁶ TAMTÉŽ. Záznam z 31. srpna 1884.

⁴⁸⁷ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy ohlášek bohoslužeb I, II*. Záznamy z 25. června 1865, 20. června 1869, 23. června 1872 a 6. července 1873.

⁴⁸⁸ TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb I*. Záznamy z 29. července 1866 a 18. října 1868.

⁴⁸⁹ TAMTÉŽ. Záznam z 15. srpna 1869.

⁴⁹⁰ TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb II*. Záznam z 26. července 1874.

⁴⁹¹ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihy ohlášek bohoslužeb III*. Záznam z 23. července 1882.

Stejně tak měli duchovní podporovat modlitbou se svými farníky své spolubratry - roku 1875 se na památku rozeslání sv. Apoštolů (15. července) kvůli husinecké pouti a instalaci nového faráře nekonala ve Vlachově Březí žádná mše svatá, věřící se měli na kázání a mši svatou odebrat do Husince.⁴⁹² V zápise v knize ohlášek bohoslužeb k 4. únoru roku 1866 je zaznamenáno, že byl vykonán pohřeb „veledůstojného vikáře a vysoce váženého a zasloužilého husineckého duchovního pastýře“ Jakuba Mráčka.⁴⁹³

7.8. Pobožnosti obětované za členy panovnické rodiny

Vzpomínáno bylo také na členy panovnické rodiny, farníci se měli účastnit mši obětovaných za jejich dlouhý život a šťastné panování, po takovéto mši bylo zpravidla zpíváno „Te Deum laudamus“. Pravidelně od roku 1867 byly slaveny narozeniny a jmeniny členů císařské rodiny, na 18. srpna připadaly narozeniny císaře Františka Josefa I. a 4. října byly slaveny jmeniny císaře. Každoročně byly také připomínány 13. listopadu na svátek sv. Alžběty jmeniny císařovny a podobně bylo vzpomínáno roku 1871 na narozeniny císařovny dne 24. prosince.⁴⁹⁴ Dne 2. prosince 1873 pak bylo slaveno pětadvacetileté jubileum panování císaře.⁴⁹⁵

Za císařskou rodinu, resp. za šťastný porod císařovny, se modlili věřící v českobudějovické diecézi od první neděle po Devítníku (16. únor) roku 1868 až do slehnutí. Z nařízení českobudějovického biskupa se měli modlit třikrát Otčenáš a Zdrávas Maria. V pondělí ve druhém velikonočním týdnu (27. dubna) pak byla v půl osmé vykonána slavnost jako poděkování za úspěšný porod.⁴⁹⁶ Roku 1879 na svátek sv. Jiří 24. dubna vzpomínal modlitbami celý rakouský národ na svatbu císařského páru uzavřenou před 25 lety. Ten den byly ve farním kostele ve Vlachově Březí svčeny v devět hodin ráno obrazy císaře Františka Josefa I. a císařovny Alžběty, které se po bohoslužbě a odzpívání národní hymny odnesly do zdejší školy, kde děti na počest císařského páru přednesly vlastenecké písně a básně.⁴⁹⁷

Dne 10. května 1881 se korunní princ Rudolf ženíl s belgickou princeznou Štěpánkou, věřící byli povinni se modlit za úspěch manželství, proto byly tento den v devět hodin ve Vlachově Březí slouženy bohoslužby a po nich se zpívalo „Te Deum laudamus“ za zvuku

⁴⁹² TAMTÉŽ, *Knihá ohlášek bohoslužeb II*. Záznam z 11. července 1875.

⁴⁹³ TAMTÉŽ, *Knihá ohlášek bohoslužeb I*. Záznam ze 4. února 1866.

⁴⁹⁴ TAMTÉŽ, *Knihá ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

⁴⁹⁵ TAMTÉŽ, *Knihá ohlášek bohoslužeb II*. Záznam z 30. listopadu 1873.

⁴⁹⁶ TAMTÉŽ, *Knihá ohlášek bohoslužeb I*. Záznamy z 16. února a 26. dubna 1868.

⁴⁹⁷ TAMTÉŽ, *Knihá ohlášek bohoslužeb III*. Záznam z 20. dubna 1879.

zvonů.⁴⁹⁸ V červenci 1883 se objevuje zmínka o čtení nařízených modliteb za arcivévodkyni Štěpánku, pravděpodobně se týkala jejího těhotenství.⁴⁹⁹

7.9. Pobožnosti obětované za papeže, arcibiskupy a biskupy

Mimo to měli farníci podporovat modlitbami Svatého otce, proto se 16. červen roku 1868, 1869, 1872-1874, 1876-1877 slavil jako den zvolení papeže Pia IX. nejvyšší hlavou katolické církve; v tento den se obětovala ve vlachovobřezské farnosti v sedm hodin zpívaná mše svatá, po níž se zpívalo „Te Deum laudamus“. Na následující den pak byla pro Vlachovo Březí ustanovena pobožnost k uctění Nejsvětější svátosti oltářní, v šest hodin se konala ranní zpívaná mše svatá, v devět hodin pak byla vykonána mše svatá tichá. Chrám Páně neměl zůstat po celý den prázdný, proto byli osadníci farnosti rozvrženi na jednotlivé hodiny: od šesti do sedmi konali pobožnost mládenci a panny z městečka, po nich od sedmi do osmi vesničtí mládenci a panny, od osmi do devíti vlachovobřezské ženy, od devíti do desíti vesnické ženy, od desíti do jedenácti školní mládež, od jedenácti do dvanácti vesničtí hospodáři, od dvanácti do jedné městský zednický a tesařský cech, od jedné do dvou krejčovský a obuvnický cech, od dvou do tří cechy kovářský, zámečnický a truhlářský, od tří do čtyř soukenický cech, od čtyř do pěti mlynářský a pekařský cech a od pěti do šesti řeznický cech. V šest hodin byla pobožnost ukončena litaniemi k Nejsvětější svátosti oltářní s uděleným požehnáním.⁵⁰⁰

Pobožnosti se rovněž konaly v čase dalších výročí papeže (Pia IX.) – padesáti let od kněžského svěcení (11. dubna 1869), pětadvacetiletého jubilea papežství (11. června 1871), třicátého výročí nastoupení do úřadu papeže (16. června 1875), padesátiletého biskupského jubilea (3. června 1877) – tyto památky byly připomínány slavnými bohoslužbami, během nichž bylo zpíváno „Te Deum laudamus“, a přiměřeným kázáním.⁵⁰¹ Za papeže Pia IX. se věřící s duchovními v českobudějovické diecézi modlili také od 23. října 1870, kdy musel Svatý otec řešit složitou situaci vzniklou zrušením papežského státu během procesu sjednocení Itálie.⁵⁰² Roku 1878 dne 7. února Pius IX. zemřel, na uctění jeho památky se rozezněly ve Vlachově Březí od dvanácti do jedné hodiny odpoledne zvony (18., 19. a

⁴⁹⁸ TAMTÉŽ. Záznam z 8. května 1881.

⁴⁹⁹ TAMTÉŽ. Záznam z 22. července 1883.

⁵⁰⁰ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

⁵⁰¹ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb II, III*. Záznamy ze 4. dubna 1869, 8. června 1871, 13 června 1875 a 31. května 1877.

⁵⁰² TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb II*. Záznam z 23. října 1870.

20. února), 21. února pak byla sloužena zádušní mše. Následující neděli 24. února byly bohoslužby obětovány za vhodnou volbu nového papeže, nejprve byla držena krátká řeč, po níž byl vzýván Duch svatý a slaveny bohoslužby, po kterých se věřící modlili pětkrát Otčenáš a Zdravas Maria. Tyto modlitby pak měly být opakovány každý den až do zvolení nového Svatého otce.⁵⁰³

Zpráva o zvolení nového papeže se ve Vlachově Březí rozšířila až v neděli 24. února, přestože Lev XIII. byl jmenován již 20. února 1878, v následujících letech se v tento čas každoročně připomínalo jmenování Svatého otce.⁵⁰⁴

Farář připomínal svým ovečkám, že by neměli ve svých modlitbách zapomínat ani na představeného diecéze, do níž spadají, resp. na pražského arcibiskupa a od roku 1785 českobudějovického biskupa. V pražské diecézi se každoročně zveřejňovaly termíny bohoslužeb za bezprostředně předešlého arcibiskupa, jenž připadal přímo na úmrtní či některý jemu blízký den, a za v uplynulém roce zemřelé duchovenstvo arcidiecéze (jednou nebo dvakrát ročně).⁵⁰⁵ Tak bylo ve vlachovobřezském kostele od roku 1774 vždy 23. října připomínáno výročí úmrtí arcibiskupa Jana Mořice Gustava z Manderscheidu (†1763).⁵⁰⁶

Podobně jako v případě papeže byly připomínány také významné události v životě českobudějovického biskupa (Jan Valerián Jirsík) – padesát let od kněžských druhotin (28. prosince 1870), narozeniny (každoročně 19. června), jmeniny (svátek Jana Křtitele 24. června pouze roku 1874), pětadvacetileté výročí od biskupského vysvěcení (25. března 1876) - v těchto dnech bývaly ve Vlachově Březí slouženy zpívané mše svatá s „Te Deum laudamus“ za zachování dlouhého života biskupa.⁵⁰⁷ Když dne 23. února 1883 českobudějovický biskup Jan Valerián Jirsík zemřel, bylo drženo na uctění jeho památky v úterý 28. února zpívané rekviem.⁵⁰⁸

Dne 13. dubna 1885 se konalo ve Vlachově Březí zpívané rekviem za zemřelého arcibiskupa Bedřicha ze Schwarzenberku († 27. března t. r.).⁵⁰⁹

⁵⁰³ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb III*. Záznam ze 17. února 1878.

⁵⁰⁴ TAMTÉŽ. Záznam z 24. února 1878.

⁵⁰⁵ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 208. Výroční slavnosti byly farářům zpravidla připomínány prostřednictvím vikariátních oběžníků. Vzpomínka měla být ohlašována zvoněním zvonů a obětováním mše svaté. SOKA Prachatice, Archiv vikariátu Prachatice, *Kniha konzistoriálních misivů I*, nepag.

⁵⁰⁶ TAMTÉŽ, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha křesťanských cvičení*, nepag. Záznamy z let 1774-1776.

⁵⁰⁷ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag. Záznamy z 25. prosince 1870, 21. června 1874, 19. března 1876.

⁵⁰⁸ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb III*. Záznam z 25. února 1883.

⁵⁰⁹ TAMTÉŽ. Záznam z 26. dubna 1885.

7.10. Prosebné modlitby a procesí

Častokrát se vlachovobřezští farníci modlili růženec o déšť a bohatou úrodu. Z Vlachova Březí byla také vedena prosebná procesí zpravidla ke kapli sv. Ducha či ke sv. Vojtěchu, při nichž farníci prosili za úrodu země, za déšť či naopak za pěkné počasí, např. každý rok o svátku sv. Marka (25. dubna) se konalo prosebné procesí ke kapli sv. Ducha, kde býval věřícím dáván k políbení obraz Blahoslavené rodičky boží.⁵¹⁰ Roku 1870 v neděli 14. srpna bylo dovoleno farníkům kvůli dlouhotrvajícím deštům místo odpoledních bohoslužeb pracovat na polích, aby byla zachována alespoň část úrody.⁵¹¹ Roku 1879 se od 29. června konala každou neděli a svátek odpoledne v kapli sv. Ducha pobožnost za odvrácení živelných pohrom, za požehnání pole, štěpnice a louky. K takové pobožnosti se lidé svolávali zvoněním u sv. Ducha.⁵¹²

7.11. Mimořádné ohlášky

K uším vlachovobřezských farníků mělo dolehnout ohlášení sbírky pořádané roku 1866 pro zraněné vojáky v Prusko-rakouské válce, na radnici se shromažďovala opotřebovaná plátna, bavlněné roušky, cupanina, obvazy apod; mimo to byly vybírány také peněžité dary. Z nařízení českobudějovického biskupa Jana Valeriána Jirsíka se poté konala pobožnost za brzké vítězství nad Prusy, ve Vlachově Březí se konala ranní tichá mše svatá v sedm hodin, a pak v devět hodin se šlo s procesím z chrámu Páně ke kříži pod kovárnou, okolo vsi Chlumany přes „Stránku“ ke kapli sv. Ducha, kde byla vykonána zpívaná mše svatá a odtud se věřící navrátili zpět do farního kostela. Po celý týden se pak měl farář s věřícími po každé mši svaté třikrát modlit Otčenáš a třikrát Zdrávas Maria s modlitbou „Pod ochranu Tvou se utíkáme, Blahoslavená Panno Marie“.⁵¹³ Dle prachatického okresního výboru na základě rozkazu Zemského výboru v Praze ze dne 31. října roku 1866 se nařídilo vybírat nějaké dary jako šperky, stříbrné nádoby, bronzové či porcelánové věci ve prospěch krajů poničených

⁵¹⁰ SOKA Prachatice, DŮ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag. Tato tradice byla v podstatě obnovena na základě Instrukce arcibiskupa Breunera z roku 1697, kdy se farářům přikazovalo, aby nabádali své farníky v účasti na veřejných průvodech na den sv. Marka a v prosebných dnech. Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 157.

⁵¹¹ SOKA Prachatice, DŮ Vlachovo Březí, DŮ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb II*. Záznam ze 14. srpna 1870.

⁵¹² TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb III*. Záznam z 29. června 1879. K prosebným pobožnostem, při nichž věřící prosili o ochranu proti živelným pohromám, za zmírnění nepříznivých přírodních jevů a za zachování úrody více Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 205

⁵¹³ SOKA Prachatice, *Kniha ohlášek bohoslužeb I*. Záznamy z 24. a 29. června 1866.

válkou. Tato dobročinnost byla uspořádána kněžnou Marií Kinskou a příspěvky se měly doručit do 24. listopadu t. r. k okresnímu výboru.⁵¹⁴

U příležitosti misie konané ve Vlachově Březí roku 1869 se následujícího roku v neděli 10. července po kázání šlo z kostela ke svatému misionářskému křížku u sakristie, kde se posvětila tabulka na památku oné sv. misie. O dva roky později 31. ledna 1872 zemřel kanovník Rudolf Pfeiffer, který ve Vlachově Březí působil jako komisař během výše zmíněné misie, proto za jeho činy a život byly v úterý 19. února v osm hodin drženy smuteční bohoslužby.⁵¹⁵

Na faře ve Vlachově Březí byly od srpna 1870 k dostání knížky, které obsahovaly pobožnost ke sv. Cyrilu a Metodějovi a jejich životopis, tato pobožnost se konala v Husinci při svěcení nově postavené kaple výše zmíněných světců. Pobožnost a knihu sepsal husinecký farář, jeden černě brožovaný výtisk stál 15 krejcarů, černě vázaný 24 kr., vázaný s křížkem 26 kr. a v plátěné vazbě 35 kr. Ten věřící, který si však zakoupil deset výtisků, obdržel jeden zdarma. Cyrilometodějská kaple v Husinci byla vysvěcena 11. září t. r. českobudějovickým biskupem, zároveň byla při té příležitosti udělována svátost biřmování.⁵¹⁶

Farář ohlašoval ale i takové záležitosti, jakými byly ztráty, např. 9. června 1867 (o Letnicích) se jistému muži na cestě z Předslavic do Vlachova Březí ztratily kapesní hodinky na řetízku, proto se žádali všichni věřící, kdyby je našli, aby je předali panu faráři či na faru. Mezi dalšími ztrátami lze objevit modlitební knížku (v témže roce po svátku sv. Václava), jeden farník také ztratil na cestě z farního přes náměstí mušlemi vykládanou pikolu (roku 1868 o Velkém pátku). Roku 1869 před druhou nedělí po Zjevení Páně (17. ledna) ztratil jeden muž na cestě z Předslavic do Vlachova Březí přikrývku; v témže roce dne 18. července ohlásil farář, že jistý muž ztratil „pěkný kabát“ na cestě z Újezdce přes Husinec do Prachatic, za jeho navrácení byla slíbena i patřičná odměna. Okolo svátku sv. Petra a Pavla (29. června) roku 1872 byl ve farním kostele nalezen deštník, jeho majitel si jej měl vyzvednout na farním úřadě. Na konci července roku 1873 ztratil pod lipami u kaple sv. Ducha jistý muž svou vandrovní knížku. Mezi ztrátami se nacházely také peněžité obnosy

⁵¹⁴ TAMTÉŽ. Záznamy z 22. října a 18. listopadu 1866.

⁵¹⁵ SOKA Prachatic, DÚ Vlachovo Březí, *Knihla ohlášek bohoslužeb II*. Záznam z 10. července 1870 a 10. února 1872; Rudolf Pfeiffer, katolický kněz, kaplan v Českých Budějovicích a později zámecký kaplan a vychovatel ve Lčovicích. V roce 1843 se stal farářem v Kotouni. Kanovníkem katedrální kolegiální kapituly byl jmenován v roce 1863, papežský komoří. Zemřel 31. 1. 1872 ve věku 58 let a 3. února byl pohřben. Zmínku o něm lze nalézt v *Časopis českého muzea*, roč. 15, sv. 1, Praha 1848, s. 485 (přispěl 10 zl do pokladny Českého muzea).

⁵¹⁶ SOKA Prachatic, DÚ Vlachovo Březí, *Knihla ohlášek bohoslužeb II*. Záznamy ze 14. srpna a 8. září 1870.

- 5. listopadu 1873 ztratil jistý vlachovobřezský farník na trhu ve Vlachově Březí 32 zl., za navrácení peněz byla přislíbena slušná odměna.⁵¹⁷

7.12. Školní záležitosti

Zvláštním druhem povinnosti faráře, přeneseným na něj státem na základě vydání Všeobecného školského řádu (1775), byl přímý dohled nad místním vzdělávacím zařízením, aby se tam neučilo nebo nepoužívalo jako pomůcka něco neslučitelného s katolickým učením nebo dobrými mravy. Mimo tento duchovní dozor příslušela nad městskými a venkovskými školami kontrola také světským činitelům.⁵¹⁸

Vzhledem k povýšení Vlachova Březí na městečko roku 1538 lze předpokládat, že zde škola byla ale již v 16. století, ovšem žádný přímý doklad o tom bohužel neexistuje.⁵¹⁹ Ze 17. století se dochovala první písemná zmínka o budově školy, v zádušních registrech z roku 1662 bylo zapsáno „Škola v městys Vlachovem Březí jest malý domek jenž jest obec od Bartoloměje Popelky jinak Měchury koupila.“⁵²⁰ Dále jsou vypsány pole a louky, které škole náležely. V kapli sv. Ducha se konaly dvakrát ročně bohoslužby, při nichž měl učitel zpívat, za jednu bohoslužbu získal 15 krejcarů. Navíc byl učitel tenkrát pověřen řízením matriky.⁵²¹

Učitele na vlachovobřezskou školu ustanovoval farář se souhlasem patrona kostela (resp. hejtmana – 1700). Mělo se jednat o člověka vzdělaného, ovládajícího latinu a samozřejmě měl vyznávat katolickou víru.⁵²² V křestních matrikách byl roku 1653 zmíněn první známý učitel ve Vlachově Březí Jan Rudolf Denmarin,⁵²³ který v matrikách vystupoval ještě do roku 1662.

⁵¹⁷ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II. Záznamy z 9. června a 28. září 1867, 19. dubna 1868, 17. ledna a 28. července 1869, 30. června 1872, 27. července 1873.*

⁵¹⁸ Pavla STUHLÁ, *Vyučování*, s. 566; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 163. Městské zastupitelstvo si volilo místního školního dozorce, ve vsích a městysech pak ustanovovala vrchnost některého svého úředníka a mimo to ještě jednoho muže z občanstva. Václav GABRIEL, *Obrázky ze školství českého a rakouského z XVIII. a XIX. století*, Praha 1891, s. 32; Josef HANZAL, *Příspěvek k dějinám školství a jeho správy v Čechách v letech 1775-1848*, SAP 24, 1976, s. 229.

⁵¹⁹ Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 123.

⁵²⁰ SOKA Prachatice, AM Vlachova Březí, *Registra zádušní*, fol. 6r-7v.

⁵²¹ TAMTÉŽ, s. 8; Josef BROŽ, *Obraz*, s. 66

⁵²² NA Praha, APA 1, *Relace 1677 a 1700*, odpověď na otázky č. 36 a 38.

⁵²³ SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených DŮ Vlachovo Březí 1652-1680*, nepag. (číslováno od s. 31) Viz. PŘÍLOHA -1-, Tabulka 2 – Přehled vlachovobřezských učitelů.

Roku 1664 byl zmiňován Michal Florián Wipera, po něm následovala jistá mezera⁵²⁴ a až roku 1680 do matrik vedl zápisy učitel Jan Fabián z Bavorova.⁵²⁵ Pravděpodobně zde na čas přerušil službu, protože následujícího roku byl novým učitelem jmenován Jan Vilím Ksandr, ale roku 1683 se v matrikách opět objevilo Fabiánovo jméno.⁵²⁶

Roku 1688 dne 25. února je v matrice oddaných zapsán sňatek vlachovobřezského učitele Matěje Listopada.⁵²⁷ Listopad působil ve Vlachově Březí také jako písař, řada obecních písařů byla zároveň učiteli, ve Vlachově Březí byly tyto funkce spojeny až do roku 1765.⁵²⁸ Listopad roku 1698 založil nové pozemkové knihy městečka. Těsně před svou smrtí roku 1716 odešel do Předslavic.⁵²⁹

Další učitelé již nevystupovali jako zapisovatelé matričních údajů, tohoto úkolu se ujali sami faráři, roku 1704 založil P. Felíř nové matriční knihy, do kterých vedl zápisy zcela sám.⁵³⁰ V letech 1714-1719 byl učitelem Jan František Michailides, o dalším učiteli je zmínka až z roku 1723, kdy v soudních městských aktech jako obžalovaný vystupuje učitel Adam Houra, který prý vedl mezi dětmi hanlivé řeči o vlachovobřezském měšťanovi Petru Šťástkovi a jeho manželce, také oni jej prý pomlouvali. Obě dvě strany se usmířily a za trest musely odvést pět kop grošů k záduší.⁵³¹

Farář Matěj Felíř učinil ve svém zápisu příznávacích tereziánských fassí poznámku o učiteli: „*Při chrámu Páně Vlachobřezským stavení školní může býti, však ale mistr školní v cvičení mládeže je nedbanlivý*“⁵³² Kterému učiteli tato poznámka skutečně patřila, ovšem není známo.

V letech 1733-1743 jako učitel ve Vlachově Březí působil Jan Antonín Šíma ze Strunkovic nad Blanicí. Sepsal rukopis pašijí, uložený ve Státním okresním archivu v Prachaticích.⁵³³

Roku 1743 byl ustanoven učitelem Václav Zedník, který zemřel ve věku 35 let roku 1749. Podle nařízení z roku 1751 měl učitel vyučovat náboženství v přítomnosti kněze

⁵²⁴ TAMTÉŽ, s. 40.

⁵²⁵ SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika narozených DÚ Vlachovo Březí 1680-1703*, s. 1- 8.

⁵²⁶ TAMTÉŽ, s. 6-28.

⁵²⁷ TAMTÉŽ, *Matrika oddaných a zemřelých 1650-1704*, fol. 37v.

⁵²⁸ Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 46.

⁵²⁹ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 67; Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 124.

⁵³⁰ SOA Třeboň, Sběrka matrik, *Matrika oddaných a zemřelých DÚ Vlachovo Březí 1704-1739*; TAMTÉŽ, *Matrika narozených DÚ Vlachovo Březí 1704-1726*. „...kníha tato, jenž jest Matrica, do kteréžio se vpisují ... od dvojctihodného a vysoce urozeného kněze Matěje Jana Václava Felíře...“

⁵³¹ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 67; SOKA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Radní manuál*, s. 85.

⁵³² *Pamětní kniha I*, s. 21; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 103r.

⁵³³ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Rukopis pašijí*, sign. V-1.

dvakrát týdně za použití stejných metod, které uplatňovala fara, resp. celá arcidiecéze.⁵³⁴ Roku 1749 nastoupil na místo učitele Tomáš Zedník, který zde děti vyučoval s přestávkou až do roku 1787, pouze v letech 1758-1765 jej nahradil Jan Václav Falk.⁵³⁵

Během působení Tomáše Zedníka došlo k reorganizaci školní docházky. Dne 5. prosince 1774 byl vyhlášen Všeobecný školní řád s platností od roku 1775 pro všechny rakouské dědičné země. Zavedl povinnou školní docházku a nový systém pro nižší školství, byla zřízena trojstupňová školská soustava. Dozorcem nad školami a nad dodržováním školní docházky byl určen farář, popřípadě vikář či děkan. Církev získala nad školstvím značný vliv. V malých městech či vesnicích byly při farním kostele zřizovány tzv. triviální školy, kde se vyučovalo náboženství, čtení, psaní a počítání.⁵³⁶ Taková škola byla ustavena i ve Vlachově Březí.

V letech 1787-1803 zde děti vyučoval Josef Traxler, který doposud působil jako městský písař, po jmenování učitelem však na toto místo rezignoval.

Roku 1803 vrchnost jmenovala učitelem Severina Blätterbauera z Vodňan, ten byl ovšem mezi dětmi i jejich rodiči velmi neoblíbený. Vlachovobřezští měšťané si na něj stěžovali, že se choval hrubě a vyučování mládeže se věnoval jen velmi laxně. Sám učitel si stěžoval na faráře Raffia, který mu domněle snižoval školové poplatky. Blätterbauer byl nucen na svou funkci rezignovat roku 1808.⁵³⁷

V tomto roce nastoupil na místo učitele Karel Kopeček ze Sušice. Škola ve Vlachově Březí byla jednotřídní a byla nedostačující pro počty dětí, které ji navštěvovaly, proto k ní roku 1818 bylo přistaveno druhé patro. Učitel i s rodinou bydlel v této budově školy. Roku 1834 uzavřel Karel Kopeček dohodu se svým synem, který nastoupil na otcovo místo učitele.⁵³⁸

Během působení učitele Františka Kopečka (1834-1865) se stala vlachovobřezská škola dvojtřídní a roku 1864 potom trojtřídní; třetí třída však sídlila v budově radnice.⁵³⁹

V lednu 1866 byl na školu ve Vlachově Březí instalován nový učitel syn předchozího, taktéž František Kopeček, při této příležitosti byli sezváni p. purkmistr, p. školní dohlížitel,

⁵³⁴ Pavla STUHLÁ, *Vyučování*, s. 566.

⁵³⁵ Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 124.

⁵³⁶ Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 174-175; Josef HANZAL, *Příspěvek*, s. 229; Jan ŠAFRÁNEK, *Školy české: obraz jejich vývoje a osudů*. I. svazek, Praha 1913, s. 259.

⁵³⁷ Václav STARÝ (ed.), *Vlachovo Březí*, s. 125-126.

⁵³⁸ TAMTÉŽ, s. 125, 128.

⁵³⁹ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 68.

školní výbor a 11. února se slavila ve farním kostele zpívaná mše svatá doprovázená zpěvem ambroziánského žalmu.⁵⁴⁰

Povinností farářů bylo provádět vizitace ve školách⁵⁴¹ - 22. června 1771 proběhla již výše zmíněná vizitace školy ve Vlachově Březí za účasti P. Karla Sadila.⁵⁴² P. Jan Mls vykonal v úterý 15. srpna 1865 vizitaci ve všech třech třídách vlachovobřezské školy, pravděpodobně se jí zúčastnili také „představení města, školní dohlížitelé či někteří rodiče a jiní příznivci školy“.⁵⁴³ Rovněž během výše zmíněných kanonických vizitací vikáře Wortnera a jeho následovníků byly vizitovány také školy, děti se při nich zpravidla shromáždily ráno ve škole a odtud se odebraly do kostela, kde byly vyzkoušeny vikářem z náboženství.⁵⁴⁴

Před začátkem školního roku vytvořil učitel jmenný seznam školou povinných žáků, které pak rodiče neměli zdržovat od navštěvování školní výuky. Každé dítě s výjimkou velice chudých platilo školné, které tvořilo část příjmů učitele.⁵⁴⁵ Ve Vlachově Březí jako na řadě jiných míst v království byly problémy se školní docházkou, farář Jan Mls častokrát napomínal rodiče, aby posílali své děti do školy, např. z 16. července 1865 se dochoval zápis: „*Poněvadž došla nás žaloba, že dívky náramně vlašně navštěvují školu, pročez se napomínají všickni rodičové, aby od zejtřejšího dne pilně a svědomitě posílali dítek svých do školy, jak menších tak i opakujících na opakující hodiny,*⁵⁴⁶ *jinak si to budou muset nechat sami k vině přičísti, když bezevšeho ušetření a rozdílu k peněžité pokutě odsouzeni budou.*“⁵⁴⁷

Roku 1866 byl však omezen vliv církve ve školských záležitostech, byly ustanoveny okresní a místní školské rady a roku 1869 byl ustanoven zákon o obecných školách.⁵⁴⁸

Přesto se nadále k příležitosti začátku (po svátku sv. Václava)⁵⁴⁹ a konce školního roku (na přelomu července a srpna) konala ráno zpívaná mše svatá, začátek školy byl provázen zpíváním „Veni Sanctus Spiritus“, přítomny měly být všechny děti, učitelé a představitelé.

⁵⁴⁰ TAMTÉŽ, SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb I. Záznam z 11. února 1866.*

⁵⁴¹ „...farář školu vizituje pravidelně a děti jsou před ním zkoušeny...“, NA Praha, APA 1, *Relace 1677 a 1700*, odpověď na otázku č. 39.

⁵⁴² SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha křesťanských cvičení, nepag. Záznam z roku 1771.*

⁵⁴³ Jak uvedl v knize ohlášek bohoslužeb p. Mls, byli tito k vizitaci uctivě pozváni. Srov. TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I. Záznam z 13. srpna 1865.*

⁵⁴⁴ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb II, III, nepag.*

⁵⁴⁵ Josef HANZAL, *Příspěvek*, s. 229; Jan ŠAFRÁNEK, *Školy*, s. 259.

⁵⁴⁶ Roku 1753 bylo nařízeno, aby se jak na venkově, tak ve městě zřizovaly tzv. opakovací vyučování v neděli po odpoledních bohoslužbách. D opakovacích hodin měla chodit mládež již odrostlá škole, zde měla číst nedělní epištolu a evangelium, cvičit se ve psaní, čtení a počítání, aby nezapomněla nic, co se ve škole naučila. Václav GABRIEL, *Obrázky*, s. 94-95.

⁵⁴⁷ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb I. Záznam z 16. července 1865.*

⁵⁴⁸ Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 297; Jan ŠAFRÁNEK, *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů*, II. svazek, Praha 1918, s. 89; Václav GABRIEL, *Obrázky*, s. 120-121.

⁵⁴⁹ Od roku 1879 začínal školní rok již 13. či 14. září. Srov. TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb III, nepag.*

Na konci školního roku pak bývaly vystavovány ruční práce žáků zhotovené během roku (1876, 1878 a 1881).⁵⁵⁰ Na základě zápisu z roku 1882 je známo, že děti nastupující do první třídy byly zapisovány první den školního roku ve škole v místnosti první třídy. Všichni rodiče byli nabádáni, aby ihned poslali své děti do školy, jinak později přijaty nebudou, ale rodiče z nich přesto budou muset platit školní plat.⁵⁵¹

Zvýšená pozornost se věnovala mladým farníkům, kteří přistupovali ke svátostem. Již arcibiskup Khünberg v úvodu arcidiecézního katechismu z roku 1723 katechetům připomínal, že vyučování dětí spojené s modlitbou a svátostí života je jednou z největších služeb, jaké mohou církvi prokázat.⁵⁵² Podle dekretu dvorské studijní komise z roku 1819 se měl každý žák zúčastnit zpovědi nejméně pětkrát ročně (po začátku školního roku, po Vánocích, Velikonocích, Letnicích a na konci školního roku) a obdržet zpovědní lístek. V průběhu 19. století přestávaly být tyto lístky vydávány, ve druhé polovině století je mezi lidmi šířili zpravidla pouze faráři ve venkovském prostředí.⁵⁵³ Od 12. listopadu roku 1865 se vlachobřežské děti jak ze školy všední tak opakovací připravovaly na svátost zpovědi a přijímání, kterou vykonaly děti z druhé třídy v úterý a ve středu děti třetí třídy; mládež z opakující školy byla rozdělena podle pohlaví, ve čtvrtek šli chlapani a v pátek po první adventní neděli roku 1865 dívky.⁵⁵⁴ V následujících letech šly děti ke zpovědi zpravidla v prvním týdnu po Velikonocích, v posledních týdnech po Letnicích a v adventní době. Z období okolo velikonočních svátků jsou doloženy také zvláštní katecheze pro děti, které šly ke svátostem poprvé či podruhé. K prvnímu svatému přijímání chodily děti ze zdejší školy nejčastěji v první neděli po Velikonocích, tzv. Provodní.⁵⁵⁵

Zvýšenou pozornost pak církevní úřady, resp. českobudějovická diecéze, věnovaly zdravotnímu stavu dětí a mládeže. Jedním z prostředků obrany zpravidla před neštovicemi bylo očkování, proto na 2. dubna (první pondělí velikonoční) roku 1866 ohlásil farář očkování dětí starších deseti let, které probíhalo na radnici. Příští rok ve středu 5. června odpoledne ve dvě hodiny byly proti neštovicím očkovány všechny děti starší dvanácti let, protože ale neštovicemi trpělo stále mnoho obyvatel v Čechách, měly být z nařízení prachatického hejtmanství roku 1872 očkovány nejenom děti, ale také dospělé ženy a muži,

⁵⁵⁰ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb II, III*. Záznamy z 30. července 1876, 28. července 1878 a 24. července 1881.

⁵⁵¹ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb III*. Záznam z 8. září 1882.

⁵⁵² Pavla STUHLÁ, *Vyučování*, s. 568.

⁵⁵³ Marie RYANTOVÁ, *Nejstarší zpovědní seznamy*, s. 151.

⁵⁵⁴ SOkA Prachatic, DÚ Vlachovo Březí, *Kniha ohlášek bohoslužeb I*. Záznam z 12. listopadu a 3. prosince 1865.

⁵⁵⁵ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II, III*, nepag.

na vlachovobřezské radnici se tak dělo v neděli 5. května ve tři hodiny odpoledne.⁵⁵⁶ Od roku 1879 bydlel ve Vlachově Březí na „Stránce“ v domě vrchnostenského důchodního doktor Gustav Peller.⁵⁵⁷ Již roku 1870 měly být nahlášeny z rozkazu českobudějovické biskupské konzistoře jednotlivými farnostmi všechny hluchoněmé děti žijící v diecézi. Stejně tak roku 1876 byli povinni rodiče, kteří měli slepé nebo hluchoněmé dítě ve věku 6-14 let, takové nahlásit u řídicího pana učitele.⁵⁵⁸

Pokud měl kněz vykonávat dokonalou práci, vyžadovalo to úplně se oddat svému povolání. Jeho práci doprovázely jak opakující se činnosti, tak práce nárazovitého charakteru. Nejvíce lidí se rodilo a umíralo v první třetině roku, kdy se kněz zároveň věnoval povinným velikonočním zpovědím a sv. přijímání. Vše kulminovalo ve velikonočních obřadech a slavnostech. Četnost sňatků pak vykazovalo období před adventem.⁵⁵⁹ Od jara do podzimu se poté putovalo s procesími po sousedních farnostech, ale také doma, v této době péči vyžadovalo rovněž farní hospodářství. Dalšími pracovními dny kněze byly zasvěcené svátky a samozřejmě neděle s kázáním, mši svatou a odpoledním křesťanským cvičením. Všední dny duchovní zasvětil přípravě kázání, mši a modlitbě breviáře, zbytek času měl pro své vlastní potřeby a záleželo zcela na něm, jak jej vyplní. Mimo to musel farář řešit problémy svých farníků, úřední činnost, kontrolu školy, dohled nad hospodářstvím a vlastní studium.⁵⁶⁰

⁵⁵⁶ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb I, II*. Záznamy z 1. dubna 1866, 2. června 1867 a 1. května 1872.

⁵⁵⁷ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb III*. Záznam z 19. července 1879.

⁵⁵⁸ TAMTÉŽ, *Kniha ohlášek bohoslužeb II*. Záznam z roku 1870 a 1876.

⁵⁵⁹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 39. Lze dokázat i na mém menším průzkumu ve druhém desetiletí 18. století, kdy jsem zkoumala četnost křtů, pohřbů a sňatků ve farnosti podle matrik. Viz kapitola *Farnost Vlachovo Březí*, podkapitola *Počet duší*.

⁵⁶⁰ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 39.

8. Hospodaření – finanční a majetkové záležitosti

Snaha patronů oddělit správu kostelního majetku z církevního vlivu je záležitostí již předbělohorské doby, kdy prosazení patronátního práva vedlo k vytvoření samostatného majetkového fondu vyhrazeného pro financování potřeb daného kostela. Hranice mezi záduším a obročím (beneficium) se tudíž ustálila již ve 14. století, kdy se vymežil majetek kostela a fary. Na jedné straně se původní dotace kostela proměňovala ve farní beneficium, které představovalo existenční základnu duchovního správce farnosti; na straně druhé se z darů věřících, určených pro potřeby a na údržbu kostela, vytvářelo vlastní kostelní (zádušní) jmění.⁵⁶¹

8.1. Správa farního majetku

Duchovní správa kněze (oficium) se nemohla obejít bez jeho hmotného zajištění. Farář tak při přebírání officia bral na svá bedra také práva a povinnosti z něj vyplývající. S oficiem bývají také spojovány příjmy z církevního jmění, z nichž plyne duchovnímu obživa (tzv. beneficium). Možnost faráře nakládat s majetkem drženého benefícia byla značně omezená, farní jmění směl pouze užívat a dbát na jeho zachování v neztenčené míře, aby s ním mohli disponovat také jeho nástupci. Nesměl jej proto nijak zcizovat a nesměl připustit ani jeho uchvácení jinou osobou. To, co z farních příjmů nevyužil beneficiát pro své potřeby, měl zpět vynaložit na potřeby církve a na zbožné účely. Vedle toho, co beneficiát užíval ke své vlastní potřebě, míval také ještě svůj soukromý majetek, získaný např. dědictvím.⁵⁶² Testamentární praxe se stávala jedinou možností, jak fakticky kontrolovat, jak duchovní nakládal s příjmy benefícia. Císařské nařízení z roku 1552 povolovalo duchovním sepsat svobodnou závěť, mimo to se testamentární praxí duchovních zabývala také pražská synoda z roku 1605, doplněná pozdějšími předpisy. Pokud však kněz zemřel bez závěti, byl jeho majetek rozdělen na tři díly mezi kostel, u kterého působil, patrona téhož kostela a příbuzné, přičemž jistým příspěvkem mělo být pamatováno i na jeho nástupce.⁵⁶³

⁵⁶¹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 125; Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 289; Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, s. 537-538.

⁵⁶² Ke správě farního majetku, Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 154, 347-462; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 55.

⁵⁶³ K testamentární praxi viz Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 116; Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 184-185, 257; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 462-463; Marie RYANTOVÁ, *Normativní vymezení procesu*

V testamentární praxi duchovních bylo závazné odkázat určitý příspěvek na církevní či dobročinné účely, které tak představovaly jistou kompenzaci, protože bývalo zpravidla velmi těžké odlišit v pozůstalosti majetek získaný z benefícia a kapitál zajištěný jinými prostředky. Platilo se také tzv. sportulae (konzistorní taxy) arcibiskupské konzistoři za publikování a potvrzení testamentu,⁵⁶⁴ v případě závěti Matěje Felíře se jednalo o částku 558 zl. a mimo to ještě 100 zl. pro kancelář. P. Hubert pak odvedl pražské arcibiskupské konzistoři 800 zl. a kanceláři pouze 57 zl.⁵⁶⁵

Závěť P. Felíře byla vyhotovena dvakrát (5. a 8. října 1731) a jejími svědky byli husinecký sídelní kaplan Antonín Rauscher a prachatický děkan Matěj Schulpach. Podle první verze z 5. října 1731 odkázal kostelu ve Vlachově Březí 300 zl., samozřejmě pamatoval také na své příbuzné - dvěma synovcům odkázal po 50 zl. (jednomu k tomu přidal i své šatstvo), kromě toho nezapomněl ani na svou hospodyni, které odkázal dvě krávy a 100 zl. V dalším vyhotovení závěti ustanovil hlavním dědicem konvent řádu servitů Na Slupi na Novém Městě pražském, možná také pro to, že v jeho čele stál jeho bratr Ricoverus Maria Felíř. Vlachovobřezský farář půjčil témuž řádu 3000 zl. a 750 zl. pak činil úrok za dobu pěti let. Dále odkázal 50 zl. vodňanskému děkanství (částka byla určena na 100 mší svatých za památku jeho duši), také přidělil 10 zl. kongregaci Zvěstování Panny Marie u sv. Klimenta v Praze, jednoho koně odkázal vlachovobřezskému hejtmanovi Václavu Hnědcovi (směl si jej vybrat ze tří koní). Mimo jiné pamatoval i na své spolubratry – odkázal 3 zl. svému kaplanovi Františku Hlaváčovi, vikáři Vokounovi přenechal jednoho mladého koně, prachatickému děkanovi Matěji Šulpachovi stříbrné kapesní hodinky a husineckému residenčnímu kaplanovi Antonínu Rauscherovi visící hodiny.⁵⁶⁶

P. Jan Antonín Hubert odkázal ve své závěti z 11. dubna 1770 460 zl. na zřízení hlavního oltáře ve vlachovobřezském farním kostele, sestře Ludmile 40 zl. a stejnou částku věnoval také jejím dvěma dětem; druhé sestře Rosalii odkázal 50 zl., mimo to pamatoval také na své dva bratry Františka (60 zl.) a Josefa (50 zl.). Stejně jako P. Felíř odkázal také menší částku své kuchařce (10 zl. 25 kr. 3 d.). Svědkem při jeho závěti byl Karel Josef Pallentin, netolický vikář a děkan.⁵⁶⁷

vyřizování pozůstalostí světských duchovních a písemností s ním spojených v 17. a první třetině 18. století, in: Ivan Hlaváček (ed.), *Facta probant homines*, s. 421.

⁵⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 426; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 468.

⁵⁶⁵ Testament P. Felíře, NA Praha, APA 1, *Testamenta*, č. kartonu 2965, nefol.; Testament P. Huberta, TAMTÉŽ, č. kartonu 3098, nefol.

⁵⁶⁶ Testament P. Felíře, TAMTÉŽ, č. kartonu 2965, nefol.

⁵⁶⁷ Testament P. Huberta, TAMTÉŽ, č. kartonu 3098, nefol.

V jarních patentech z roku 1684 bylo stanoveno, aby byl spolu se závětí zasílán ke konzistoři také inventář majetku zemřelého. Inventář měl být sestaven brzo po smrti faráře za účasti sousedních farářů, nebo jiných věrohodných mužů (instrukce z roku 1697),⁵⁶⁸ inventář měl být opatřen rovněž podpisem a pečetí vikáře (jarní patent z roku 1699). Inventarizace se měl kromě okolních farářů zúčastnit také vikář a instrukce z roku 1729 předpokládala i účast zástupce patrona.⁵⁶⁹ V závěti Matěje Felíře přiložil vrchnostenský hejtman ve Vlachově Březí svou pečeť a podpis hned vedle vikáře, závěť Jana Antonína Huberta byla signována zástupcem vrchnosti až pod podpisem vikáře.⁵⁷⁰ Pozůstalost po farářích byla tvořena hotovými penězi, předměty ze stříbra, z cínu, či z mědi, ale také dobytkem a zasetým obilím, oblečením a ložním prádlem, obrazy apod.⁵⁷¹ V závěti P. Felíře se nacházel inventář ve dvou exemplářích, na hotových penězích bylo uváděno 3789 zl. 14 kr. a na aktivních dlužích 4 272 zl. 58 kr. 4,4 d. Z hospodářských zvířat pak vlastnil čtyřletého a dvouletého hnědého valacha, dvouletého černého valacha a starou klisnu (v hodnotě 110 zl.); tři krávy (15 zl.), jedno tele (4 zl.) a jednoho vola (3 zl.); prasnici se šesti selaty (3 zl.) a ovci se sedmi jehňaty (9 zl.). Zvláštní pozornost patřila knihám, jejich počet nebyl sice přesně specifikovaný, ale zato jejich hodnota představovala 32 zl. 53 kr., a uměleckým předmětům v hodnotě 6 zl. 27 kr. Mezi nimi se nacházelo 13 obrazů světců (především několik vyobrazení sv. Jana Nepomuckého), 15 papírových obrazů, ale také jeden kříž. Po odečtení všech výdajů (331 zl. 9 kr.) zůstalo v pozůstalosti P. Felíře 9272 zl. 29 kr. 4,4 d.⁵⁷²

V inventáři závěti P. Jana Antonína Huberta bylo uváděno na hotových penězích 378 zl. 59 kr., na aktivních dlužích 889 zl. 43 kr. a na pasivních 461 zl. 4 kr. 4,5 d. Z hospodářských zvířat vlastnil dva staré již neužitečné koně (28 zl.), šest krav (47 zl. 33 kr.), čtyři telata – z toho dvě odstavená (14 zl.), 20 ovcí se třemi jehňaty (12 zl. 30 kr.) a dvě prasata se šesti selaty (8 zl. 30 kr.). Mimo to však měl také ve své knihovně 28 knih v hodnotě 17 zl. 31 kr. a vlastnil 21 obrazů světců, dva poškozené papírové obrazy a dva kříže celkem v hodnotě 21 zl. 23 kr. Veškeré výdaje pak činily 859 zl. 21 kr. 3 d. a skutečná hodnota pozůstalosti P. Huberta představovala 1142 zl. 29 kr. 3,5 d.⁵⁷³

⁵⁶⁸ Instrukce pro vikáře, Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 146.

⁵⁶⁹ Marie RYANTOVÁ, *Normativní vymezení*, s. 426-427; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 465-467.

⁵⁷⁰ NA Praha, APA 1, *Testamenta*, č. kartonu 2965 a 3098, nefol.

⁵⁷¹ Srov. Marie RYANTOVÁ, *Majetkové poměry jihočeského světského kléru v období vrcholící rekatolizace*, JSH 62, 1993, s. 108-116.

⁵⁷² Testament P. Felíře, NA Praha, APA 1, *Testamenta*, č. kartonu 2965, nefol.

⁵⁷³ Testament P. Huberta, TAMTÉŽ, č. kartonu 3098, nefol.

Majetkové poměry obou výše zmíněných kněží byly velmi dobré, vzhledem k tomu, že jejich pozůstalost převýšila hodnotu tisíce zlatých.

Roční příjem faráře nesměl klesnout pod úroveň „životního minima“ tedy pod 300 zl., které představovaly tzv. kanonickou porci, jinak musely být zisky kompenzovány faráři odlišnými způsoby – přidělením jiné filiální fary, z církevních zdrojů (solní pokladna), ale zejména příspěvky od patrona či obce.⁵⁷⁴ Kompenzace ze zdrojů patrona se objevuje ve Vlachově Březí před rokem 1713, kdy mu byl poskytnut příjem 7 sudů piva, za tím účelem musel ovšem farář odvádět 2 strychy potřebného ječmene a platit 1 zl. císařského pivního tácu.⁵⁷⁵ O tuto kompenzaci však přišel poté, co byl přemístěn zázračný obraz Panny Marie z Vlachova Březí do Jeníkova, farář to chápal jako velkou nespravedlnost a vyjádřil pochybnost o tom, zda se tak vůbec stalo se svolením konzistoře.⁵⁷⁶

8.1.1. Nemovitý majetek

Hmotné zázemí kněze reprezentovala v první řadě fara (resp. farní dvůr), která sice sloužila potřebám beneficiáta, ale byla majetkem záduší a měla tudíž být financována ze zádušních peněz. V tomto směru pak byli faráři odkázáni na vrchnostenské úředníky, kteří rozhodovali o realizaci nutných oprav zádušních budov. Není však znám dům, ani nelze přesně určit místo, které faráři ve Vlachově Březí ve starší době obývali. Podle zádušních register z roku 1662 byla „fara k bydlení pana faráře nedávno nově v podstatě vystavená.“⁵⁷⁷ Fara zde tedy musela být již dávno předtím, ale kde přesně se nacházela a kdy byla opravena, o tom se nedochovala žádná zmínka. Naopak vlachovobřezský kněz Matěj Felíř (1704-1731) v tereziánských příznávacích fassích uvedl, že fara je „*nehrubě dobře zaopatřený a větším dílem nebezpečný byt*“.⁵⁷⁸ Zmínku učinil také o faře při filiálním kostele v Předslavicích, o které prohlásil, že zcela zpustla.⁵⁷⁹ První inventář vypovídající o vybavení fary pochází až z roku 1743 a eviduje úpravu fary jako velice skrovnou,⁵⁸⁰ naproti tomu ve druhé polovině 18. století bylo bydlení na faře označeno za životu nebezpečné.⁵⁸¹ Pravděpodobně od roku

⁵⁷⁴ Pavel PUMPR, *Kostely*, s. 85; K solní pokladně, Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 479-484.

⁵⁷⁵ NA Praha, *Relace 1700*, fol. 119r; Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁵⁷⁶ V tereziánských fassích z roku 1713 bylo uvedeno 12 sudů piva, NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 106r. Otázkou zůstává, zda více litoval ztráty obrazu či těch sudů piva.

⁵⁷⁷ *Pamětní kniha I*, s. 22; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 104v.

⁵⁷⁸ TAMTÉŽ; *Pamětní kniha I*, s. 22.

⁵⁷⁹ NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 104v.

⁵⁸⁰ Inventář z roku 1743, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁵⁸¹ Inventáře z let 1770 a 1772, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

1790 pak fara ve Vlachově Březí sídlila v domě popisném č. 58.⁵⁸² Kněz na faře bydlel v malé místnosti odděleně od čeledi (familia), kaplan pak míval jeden maličký pokojík na faře. V zimě si však farář stěžoval, že se v jeho pokoji netopilo a musel sdílet vytápěnou místnost společně s čeledí a kaplanem. Zařízení fary pak bývalo velice skromné, kromě několika dřevěných stolů (2-4) a židlí (3-4), zde byly postele, skříň na kuchyňské vybavení, truhla na mouku a hrách, ale také obrazy. Zpravidla se jednalo o zpodobnění světců, která dříve visela v kostele, ale pro své stáří a sešlost byla umístěna na faru (celkem se v roce 1772 jednalo o sedm obrazů).⁵⁸³

K farnímu dvoru pak přináležely pole, louky, často i les a vodní plochy jako rybníčky, ale i části potoků a řek.⁵⁸⁴

Pokud to prostor umožňoval, rozkládala se u farních budov také zahrada. V zádušních registrech z roku 1662 byla uváděna zahrada, označovaná jako sad, ve které ovšem bylo pouze málo stromů (konkrétně však popsány nebyly). Roku 1713 v tereziánských fassích přiznal P. Felíř jednu zahradu, v níž rostla jedna jabloň a jedna hruška;⁵⁸⁵ roku 1746 pak farář uvedl, že se při faře sice nacházela zahrádka, ale stromy v ní byly suché, protože pozemek, na kterém se rozprostírala, byl suchoparný.⁵⁸⁶ Zahrada tak po celé sledované období byla evidována sice jako prostorná, a rostly v ní stromy, ale z důvodů písčité a kamenité půdy, nic neplodily.⁵⁸⁷

Na základě zádušních register z roku 1662 panu faráři a k faře přináleželo osm polí v rozloze od 1 strychu 2 čtvrtí až k 10 strychům, celkově zahrnovala rozloha polí 38 strychů 2 věrtele a 2 čtvrtce. Jedno pole bylo popsáno jako částečně zarostlé lesem, jinak byla většina polí pravděpodobně obdělávána.⁵⁸⁸ V odpovědích na dotazník z roku 1677 přiznal farář 6 polí vynášejících 33 strychů, přitom roku 1700 počet polí opět dosáhl počtu osm.⁵⁸⁹ Roku 1713 pak farář evidoval pole pod 40 strychů, ovšem nikterak výnosná z důvodů nekvalitní půdy.⁵⁹⁰ Po celé 18. století pak farář vlastnil podle inventářů osm polí v rozloze 45 strychů.⁵⁹¹ Luk bylo celkem devět (1662), a jak je uváděno, z nich získaný počet vozů sena závisel zcela

⁵⁸² Josef BROŽ, *Obraz*, s. 126.

⁵⁸³ Inventáře z let 1743, 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁵⁸⁴ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 56-57, 59; Pavle PUMPR, *Beneficia*, s. 192, 196.

⁵⁸⁵ NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 105r.

⁵⁸⁶ *Pamětní kniha I*, nepag.

⁵⁸⁷ Inventáře z let 1743, 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁵⁸⁸ SOKA, Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 4v

⁵⁸⁹ NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 120v.

⁵⁹⁰ TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 105v.

⁵⁹¹ Inventáře z let 1743, 1770 a 1772, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol. Tento nárůst rozlohy polí si lze vysvětlit tím, že ze dvou vymýcených farských lesů byly vytvořeny pole v rozloze 6 strychů.

na počasí a příhodných podmínkách, zpravidla se ročně z jedné louky získalo od půl vozu až do 10 a půl vozu. Celkem se tak ročně svozilo okolo 22 vozů. Otava se shrabávala pouze na dvou těchto loukách (nebyl u nich ale uveden počet vozů, i když pravděpodobně se jí odvezlo stejné množství vozů jako při senoseči), u ostatních luk se uvádělo, že „otavy na nich nebývá, protože jsou suchopárné.“ Největší louka se nacházela pod Novým mlýnem a nazývala se „Trávník“, vzhledem ke své dobré poloze se z ní mohlo svážet až okolo deseti vozů ročně. Jak je v registrech uvedeno, tak pan farář tento „Trávník“ mohl pronajímat vrchnosti i komukoli jinému i přesto, že by se mu mohl svou výnosností značně hodit.⁵⁹² Počet luk náležejících k faře se však také měnil – farář tak z devíti luk měl roku 1677 pouze šest (25 vozů sena), roku 1700 uváděl sice sedm luk, ale jejich počet se o pouhé čtyři roky změnil na pouhé čtyři (10 vozů sena).⁵⁹³ Duchovní tabely z roku 1713 sice neuváděly počet luk, ale víme, že farář ročně získal 12 vozů sena a deset vozů otavy; po celé 18. století pak počet vozů sena i otavy zůstával v podstatě neměnný, i když samozřejmě vše záviselo na počasí, jednalo se každoročně o 8-12 vozů sena a 6-7 vozů otavy.⁵⁹⁴

Stejně tak patřil k faře jeden smíšený les nacházející se nad městečkem Vlachovo Březí u panské dědiny, obecně nazývaný Hájek, mezi stromy převažoval smrk, rostly zde ale také břízy.⁵⁹⁵ Dřevo z něj farář využíval ponejvíce pro potřeby kuchyně, ale les svým rozsahem nedokázal pokrýt spotřebu faráře. V tomto případě se musel farář spolehnout na přízeň patrona, a pokud ani ten mu dřevo neposkytl, hradil si duchovní otop sám (z lesů vrchnostenských či obecních).⁵⁹⁶ Roku 1713 se ve vlastnictví faráře nacházely „dva háječky“ oproti dřívějšímu jednomu, v nichž se ovšem rostlo jen málo dřeva, které nestačilo ani pro otop, ani pro jiné potřeby.⁵⁹⁷ Od poloviny 18. století pak tyto dva lesy byly, jak opakoval farář neustále v inventářích, vymýceny jeho předchůdci, a tak byla na jejich místě vytvořena pole, která ovšem pro svou odlehlost od fary farář raději pronajímal.⁵⁹⁸

Kromě toho k faře připadal jeden rybník za městečkem s násadou kaprů (4 kopy ryb), při něm se na horní straně nacházel záliv, pronajímaný farářem Vítu Mlýnkovi, který z něj

⁵⁹² SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 4r-5v.

⁵⁹³ NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 138r; TAMTÉŽ, *Relace 1700*, fol. 119r-120v; Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁵⁹⁴ Inventář z roku 1743 uvádí sedm luk, Inventáře z let 1770 a 1772 osm, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁵⁹⁵ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 5r; NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 138r.

⁵⁹⁶ Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol; TAMTÉŽ, *Relace 1700*, fol. 119v.

⁵⁹⁷ TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 105v.

⁵⁹⁸ Inventáře 1743, 1770 a 1772, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

nejprve odváděl peněžitý plat 20 kr. (1657), ten se však zvýšil o sedm krejcarů (1662).⁵⁹⁹ Na začátku 18. století farář uváděl, že podle vyprávění farníků se v tomto rybníku nacházely ryby, pouze pokud byla velká voda, která přicházela z přítoků, jinak byl rybník písčitý a bažinatý. Roku 1713 si farář stěžoval, že byl tento rybník pustý, protože jej pro své potřeby využívali mlynáři, a zadržovali tak vodu.⁶⁰⁰ Spor mezi vlachovobřezskými mlynáři a farářem Matějem Felírem lze doložit již dříve, kdy 25. února 1709 podali místní mlynáři na Felíře stížnost, že jim zakazuje odebírat vodu z farského rybníka. Mlynáři se obrátili dokonce na vikariátní úřad do Prachatic a hájili se tím, že již od nepaměti se v rybníku nacházel náhon směřující na jejich mlýny a to s vědomím a povolením dřívějších farářů. Mlynáři vyšli ze sporu vítězně a zavázali se uhradit z vlastních nákladů veškeré škody jimi na rybníku způsobené. Aby se takovýto spor více neopakoval, byla tato dohoda zanesena do radního manuálu a vyhotovena ve třech kopiích (pro vikariátní úřad, pro farní úřad a pro mlynáře).⁶⁰¹ Od poloviny 18. století tento rybník opět vynášel faráři dvě kopy ryb.⁶⁰²

8.1.2. Stálé příjmy

8.1.2.1. Desátky

U farnosti Vlachovo Březí se ještě na přelomu 17. a 18. století objevuje závazek farníků vykonávat stanovené roboty, kdy farníci přislíbili orat farní pole, sklízet na nich obilí, kosit a svážet louku. Ve Vlachově Březí farář využíval pěší robotu jeden den v roce v době senosečí. Přesto si roku 1713 stěžoval, že sice má jednoho robotníka, který pro něj vykonává robotu jeden den v roce, ale že se tak neděje, když je zrovna v hospodářství potřeba.⁶⁰³ Při vzniku far a sídelních kaplanství se výslovně uvádělo, jaké práce budou muset farníci při hospodářství vykonávat, i když nebyly přímo nazývány robotami. Ze vsi Újezdec (13 sedláků) bylo namísto desátku odváděno faráři dříví po dvou fůrkách, ale protože byl dříví nedostatek (sotva dva sáhy), tak někdy přesvědčili farníci faráře a na místo dřeva mu dali náhradou po pěti mírkách ovsa; podobně dřevo dříve odváděla také ves Konopiště (i když

⁵⁹⁹ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 5v; *Pamětní kniha I*, s. 9; NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 138r.

⁶⁰⁰ TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 106v.

⁶⁰¹ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Radní manuál 1699-1736*, sign. II-3, s. 55-56.

⁶⁰² Inventáře z let 1743 a 1772, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁶⁰³ TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 107v.

někdy namísto dřeva odvedla tři věrtele ovsa).⁶⁰⁴ Faráři ale robotu jinak zpravidla označovali za nevýhodnou, při práci totiž musela být robotníkům vydávána voda a jídlo, někdy byla také stanovena finanční náhrada. V takovém případě se jevila jako výhodnější námezdní práce, i když i za tu musel kněz platit.⁶⁰⁵

Desátky byly přejaty ze Starého zákona a nejprve znamenaly dobrovolný dar, který se však během raného středověku přeměnil v závaznou dávku. Desátek a jeho náhrady představovaly nejdůležitější součást stálých příjmů. Náhrady byly poskytovány v peněžité či naturální podobě vrchnostmi nebo obcemi, ovšem zůstává otázkou, do jaké míry byly přiměřené. Desátky se neodváděly z dominikálu (svobodné půdy), ovšem ve farnosti Vlachovo Březí (i když všude tomu tak nebylo) se platily desátky ze svedeného rustikálu, tzn. původně poddanské půdy, ale později připojené k panskému, či ze zpustlých gruntů.⁶⁰⁶ Církevní právo odlišovalo desátek věcný, který se odváděl ze zemědělských výnosů, a desátek osobní, který se platil z výdělků a důchodů jednotlivce, avšak v našem prostředí se nevžil. Věcný desátek se pak dělil na velký (z obilí, oleje a vína) a na malý (z výnosů zahrad a drobného domácího zvířectva).⁶⁰⁷

Patron odváděl na obilních dávkách vlachobřezskému faráři po 8 strychách 1 věrteli z ovsa, žita i ječmene (z let 1700 a 1713), přičemž roku 1704 tento příspěvek činil dohromady jenom 16 strychů.⁶⁰⁸ Vlachovo Březí pak vedle naturálního desátku odvádělo na svátek sv. Havla v peněžích 2 zl. 31 kr. 2 d.⁶⁰⁹

Ve Vlachově Březí měl desátek podobu obilních dávek – žita, ovsa a ječmene. Desátky byly ve druhé polovině 17. století poskytovány ve farnosti výjimečně na zrně, ale především formou snopů (neboli „v slámě“). Pro měření objemu vymláčeného desátečního obilí sloužila desátková míra; ve farnosti Vlachovo Březí se odváděly desátky na zrně z důvodů vlivu Prachatic jako obchodního střediska v míře prachatické (především v časech po třicetileté válce). Tato míra se vyskytovala v řadě farností prachatického vikariátu a bohužel to znamená, že nelze přesně určit převod na oficiální pražskou míru, i když ve vlachobřezských registrech z roku 1662 je vedle této míry uvedeno také množství desátku ve strychách a věrtelích. Desátky na zrně se odváděly z Dolních Nakvasovic ze dvou

⁶⁰⁴ *Pamětní kniha I*, s. 46; NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 120v.

⁶⁰⁵ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 60-61; Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 151-152, 155.

⁶⁰⁶ František VACEK, *Dějiny*, s. 9-14; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 64-65; Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 204-208, 211-212; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 154.

⁶⁰⁷ Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 209-210.

⁶⁰⁸ NA Praha, APA 1, *Relace 1700*, fol. 119r; TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 106r; Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁶⁰⁹ Inventář z roku 1743, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

gruntů, jeden byl ale pustý, po dvou prachatických mírách (1 strych 2 větele); a z Horního Kožlí ze tří gruntů, z nichž jeden byl také pustý, po pěti prachatických mírách (3 strychy 3 větele). Desátky ve slámě byly odváděny ve snopech (zpravidla 25-50 snopů trojího obilí), ale výjimku tvořila ves Lipovice, ve které nejbohatší sedláci odváděli desátek v mandelích (po 2-4 mandelích, přičemž jeden mandel tvořilo 15 snopů). Celkem se sešlo z vesnic a z městečka Vlachova Březí roku 1662 na obilním desátku ve slámě – 464 snopů žita, 304 snopů ječmene a 454 snopů ovsa. Neobdělávaná rustikální půda byla ve Vlachově Březí v poválečné době často připojována k vrchnostenským dvorům, z tohoto důvodu musela desátek platit také pozemková vrchnost, z vlastní půdy (dominikálu) tento poplatek odvádět nemusela.⁶¹⁰ Podle register z roku 1657 se ve městečku Vlachově Březí a v Chlumanech nacházelo dohromady deset gruntů, které byly obráceny k panskému dvoru, ale bylo předepsáno, aby se z nich farář odváděl desátek ve výši 325 snopů žita, 325 snopů ječmene a 325 snopů ovsa. Ovšem jak bylo připsáno u celkového příjmu desátku „*Utinam 4 partem acciperes misser Paroche deciperis sicut et ego*“ (Dostaneš sotva čtvrtinu, ubohý farář, tak jako já).⁶¹¹ Pravděpodobně tento dovětek uvedl kostelník či kantor, protože ti se rovněž mohli podílet na příjmu desátku.

Výnos desátku mohl být fixně stanoven, ale přesto se zpravidla rok od roku měnil. Záviselo to na platební morálce a schopnosti farníků, které byly snižovány válečnými škodami, popřípadě neúrodou. Třicetiletá válka způsobila úbytek poddaných, resp. plátců, a tak se ještě ve druhé polovině 17. století můžeme v řadě farností setkat s neodvedenými desátky sahajícími až do třicátých let 17. století.⁶¹² V prvních letech po třicetileté válce totiž farnost neměla svého vlastního faráře, a bohužel se tak neodváděl desátek a veškeré obilí bylo „propůjčeno“ sedlákům, a tak ještě roku 1662 stále zůstávali někteří plátcí desátku dlužní, jednalo se o sedláky z městečka a ze vsí Uhřice a Doubrava, celkem rest z desátku žita na zrně činil 33 strychů 2 větele, rovněž u desátku ovsa na zrně dluh dosahoval 39 strychů. Výše zmínění dlužníci se také uvolili toto obilí následujícího roku 1663 odvést, což bylo jen k dobru „chudého záduší“, ale aby se tak stalo, měl na to být dán bedlivý pozor.⁶¹³ Stejně tak byla odváděna také pšenice (podle záznamu v registrech z roku 1644), ovšem celkově z ní vázl dluh od Matěje Šťástky, toho času kostelníka ve Vlachově Březí, dva větele. Na žitě byl

⁶¹⁰ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 6v-9r.

⁶¹¹ TAMTÉŽ, fol. 11v.

⁶¹² Viz Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 207-208.

⁶¹³ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 25r-27r.

z důvodu jeho „rozpůjčení“ poddaným kostelníkem Matějem Šťástkou roku 1644 rest 39 strychů dva věrtele a na ovsu 20 strychů tři věrtele.⁶¹⁴

Ve farářských relacích poznamenal farář na příjmu desátku (dohromady ze všech třech obilí) 126 strychů z farnosti Vlachova Březí a 91 strychů z filiálky Předslavice. Desátek roku 1700 činil ve městě Vlachovo Březí 43 strychů, z ostatních vsí farnosti byl desátek uveden ve výši cca 83 strychů.⁶¹⁵

Průměrný příjem desátku v 18. století pak činil ze všech vsí farnosti 157 strychů.⁶¹⁶

8.1.2.2. Fundace

Fundace (mešní nadace) představovala darování jistého majetku církevní instituci, která měla výnos jmění využívat ke stanoveným zbožným či dobročinným účelům (konání bohoslužeb, modliteb či třeba podpora studentů nebo chudých lidí). Příjemcem fundací bývaly farní kostely, výnosy z nich ale tvořily část příjmů kostela i fary. Fundace zavazovaly faráře k odsloužení určeného počtu mší týdně, měsíčně či ročně a vázaly se na určitou nemovitost (pole, dům) jako věčné břemeno.⁶¹⁷ Mešní fundace zakládali především příslušníci šlechty, duchovní, od 18. století pak také vrchnostenští úředníci v činné službě i ve výslužbě a od čtvrtiny století také svobodníci i jiní lidé z vesnic, kteří pravděpodobně nebyli poddanými.⁶¹⁸

Před rokem 1700 se žádná fundace při farním kostele ve Vlachově Březí nenacházela.⁶¹⁹ V následujícím období byly u farního kostela založené tyto fundace (jejich přehled se nacházel sepsaný na tabulce fundací v sakristii od roku 1732 a instrument fundace musel být uložen v kase kostelních příjmů):

- Fundace p. Felíře (z roku 1731) na 300 zl., z nich ročně příslušelo faráři 12 zl., celkem byl farář povinný odsloužit 24 mší (dvě v každém měsíci).⁶²⁰

⁶¹⁴ TAMTÉŽ, fol. 27r.

⁶¹⁵ NA Praha, APA 1, Relace 1677, fol. 138r-139v; TAMTÉŽ, Relace 1700, fol. 120v-r.

⁶¹⁶ Inventáře 1704, 1743, 1770 a 1772, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.; TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 106r; Přehled desátku z roku 1773, *Pamětní kniha I*, nepag. Viz PŘÍLOHA -1-, Tabulka 5 –Přehled desátku ze vsí farnosti.

⁶¹⁷ Ve Vlachově Březí hypotékou byly zatíženy zpravidla celá obec, ale také jednotlivé osoby a jejich grunty, pole či louky.

⁶¹⁸ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 66-67; Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 219-220.

⁶¹⁹ NA Praha, APA 1, *Relace 1677 a 1700*, odpověď na otázku č. 22.

⁶²⁰ Testament P. Felíře, TAMTÉŽ, *Testamenta*, č. kartonu 2965, nefol; Listina P. Sadila o fundaci P. Felíře Viz SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Nadace*, sign. I-4, č. kartonu 1.

- Fundace p. Braunhoffera na 100 zl. z roku 1742 činila 3 zl. 36 kr. pro faráře, který musel vykonat čtyři mše a jedno zpívané rekviem vždy 11. prosince. Stejně tak plynul z fundace plat i učitel (15 kr.).⁶²¹
- Fundace jistého Maxmiliána Loutského na 100 zl, ročně z ní farář dostával 3 zl. 36 kr., přičemž měl odsloužit šest mší každou v jiném měsíci (v lednu, březnu, květnu, červenci, září a říjnu).⁶²²
- Fundace vlachovobřezského měšťana Petra Šťástky na 100 zl. vynášela 4 zl. a farář měl vykonat šest mší (v únoru, březnu, červnu a září po jedné; v dubnu dvě).⁶²³
- Fundace Jiřího Černého ve výši 400 zl. - 12 zl. 10 kr. pro faráře a 2 zl. 20 kr. byly určeny pro kapli sv. Ducha. Farář měl obětovat 22 mší (v 11 měsících dvě mše svaté) a 5. června (měsíc jeho úmrtí) se mělo konat zpívané rekviem, kdy učitelé mělo být zapláceno 30 kr.⁶²⁴
- Fundace P. Huberta ve výši 100 zl. - odsloužit se měly čtyři mše svaté (v únoru, květnu, srpnu a listopadu); přičemž farář za ně získal 2 zl. 24 kr.⁶²⁵

Fundace u filiálního kostela v Předslavicích:

- Fundace Ferdinanda Hýzrleho z roku 1751 (na 100 zl.) činila 4 zl. a kaplan měl ve filiálním kostele odsloužit osm mší.
- Fundace Kateřiny Tomanové z roku 1737 na 50 zl., činila ročně 1 zl. 30 kr. panu faráři, který měl vykonat tři mše (po jedné v březnu, květnu a červnu).⁶²⁶

Příjem stabilních důchodů zůstával fixním zpravidla pouze na papíře, měnil se především s platební schopností poplatníků. Pokud nemohl mít kněz jistotu ve výběru stálých výnosů, stával se tak příjem pohyblivých platů ještě nejistější.

⁶²¹ *Pamětní kniha I*, nepag.; Listina P. Sadila o fundaci P. Braunhoffera Viz SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Nadace*, sign. I-6, č. kartonu 1.

⁶²² TAMTÉŽ, sign. I-3, č. kartonu 1.

⁶²³ *Pamětní kniha I*, nepag.; Listina P. Sadila o Šťástkově fundaci Viz SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Nadace*, sign. I-5, č. kartonu 1.

⁶²⁴ TAMTÉŽ, sign. I-2, č. kartonu 1.

⁶²⁵ Testament P. Huberta, NA Praha, APA 1, *Testamenta*, č. kartonu 3098, nefol.

⁶²⁶ *Pamětní kniha I*, nepag.; SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Nadace*, I-63 (fundace Hýzrleho), I-64 (fundace Tomanové); Nedatovaný účet z doby P. Huberta (1742-1770), TAMTÉŽ, *Kostelní účty*, nefol.

8.1.3. Akcidenční platy⁶²⁷

8.1.3.1. Štóra

Součástí duchovenských příjmů byly také příležitostné (akcidenční) platy, mezi které patří koleda, ofěra, mešní stipendia apod. Jejich výnos se měnil každý rok a bohužel u nich lze pouze počítat s určitým odhadem.⁶²⁸

Nejvýznamnějším a nejvýnosnějším akcidenčním platem byly tzv. štólové poplatky, tzn. soubor původně dobrovolných poplatků za úkony, při kterých se jako odznaku kněžské pravomoci užívá štóly. Lze sem zahrnout křest, asistence při sňatku, pohřbívání a také úvod šestinedělky do kostela; platilo se rovněž za vyhotovení dokladu o provedení. Nejednalo se o kupování si věci duchovní, ale o příspěvek na obživu pracujícího faráře. Štólové poplatky představovaly nezřídka sporný bod mezi farářem a jeho ovečkami, když je někteří farníci vnímali jako svatokupectví.

Na počátku 18. století vynášela faráři štóra okolo 100 zl.,⁶²⁹ ale duchovenské fassé z roku 1713 uvádějí od farníků roční příjem na štóle okolo 80 zl.⁶³⁰

O výnosnosti štóly informuje také zápis v pamětní knize farnosti týkajícího se specifikace příjmů k faře „...*však bez štóly, kterážto jistě vejnosa jest...*“⁶³¹

Církevní orgány i stát se snažily zavést jednotný sazebník pro území celé diecéze, štólový patent vydaný roku 1750 Marií Terezií vstoupil v platnost rovněž ve vlachovobřezské farnosti.⁶³² Farníci v ní byli rozděleni do několika skupin, které měly přesně stanovený sazebník; otázkou ovšem zůstává, zda se jím skutečně řídili. Ve druhé polovině pak příjem faráře na štólových poplatcích klesl, roku 1770 činil pouze 60 zl.⁶³³

Jistou přesnější představu o placení štóly ve Vlachově Březí si lze udělat až v první polovině 19. století, kdy byla roku 1825 založena P. Aschwitzem kniha uvádějící taxu štóly. Povětšinou se jednalo o štólové poplatky za pohřeb, bohužel v sazbách se vyskytuje značná proměnlivost, lze předpokládat, že se odvíjela od věku zemřelého a od jeho postavení, a také od požadavků na pohřeb – sloužena mohla být tichá či zpívaná mše, stejně tak mohl být

⁶²⁷ Viz Příloha -1-, Graf č. 1 – Akcidenční příjmy vlachovobřezského faráře.

⁶²⁸ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 69; Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 220-227; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 158-159.

⁶²⁹ NA Praha, APA 1, *Relace 1700*, fol. 120r; Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁶³⁰ TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 109v.

⁶³¹ *Pamětní kniha I*, s. 27.

⁶³² SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Knihna nařízení světské vrchnosti I*, nefol.

⁶³³ Inventář z roku 1770, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

pohřeb doprovázen kázáním. Od pohřbu malého dítě se většinou požadovalo od 20 kr.-1 zl., platba se odvíjela většinou od věku dítěte; pohřeb dospělého člověka pak jen zřídka kdy přinesl pouze krejcarové částky (zpravidla od velmi chudých lidí), funerální štóla se pohybovala od 1 zl. až ke 4 zl. Výjimečně se objevují zmínky o poplatcích za ohlášky, kdy byly budoucí manželům předepsány trojí prohlášky, za které se obvykle platilo 20 kr., výjimečně se ale objevovaly také částky ve zlatých (1-2 zl.), za oddavky se pak zpravidla požadovalo okolo 1 zl. 36 kr., i když není výjimkou, že částka přesáhla také 3 zl. S oddavky pak souvisí další zpoplatněný rituál, a to úvod šestinedělky; zvykem bylo, že žena následovala příkladu Panny Marie a po několik týdnů od narození dítěte se zdržela návštěvy kostela. Brzy poté, co vyšla z domu, měla poděkovat Bohu ve farním kostele, přijmout požehnání od faráře a být uvedena do chrámu, tento akt pak byl zpoplatněn zpravidla krejcarovými obnosy (okolo 24 krejcarů). Mezi další štólové poplatky byly řazeny také platy za vyhotovení určitého vysvědčení (křestní list, úmrtní list), tyto byly zpravidla rovnou započítány do celkové štólové platby za křest či pohřeb (obvykle 45 kr.).⁶³⁴ Bohužel ve štólových příjmech lze jen těžko hledat nějaký jednotný poplatek.

K úpravě štólových poplatků pak došlo v roce 1874 z nařízení českobudějovické biskupské konzistoře. Poplatky tak faráři přicházely za:

- Protokol snoubenců 50 kr.
- Ohlášky snoubenců 1 zl. 50 kr.
- Úvod šestinedělky 20 kr. a obětování dítěte 30 kr.
- Oddavky při farní mši až do 3 zl (dle zámožnosti), s tím je spojený také úvod nevěsty až do 8 zl. (opět dle zámožnosti)
- Výkrop (připomínající křest) dítěte do 12 let 50 kr.; výkrop zámožnějších a dospělých 1 zl.
- Kondukt z domu na hřbitov až do 3 zl. (dle zámožnosti); nesení mrtvého do kostela až do 5 zl. (dle zámožnosti), při asistenci dostal farář až 10 zl. (dle zámožnosti)
- Za různé zápisy: do matrik 50 kr., za legitimaci dítěte až do 50 kr. (dle zámožnosti), za matriční listy a vysvědčení prohlášek 50 kr. (u zámožnějších až 1 zl.)⁶³⁵

⁶³⁴ SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Taxa štóly*, nefol.

⁶³⁵ TAMTÉŽ.

8.1.3.2. Mešní stipendia

Mešní stipendium se nevztahovalo na neděle a zasvěcené svátky, kdy se jednalo o osobní závazek faráře vykonat mši za svěřený lid. Každý kněz směl odsloužit pouze jednu mši za den, výjimku představovala slavnost Narození Páně, kdy se povolovalo farářům celebrovat tři mše svaté. Instrukce pro faráře z roku 1697 zavazovala kněze, aby sloužili ve svých kostelích mše i ve všední dny nejméně dvakrát až třikrát týdně, povinností však nebylo vykonat mši každodenně.⁶³⁶

Faráři značně přispívaly poplatky za fundační stipendia, vykonaná v černém, tzn. zádušní bohoslužby. Zpravidla ty představovaly hlavní část mešních stipendií. Za čtenou mši činil ve farnosti poplatek okolo 30 kr., za výroční mši (resp. zpívané rekviem) si pak farář účtoval 1 zl. 10 kr.⁶³⁷

Zpravidla se peníze faráři vyplácely za odsloužené slavnosti; bohužel, jak je uvedeno v duchovenských fassích z roku 1713, farář, přestože ročně odsloužil celkem pět slavností při chrámech Páně (v Předslavicích a ve Vlachově Březí), nedostal z nich žádný plat ani od vrchnosti, ani od záduší, a dokonce ani od ofěry.⁶³⁸ Vrchnost vyplácela faráři pouze za dvě mše svaté v kapli sv. Ducha plat 2 zl. 20 kr.⁶³⁹

8.1.3.3. Koleda a letníky

Po vánočních svátcích obcházel duchovní jednotlivé příbytky v osadě, pronesl zde modlitbu a požehnání, a poté dům vykropil svčenou vodou. Koledovalo se rovněž v sídlech vrchnostenských správ, odkud vlachovobřezskému faráři plynulo ročně okolo 1 zl a 30 kr. Pravděpodobně bylo zvykem ve farnosti k peněžité koledě přidávat také obilí, bohužel zda tuto praktiku uplatňovaly všechny domy, není zcela jasné. Roku 1700 však byl uveden z farnosti příjem 9 strychů ovsa společně s koledou ve výši 18 zl.⁶⁴⁰ Ve filiálce Předslavice bylo zvykem, že sedláci z každé vsi dohromady odvedli k vánoční koledě také jeden košík žita, ječmene a ovsa. Na filiálce lze přesně rekonstruovat, kolik krejcarů koledy zpravidla odváděli sedláci a kolik chalupníci; sedláci tři krejcarů a chalupníci od dvou až tří krejcarů.

⁶³⁶ Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 155; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 76.

⁶³⁷ Viz SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Nadace*, nefol.; *Pamětní kniha I*, nefol.

⁶³⁸ TAMTÉŽ, s. 33; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 109r.

⁶³⁹ TAMTÉŽ, *Relace 1700*, odpověď na otázku č. 22, fol. 119r; TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 109r; Inventář z roku 1743 a 1770, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁶⁴⁰ TAMTÉŽ, *Relace 1700*, fol. 120r.

Zvlášť pak býval uváděn mlýn, hospoda, polní mistr a sluha. Koleda vynášela ročně ve farnosti od 10 zl. 53 kr., z filiálky pak přicházelo 10 zl. 28 kr.⁶⁴¹ Ve druhé polovině 18. století se pak příjem na koledě pohyboval mezi 8-10 zl.⁶⁴²

Okolo svatodušních svátků se farářům odváděl z hovězího dobytka tzv. letník (caseatio). Z letníků přicházelo do farářské kasy potom okolo 13 zl.(1713 z obou chrámů) až 15 zl. (1700 a 1717 z Vlachova Březí) a 12 zl. (1717 z Předslavic), bohužel lidé krávy častokrát zapírali a z některých vesnic ani platby vůbec nepřicházely.⁶⁴³ Ve druhé polovině 18. století se výnos letníků snížil na zhruba 8 zl.⁶⁴⁴ Samozřejmě bez výhrad platilo to, co poznamenal P. Felíř roku 1704 „*cum Caseatione aliquando minus aliquando plus prout homines habent*“.⁶⁴⁵

8.2. Správa zádušního jmění

Záduší v užším slova smyslu představuje nadání kostela, soubor veškerého jeho jmění movitého i nemovitého, tzv. kostelní záduší. Jeho zisky byly stanoveny pro péči o kostelní budovu, její zařízení, potřeby k provozování kultu a duchovní péče, a hlavně k plnění závazků stanovených zakladatelem nadace nebo dárcem příspěvku (fundace) k záduší.⁶⁴⁶ Na začátku novověku se na správě zádušního jmění podílely tři strany – zástupce farnosti, patrona a církevních orgánů. Patron jako ochránce kostela byl přesvědčen o svém právu na pečlivý dohled na hospodaření se zádušním jměním. Samozřejmě z tohoto stavu pak vyplývalo přesvědčení farářů o jejich odstrčení z finančního dění záduší.⁶⁴⁷

Roku 1662 byla ve Vlachově Březí založena zcela nová zádušní registra, která vycházela z kostelních účtů od roku 1621. Zástupcem patrona ve správě zádušních peněz se stával kostelník (zpravidla jich bývalo více), který bděl nad kostelním majetkem, resp. penězi a cennými liturgickými předměty, ze svého hospodaření pak sestavoval účty a byl zcela

⁶⁴¹ Jednalo se o specifikaci z roku 1717, kdy byli dotazováni poddaní z farnosti i filiálky ohledně platů, které jsou povinni odvádět svému faráři. *Pamětní kniha I*, s. 27-33.

⁶⁴² Inventáře z let 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁶⁴³ TAMTÉŽ, *Relace 1700*, fol. 120r; TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 109v; *Pamětní kniha I*, s. 27-33.

⁶⁴⁴ Inventáře z let 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁶⁴⁵ Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁶⁴⁶ Blanka ZILYNSKÁ, *Záduší*, s. 535.

⁶⁴⁷ K účasti patronů na správě zádušního jmění blíže také Pavla STUHLÁ, *Instrukce*, s. 118-122; Pavel PUMPR, *Kostely*, s. 88-92.

nezávislý na faráři.⁶⁴⁸ Ve Vlachově Březí se nacházeli zpravidla dva až tři kostelníci, přičemž starší kostelník činil kostelní účet ze všech příjmů a vydání; zbylí dva kostelníci (označováni jako mladší) společně se zvoníky (roku 1662 jich bylo připomínáno osm) měli za úkol spravovat rejstříky dlužníků a takové upomínat. Všichni kostelníci měli skládat přísahu „*Kostelníci a zvoníci obnoveni tito, jimižto všemi juramenth dán...*“.⁶⁴⁹ Kostelníci byli jmenováni ve Vlachově Březí zdejším hejtmanem, ale bez přítomnosti faráře;⁶⁵⁰ tento stav se však v průběhu první poloviny 18. století změnil a pokud farář přímo nedával souhlas s nově jmenovanými osobami, musely mu být tyto alespoň představeny před složením přísahy.⁶⁵¹

Kostelník měl být místní důvěryhodný člověk, v podstatě ovšem nesměl nic zásadního změnit či opravit bez vědomí hejtmana.⁶⁵² Při novém skládání účtů docházelo také k výměně kostelníků, zpravidla se však pouze starší kostelník vyměnil s mladším, aby jej zaučil ve vedení účtů.

Povinnost kostelníka (v relacích 1677 označovaný jako „*aedituus*“, 1700 „*administrator*“) ve Vlachově Březí popisovala fassa tereziánského katastru z roku 1713, kdy kostelník přijímal veškeré užitky a vydával z nich počet při skládání účtu.⁶⁵³ Zádušní pokladna, v níž byly peníze uloženy, se pak měla uchovávat na bezpečném místě v sakristii a měla mít tři zámky, od kterých klíče vlastnili farář, starší kostelník a v 17. století také primas města;⁶⁵⁴ podle fassí z roku 1713 k ní měl mít ve svém držení klíče od kasy pouze farář a starší kostelník.⁶⁵⁵

Ve druhé polovině 17. století jsou známa skládání účtů z let 1662, 1669, 1672, 1673 a 1674; intervaly tak nebyly pravidelné. Rovněž zúčtovací období bylo pohyblivé, zpravidla se tak dělo v únoru či březnu před začátkem poutní sezóny; výjimku tvořil rok 1662, kdy byl počet složen 31. prosince.⁶⁵⁶ Podle výpovědi farářských relací z roku 1677 skládal kostelník účty každoročně v přítomnosti faráře a zástupců vrchnosti (vlachovobřezského hejtmana a

⁶⁴⁸ NA Praha, APA 1, *Relace 1700*, odpověď na otázku č. 8. Srov. Článek Jana ŠIMÁNKY, *Úřad*, s. 171, 173-179; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 484-529, Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 296-298, 304-309.

⁶⁴⁹ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 28v; NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, odpověď na otázku č. 8.

⁶⁵⁰ *Pamětní kniha I*, s. 32; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 104v.

⁶⁵¹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 127.

⁶⁵² NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, odpověď na otázku č. 11.

⁶⁵³ *Pamětní kniha I*, s. 22; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 109v.

⁶⁵⁴ TAMTÉŽ, *Relace 1677 a 1700*, odpověď na otázku č. 15 - zádušní peníze byly uloženy v sakristii, která měla dobře opevněné dveře; SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 19v.

⁶⁵⁵ *Pamětní kniha I*, s. 31; NA Praha, APA 1, *Relace 1700*, odpověď na otázku č. 8; TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 180r.

⁶⁵⁶ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 1r, 29v, 60v, 78r, 94r.

od roku 1672 také příležitostně důchodního písaře).⁶⁵⁷ Jiní účastníci jsou známi pouze z dřívější doby, kdy byly roku 1662 přítomni kromě hejtmána Jiřího Hejna Soboteckého a faráře Jana Baptisty Janovského, také spolu kolátoři Václav Hýzrle z Chodů a na Budkově a Antonín Václav Loga z Netky a na Lipovici, a písař pana Diviše Lva Žákavce ze Žákovy a na Želibořicích; přítomna byla také celá osada. Dohled širší farnosti na hospodaření s kostelním majetkem sehrával v 17. století výraznou roli, dokladem toho je také uložení knihy zádušních účtů v Archivu města Vlachova Březí.⁶⁵⁸

Podle rozkazu vrchnosti se zádušní počty měly konat každoročně.⁶⁵⁹ Na základě pragmatiky císaře Karla VI. z října 1724 se měli kladení kostelních účtů účastnit povinně nejen faráři, ale také vikáři, tak roku 1739 se kladení účtů ze 4. února dělo ve farním i filiálním kostele v přítomnosti vikáře a bavorovského děkana Matěje Mikuláše Šulpacha (1735-1747).⁶⁶⁰ Známo je ovšem také, že se farář ani vikář vlachovobřezského ročního vyúčtování nezúčastnili, stalo se tak roku 1764, a to z důvodů nemoci faráře Huberta a vikářovy účasti na kladení účtů ve farnosti Chroboly.⁶⁶¹

Farář nesměl bez vědomí hejtmána nic měnit, spravovat, ani nakupovat k záduší, toto vše schvaloval sám a pouze vlachovobřezský hejtmán,⁶⁶² ale jak uvedl P. Felř, dělo se tak bez jeho vědomí.⁶⁶³ Rovněž kostelníci neměli bez vědomí vrchnosti zcela libovolně a samostatně zacházet s penězi, i když muselo být velkým pokušením mít v rukou hotové peníze, což kostelníkům otevíralo velké možnosti pro uplatňování vlastního jednání. Úspěšnost práce kostelníka pak závisela na jejich schopnostech a kvalitách.⁶⁶⁴ Správci záduší měli nejenom pilně hromadit zádušní majetek, ale také přispívat k jeho rozmnožování.

Kostelní (zádušní) jmění lze rozdělit přibližně do čtyř skupin:

- Nemovitý majek (pole, louky, lesy, chalupy);
- Peníze, z nichž plynuly úroky;
- Tzv. železné krávy, popř. jiná zvířata;

⁶⁵⁷ NA Praha, APA 1, *Relace 1677 a 1700*, odpověď na otázku č. 9.

⁶⁵⁸ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 1r- 110v.

⁶⁵⁹ Konkrétně je toto uvedeno ve Vlachově Březí v roce 1662 při skládání účtů. TAMTÉŽ, fol. 19v. Ovšem každoroční kladení účtů je dochováno až o deset let později z roku 1672.

⁶⁶⁰ *Pamětní kniha I*, nepag.

⁶⁶¹ SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, nefol.

⁶⁶² NA Praha, APA 1, *Relace 1677 a 1700*, odpověď na otázku č. 11.

⁶⁶³ *Pamětní kniha I*, s. 32; NA Praha, APA 1, *Duchovní přiznávací tabely*, fol. 109v.

⁶⁶⁴ Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 296; Jan ŠIMÁNEK, *Úřad*, s. 172.

- Ostatní příspěvky – milodary, zbožné odkazy, obětiny, prodej malých svíček apod.⁶⁶⁵

8.2.1. Nemovitý majetek

Podle zádušních register pořízených roku 1662 příslušely ke kostelu ve Vlachově Březí dvě pole, z nichž jedna byla uváděna jako porostlina, nacházející se pod velkým dubem nad obecním polem asi pod 1 strych. Přestože hospodaření na kostelních pozemcích ve vlastní režii by znamenalo vyšší výnos, bývaly zádušní pozemky častokrát pronajímány, buď za peněžitý plat, nebo za část výtěžku (za třetí nebo čtvrtý mandel).⁶⁶⁶ Záduší pak připadal výtěžek prodeje této části sklizených plodin a výnos polí a luk se řadil mezi pravidelné příjmy záduší.⁶⁶⁷ Ve vsi Chlumanech se pak nacházela dědina, odkázána Matoušem Moučkou, která se pronajímala v počtu pěti dílů chlumanským osadníkům, kdy každý ročně platil z každého dílu po 23 kr. 2 d. (což celkem činilo 1 zl. 56 kr. 4 d., v letech 1732-1743 byl však evidován příjem o pár krejcarů více – 1 zl. 57 kr. 3 d.).⁶⁶⁸

Louku vlastnilo záduší jednu v městečku Vlachovo Březí, kterou pronajímalo jistému Martinu Štěrbovi za roční plat 10 kr. 3 d.; ve vsi Horní Nakvasovice se nacházela jedna zádušní louka pronajímaná tamním osadníkům za 46 kr. 4 dn.⁶⁶⁹ K jediné změně ve výši pronájmu došlo ve třicátých až čtyřicátých letech 18. století, kdy se z jednoho dílu této louky platilo 57 kr.,⁶⁷⁰ přitom ve druhé polovině století se platba navrátila k původní částce.

Častokrát ovšem při dlouhodobém pronájmu zádušních pozemků hrozila jejich uzurpace. Proto bylo od dvacátých let 18. století konzistoří přikázáno, aby faráři pronajímali pozemky pouze se svolením ordináře a na dobu nejvýše tří let.⁶⁷¹

⁶⁶⁵ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 130; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 484.

⁶⁶⁶ Podle tereziánských fassí z roku 1713 pronajímalo záduší pole pod 7 strychů 1 větel za výnos z třetího mandele. NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 105v-r.

⁶⁶⁷ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 131.

⁶⁶⁸ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 3r; *Pamětní kniha I*, s. 3; Inventáře z let 1743, 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol. Účet z roku 1732, 1733 a 1739, SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, nefol.

⁶⁶⁹ TAMTÉŽ, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 3r; *Pamětní kniha I*, s. 3; Kostelní účet z roku 1732, SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, nefol.; Inventáře z let 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁶⁷⁰ Kostelní účty z let 1732, 1733 a 1739, SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, nefol.; Inventář z roku 1743, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁶⁷¹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 131; Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 197, 331; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 418-419.

Zádušní les se nacházel pouze u filiálky Předslavice a stálo v něm 50 stromů.⁶⁷² Pokud se prodalo nějaké dříví, výtěžek z něj plynul do zádušní pokladny, jednalo se však o nepravdělné příjmy. Roku 1663 se z kusu vykáceného lesa přináležejícího k záduší přijalo 35 kr.; o dva roky později bylo odprodáno dříví na stavbu (označenou v zádušních registrech z roku 1669 jako „*stavení nehodné*“) za 24 kr.⁶⁷³

8.2.2. Peníze s úroky

Stálým zvykem bylo u vlachovobřezského záduší, že úrok na půjčených penězích činil ročně z jednoho zl. dva kr. (3,3 %), celkem úrok v roce 1662 vynášel za šest let od posledního počtu 127 zl. 49 kr. 2 d.⁶⁷⁴ Dále plynul kostelu zisk ve formě úroků z fundací (4 %), využití tohoto výnosu však bylo závazně stanoveno fundátorem.⁶⁷⁵ V první polovině 18. století však úrok činil z jednoho zlatého čtyři krejčary (6,6 %), celkem tudíž úrok roku 1732 činil 29 zl. 37 kr.⁶⁷⁶

Termíny sv. Jiří a sv. Havla bývaly ve farním provozu spojovány s odváděním úročných platů v penězích a naturáliích. Přičemž ve Vlachově Březí se jednalo o peněžité částky, úroky záduší plynuly z odkázaných peněz (mezi lety 1656-1662 celkem 41 zl. 28 kr.), z půjčených peněz (mezi lety 1656-1662 celkem 37 zl. 12 kr.) a z rozličných dluhů (mezi lety 1656-1662 celkem 19 zl. 56 kr.). Často si od záduší peníze vypůjčovala na úrok vrchnost či jiní šlechtici, tyto půjčené peníze představovaly určitou zátěž v tom, že zpravidla nebyvaly spláceny, a dluh se tak v důsledku úroku neustále navyšoval. Paní Eliška Vratislavová z Žákavce, která dlužila záduší celkem 40 zl. od roku 1637, tak nakonec na základě úroku z nich, za 19 let činícího 25 zl. 20 kr., dlužila 65 zl. 20 kr. Jan Karel Černín dlužil záduší roku 1662 celkem 99 zl. 41 kr. 3 d. (úrok z nich za rok činil 3 zl. 19 kr. 2 d.); záduší však připadal úrok pro místní šlechtu značně malý, proto se měl od roku 1663 zvýšit na 6 %.⁶⁷⁷

Záduší půjčovalo nashromážděné peníze zpravidla pod úrok, roku 1662 tato částka dosahovala výše 186 zl. 1 kr. 4 d. (v zádušních registrech z roku 1669 32 zl. 39 kr. 3 d.),

⁶⁷² SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 54v; Podle tereziánských fassí z roku 1713 se v něm nacházelo pouze 18 stromů, NA Praha, APA1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 105r.

⁶⁷³ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 33v.

⁶⁷⁴ TAMTÉŽ, fol. 12r.

⁶⁷⁵ Fundace Ferdinanda Hýzrleho, *Pamětní kniha I*, nepag.; zpravidla byl uhrazen provoz, část peněz se dala na víno a světlo, platy knězi, případně učitelé. Viz SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Nadace*, sign I-63, č. kartonu 1.

⁶⁷⁶ Účet z roku 1732, TAMTÉŽ, *Kostelní účty*, nefol.; Podle inventáře z roku 1743 úrok činil 6 %, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁶⁷⁷ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 12r., 29 v-r.

půjčky byly většinou pouze dvojciferné, větší částky nad 100 zl. si vypůjčovali pouze místní šlechtici či správa městečka (purkmistr a konšelé Vlachova Březí).⁶⁷⁸ Ve druhé polovině 17. století bylo vlachovobřežskému staršímu kostelníku zakázáno pod přísným trestem půjčovat zádušní peníze bez vědomí vrchnosti či jejího zástupce, protože se z nich zpravidla nesplácel úrok a „*tu skrze to chudé záduší jen do škody přichází*“.⁶⁷⁹ V první polovině 18. století se pak příjem z úroků na zapůjčených penězích pohyboval mezi 29 zl. 37 kr. – 49 zl. 11 kr. 4,5 d.⁶⁸⁰ Pokud nebyla za života dlužníka částka splacena, převedla se jako zbožný odkaz a byla splácena po částech.

8.2.3. Tzv. železný dobytek

Dalším způsobem příjmu pro kostely byl tzv. železný dobytek, nazývaný také železné krávy. Původně se jednalo o skutečný dobytek, který byl pronajat za určitý poplatek. Mohlo se ovšem stát, že nějaká kráva uhynula, v tomto případě musela být nahrazena novou, pokud se tak však nestalo, ulpěla taková jako břemeno na gruntu. Jestliže přešla nemovitost zatížená tímto břemenem na nového vlastníka, byl také on zavázán pokračovat v platbě.⁶⁸¹

Podle zádušních register z roku 1662 a odpovědí na dotazník z roku 1667⁶⁸² byl počet krav u vlachovobřežského záduší 58, ročně se z nich platilo 6 zl.48 kr. 2 d. (z jedné krávy se tak přicházelo okolo 7 kr.). Objevuje se však také odlišná výše poplatku, kdy se roku 1662 objevuje také odváděný poplatek 4 kr. za jednu krávu.⁶⁸³ Bez pomoci gruntovních knih však nelze dokázat, jednalo-li se o skutečné zvíře či věcné břemeno.⁶⁸⁴ Osadníci nejčastěji mívali po jedné krávě, u některých se však vyskytovali i dvě až tři krávy. Od druhého desetiletí 18. století se pak příjem ze železného dobytku ustálil na 6 zl. 28 kr. 3 d. z 55 krav.⁶⁸⁵

Ovšem mohlo se také stát, že tyto železné krávy, které měly být stálými příjmy, se ztratily. Na základě register z roku 1644 Jakub a Karel Černínové odkázali záduší dvě krávy, kam se však tyto poděly, není zcela jasné, protože plat z nich k záduší nepřicházel. Roku 1657

⁶⁷⁸ TAMTÉŽ, fol. 18v.

⁶⁷⁹ TAMTÉŽ, fol. 18r.

⁶⁸⁰ Účty z let 1732-1733, TAMTÉŽ, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, nefol.

⁶⁸¹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 133-134; Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 494-497; Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 332-333; Karolina ADAMOVÁ, *Tak zvaná věčná (železná) zvířata*, s. 132-134.

⁶⁸² SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 3r; NA Praha, *Relace 1677*, odpověď na otázku č. 7.

⁶⁸³ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 20v-21r.

⁶⁸⁴ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 133.

⁶⁸⁵ NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 108v; Účet z roku 1732, 1733 a 1739, SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, nefol.; Inventáře z let 1743, 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

pak byly z fary k vlachovobřezskému dvoru půjčeny čtyři krávy a jedna jalovice (zde se pravděpodobně jednalo o živá zvířata); navraceny však byly pouze tři krávy.

Při záduší bývala také živá zvířata, podle terziánských fassí z roku 1713 vlastnilo vlachovobřezské záduší tři koně, dva voly, jednu jalovici, dvě telata, dvě prasnice a dvanáct ovcí; při předslavické filiálce pak byly dvě krávy a dvě prasnice.⁶⁸⁶

8.2.4. Ostatní příspěvky⁶⁸⁷

Mezi dalšími příjmy, které plynuly do zádušní pokladny, nelze počítat s jistotou jejich zaplacení, takovéto platy se zpravidla každoročně měnily a lze je zařadit mezi příjmy pohyblivé. Ovšem v průběhu času je jasně patrný jejich nárůst, především v 18. století.

Příjem za prodej malých svíček v letech 1657-1662 činil 68 zl. 21 kr. 1 d., výnos z jejich prodeje však rok od roku kolísal. V letech 1663-1668 tak prodej vynesl 79 zl. 55 kr. 1,5 d., největší příjem je patrný roku 1663 - 16 zl. 28 kr. 5 dn.;⁶⁸⁸ mezi lety 1669-1671 byl příjem 41 zl. 2 kr. 3 dn. (ročně tak okolo 13 zl.). Největší příjem ve druhé polovině 17. století je pak patrný za rok 1673 (18 zl. 50 kr. 2 d.); ale ve druhé čtvrtině 18. století byl roční příjem z malých svíček až o polovinu větší, činil cca. 30 - 41 zl. ve farním kostele a polovinu v kostele filiálním.⁶⁸⁹

Do zádušní pokladny putovaly poplatky za zvonění při pohřbu, výše platby za zvonění závisela na tom, kolikrát se zvonilo a jakým zvonem a také bohužel na platební schopnosti farníků. Přesto však za zvonění do zádušní pokladny ročně proudilo nejméně peněz (okolo 3 zl). Při kladení účtů roku 1662 činil výnos za zvonění za šest let 14 zl. 47 kr. 3 d. V letech 1663-1668 činil příjem 18 zl. 15 kr., největší zisk pocházel z roku 1663: 4 zl. 21 kr.; mezi lety 1669-1671 činil příjem pouze 5 zl. 48 kr. Pro rok 1734 pak výnos za zvonění vynášel okolo 8 až 9 zl. (ve farním kostele) a 6 zl. (ve filiálním).⁶⁹⁰ Ve druhé polovině 19. století pak byly poplatky vlachovobřezskému kostelu za pohřeb přesně stanoveny: platilo se za hrobové místo, kde se poplatky lišily, pokud se jednalo o staré místo (10 kr.) či nové (20 kr.); dále se odváděla náhrada za roucho faráře (pluviál 15 kr.), za kadidlo (5 kr.), za hudební nástroje

⁶⁸⁶ *Pamětní kniha I*, s. 26; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 106v.

⁶⁸⁷ Viz PŘÍLOHA -1-, Tabulka 4 – Akcidenční příjmy vlachovobřezského záduší.

⁶⁸⁸ SOKA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 29v-30r.

⁶⁸⁹ *Pamětní kniha I*, s. 33; NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 109v.

⁶⁹⁰ *Pamětní kniha I*, s. 33; podle fassí tereziánského katastru (1713) záduší za zvonění velkým zvonem získalo 5 zl. (farní kostel) a 3 zl. (filiální kostel). NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 109v; Účty z let 1732, 1733 a 1739, SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, nefol.

(horny 10 kr.)⁶⁹¹ a samozřejmě se zde objevuje také zvonění se třemi zvony, kdy za hodinu se účtoval 1 zl. 50 kr., za půl hodiny 80 kr. a za čtvrt hodiny 40 kr. Byla nabídnuta i levnější varianta, kdy se zvonilo pouze se dvěma zvony a poplatky se pak pohybovaly od 30 kr. (za čtvrt hodiny) až k 1 zl. (za hodinu).⁶⁹²

Mezi zbožné odkazy lze zařadit především obvyklé sbírky konané v kostele během mší či kázání, označované jako „*prosby do pytlíčku*“ (neboli almužny); záleželo na ochotě účastníků bohoslužeb něco odevzdat, samozřejmě také na jejich počtu a na četnosti bohoslužeb. V inventářích farního kostela se uvádějí nejvíce dva pytlíčky na její vybírání.⁶⁹³ Příjem almužny mohl mezi dvěma provedenými účty klesnout i na polovinu, roku 1673 činil příjem 14 zl. 31 kr. 5 d. o rok později už jen 7 zl. 59 kr. V letech 1657 až 1662 činil příjem těchto drobných darů 77 zl. 6 kr. 4 d.; za tři roky mezi léty 1669-1671 získalo záduší z almužny celkem 30 zl. 25 kr. 6 d. (ročně tak plynulo do pokladny okolo 10 zl.).⁶⁹⁴ V první i druhé polovině 18. století se získávalo na almužně okolo 30 zl.

Mezi příležitostné dary kostelům patřily také odkazy, podle odpovědí na dotazník z let 1677 a 1700 byly zbožné odkazy vybírány kostelníky (1667) či farářem ve spolupráci s hejtmanem (1700), ale zpravidla nepřesáhly 100 zl.⁶⁹⁵ Dalším nepravidelným příjmem bylo skupování tzv. gruntovních peněz (verunků): záduší odkoupilo (či získalo darem nebo odkazem) určitou pohledávku a tu pak vymáhalo u povinné osoby; roku 1664 byla přijata částka 2 zl. 30 kr. na gruntu v Chlumanech, z nichž příjem pak činil záduší 5 zl. Roku 1672 pak byl vymazán dluh na gruntu jistého Hlávky a záduší z něj plynul příjem 25 zl. 9 kr. 3 d.⁶⁹⁶ V letech 1656-1662 činily příjmy z odkazů verunků celkem 120 zl. 36 kr.⁶⁹⁷ V prvních desetiletích 18. století pak byl nově odkázán záduší grunt při vsi Chlumanech (3 strychy 3 věrtele), přičemž z něj kostelu plynuly 2 zl.⁶⁹⁸

⁶⁹¹ V první polovině 18. století si mohli zájemci ve farnosti připlatit při pohřbech také za použití lesních rohů, příjem z nich se pohyboval od 24 kr. do 1zl. 12 kr. Účty z let 1733 a 1739, TAMTĚŽ, nefol.

⁶⁹² TAMTĚŽ, *Taxa štóly*, nepag.

⁶⁹³ Inventáře 1704, 1743, 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.; Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 50.

⁶⁹⁴ SOKA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 13r, 29r-30v, 60r, 79v, 95r.

⁶⁹⁵ NA Praha, APA 1, *Relace 1677 a 1700*, odpověď na otázku č. 24.

⁶⁹⁶ SOKA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 31v, 62 v.

⁶⁹⁷ TAMTĚŽ, fol. 11r-12v.

⁶⁹⁸ NA Praha, APA 1, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 108v.

8.2.5. Příjmy z prodeje a darování

Vlachovobřezské záduší mělo užitek i z chovu včel, který zpravidla zaopatřoval sám kostelník, za prodaný med získalo záduší v letech 1663-1668 celkem 4 zl. 36 kr.⁶⁹⁹ Podle zádušních register z roku 1673 si lze představit, kolik zpravidla činil příjem z medu a vosku, v tomto roce byl k vlachovobřezskému chrámu Páně darován zdejším duchovním písařem jeden úl a z něj 4,5 žejdlíku medu (jeden žejdlík za 6 kr.) a půl libry vosku (jedna libra za 28 kr.). Zádušní med byl prodán také roku 1674, kdy od jedněch včel bylo vybráno šest žejdlíků a prodáno do Černětic za 33 kr.⁷⁰⁰ Darován býval záduší rovněž vosk na výrobu malých svíček (vždy v hodnotě 7 kr.).

Příjmy plynuly také z prodeje dobytka uskutečněného kostelníkem, k prodeji zpravidla docházelo, když ze zvířete neplynul žádný užitek (zpravidla z důvodů jeho stáří či nemožnosti otelení): tak podle zádušních register z roku 1662 byly prodány tři krávy (jedna na radnici) celkem za 10 zl. 54 kr.⁷⁰¹ Roku 1664 byla prodána kráva pana Hýzrleho z Chodů za 4 zl. 38 kr. a ve stejném roce byla přijata k záduší kráva darem, která ovšem podle slov kostelníka byla nevhodná k chovu, a tak ji prodal za 7 zl.⁷⁰² Kromě dobytka byly kostelu darovány např. také slepice (roku 1672 a obratem prodána za 4 kr.), vlachovobřezští kostelníci však většinou s takovými odkazy nakládali tak, že upřednostňovali jednorázový výtěžek (prodej) před dlouhodobým efektivnějším prospěchem (nájmem).⁷⁰³

Nemnoho výnosu plynulo také z prodeje obilí, které bylo k záduší zpravidla odkázáno, roku 1663 činil příjem z prodaného odkázaného žita (1 strych 1 věrtel) od Jana Kováře 2 zl. 37 kr. 3 d. Stejně tak byly roku 1667 prodány tři věrtele žita za 33 kr. Příjem z ovsa lze doložit roku 1663, celkem se z 1 strychu 2 věrtelů získalo 58 kr. 3 d.; roku 1665 byl uskutečněn prodej 1 strych 2 věrtele ovsa, kterým se smazal rest jistého dlužníka, za 1 zl. 30 kr.⁷⁰⁴ Na základě zádušních register z roku 1669 činil příjem z prodeje žita celkem 33 zl. 10. kr. 3 d. (za 1 strych 4 věrtele) a prodej ovsa vynesl 2 zl. 28 kr. 3 d. (za 2 strychy 5 věrtelů). Podle kostelního účtu z roku 1672 bylo prodáno v letech 1669-1671 žito za 9 zl.

⁶⁹⁹ SOKA Prachatice, AM VB, fol. 33v.

⁷⁰⁰ TAMTÉŽ, fol. 79r, 96v.

⁷⁰¹ TAMTÉŽ, fol. 13r.

⁷⁰² TAMTÉŽ, fol. 32v-33r.

⁷⁰³ TAMTÉŽ, fol. 79v-80v.

⁷⁰⁴ TAMTÉŽ, fol. 32v-33r.

51 kr. (za 12 strychů 2 věrtele 2 čtvrtě) a oves za 2 zl. 46 kr. 3 d.; roku 1673 byl vykazován prodej ovsa ve výši 6 zl. 3 kr. 3 d. (za 14 strychů 1 věrtel).⁷⁰⁵

Z roku 1665 představoval nepatrný zisk také prodej zádušního šindele za 2 zl. 26 kr., z toho většinu zaplatil černětický hejtman, kterému bylo odprodáno 1000 šindelů za 2 zl. 20 kr.⁷⁰⁶

V kostelním účtu z roku 1672 uvedl kostelník dohromady příjmy z prodeje za prodaný dobytek, za med a jiné pokuty, což dohromady za tři roky od posledního skládání účtu činilo 12 zl. 44 kr.⁷⁰⁷

Mezi dary se objevují nejenom peněžité příspěvky, ale také např. předivo na provazy zvonů.⁷⁰⁸

8.2.6. Výdaje

Výdajová část register odráží zpravidla podobu duchovního provozu farnosti, povětšinou se jednalo o náklady týkající se kultovního chodu kostela.⁷⁰⁹ Stálou část výdajů tvořily náklady na potřeby k bohoslužbám hrazené ze zádušní pokladny; většinou šlo o výlohy za mešní víno (cca 3 zl.),⁷¹⁰ za osvětlení, resp. vosk (záleželo na množství, přičemž za jednu libru se platilo 26 kr.), za kadidlo (cca 16 kr.), za praní kostelních rouch a textilií (za škrob a mýdlo cca 3 zl.). Dále byly peníze vykládány na údržbu budov a jejich vybavení, tak na chrám Páně se pohybovaly náklady od malých ročních částek (6 zl. 30 kr. roku 1674) až po větší (116 zl. 21 kr. roku 1669), rovněž musela být opravována fara (nejvíce 26 zl. 25 kr. roku 1669). Vypláceny byly kromě toho také výdaje spojené s jídlem a pivem pro faráře (roku 1673 vyplacen za rok 1 zl. 30 kr.). Plat od záduší pobíral také ponocný při vigiliích 1 zl., muzikanti 7 zl. a dokonce kominík z Prachatic okolo 2 zl.⁷¹¹

Dále byly splaceny také peníze kancelářskému písaři patronátního úřadu, který přepisoval účetní uzávěrky do knih zádušních účtu a vytvářel makuláře, ve druhé polovině 17. století se jeho odměna pohybovala mezi 30 kr. a 1 zl. 30 kr.; od 18. století se pak jeho plat

⁷⁰⁵ TAMTÉŽ, fol. 32r-32v, 61v, 80v.

⁷⁰⁶ TAMTÉŽ, fol. 33v.

⁷⁰⁷ TAMTÉŽ, fol. 60v.

⁷⁰⁸ TAMTÉŽ, fol. 80v.

⁷⁰⁹ Příjmy a vydání vlachovobřežského záduší z několika nejlépe dochovaných kostelních účtů eviduje, Viz PŘÍLOHA -1- Tabulka 3 – Přehled příjmů a vydání vlachovobřežského záduší.

⁷¹⁰ Roku 1732 vydal farář za celý rok 70 žejdlíků vína při celebrování mší svatých v hodnotě 5 zl. 36 kr. Účet z roku 1732, SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, nefol.

⁷¹¹ Účet z roku 1732. TAMTÉŽ, nefol.

ustálil na 30 kr.⁷¹² Od roku 1732 se pak objevuje také plat účetnímu 7 zl. 30 kr. Mimo to muselo poskytnout záduší také oběd účastníkům během kladení účtů, jeho cena se pohybovala okolo 7 zl. 30 kr.⁷¹³

Při záduší se měly vždy zachovat alespoň nějaké kapitálie pro zajištění stálých příjmů do budoucna. Ovšem ve třicátých letech 18. století si stavba kaplí sv. Barbory a sv. Jana Nepomuckého při farním kostele vyžádala veškeré kostelní peníze, a také část peněz předslavického záduší (522 zl.). Mimo to se v účtu kostela z roku 1737 vykazoval pasivní dluh 768 zl. 59 kr. na stavbu obou zmíněných kaplí.⁷¹⁴

8.2.7. Dluhy

V důsledku všech válečných nepřízní se u záduší nahromadily v průběhu třicetileté války jisté nedoplatky především za užívání zádušních pozemků, za tzv. železné krávy, neplacení úroků z vypůjčených zádušních peněz a nesplacení samotných výpůjček apod. V padesátých až sedmdesátých letech 17. století bylo nutné, aby se započalo vymáhání těchto dluhů, jednoznačně se jednalo o proces dlouhodobý. Řada dlužníků ještě žila, u jiných přešly dluhy na jejich dědice či na další majitele usedlosti.

V pobělohorském období (1621-1638) se nahromadily nedoplatky, které bohužel v registrech z roku 1657 uvedeny nebyly, ale roku 1662 při kladení účtů byly pro pořádnost uvedeny. Problémem bylo, že v tomto případě se muselo záduší spolehnout na paměť farníků a jejich ochotu své dluhy přiznat, celkem tak dluh představoval 82 zl. 16 kr. 3 d. na farských polích a loukách, na obilí a na vlně. Dlužníci zpravidla přislíbili ihned v následujícím roce odvést z tohoto dluhu vše či jistý díl, kdyby však nic neodvedli či splácení zanedbávali, tak měli být přísně upomínáni a měly jim být zvýšeny úroky.⁷¹⁵ Dluhy záduší až do roku 1662 zahrnovaly nesplacenou částku na nájmu z dědin 8 zl. 10 kr., na nájmu z luk 15 zl. 9 kr. a na nájmu z krav (ve farnosti mnozí osadníci neplatili i po několik let, takže se jim nashromáždil dluh ve výši od desítek krejcarů až do 8 zl.) celkem 110 zl. 45 kr. 4 d., proto se přistoupilo k vymáhání dluhů a každému dlužníkovi byla přesně stanovena částka z dluhu, která měla být splacena do sv. Havla roku 1663 (celkem mělo z dluhů obdržet záduší 64 zl.

⁷¹² TAMTÉŽ, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 62v-63r, 81 r, 96v; Účet z roku 1732, TAMTÉŽ, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, nefol.

⁷¹³ TAMTÉŽ.

⁷¹⁴ TAMTÉŽ.

⁷¹⁵ TAMTÉŽ, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 14v.,

30 kr. 2 d.), která měla být zpravidla ve stejné výši či nepatrně snížena splácena až do vyplacení i v následujících letech. Běžným jevem bylo, že se vždycky a u všech vymáhání nedařilo, a to přirozeně ke škodě záduší, do roku 1669 bylo ze starých restů odvedeno a sraženo pouze 12 zl. 20 kr. a z nájmu z krav 11 zl. 5 kr.⁷¹⁶ V následujících dochovaných registrech se v položce dluhů vždy uváděly staré i nové resty dohromady, bohužel zpravidla měly rostoucí tendenci – 268 zl. (roku 1677), 757 zl. 9 kr. 5, 5 d. (1713 – vrchnost dlužila 76 zl. 6 kr. 2,5 d.), 448 zl. 17 kr. (1733) a 429 zl. 28 kr. 4,2 d. (1739).⁷¹⁷

Staré dluhy k záduší měla v 17. století ale také vlachovobřezská obec (100 zl.), hájila se ovšem tím, že jej již dávno splatila patronovi záduší Diviši Lvu Žákavci. Teprve roku 1672 bylo skutečně dokázáno, že purkmistr a konšelé Vlachova Březí s chlumeckou a uhřickou rychtou odvedli panu Žákavci skutečně hotových 100 zl. 36 kr. 1,2 d. Pan Žákavec zase položil protiúčet, v němž doložil, že vynaložil tyto peníze na nákup cihel, vápna, šindele a hřebů k vystavění fary; těchto 100 zl., pak bylo zaneseno jako vydání záduší a obci tak výše zmíněný dluh neustále zůstal.⁷¹⁸

Pokud by se objevil schodek, tzn., když by došlo pro kostel ke ztrátě, musel být uhrazen odpovědnou osobou. Málokdy byl takový odepsán do nákladů, ale roku 1662 byl odepsán úrok z gruntu Havla Kadlece ze 3 zl. 30 kr., který za šest let od posledního kostelního vyúčtování činil 42 kr., rovněž v témže roce byl odepsán ze tří pustých gruntů plat z krav 4 zl. 12 kr.⁷¹⁹

Po polovině 18. století měly být pod vlivem státu, kterému také plynul užitek, rozděleny kapitálie v zádušních účtech na jisté a nesoucí užitek („certa et fructificantia“) a na nejisté či ztracené („incerta et perdita“). U vlachovobřezského kostela byl rozdíl mezi těmito dvěma položkami značně veliký. Zatímco jisté peníze představovaly částku 79 zl. 31 kr. 1,5 d., druhá položka (nejisté peníze) zahrnovala celkem 517 zl. 17 kr., přičemž většinu si kdysi vypůjčili šlechtici žijící v první polovině 17. století (největší dluh 283 zl. 3 kr. 3 d. zanechal záduší hrabě Karel Černín z Chudenic), dále si vypůjčili menší peníze vlachovobřezského záduší také farář v Prachaticích P. Kützl a jeden sedlák z vesnice Kožlí. Naproti tomu filiální kostel v Předslavicích měl v položce jistých kapitálií částku 689 zl. 3 kr.,

⁷¹⁶ TAMTÉŽ, fol. 19r-22v

⁷¹⁷ NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, odpověď na otázku č. 7; TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, nefol. (příloha); Účet z roku 1733 a 1739, SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, nefol. (účet z roku 1733 však již uvádí také dluhy, u kterých již nelze doufat v jejich splacení, tzv. nejisté dluhy, které činily 517 zl. 17 kr.)

⁷¹⁸ TAMTÉŽ, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 63v-r.

⁷¹⁹ TAMTÉŽ, fol. 14v.

přítom ale jejich jedinými dlužníky byli někdejší patronové Hýzerlové z Chodů (vlastnili Předslavice do roku 1685), celkem jejich dluh sahající se až do 17. století činil 213 zl. 3 kr.⁷²⁰

8.3. Příjem školy

Škola se nacházela v domku koupeného obcí od Bartoloměje Popelky a náležela k ní pole a louky, které však původně k onomu domku nepatřily. Podle zádušních register z roku 1662 ke škole patřily čtyři pole s výnosem 6 strychů 3 větele 2 čtvrtí a jedna louka, z níž se ročně svozily dva vozy.⁷²¹

Farář v relacích z roku 1677 přiznával učiteli příjem z jednoho pole s výnosem 4 strychy a 3 větele a z jedné louky, ze které se ročně svezl jeden vůz sena.⁷²² Podle tereziánských fassí z roku 1713 sice kantorovi patřilo jedno pole pod 5 strychů 3 větele, ale musel jej pronajímat za výnos ze třetího mandele, protože nevlastnil prostředky pro jeho obhospodařování.⁷²³

Příjem učitele byl tvořen také posnopným (desátek ve slámě), tady se ale musel spolehnout na to, co mu byl který hospodář ochoten „z lásky a dle obyčeje“ dát. Výše tohoto příjmu se v 18. století pohybovala zhruba mezi 5-7 strychy žita, 4-5 strychy ječmene a 9-10 strychy ovsa.⁷²⁴ Dále sedláci z farnosti dobrovolně odváděli učiteli koledu na svátek Zjevení Páně, od zápisů do matrik (3 kr. za křest, 6 kr. za sňatek, částka za zápis úmrtí uvedena není).⁷²⁵ Každé úterý velikonoční a svatodušní se konala v kapli sv. Ducha poutní slavnost, při které učitel zpíval a za to mu byl vrchností odváděn plat ve výši 30 kr.⁷²⁶ Mimo to mu byl ve druhé polovině 18. století přiřčen panský plat z dobré vůle patrona, tak získával okolo 16 zl.⁷²⁷

Nebylo výjimkou, že učitel také vlastnil hospodářská zvířata, roku 1713 mu byly na základě tereziánských fassí (1713) přiznány dvě krávy a jedna prasnice.⁷²⁸

⁷²⁰ Nedatovaný účetní rejstřík z pera faráře Jana Huberta, tzn. někdy z let 1742-1770, TAMTÉŽ, DÚ Vlachovo Březí, *Kostelní účty*, nefol.

⁷²¹ TAMTÉŽ, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 6r.

⁷²² NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 139r. Relace z roku 1700 uvádějí jedno pole s výnosem 6 strychů obilí. TAMTÉŽ, *Relace 1700*, odpověď na otázku č. 37; V roce 1713 je však rovněž uveden údaj o jednom vozu otavy z této louky, který však učitel skutečně obdržel pouze, pokud nebylo příliš sucho. TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 108r.

⁷²³ TAMTÉŽ, fol. 105v-r.

⁷²⁴ TAMTÉŽ, fol. 106r; Inventář z roku 1770, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁷²⁵ SOKA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 6r.; NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 139r.

⁷²⁶ SOKA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Registra zádušní*, fol. 7v.

⁷²⁷ Inventář z roku 1770, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁷²⁸ TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 106v.

9. Kostely a jejich vybavení

Jádro každé farnosti tvořil farní kostel, kromě něj se ve farních okrscích nacházely také další sakrální stavby od kostelů, kaplí po boží muka (*cruces trabales*). Každá sakrální stavba musela mít do budoucna obstaranou údržbu, a tak všechny budovy měly zajištěny vlastní nadační jmění. Jakýkoli kostel byl při svém vzniku obdařen určitou dotací, bez níž biskup stavbu nepovolil. Takováto dotace zaručila nejen běžný provoz kostela, ale i veškeré opravy či pořizování inventáře pro faru, chrám i školu. K nejdůležitějším povinnostem patrona náleželo ochraňovat kostel, dohlížet na technický stav budov kostela i fary a zajišťovat jejich opravy (nikoliv však z vlastních prostředků). I když se jedná o určitý sporný bod, Tridentský koncil totiž tyto závazky nenařídil v přesvědčení, že patronát je právem za dobrodiní prokázaná církvi. Přesto, pokud se nedostávalo prostředků, počítalo se s jistou finanční výpomocí patrona.⁷²⁹

Kostely byly pro věřící místy zasvěcenými veřejnému kultu a především slavení mší, byly volně přístupné všem věřícím, aby se v nich mohli scházet k bohoslužbám, přijímání a vyslechnutí slova Božího. Menším budovám se říkalo obvykle kaple či oratoře, počítaly se mezi ně kaple, postavené na veřejném prostranství, ale i kaple stojící u kostelů. Vedle posvátných veřejných prostor existovaly také kaple soukromé, sloužící pro duchovní potřeby omezeného okruhu osob. Vlastník takovéto kaple, zpravidla majitel panství, hradil ze svého stavební úpravy, výzdobu i provoz kaple, protože na takové soukromé prostory se vlastní dotace nevztahovala. Aby se v takovéto kapli mohly konat bohoslužby, bylo potřeba žádat povolení u konzistoře, které se zpravidla udělovalo na jeden rok a vztahovala se k němu určité omezení (obecně se nesmělo celebrovat o nejvýznamnějších svátcích, nezářídka pomíjelo neděle a svátky).⁷³⁰

Pražská synoda z roku 1605 přikazovala, aby nikdo nezřizoval nové kostely, oratoře, kaple ani oltáře bez písemného dovolení konzistoře. Pouze jednoduché stavby, jako boží muka, mohly být postaveny s povolením vikariátního úřadu; výjimkou bylo, pokud takováto stavba měla tvar kaple, poté musel farář podat žádost u konzistoře. Přísné předpisy však nebránily stavbám takovýchto neschválených budov.

Aby se v nově vystaveném prostoru směly konat bohoslužby, musel být řádně vysvěcen. Slavnostní forma svěcení nové stavby, neboli konsekrace, patřila mezi biskupské

⁷²⁹ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 125; Marie RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 619-620.

⁷³⁰ Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 143-144.

funkce a odtud také biskup odvozoval každoroční památku posvěcení kostela. Kostely a oltáře ve vikariátu Prachatice většinou konsekrovány nebyly, protože se šířila obava z dávného znesvěcení, poněvadž se v místě mohly dochovat přímé doklady o starodávné konsekraci. K celebrování se pak využíval tzv. přenosný posvěcený kámen „altare portatile“, ty se ale musely poslat k rekonsekraci, kterou provedl biskup.⁷³¹

Poté, co byla budova posvěcena, se stala posvátným místem a byla opatřena tzv. lokální imunitou, z čehož vyplýval zákaz vykonávání profánních záležitostí na těchto místech a povinnost poskytnout útočiště.

9.1. Farní kostel Zvěstování Panny Marie ve Vlachově Březí a jeho úpravy a vybavení

Současná podoba farního chrámu vznikla v době patronátu Karla Leopolda hraběte z Millesimo, který s pomocí své manželky Františky Eusebie Hýzrlové z Chodů nechal přestavět kostel do renesanční podoby v letech 1657-1670. Na památku byl na oblouku v chrámové klenbě vymalován společný znak obou manželů.⁷³²

Stavitelem renesanční lodi a věže kostela byl Ital Lorenzo Vlach, bohatou štukovou výzdobu Boha s anděly v oblacích nad presbytářem vytvořil Jakob Mauer. Vymalovat měli chrám čeští malíři Petr Anton Anýz z Českého Krumlova a Jiřík Vojtěch Kubát z Chrudimi, jejich práce se však nedochovala, snad se jednalo o prozatímní oltářové fresky, malované na stěnách. Hudbu zaručovaly tehdy vytvořené malé jednomanuálové varhany bez pedálu, tzv. pozitiv, vyrobené r. 1671 varhaníkem a měšťanem Nového města Pražského Danielem Crocy (či Groszl).⁷³³

P. Matěj Felíř odkázal ve své závěti z roku 1731 vlachovobřezskému kostelu částku 460 zl.; kromě toho kostelnímu záduší odkázal své knihy, kapli sv. Barbory odkázal 50 zl. a předslavickému kostelu pouze 25 zl.⁷³⁴ P. Braunhoffer se rozhodl částku určenou kostelu využít na stavbu dvou bočních lodí, jako důvod byl uváděn nejen jím, ale také vrchnostenským úřadem, nedostačující prostor pro spojené osady vlachovobřezskou a předslavickou. Dne 18. listopadu 1732 poslal svou žádost pražské arcibiskupské konzistoři

⁷³¹ Antonín PODLAHA, *Dějiny*, s. 161, 347-348. Na kostely, jejich vybavení a konsekrace se měl zaměřit rovněž vikář během vizitace Srov. „Forma visitationis“ TAMTÉŽ, s. 147-149.

⁷³² František MAREŠ-Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu prachatickém*, Praha 1913, s. 18-19; Jedním z čestných práv patrona bylo umístit si erb v kostele. Marie RYANTOVÁ, *Církevní patronát*, s. 619.

⁷³³ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 41. Varhany, resp. positivus, se však poprvé v inventáři kostela objevuje až roku 1743, NA Praha, *Inventáře*, nefol.

⁷³⁴ Testament P. Felíře, TAMTÉŽ, *Testamenta*, sign. E 12/1-11, č. kart. 2965, nefol.

společně se souhlasem patrona Waltera z Dietrichsteina a dobrozdáním hejtmána Jana Václava Hnědce. Pražská konzistoř žádosti vyhověla dne 9. prosince 1732, povolila odstranění staré kaple sv. Barbory, ovšem ostatky zemřelých měly být vyzdviženy a uloženy do kostnice či pohřbeny na jiném místě na hřbitově. Po dokončení stavby měl být konzistoři předložen účet.⁷³⁵ Tyto boční kaple byly vystavěny z veškerých kostelních peněz, dokonce se muselo vypůjčit i z účtů předslavického kostela. Stavitel kaplí znám není, i když se pravděpodobně jednalo o stavitele Morice Grimma.⁷³⁶ Podle inventáře kostela z roku 1734 byly obě kaple vystaveny teprve nedávno,⁷³⁷ k jejich vysvěcení vydala pak povolení ze dne 26. května 1736 pražská arcibiskupská konzistoř, kaple byly vysvěceny kanovníkem pražské svatovítské kapituly Janem Holanem.⁷³⁸ Malby na klenbách obou kaplí se vztahovaly k výjevům ze života sv. Jana Nepomuckého a sv. Barbory, při opravách chrámu roku 1897 byly zabíleny a nahrazeny novou výzdobou.⁷³⁹

Na místě pravé jižní kaple stávala dříve na místě hřbitova samostatná kaple sv. Barbory se zvonkem, kterým se zvonívalo při pohřbech.⁷⁴⁰ Ochranná funkce u budov připadala střechám, a tak si zasloužily pozornost a pravidelnou údržbu, roku 1771 byla se souhlasem pražské konzistoře opravena přístřeší („serta tecta“) obou dvou kaplí.⁷⁴¹

Věž kostela byla stavěna zároveň s lodí a dokončena byla až v šedesátých letech 17. století. Zakončena byla červeně natřenou cibulovitou bání a na všech čtyřech stranách věže se nacházely hodiny, které však byly ve správě obce. Až do první světové války byly ve věži kostela zavěšeny čtyři zvony,⁷⁴² nejvýznamnější a největší zvon, nazývaný Karel, pocházel z roku 1592, a ulit byl zvonařem z Nového Města Pražského Brickcím z Cinperku a jako jediný přežil světovou válku. Druhý zvon Diviš byl darován Divišem Lvem Žákavcem, tento zvon však roku 1798 pukl a byl nově posvěcen pod patrociniem, v té době velmi oblíbeného světce, Jana Nepomuckého.⁷⁴³ Třetí zvon se nazýval Marie, ovšem lidově se mu přezdívalo „Lopatka“, byl mezi farníky velice oblíbený pro svůj měkký a sytý zvuk. Poslední zvon byl umíráček zavěšený na věž zvoníky 29. září 1760, ještě před tím byl však posvěcen

⁷³⁵ TAMTÉŽ, *Kopíř odeslaných listů arcibiskupské konzistoři*, sign. A 8/6, fol. 106r-107v.

⁷³⁶ Ten ve stejném čase vybudoval pro Dietrichsteiny v Brně palác. Stejně tak pro ně pracoval jeho syn František Antonín.

⁷³⁷ *Pamětní kniha I*, s. 48.

⁷³⁸ NA Praha, APA 1, *Kopíř*, sign. A 8/12, fol. 268v.

⁷³⁹ František MAREŠ-Jan SEDLÁČEK, *Soupis*, s. 19.

⁷⁴⁰ Inventář z roku 1704, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁷⁴¹ *Pamětní kniha I*, nepag.

⁷⁴² NA Praha, APA 1, *Farářské relace z let 1677 a 1700*, odpověď na otázku č. 19; Inventáře z let 1704, 1743, 1770 a 1772, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol. Srov. František MAREŠ-Jan SEDLÁČEK, *Soupis*, s. 25.

⁷⁴³ *Pamětní kniha I*, nepag.

P. Gabrielem Kašparem strahovským opatem.⁷⁴⁴ Tyto tři zmíněné zvony byly rekvírovány v důsledku první světové války v letech 1917-1918. A ještě předtím, když krajská komise roku 1860 usoudila, že vršek věže je značně chatrný, muselo dojít k její opravě a cibulovitá báň byla nahrazena vysokou jehlanovitou střechou.⁷⁴⁵

Ke každému kostelu byla připojena také sakristie, ve které se uchovávala kostelní výbava a připravoval se v ní celebrant. Ve farním kostele se nacházela pod věží a byla dobře zabezpečena, o její údržbu se dělil farář s kostelníkem a bylo v ní uchováváno zádušní jmění.⁷⁴⁶ V sakristii se zpravidla nacházela skříň, do níž byla ukládána mešní roucha, ubrusy, textilie a jiné předměty.⁷⁴⁷

Kolem kostela se rozprostíral hřbitov s rozlehlou dobře střeženou kostnicí obehnaný silným zdívkem,⁷⁴⁸ který byl však zrušen nařízením Josefa II., na jehož základě bylo zakázáno pochovávat uvnitř i okolo kostelů. Nový hřbitov byl založen roku 1784 na svahu nad městečkem pod kaplí sv. Ducha, k němu vrchnost věnovala kus sládkova pole ve výměře pod jeden strych. P. Vojtěch Kareš pak nechal zbořit hřbitovní zdi i kostnici a kosti nechal uložit do šachty pod kaplí sv. Barbory.⁷⁴⁹

Pro nekrvavou mešní oběť sloužily oltáře, farářské relace z roku 1700 poznamenávají kromě hlavního oltáře také tři menší blíže nespecifikované oltáře, které byly nově instalovány a pozlaceny. V presbytáři se již podle zprávy relací z roku 1700 také nacházela nově pořízená velká socha sv. Jana Nepomuckého (tedy před svatořečením i blahořečením světce), nošená vždy u příležitosti slavností světce na náměstí a byla někdy ve druhé polovině třicátých let 18. století pozlacená.⁷⁵⁰ Inventář z roku 1734 sice nadále evidoval pouze tři menší oltáře, ale následující dochovaný inventář z roku 1743 zaznamenával již boční oltáře čtyři; společným rysem těchto inventářů bylo poznamenání sochy Panny Marie nacházející se v retáblu hlavního oltáře, socha byla rovněž nošena v procesích.⁷⁵¹ Další součástí hlavního oltáře se někdy mezi lety 1734-1743 staly dva malé relikviáře. Od roku 1743 je v inventářích kostela zmiňována v presbytáři dřevěná Kalvárie s vyobrazením Panny Marie a Jana Evangelisty.⁷⁵²

⁷⁴⁴ TAMTÉŽ, nepag.

⁷⁴⁵ Vyobrazení věže, Viz PŘÍLOHA -3- Věž farního kostela Zvěstování Panny Marie ve Vlachovo Březí.

⁷⁴⁶ Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 48; NA Praha, APA 1, *Relace 1677 a 1700*, odpověď na otázku č. 15.

⁷⁴⁷ Inventáře z let 1704, 1743, 1770 a 1772, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁷⁴⁸ TAMTÉŽ, *Relace 1677 a 1700*, odpověď na otázku č. 18; Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁷⁴⁹ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 43.

⁷⁵⁰ NA Praha, APA 1, *Relace 1700*, fol. 121v.

⁷⁵¹ Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 48; Inventář z roku 1743, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol. Kromě toho socha Panny Marie byla opatřena vlastními šaty (velum) zlatě lemovanými.

⁷⁵² Inventáře 1743 a 1770, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

Počet oltářů se změnil ve druhé polovině 18. století, kdy roku 1770 bylo evidováno společně s hlavním sedm oltářů. Na zdích kostela byly mimo to umístěny sochy sv. Vavřince a sv. Antonína z Padovy.⁷⁵³

V letech 1772-1773 proběhla velká úprava interiéru farního kostela, práce na novém hlavním oltáři kostela započaly dne 12. června 1773 od sochaře Ignáce Hammera z Dobré vody.⁷⁵⁴ Tento oltář byl vystaven z testamentárního odkazu P. Jana Huberta ve výši 500 zl., z nichž ovšem desetina padla na dědickou daň státu.⁷⁵⁵ První mše svatá se u oltáře konala 13. června t. r. na svátek sv. Antonína Paduánského. Obraz Zvěstování Panny Marie na oltáři byl malován ve Vídni z dobrodiní knížete Karla z Dietrichsteina. Pořízení oltáře celkem stálo 700 zl., ovšem 1. ledna 1773 darovala Marie Anna hraběnka z Zuckeru, rozená z Kirchberku, tomuto oltáři peněžní dar ve výši 150 zl. Oltář byl na své místo zasazen roku 1776 Tomášem Smuthem, pražským měšťanem z Malé Strany,⁷⁵⁶ znovu obnoven poté byl až r. 1864, kdy se Jan Renér, malíř ve Vodňanech, zavázal, že oltář opraví a nově pozlatí za cenu 320 zl. Tuto částku mu měl vyplatit administrátor Vlachova Březí P. Jakub Krejčí ve třech termínech: 1. ihned při zadání práce 100 zl., 2. po odvedení práce 100 zl., a 3. zbytek mu měl být vyplacen, jestliže splnil smluvené podmínky - kdy se malíř zavázal odevzdat práci do termínu 8. září 1864 pod ztrátou částky 100 zl., a pozlatit vše na oltáři dobrým zlatem, jinak by přišel o 220 zl.⁷⁵⁷

V lodi pak stály ještě dva boční oltáře, Navštívení Panny Marie a sv. Linharta. V levé kapli se nacházel oltář sv. Jana Nepomuckého, vedle něj byl dne 7. září 1760 pořízen významný oltář v úctě P. Marie Cellenské, největší vydání uhradil mariazellský spolek, před pozlacením byla jeho cena okolo 100 zl. Roku 1761 částečně hradil s pomocí onoho spolku pozlacení oltáře Václav Hnědec, libochovický hejtman, celkově se jednalo o sumu 300 zl., pozlacení provedl malíř Jan Pazourek. Téhož roku 8. září na svátek Nejsvětějšího jména Panny Marie se konalo procesí k tomuto oltáři a byla na něj přenesena originálu

⁷⁵³ Inventář z roku 1770 a 1772, TAMTÉŽ, nefol.

⁷⁵⁴ K rodině Hamerů (vyskytuje se též označení Hammer, Hommer, Homr, Hammr apod.) – Alexandr DEBNAR, *Barokní sochařská a řezbářská huť v Čimelicích a její umělecký počín ve Vlachově Březí*, Výběr z prací členů historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, č. 4, roč. 25, 1988, s. 7-10; TÝŽ, *Několik poznámek k životu čimelického sochaře Jana Karla Hommera*, Výběr 30, 1993, č. 4, s. 242-249; Jan Antonín MAGER, *Marginálie k sochařské rodině Hammerů*, Rodopisná revue 4, zima 2005, s. 11. V pamětní knize je pak uvedeno, že dílo vytvořil Jan Homr „*fecit opus Dominus Joannes Homer ex Brzeznitz loco aut bonas Aquas Dicto*“ podle Alexandra Debnera by tato poznámka mohla být důkazem, že tedy v této době dosud žil otec Ignáce Hamera a pracoval v Dobré Vodě.

⁷⁵⁵ Testament P. Huberta, NA Praha, APA 1, *Testamenta*, č. katonu 3098, nefol.; *Pamětní kniha I*, nepag.

⁷⁵⁶ TAMTÉŽ, nepag.

⁷⁵⁷ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Církev římskokatolická*, sign. VII/6, č. kartonu 23, nefol.

dotýkaná socha Panny Marie Cellenské.⁷⁵⁸ Každoročně se pak vždy na tento svátek konala hlavní slavnost mariazellského spolku u tohoto oltáře, v předvečer svátku byly nešpory. Věřící se modlili před vystavenou Nejsvětější svátostí a po modlitbě „Zdravas, Královno“ se udělilo požehnání. Zpravidla se o tomto dni zpovídalo až do noci, roku 1778 P. Brixovi při zpovědi pomáhali dva františkáni z kláštera u P. Marie Sněžné v Praze, kteří zde ve Vlachově Březí prosili o almužnu.⁷⁵⁹ Je známo, že vlachovobřezští farníci každoročně putovali do Mariazell, ale nelze přesně stanovit kdy a zdali tomu tak bylo na titulární svátek či jako ve Lhenicích nebo Netolicích na přelomu dubna a května.⁷⁶⁰ Mezi dalšími oltáři byl v pravé kapli umístěn oltář sv. Barbory a vedle něj menší oltář sv. Anny.

Výzdobu kostela doplňovaly mimo výše zmíněných soch také obrazy, bohužel inventáře kostelů je uvádějí pouze jako „imagines variae“, jejich počet se z 12 (1704) ustálil na 16 (1734, 1743, 1770 a 1772).⁷⁶¹

Kostel ani oltáře v něm konsekrovány nebyly,⁷⁶² ale v průběhu 18. století byly posvěceny portatily, které byly zasazeny do oltářů – jejich svěcení prováděl zástupce arcibiskupa, např. Jan Rudolf Spork, pomocný biskup, posvětil portatil do hlavního oltáře (3. dubna 1734), Daniel Josef Mayer, titulární biskup tiberiadecký a generální vikář, pak konsekroval portatily do oltáře sv. Barbory (5. října 1730) a Jan Ondřej Kayser, titulární biskup sídla Themisonium a světící biskup, pro oltáře Panny Marie Cellenské (28. listopadu 1772), sv. Jana Nepomuckého (28. listopadu 1772), sv. Linharta (1. června 1772), Navštívení Panny Marie (28. listopadu 1772) a sv. Anny (1. června 1774).⁷⁶³

Na oltářích stával zpravidla kříž a vedle něj svícny – cínové, výjimečně bronzové (15),⁷⁶⁴ chrám byl mimo to osvětlován také lustrem, o němž se zmínka poprvé objevuje roku 1704, kdy byl do farního kostela ve Vlachově Březí pořízen nový skleněný lustr.⁷⁶⁵

⁷⁵⁸ Václav Hnědec věnoval 7. srpna 1761 oltáři pacifikál v hodnotě 100 zl. *Pamětní kniha I.*, nepag.

⁷⁵⁹ SOKA Prachtice, *Knihy křesťanských cvičení*, nepag. Záznam P. Brixu z roku 1778.

⁷⁶⁰ Prozatím jediné náboženské bratrstvo s úctou k P. Marii Mariazellskév pražské arcidiecézi bylo evidováno v jihočeském městečku Lišově u Českých Budějovic. Jiří MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva*, s. 56. Přesto lze předpokládat podle poznámek v knize Křesťanských cvičení vlachovobřezské farnosti a v testamentu P. Huberta, kdy se za svíčky vydaly 2 zl. 30 kr. mariazellskému společenství („Confederatis Mariae Cellensibus“), že takovéto společenství existovalo ve druhé polovině 18. století rovněž ve Vlachově Březí. Toto společenství však nebylo nikdy oficiálně zřízeno církevní autoritou jako bratrstvo. Srov. NA Praha, APA 1, *Testamenta*, č. kartonu 3098, nefol.; Pavla STUHLÁ, *Křesťanská cvičení*, s. 263; TÁŽ, *Společenství poutníků*, s. 212-215.

⁷⁶¹ Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I.*, s. 48; Inventáře z let 1704, 1743, 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁷⁶² TAMTÉŽ, *Relace 1677 a 1700*, odpověď na otázku č. 17.

⁷⁶³ *Pamětní kniha I.*, nepag.

⁷⁶⁴ NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 136r-137v.; Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁷⁶⁵ Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ.

Stejně tak se objevovali zámožní dárci, kteří přispěli na pořízení různých předmětů pro kostel. Nejčastější donátorkou vlachovobřezského kostela byla hraběnka Marie Anna, která roku 1774 darovala trůn na velkou stříbrnou monstranci v hodnotě 500 zl. a tzv. melchisedech (lunulu) za 66 zl.; následujícího roku pořídila kostelu předměty v hodnotě 125 zl., mezi nimi stříbrný urceolus s miskou (nádobka na vodu k umývání prstů knězi při mši svaté) za 25 zl. Roku 1776 vydala celkem 90 zl. na pořízení božího hrobu, celkem tudíž postoupila kostelu za působení P. Jana Michaela Brixy 1115 zl.⁷⁶⁶

Roku 1790 se objevuje zmínka o bílení vnějších i vnitřních interiérů farního kostela a rovněž kaple sv. Ducha.⁷⁶⁷

Jak vyplývá ze zápisu ve vlachovobřezském radním manuálu, způsobil dne 20. prosince 1740 velký vítr značné škody nejenom na majetku panství, ale i na záduší. Pobořil řadu stavení, vyvrátil velké stromy a nevynechal ani kostely. Ve Vlachově Březí zbořil zvoničku na hřbitově a odnesl střechu kostnice.⁷⁶⁸

9.2. Filiální kostel sv. Václava v Předslavicích

Kostel v Předslavicích byl zasvěcen sv. Václavu, uprostřed vítězného oblouku visel ze stropu dolů dřevěný kříž. Kdysi se v podlaze kostela nacházela řada náhrobků, ale většina jich byla odstraněna při opravě r. 1885, až na náhrobky ležící pod chorem. Všechny až na jeden jsou ale nečitelné, nejlépe dochovaný je náhrobek za hlavním oltářem, na kterém je zobrazena podoba rytíře s erbem, na němž je vyobrazena ryba (pravděpodobně z 16. století).

V presbytáři pak byly umístěny sanktuář a votivní obraz rodiny Zádubských z r. 1717,⁷⁶⁹ zobrazující Bolestnou Pannu Marii se třemi anděly v pozadí, v dolní části okolo nápisu „Ex voto“ byly vyobrazeny erby Zádubských a Hýzrlů.⁷⁷⁰

Na hlavním oltáři, pořízeném někdy na konci 17. století,⁷⁷¹ byla vyobrazena Nejsvětější Trojice nad sochou sv. Václava, mimo to jsou v první polovině 18. století

⁷⁶⁶ *Pamětní knih I*, nepag.

⁷⁶⁷ TAMTÉŽ, nepag.

⁷⁶⁸ SOKA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Radní manuál 1740-1779*, sign. II-4, fol. 16r.-17v.

⁷⁶⁹ Z daru Jana Vojtěcha Zádubského ze Schönthalu a na Černěticích a Marie Františky, rozené Hýzrlové z Chodů, obraz byl zavěšen krátce po její smrti 23. srpna 1717.

⁷⁷⁰ František TEPLÝ, *Farní osada*, s. 53.

⁷⁷¹ NA Praha, APA 1, *Relace 1700*, fol. 121r.

zmiňovány v inventářích kostela také dva menší boční oltáře blíže nespecifikované.⁷⁷² Další dva menší oltáře byly zřízeny a pozlaceny roku 1762; malířem, který se podílel na jejich výzdobě, byl budějovický měšťan Jan Pazourek. Napravo od hlavního oltáře byl umístěn oltář P. Marie svatohorské a nalevo oltář zasvěcený sv. Barboře, pořízení obou oltářů bylo učiněno bez jakýchkoli výdajů kostela. Náklady dosahovaly celkem částky 680 zl., největší vydání však byla uhrazena p. Václavem Hnědcem, libochovickým hejtmanem; dále také přispěli přespolní na svatohorský oltář darem 24 zl. 36 kr., a vyobrazení na oltáři sv. Barbory bylo vyhotoveno z darů Ferdinanda Zádubského ze Schönthalu a na Černěticích.⁷⁷³

Vstup do sakristie byl ozdoben obrazem sv. Václava v rytířské zbroji s korouhví a orlicí, za ním stáli dva andělé a nad nimi byl nadepsán letopočet 1664. Prostor kostela byl vyzdoben také volně visícími šesti obrazy.⁷⁷⁴

Ve věži kostela visely tři zvony, nejmenší Václav (pořízený někdy okolo r. 1490), nejstarším zvonem byl Vavřinec (z r. 1438) a poslední a největší zvon byl zasvěcen Panně Marii (z r. 1549).⁷⁷⁵

9.3. Kaple sv. Ducha ve Vlachově Březí

Poutní kaple sv. Ducha byla vybudována na kopci mimo město pravděpodobně v době, kdy pány Vlachova Březí byli katoličtí Černínové, jednalo se o knížecí kapli, proto veškeré peníze, svíčky a další potřeby dodával patron. V roce 1702 byla do Vlachova Březí jistým poutníkem Janem Faltýnem přinesena z Říma kopie obrazu P. Marie Sněžné s Ježíškem, které byla přikládána zázračná moc, tudíž byla uložena ve svatodušské kapli.⁷⁷⁶ Obraz nazývaný Madona Vlachovobřezská či Svatodušská začal být záhy uctíván a poutě ke kapli ve Vlachově Březí se těšily od 18. století velké oblibě. Kníže Walter Xaver Dietrichstein nechal pak v průběhu 18. století kapli přestavět do osmiboké centrály s kopulí v barokním stylu, k ní byla přistavěna sakristie. Poté, co Josef II. zakázal poutní procesí, se návštěvnost kaple zvýšila až od roku 1813. Řada lidí poskytla kapli mnoho darů, jako obrazy, křížky, peníze apod. Velký obraz darovali Panně Marii Vlachovobřezské vojáci z Vlachova

⁷⁷² Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 52; Inventář z roku 1743, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁷⁷³ *Pamětní kniha I*, nepag.

⁷⁷⁴ NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, odpověď na otázku č. 19; Inventáře z let 1743 a 1770, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.; Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 53.

⁷⁷⁵ František TEPLÝ, *Farní osada*, s. 53-56; Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 53; Inventáře z let 1743, 1770, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁷⁷⁶ Inventář 1734, *Pamětní kniha I*, s. 51;

Březí, kteří se zúčastnili bitev za války Rakouska s Pruskem roku 1866. Obraz znázorňuje bitvu u Trutnova z 27. června 1866 a nad bitevním polem je vymalována Panna Marie a sv. Václav.⁷⁷⁷

Vedle jediného oltáře se zde nacházel velký kříž a jediná lavice pro věřící. Každá bohoslužba byla ohlašována zvukem malého zvonku.⁷⁷⁸

V letech 1850-1853 byla se svolením Františka Josefa z Dietrichsteina vedle kaple vystavěna na náklady obce a z uspořádané sbírky křížová cesta v podobě menších kapliček. Obrazy z utrpení Krista maloval nejprve na stěnu kapliček František Mikule z Jinína u Strakonice⁷⁷⁹ a později, když se malba sloupala, namalovali výjevy na plech místní malíři František Matoušek, zvaný Kadlátko, a Jan Boška. Jedna kaplička znázorňovala Boží hrob, do kterého sochu Kristova těla vyřezal řezbář samouk Matěj Kubašta.⁷⁸⁰ Na stavbu zastavení však nepřispěli pouze místní měšťané, ale také cizí farníci a dobrodinci nejen z přifařených vesnic. Roku 1851 byla křížová cesta posvěcena P. Emanuelem Aschwitzem o čtyři roky později získala kaple darem veliký prapor od hraběnky Terezie Herbersteinové.⁷⁸¹

9.4. Vybavení kostelů

Vybavení kostela lze rekonstruovat na základě inventářů vyhotovených jednotlivými vlachobřezskými faráři. Povinností každého faráře bylo při nástupu na faru pořídit inventář majetku a příjmů fary i kostela ve dvou exemplářích – jeden byl určen pro uložení na faře a druhý pro arcibiskupskou kancelář, od počátku 18. století se objevovalo ještě třetí vyhotovení určené pro vikariátní úřad. Kromě toho se konzistoř dovídala o farním majetku také u příležitosti odpovědí na dotazníky z let 1676/1677 a 1700.⁷⁸²

Významné úctě se těšila především Nejsvětější svátost, která se uchovávala v kostelích věřícím k adoraci a zároveň měla být nošena k posílení umírajícím.⁷⁸³ Nádobou určenou pro přechování svátosti bylo především ciborium. V roce 1677 se na jeho místě používal ve farním kostele obyčejný kalich; naopak ve filiálním kostele se ciborium v této době

⁷⁷⁷ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 62.

⁷⁷⁸ Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 51; Inventáře z let 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁷⁷⁹ Kromě toho vymaloval také samotnou kapli sv. Ducha. SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Popsání křížů*, nepag.

⁷⁸⁰ Jiří ČERNÝ, *Poutní místa jižních Čech. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, České Budějovice 2006, s. 232; Josef BROŽ, *Obraz*, s. 62.

⁷⁸¹ SOKA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Popsání křížů*, nepag; TAMTÉŽ, *Knihy ohlášek bohoslužeb I.*, nepag.

⁷⁸² Pavel PUMPR, *Beneficia*, s. 177; Pavla STUHLÁ, *Prachatický vikariát*, s. 56.

⁷⁸³ TAMTÉŽ, s. 156.

nacházelo, bylo ze stříbra a pozlacené.⁷⁸⁴ V následujících relacích z roku 1700 se již ciborium objevilo také v inventáři farního kostela, dokonce je uvedeno, že pojalo 300 hostií a ciborium ve filiálním kostele pak 200 hostií.⁷⁸⁵ V první i druhé polovině 18. století se ciborium nacházelo v obou kostelích pouze jedno, povětšinou zanesené v inventářích mezi stříbrným vybavením.⁷⁸⁶ Nejsvětější svátost bývala také vystavována a přenášena nejčastěji v procesích, k tomuto účelu byla určena monstrance, která bývala v kostelích po celé 17. i 18. století pouze jedna. Okolo roku 1700 byla farnímu kostelu darována nová monstrance patronem knížetem z Dietrichsteina, inventář z roku 1704 uvádí i materiál, monstrance byla ze stříbra uvnitř pozlacená, pravděpodobně nahradila starší monstranci ze železa.⁷⁸⁷ Mezi kostelními předměty se ve filiálním kostele vyjímalá barokní pozlacená monstrance sv. Václava a sv. Vojtěcha, jak vyplývalo z vyrytého nápisu, byla darována Janem Vojtěchem Zádubským ze Schönthalu a na Černěticích pravděpodobně r. 1709.⁷⁸⁸ O vystavování Nejsvětější svátosti se v relacích z roku 1677 neobjevuje žádná zmínka, přestože o něm bylo pojednáváno v pražské synodě z roku 1605, namísto toho relace z roku 1700 vypovídá o výstavu, který se ve farním kostele ve Vlachově Březí konal pouze o oktávu Božího těla, kdy byla svátost vystavována v Božím hrobě.⁷⁸⁹ Různé pláště a přehozy (velum) na monstranci a ciborium jsou v inventářích poznamenány až v 18. století, zpravidla jich bylo několik (2-8) a různých barev některé i stříbrně lemované. Při procesích pak bývala svátost nesena v průvodech pod nebesy, resp. baldachýnem.⁷⁹⁰

K přechovávání hostií sloužilo tabernákulum, před kterým z úcty k Nejsvětější svátosti měla hořet lampa, tzv. věčné světlo. Podle farářských relací z roku 1677 se bohužel tak nedělo vždy z důvodů nedostatku prostředků na olej do lampy, častěji však ve farním kostele jako náhradu rozžínali farníci z vlastních příspěvků svíčky před svatostánkem. Naopak na přelomu století hořelo světlo před svátostí neustále i přes noc,⁷⁹¹ přesto roku 1713 duchovní

⁷⁸⁴ NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 136r-137v.

⁷⁸⁵ TAMTÉŽ, *Relace 1700*, fol. 121v-r.

⁷⁸⁶ Inventář z roku 1704, 1743 a 1770, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.; Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 49.

⁷⁸⁷ NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 136v; TAMTÉŽ, *Relace 1700*, fol. 121v; Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁷⁸⁸ Inventáře z roku 1734 i 1743 se o této monstranci zmiňují jako o nové. Pamětní kniha, s. 52; Inventář z roku 1743, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁷⁸⁹ TAMTÉŽ, *Relace 1700*, fol. 116v.

⁷⁹⁰ Inventáře 1704, 1743, 1770, 1772, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.; Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 49-50.

⁷⁹¹ Ovšem v inventáři z roku 1677 jsou poznamenány tři kovové lampy, mohly být však využívány nejen před hlavním oltářem. Jejich počet postupně narůstal, ale v inventářích z poloviny 18. století se objevuje také jedna lampa ze stříbra umístěvaná před hlavním oltářem. NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 132v-r; TAMTÉŽ, *Relace 1700*, fol. 116v.

poznámenal, že byla sice Nejsvětější svátost uschována bezpečně v tabernákulu na oltáři, ale věčné světlo u ní hořelo pouze, pokud se našli nějakí dobrodinci.⁷⁹² Klíče od tabernákula měl u sebe farář, kromě toho v něm bylo uschováno pouze pár hostií, určených k přinášení nemocným, uchovávané však směly být jenom po dobu jednoho měsíce.⁷⁹³

K základnímu vybavení kostela patřila také lavice pro věřící (22) a podle synody z roku 1605 měl mít každý kostel alespoň jednu zpovědnici, bohužel inventáře ze 17. století se o žádné zpovědnici nezmiňují, v 18. století se pak počet zpovědnic (confessionalia) zvyšoval od jedné (1704) až ke třem (1734, 1743), ve druhé polovině 18. století se snížil na dvě.⁷⁹⁴ Dalším vybavením kostela byla také kazatelna - v první polovině 18. století byla velice jednoduše zdobená a vyhotovena ze dřeva.⁷⁹⁵

Nepostradatelnou součástí kostelů byla křtitelnice, inventáře farního kostela se o ní zmiňují až v 18. století, podle kamenného materiálu lze předpokládat, že byla vytvořena již ve středověku. Inventáře z roku 1734, 1743, 1770 a 1772 vypovídají, že na ní byl zpodobněn sv. Jan Křtitel.⁷⁹⁶ Inventáře filiálního kostela křtitelnici většinou rovněž zachytily, zmiňují se o ní pouze inventáře pořízené roku 1734, 1743 a 1770. Křty se ovšem ve filiálním kostele nekonaly, obnoveny byly opět poté, co zde bylo zřízeno kaplanství. V presbytáři filiálního kostela měla stát kamenná křtitelnice a vedle ní visel obraz Panny Marie růžencové, pořízený r. 1695 na náklady osadníků, největší sumu 2 zl. 19 kr. uhradil Tomáš Capůrka z Marčovic.⁷⁹⁷ Křestní voda měla sloužit pouze jedinému účelu a nesměla se nikomu rozdávat, proto byla křtitelnice uzamčena a klíč od ní u sebe nosil farář. Pro vlastní užívání byla věřícím určena svěcená voda, kterou si směli odnášet i do svých domovů. Pražská synoda z roku 1605 stanovila, že po pravé straně všech kostelních dveří měla být umístěna kropenka s kropáčkem používaná při příchodu a odchodu z kostela. Podle zmínek v inventáři farářských relací z roku 1677 se kropenka ze železa nacházela ve farním a také filiálním kostele.⁷⁹⁸ Jejich počet se zvyšoval, na počátku století se ve farním kostele nacházely již tři kropenky a dokonce se

⁷⁹² TAMTÉŽ, *Duchovní příznávací tabely*, fol. 104r.

⁷⁹³ TAMTÉŽ, *Relace 1677*, fol. 132r; TAMTÉŽ, *Relace 1700*, fol. 116v.

⁷⁹⁴ Inventáře z let 1704, 1743, 1770 a 1772, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.; Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 51.

⁷⁹⁵ TAMTÉŽ, s. 48; Inventář z roku 1743, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁷⁹⁶ Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 48; Inventáře z let 1743, 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁷⁹⁷ Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 53; Inventáře z let 1743 a 1770, NA Praha, *Inventáře*, nefol.

⁷⁹⁸ TAMTÉŽ, *Relace 1677*, fol. 136r-137v.

změnil i materiál, namísto železa byly z cínu a společně s nimi se zde nacházel také jeden kropáček (aspersorium).⁷⁹⁹

Další skupinu kostelní výbavy tvořila mešní roucha a jejich doplňky; dělily se na bílá lněná, mezi něž patřily humerál, alba, superpellicum, a barevná, kam se řadily kasule se štolou a manipulem, pluviál se štolou a velum na kalich. Ustanovení o rouchách se věnovala opět pražská synoda z roku 1605, stanovila, aby se ve farních kostelích nacházela neporušená roucha všech liturgických barev, slavnostnější pro svátky a obyčejné pro všední dny, vlachovobřežský farní kostel tento požadavek splnil. Podle farářských relací z roku 1677 měl farář k dispozici devět kasulí různých barev, jeden nový pluviál, tři alby a dvě superpellicia,⁸⁰⁰ počet a druhy rouch se měnily v průběhu doby, mezi dalšími rouchy převládaly především humerály a mezi doplňky a jinými textiliemi pak korporálie, cingula, purifikatorium, pally či černé birety. Lze si udělat rovněž představu o tom, kolik stálo pořízení jednoho pluviálu, v červnu roku 1762 byl pořízen ze zádušního majetku farního kostela nový pluviál v hodnotě 108 zl. 33 kr.,⁸⁰¹ výše této ceny tedy jasně poukazuje na to, proč se po celé 18. století mezi rouchy v majetku kostela nacházel vždy jediný pluviál. V menším počtu kněžská roucha patřila rovněž filiálnímu kostelu, lze ovšem předpokládat, že farář mohl využívat při celebrování ve filiálce roucha z farního kostela.

V kostelních inventářích jsou zmiňovány také liturgické knihy jako misály a agendy (rituály). Liturgické knihy měly odpovídat požadavkům pražské církevní provincie, tzn., měly být vydány příslušnou církevní autoritou. Vlachovobřežský kostel podle farářských relací z roku 1677 vlastnil dva misály a jednu agendu, ve filiálním kostele se nacházel pouze jeden misál a jedna agenda. Relace z roku 1700 se zmiňují u farního kostela o jednom starším misálu a vedle něj byl pořízen také jeden nový, lze předpokládat, že se jednalo o římsko-český misál z roku 1690.⁸⁰² Nebylo nic výjimečného, že se v inventáři zpravidla vedle liturgické knihy ve starším provedení nacházela i kniha novější (na přelomu 18. století se při farním kostele objevila i agenda novější a starší).⁸⁰³ Ve druhé čtvrtině 18. století se nacházely při kostelích až tři římsko-české misály, jeden malý misál pro zádušní mše, a kromě rituálu také české evangelium.⁸⁰⁴ Vedle liturgických knih se však mohly vyskytovat také vlastní knihovny duchovních, tak ve svém testamentu P. Matěj Felř odkázal roku 1731 kostelu svou

⁷⁹⁹ Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁸⁰⁰ TAMTÉŽ, *Relace 1677*, fol. 136r.

⁸⁰¹ *Pamětní kniha I*, nepag.

⁸⁰² NA Praha, APA 1, *Relace 1677*, fol. 136r-137v; TAMTÉŽ, *Relace 1700*, fol. 121v.

⁸⁰³ Inventář z roku 1704, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁸⁰⁴ Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 50; Inventář z roku 1743, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

sbírku knih v hodnotě 32 zl. 53 kr. Knihy byly tříděny podle formátu na foliové, kvartové, osmerkové a šestnáctky; celkem se jednalo o 71 knih, z nichž nejvíce (30) bylo ve formátu kvartu. Mezi Felřovými knihami se nacházely postily, bible, katechismy, teologiky, výklady evangelií, farní manuály; ale také právní knihy jako knihy dekretů a patentů, zemská práva; vedle toho farář vlastnil také český herbář či italskou gramatiku.⁸⁰⁵

Významnou měrou se podílela na přijímání víry a jejím pochopení věřícími také hudba, ve farním kostele byla umístěna jedna lavice přímo vyhrazená pro muzikanty doprovázející bohoslužby. V kostele stála pravděpodobně v sakristii rovněž skříň pro hudební potřeby; mezi hudebními nástroji, jejichž počet se neustále měnil, se nacházely samozřejmě varhany, nejčastěji tzv. pozitiv; dvě až čtyři tuby, dva tympány, jedna až dvě violy, osm lyr a dvě trumpety.⁸⁰⁶ Hudbu a kůr řídil kantor, který za to dostával také plat.

9.5. Kamenné sochy, kříže a boží muka ve farnosti

Na náměstí ve Vlachově Březí byly umístěny dvě kamenné sochy. Roku 1774 byla vztyčena socha Neposkvrněné Panny Marie, stojící na zeměkouli, okolo které se plazil had. Postavena byla roku 1784 na výlohy vlachovobřezské obce a posvěcena byla t. r. P. Janem Michaelem Brixou na svátek Nejsvětějšího Jména P. Marie. Roku 1883 věnoval administrátor P. Jan Myslík 5108 zl. na opravu sochy, která se již nacházela v neutěšeném stavu, podstavec byl zbaven podezdívky, plot okolo sochy byl rozbořen a musel být nahrazen kamennými sloupky.⁸⁰⁷

Socha Jana Nepomuckého ve východní části náměstí stála od roku 1794, postavena byla na rozkaz knížecího rady Františka ze Sonnenfelsu z daru manželky Karla z Dietrichsteina, rozené hraběnky Thun. Sochař, jenž ji zhotovil, byl Ignac Hammer z Dobré Vody, podstavec a mříž kolem vyrobil Vilém Pek kameník z města Blatná. Za práci a dovoz bylo zapláceno 271 zl. 47 $\frac{3}{4}$ kr. K tomu se musela ještě zaplatit výroba svatozáře s hvězdami (za 19 zl. vyrobena v Českých Budějovicích), nátěr sochy žlutou barvou (13 zl 12 $\frac{1}{2}$ kr.), za kovářské práce, za olovo, za železný úchyt lucerny a rovněž výdaje na obživu a ubytování sochaře, kameníka a jeho tovaryšů. Celkové výdaje se tak zvýšily na 317 zl. 49 $\frac{3}{4}$ kr., přičemž

⁸⁰⁵ Testament P. Felře, TAMTÉŽ, *Testamenta*, č. kartonu 2965, nefol.; Seznam těchto knih pak byl zanesen také do inventářů z let, 1770 a 1772, TAMTÉŽ, *Inventáře*, nefol.

⁸⁰⁶ Inventář z roku 1734, *Pamětní kniha I*, s. 51; Inventáře z let 1743, 1770 a 1772, NA Praha, APA 1, *Inventáře*, nefol.

⁸⁰⁷ SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Popsání křížů*, nepag.

městská obec přispěla částkou 55 zl. na dovoz díla. V roce 1840 byla socha na náklady zdejších cechů a dobrodinců znovu natřena tmavě zelenou barvou a podstavec tmavě šedivou.⁸⁰⁸

Před kostelem naproti věži u vchodu bývalého hřbitova byl roku 1808 vztyčen dřevěný kříž. V roce 1824, kdy nechal P. Vojtěch Kareš strhnout zeď hřbitova, byl kříž již značně poškozen, a tak nechal farář zřídit nový, který byl přemístěn do dolního rohu vrchnostenského pole za pivovarem tam, kde se cesta rozdělovala k hřbitovu. Bohužel jeho údržba nikomu nenáležela, a tak poté, co shnil, nechal na jeho místě v neznámém roce na vlastní náklady zřídit zdejší osadník Carda kříž z kamene.⁸⁰⁹

Další kříž se nacházel uprostřed nového hřbitova, protože se ale poškodil, nechala jej roku 1808 opravit paní Leopoldina, manželka Jakuba Pezperta vlachovobřežského vrchnostenského úředníka. Jeho údržba pravděpodobně příslušela církevním úřadům, které jej také roku 1840 nechaly nově opravit.

Kromě něj byla v pravém horním rohu hřbitova roku 1798 postavena veřejná modlitební kaple se dvěma výklenky, v jedné se nacházela socha sv. Barbory (později nahrazena malbou P. Marie Lurdské), udržována byla z kostelních peněz. V levém horním rohu se pak nacházela veřejná kaple s výklenkem, ve kterém byla umístěna socha sv. Kateřiny.

Další veřejná kaplička byla postavena naproti domku vlachovobřežského ovčáka na rohu vrchnostenského pole, kde se rozdělovala cesta Záhorská s cestou ke kapli sv. Ducha. V jejím výklenku se často střídaly obrazy, naposledy se zde nacházel obraz P. Marie klatovské z darů vrchnostenského ovčáka Václava Kunprlíka, který také roku 1828 nechal tuto kapličku renovovat.

V rohu domu č. p. 21 se nacházel dřevěný kříž, který byl roku 1762 posvěcen farářem Josefem Hubertem. Podle pamětní knihy se sice kovář František Žípek ze zdejšího domu zavázal o tento kříž pečovat,⁸¹⁰ ale v pozemkové knize žádný takovýto závazek zaznamenán nebyl. Přesto Šimon Žípek syn Františka Žípka nechal na místo dřevěného kříže roku 1808 zřídit nový.

⁸⁰⁸ Josef BROŽ, *Obraz*, s. 63; Roman PODHOLA, *Prachaticko*, s. 153; P. Emmanuel Aschwitz v knize *Popsání křížů* nejprve uvádí na prvních stranách knihy, že kde a od koho byla socha zhotovena a kolik stála, mu bohužel není známo. O několik stran dál se ale již ale s odvoláním na archiv tamního vrchnostenského úřadu uvádí bližší informace k soše. SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Popsání křížů*, nepag.

⁸⁰⁹ Pokud není uvedeno jinak, byly informace o křížích a kapličkách čerpány z knihy „Popsání křížů...“ viz SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Popsání křížů*, nepag.

⁸¹⁰ *Pamětní kniha I*, nepag.

Roku 1808 nechali na Stránce postavit na své náklady dřevěný kříž osadníci Jakub Formánek a Šimon Jindra a 25. května t. r. byl kříž posvěcen. Protože ale časem kříž ztrouchnivěl, nechali místní farníci pořídit roku 1838 nový kříž.

Na cestě od Vlachova Březí k Chlumanům stál na rohu vrchnostenského pole kamenný mučednický sloup, pod ním byla r. 1818 nalezena kostra neznámého dospělého člověka. Není však známo, kdy a kým byl tento sloup pořízen. P. Vojtěch Kareš a tehdejší vrchnostenský důchodní Josef Rajský nechali v témže roce u sloupu vztyčit kříž ze dřeva.

Na cestě od Vlachova Březí k Budkovu byl roku 1822 na rohu pole, patřícímu zdejšímu perníkáři Janu Královi, umístěn Václavem Smitkou majitelem domu č. 59 kříž se Spasitelem a bustou Panny Marie bolestné. Václav Smitka však nezajistil jeho budoucí správu, ani svůj dům neustanovil jako závazek.

Na návrší Kavčinec u Vlachova Březí nechal roku 1780 vztyčit kříž tehdejší vrchnostenský úředník Antonín Scholtz. Byl to jeden z nejstarších a zároveň nejlépe udržovaných dřevěných křížů celé farnosti.

Roku 1810 pak pořízen vlachovobřezským soukeníkem Antonínem Holzem kříž u jeho vlastního pole směrem od Stránky. Do obecní pokladny jím byla složena částka 10 zl. na jeho údržbu.

Bohužel se vyskytovaly ale i takové příklady, kdy byl sice kříž vztyčen, ale bez povolení konzistoře. Roku 1751 dne 28. února vystavěl Antonín Tambor, vrchnostenský zahradník, na gruntu Jana Poury kříž, aniž by ale zajistil jeho budoucí správu. Aby kříž vůbec mohl zůstat stát, musel se výše zmíněný hospodář, chtě nechtě zavázat, že se on nebo budoucí majitelé gruntu postarají o údržbu tohoto kříže.⁸¹¹

Roku 1844 pak nechal umístit kamenný kříž na cestě od Vlachova Březí ke Lhotce jistý vlachovobřezský osadník Josef Chramosta. Kříž byl posvěcen P. Emanuelem Aschwitzem na prosebnou neděli.

Kříže, kapličky a mučednické sloupy se nacházely ve všech přifařených vesnicích farnosti již v 18. století, obvykle byly spravovány a udržovány na náklady obce či z iniciativy jednotlivých osadníků. Jestliže však dotace zajištěna nebyla, stávalo se, že takováto stavba, pokud to situace vyžadovala, byla opravena či nově vystavěna z darů dobrodinců. Výjimku představovala obec Doubrava, která žádnou církevní stavbu neměla až do roku 1854, přestože byla častokrát napomínána, aby nějakou zřídila. První kříž zde nechal

⁸¹¹ SOkA Prachatice, AM Vlachovo Březí, *Radní manuál 1740-1779*, sign. II-4, fol. 32r.

vztyčit ve výše zmíněném roce nově přistěhovalý osadník Vojtěch Šrámek ze Zález (panství Lčovice).⁸¹²

⁸¹² SOkA Prachatice, DÚ Vlachovo Březí, *Popsání křížů*, nepag; O některých vztyčených křížích v přífařených vesnicích se nacházejí informace také v Pamětní knize I, nepag.

10. Závěr

Farnosti jako základní instituce církevní organizace příslušela v oblasti výkonu své správní moci v době baroka až do poloviny 19. století de facto samosprávná funkce, na jejímž základě produkovala náležitě písemnosti. Na základě těch, které se dochovaly do dnešních časů, lze rekonstruovat duchovní život a chod farnosti. Ve farnosti se stýkal kontakt správní činnosti jak církevních orgánů, tak patronátních úřadů. Jejich součinnost, někdy doprovázená neshodami, se projevovala nejen v otázce výběru nového beneficiáta, ale také při jeho instalaci; dalším momentem, do kterého patron zasahoval, byly vizitace; ovšem největší podíl pravomoci udržoval ve správě zádušního majetku.

Středobodem farnosti se stával její duchovní správce- farář. Duchovní měl být vhodným příkladem svým farníkům, měl mít dostatečné znalosti, tzn., již předtím vést jinou farnost či působit ve funkci kaplana. Nebylo divu, že si patroni zpravidla vybírali duchovní, kteří již pracovali v některé z farností jejich panství, jako např. v případě některých vlachovobřezských kněží. Činnost faráře byla kontrolována ze strany vikariátního úřadu, který měl zájem na správném chodu církevní správy. Vizitace se mohl účastnit rovněž vrchnostenský úředník, zpravidla byla-li podána nějaká stížnost ze strany patronátního úřadu či farníků; přesto byla vizitace ze strany světské moci chápána zcela jako duchovní akt.

Duchovní měl na základě principů církve, stanovených Tridentským koncilem, pečovat o blaho jemu svěřených duší. V podstatě lze povinnosti faráře rozdělit na úkoly vůči Bohu a farníkům a na starost o sebe samého. Mezi jeho základní povinnosti vůči věřícím patřilo posluhování křtem, sv. přijímáním, pomazáním nemocným, asistencí při sňatku či pohřbu a rovněž velikonoční zpovědí. Není se co divit, že vzhledem k růstu duší ve farnosti Vlachovo Březí v prvních desetiletích 18. století se zvyšoval také počet úkonů, které musel farář obstarat. Toto byl pravděpodobně také důvod, proč požádal pražskou konzistoř o uvedení kaplana k farnosti, čemuž bylo roku 1720 vyhověno.

Veškerá činnost faráře tudíž zahrnuje záležitosti zcela běžné, takřka každodenní a ojedinělé. Zcela běžně kněz sloužil bohoslužby nejenom o nedělích, ale také významných svátcích církevního roku. Mezi další úkoly faráře náležela výchova farníků v rámci křesťanských cvičení, která se konala o nedělích (i když ne o všech) nejenom ve farním kostele ve Vlachově Březí, ale odpoledne také v okolních přifařených vesnicích. Specifickou činností delegovanou na faráře státem byla správa školních záležitostí, především vizitace škol a ustanovování učitele. Události, které čas od času ovlivňovaly život farníků,

představovalo několik činností – svátost biřmování, konaná zpravidla u příležitosti generálních vizitací či svěcení významných církevních budov, během nichž byl přítomný biskup či jeho pověřený zástupce. Mimořádnými událostmi byla také procesí, vedená zpravidla do okolních farností v období od jara do podzimu (výjimku představovala pouť v Lažišti - 6. prosinec). Jako poutní místo uvnitř vlachovobřezské farnosti sloužila třikrát ročně kaple sv. Ducha.

Duchovní působení faráře ve farnosti úzce souviselo s chodem farní ekonomiky. V rámci hospodaření s farními majetky se kněz ztotožňoval s ostatními hospodáři, přičemž se stávalo, že se s nimi mohl dostat i do sporů. Příjmy faráře byly odvíjeny od platební schopnosti jemu svěřených farníků, především co se týče desátku, který představoval základní stálý příjem faráře. Desátků se citelně dotkl rozklad poddanského hospodářství během třicetileté války. Akcidenční příjmy faráře se pak odvíjely od jeho duchovního působení, které farář neměl chápat jako výdělečnou činnost.

Na farní majetek dohlížel samozřejmě také patron, v případě majetku záduší mu však příslušela bezprostřední správa. Tento majetek sloužil k financování chodu kostela a již od středověku byl oddělen od benefícia a spravován laickými úředníky, tzv. kostelníky. Kostel se mohl finančně opřít o výnosy z vlastního majetku (pozemky či stálé platy), ale také o dobrovolné dary a odkazy věřících; ovšem především zůstal odkázán na schopnost kostelníků hospodařit se svěřeným majetkem. Významný zdroj příjmů tak představovalo tzv. úvěrové podnikání, objemné finanční obnosy si půjčovali především představení města či místní šlechtici, mezi nimi také samotná vrchnost. Problém ovšem nastal v momentě nesplácení vypůjčených peněz, čímž rostly dluhy váznoucí na záduší i několik desetiletí; finanční prostředky potřebné k rozličným opravám a nákupům pak vážly v úvěrových transakcích. Tuto situaci se snažil vyřešit rovněž patron, tím že omezil právo kostelníků libovolně půjčovat peníze, od poloviny 17. století k tomu potřebovali souhlas vrchnostenských úřadů. Od čtvrtiny 18. století pak byla státem prosazována účast církevních stran, resp. faráře a vikáře při každoročním skládání kostelních účtů, rozhodující vliv patrona na správě zádušního majetku však nadále setrval.

Mimo to patronovi náleželo právo ochraňovat kostel, dohlížet na technický stav budov kostela i fary a zajišťovat jejich opravy (i když nikoli z vlastních prostředků). Povinností faráře pak bylo vyhotovovat inventáře kostela a fary ihned po převzetí benefícia, na základě těchto dochovaných inventářů byl rekonstruován stav a vybavení farního kostela ve Vlachově Březí a filiálního kostela v Předslavicích.

Předkládaná práce se pokusila zachytit chod farnosti, na kterém se podílel především farář na základě svých povinností; jeho činnost ovšem doplňovaly další faktory, mezi kterými lze spatřit nejenom působení církevních a světských orgánů, ale také přístup farníků k duchovnímu životu farnosti. Postavení kněze ve farnosti se tak neustále měnilo a záleželo zpravidla na schopnostech a povaze duchovního, jestli si dokázal udržet přízeň svých farníků a zároveň i patrona; mimo to se musel zavděčit i třetímu činiteli, jímž mu byly nadřízené církevní úřady.

Tato diplomová práce samozřejmě pouze nastínila další možnosti studia. Bylo by možné na základě písemností vrchnostenského úřadu hlouběji zkoumat vliv a zájem patrona na správě církevních záležitostí jeho panství. Zajímavý by byl rovněž diplomatický rozbor knih a písemností produkovaných farním úřadem. Mimoto by se daly zkoumat také sociální poměry kněží, z jakých majetkových poměrů pocházely; bohužel zajímavé by bylo zkoumat také další každodenní i individuální činnosti faráře, zkoumané na základě pramenů osobní povahy, které se ovšem pravděpodobně po žádném vlachovobřezském knězi nedochovaly nebo nebyly dosud objeveny.

SEZNAM ZKRATEK

aj. – a jiné

AČ- Archivní časopis

AM – archiv města

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

ČČH – Český časopis historický

č – číslo

č. p. – číslo popisné

d. - denár

DÚ – děkanský úřad

ed. – editor

edd. – editoři

FF – Filozofická fakulta

HD – Historická demografie

HÚ – Historický ústav

inv. č. – inventářní číslo

JČU- Jihočeská univerzita

JSH – Jihočeský sborník historický

kol. – kolektiv

kr. – krejcar

NA – Národní archiv

PVH – pomocné vědy historické

s. – strana

SAP – Sborník archivních prací

sign. – signatura

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

resp. - respektive

srov. – srovnej

sv. – svatý

tj. – tj.

tzn. – to znamená

tzv. – tak zvaný

UK – Univerzita Karlova

zl. – zlatý

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

Prameny nevydané:

Národní archiv Praha, Archiv pražského arcibiskupství 1, sign. B 15/15, sign. B 12/6, sign. B 14/7, sign. D 85-90 (č. kartonu 2411), sign. A 8/6, sign. A 8/12, sign. E 12/1-11 (č. kartonu 2965, 3098).

Státní okresní archiv Prachatice, Archiv vikariátu Prachatice, sign. I-1, I-2, I-3.

Státní okresní archiv Prachatice, Archiv města Vlachovo Březí, sign. II-3, II-4, II-73, VII/6.

Státní okresní archiv Prachatice, Děkanský úřad Vlachovo Březí, sign. I-1, I-2, I-27, I-28, I-29, I-32, I-36, I-38, II/1-3 (č. kartonu 1), V (č. kartonu 1).

Prameny vydané:

ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *Zpovědní seznamy arcidiecéze Pražské z let 1671-1725*, II./4 (VIII), *Prácheňsko*, Praha 1931.

Literatura:

ADAMOVIÁ, Karolina, *Tak zvaná věčná (železná) zvířata a jejich funkce v hospodářském zajištění církevních institucí se zaměřením na české země (14. – 19. století)*, *Acta universitatis carolinae*, s. 127-151.

BERÁNEK, Karel – BERÁNKOVÁ, Věra, *Rušení klášterů za Josefa II.*, in: Zdeňka Hledíková-Jaroslav V. Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství*, s. 209-224.

BÍLEK, V. Tomáš (ed.), *Stav far roku 1650-1652 v krajích Chrudimském (zvláště na panství Pardubickém), Královéhradeckém, Boleslavském, Slánském a Žateckém, pak v knížectví Fridlandském l. 1630*, *Památky archeologické* 13, 1885 1886, s. 9-16, 91-102, 177-182, 263-268, 325-332.

BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.

BOHÁČ, Zdeněk, *Vývoj diecézní organizace českých zemí*, in: Zdeňka Hledíková (ed.), *Traditio et Cultus*, Praha 1993, s. 21-35.

- BROŽ, Josef, *Obraz z minulosti Vlachova Březí*, Vlachovo Březí 2008.
- BŮŽEK, Václav a kol. (edd.), *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010 (= Edice Česká historie 22).
- CATALANO, Alessandro, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.
- ČÁŇOVÁ, Eliška, *K počtu far v Čechách v 17. a 18. století*, HD 18, 1994, s. 179-181.
- TÁŽ, *K problematice studia zповědních seznamů arcibiskupství pražského jako pramene pro demografickou statistiku*, HD 5, 1971, s. 47-60.
- TÁŽ, *Nejstarší zповědní seznamy arcidiecéze pražské jako pramen pro demografickou statistiku*, HD 6, 1972, s. 59-77.
- TÁŽ, *Soupis poddaných podle víry*, Paginae historiae, 1992, s. 69-81.
- TÁŽ, *Seznamy obyvatel vzniklé při rekatolizační činnosti jako prameny pro demografickou statistiku*, HD 8, 1983, s. 61-74.
- TÁŽ, *Vývoj správy pražské arcidiecéze v době násilné rekatolizace Čech (1620-1671)*, SAP 35, 1985, s. 486-560.
- ČERNÝ, Jiří, *Poutní místa jižních Čech. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, České Budějovice 2006.
- ČORNEJOVÁ, Ivana (red.), *Dějiny univerzity Karlovy 1622-1802 II*, Praha 1995, zvláště s. 27-34.
- TÁŽ, *Jezuité v Čechách*, in: Zdeněk Beneš-Eduard Maur-Jaroslav Pánek (edd.), *Poceta Josefu Petráňovi. Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně*, Praha 1991, s. 347-365.
- TÁŽ, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995.
- DOLEŽALOVÁ, Eva, *Konvikt svatého Bartoloměje a seminář svatého Václava v Praze na Starém městě – dějiny, hospodaření a studijní nadace*, in: Ivan Hlaváček (ed.), *Facta probant homines*, Praha 1998, s. 135-148.
- FRANCEK, Jindřich (ed.), *Rekatolizace v českých zemích*, Pardubice 1995.
- GABRIEL, Václav, *Obrázky ze školství českého a rakouského z XVIII. a XIX. století*, Praha 1891.
- HANZAL, Josef, *Mariánský kult v barokních Čechách*, in: Jindřich Francek (ed.), *Rekatolizace*, s. 17-27.
- TÝŽ, *Pobělohorská rekatolizace v jižních Čechách*, JSH 48, 1979, s. 181-191.

TÝŽ, *Příspěvek k dějinám školství a jeho správy v Čechách v letech 1775-1848*, SAP 24, 1976, s. 221-260.

HLAVÁČEK, Ivan (ed.), *Facta probant homines. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové*, Praha 1998.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan – JANÁK, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – POLC, V. Jaroslav (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, Praha 1994.

KADLEC, Jaroslav, *Českobudějovická diecéze. Znaky a portréty českobudějovických biskupů*, České Budějovice 1996.

TÝŽ, *Přehled českých církevních dějin 2*, Praha 1991.

TÝŽ, *Rekatolizace v Čechách*, in: Zdeňka Hledíková-Jaroslav V. Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, s. 129-149.

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka, *K problematice nižšího světského kléru v období upevňování výsledků násilné rekatolizace*, Sborník prací členů Socialistického svazu mládeže Státního ústředního archivu v Praze 2, 1989, s. 61-74.

TÁŽ, *Pokusy o zřízení biskupství v západních Čechách v rámci rekatolizačních snah v 17. století*, in: Z archivních depozitářů. Pavle Burdové k 70. narozeninám, Praha 1998, s. 46-56.

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka – RYANTOVÁ, Marie, *Sociální a kulturní úroveň nižšího kléru v druhé polovině 17. a v prvních desetiletích 18. století*, In: Zdeňka Hledíková- Jaroslav V. Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344-1994*. Praha 1994, s. 150-163.

KOPÁČEK, Jiří (red.), *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998.

KOŘÁN, Ivo, *"Opočenská rebelie" z roku 1732*, in: *Práce muzea v Hradci Králové XIII*, 1970, s. 98-134.

KRÁSL, František, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský. Historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623-1667*, Praha 1886.

KUCHAŘOVÁ, Hedvika – NEŠPOR, Zdeněk, *Pastor seu bonus, seu idea (semper) reformanda. Vzdělávání a výchova kléru pro působení ve farní správě v českých zemích v 18. a na počátku 19. století*, ČČH 105, 2007, s. 351-392.

LEDERER, Arnošt – ROZKOŠNÁ, Blanka, *Z dějin Židů ve Vlachově Březí*, Vlachovo Březí 2006.

- MACKOVÁ, Marie, *První královehradecký biskup*, in: Jindřich Francek (ed.), *Rekatolizace*, s. 95-100.
- MAGER, Jan Antonín, *Střípek z vlachovobřežské historie*, *Rodopisné revue* 2, 2002, s. 6.
- MAGER, Jan Antonín – FENCL, Pavel, *Mešní kaple Patriarcha, křížová cesta*, Prachatice 2004.
- MARDETSCHLÄGER, Franz, *Kurz gefasste Geschichte des Bistums und der Diocese Budweis zur Jubiläumsfeier ihres hundertjährigen Bestehens*, Budweis 1885.
- MAREŠ, František – SEDLÁČEK, Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu prachatickém*, Praha 1913.
- MARTÍNKOVÁ, Lenka, *Archivy far a vikariátů na Pelhřimovsku (Několik poznámek k jejich písemnostem na Pelhřimovsku od pobělohorské doby do počátku 20. století)*, *AČ* 55, 2005, č. 2, s. 89-116.
- MAUR, Eduard, *Problémy farní organizace pobělohorských Čech*, in: Zdeňka Hledíková (ed.) *Traditio et Cultus*, s. 163-176.
- MEDEK, Václav, *Cesta české a moravské církve staletími*, Praha 1982.
- MELMUKOVÁ, Eva, *Patent zvaný toleranční*, Praha 1999.
- MIKULEC, Jiří, 31. 7. 1627. *Rekatolizace šlechty v Čechách. Čí je to země, toho je i náboženství*, Praha 2005.
- TÝŽ, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000.
- TÝŽ, *Od Chanovského k Vokounovi. Poznámky k barokní zbožnosti na jihu Čech*, in: Pavla Stuchlá (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun*, s. 67-78.
- TÝŽ, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích*, Praha 1992.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Českobudějovická diecéze v kontextu církevní správy v českých zemích v 18. - 20. století*, in: *Vývoj církevní správy na Moravě. XXVII. Mikulovské sympozium 2002*, Brno 2003, s. 169-180.
- TÝŽ, *Duchovní*, in: Václav Bůžek-Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 111-138.
- TÝŽ, *Mariánské družiny na jihu Čech od konce 16. do počátku 20. století*, *JSH* 71, 2002, s. 281-294.
- TÝŽ, *Výchova diecézního kléru v českých zemích v letech 1848-1918 na příkladu českobudějovického teologického institutu a biskupského semináře*, in: Pavol Mačala-Pavel Marek-Jiří Hanuš (edd.), *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*, s. 111-112.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Sedmý díl, Jedenáctý díl, Třináctý díl, Šestnáctý díl, Sedmnáctý díl, Dvacátý čtvrtý díl, Dvacátý sedmý díl, Praha 1905.

PÁTEK, Ferdinand, *Vlachovo Březí ve vzpomínkách a literatuře*, Písek 1927.

PETRÁŇ, Josef, *Kultura a společnost v Čechách doby baroka*, in: Vít Vlnas (ed.), *Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století*, Praha 2001, s. 61-77.

PODHOLA, Roman, *Prachaticko známé i zapomenuté*, Český Krumlov 2008.

PODLAHA, Antonín, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. I. Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694-1710)*, Praha 1917.

POKORNÝ, R. Pavel, *Jičínské biskupství*, in: Jindřich Francek (ed.), *Rekatolizace*, s. 73-84.

PUMPR, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách*, Brno 2010.

TÝŽ, *Kostely farní nebo patronátní? K postavení farních kostelů v systému správy šlechtického dominia na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, in: Pavla Stuchlá (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757)*, s. 79-94.

ROYT, Jan, *České nebe. Soupis nejznámějších mariánských poutních míst v Čechách a na Moravě, českých a moravských zemských patronů*, Havlíčkův Brod 1991.

ROYT, Jan, *Lidová zbožnost v 17. a 18. století a její obraz ve výtvarném umění*, in: Zdeňka Hledíková-Jaroslav V. Polc, *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, Praha 1994, s. 179-196.

RYANTOVÁ, Marie, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694-1730)*, *Opera Historica* 5, 1996, s. 617-637.

TÁŽ, *Majetkové poměry jihočeského světského kléru v období vrcholící rekatolizace*, *JSH* 62, 1993, s. 108-121.

TÁŽ, *Nejstarší zповědání seznamy a výkazy panství Vysoký Chlumeck ze čtyřicátých a počátku padesátých let 17. století*, *Acta universitatis carolinae – Historia universitatis carolinae pragensia* 2010, s. 147-168.

TÁŽ, *Normativní vymezení procesu vyřizování pozůstalostí světských duchovních a písemností s ním spojených v 17. a první třetině 18. století*, in: Ivan Hlaváček (ed.), *Facta probant homines*, s. 421-430.

TÁŽ, *Příspěvek k poznání struktury jihočeského světského kléru v období vrcholící rekatolizace*, *JHS* 57, 1988, s. 61-72.

RYNEŠ, Václav, *Málo využitý pramen vlastivědného poznání (farářské relace z let 1676-77 a 1700-01)*, *Acta regionalia: sborník vlastivědných prací*, 1965, s. 106-107.

- SANDER, Rudolf, *České zemské gubernium a církevní záležitosti v době josefínské*, SAP 45, 1995, č. 1, s. 73-130.
- TÝŽ, *Jan Prokop Schaffgotsche. První biskup českobudějovický*, Brno 2009.
- TÝŽ, *Proces založení českobudějovického biskupství v letech 1783-1789*, Studia theologica 10, č. 3 [33], podzim 2008, s. 19-39.
- SEDLÁČEK, August, *Děje prachenského kraje*, Písek 1926.
- TÝŽ, *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha 1998.
- SEMERÁDOVÁ, Veronika, *Vizitační písemnosti Čech 17. století (Farní kostely a farní klérus pražské arcidiecéze v letech 1623-1694)*, SAP 47, 1997, č. 1, s. 125-204.
- SOLDÁT, Alois, *Z dějin knížecího arcibiskupského semináře v Praze*, SKH 5, 1896, s. 61-97.
- SOUSEDÍK, Stanislav, *Idea tolerance v údobí tzv. temna*, in: Milan Machovec a kol., *Problém tolerance v dějinách a perspektivě*, Praha 1995, s. 86-93.
- STARÝ, Václav, *Pergameny a postavy Vlachova Březí: pamětní publikace vydaná ke stému výročí povýšení Vlachova Březí na město*, Vlachovo Březí 1968.
- TÝŽ (ed.), *Vlachovo Březí 1538-1988*, Vlachovo Březí 1988.
- STUHLÁ, Pavla (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách*, Vodňany 2008.
- TÁŽ, *Chudoba za kněžské povolání P. Karla Hubky (1697-1724)*, Rodopisná revue 9, 2007, č. 4, s. 12.
- TÁŽ, *Instrukce pro hospodaření se zádušním jměním na eggenberských a schwarzenberských panstvích z let 1708 a 1725*, Výběr 36, 1999, č. 2, s. 118-122.
- TÁŽ, *Katolická duchovní správa na Prácheňsku na přelomu 17. a 18. století*, in: Ondřej František Jakub de Waldt (1683-1752) a jeho doba. Sympozium věnované osobě, dílu a době píseckého rodáka, faráře, kazatele a literáta, Dobruška 2005, s. 87-93.
- TÁŽ, *Křesťanská cvičení v některých farnostech prachaticko-netolického vikariátu v polovině 18. století*, Zlatá stezka 7, 2000, s. 251-266.
- TÁŽ, *Náhrobník v podlaze kostela sv. Vojtěcha ve Lštění aneb Kněžské putování P. Františka Adama Hlaváče (1696-1743)*, Zlatá stezka 15, 2008, s. 70-92.
- TÁŽ, *P. Jan František Kfeller ze Sachsengrün a kontrola archivů far prachatického vikariátu roku 1760*, Zlatá stezka 14, 2007, s. 103-117.
- TÁŽ, *Prachatický vikariát 1676-1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.
- TÁŽ, *Společenství poutníků do Mariazell ve Vlachově Březí. (Přípisek ke článku M. Gažího ve Zlaté stezce 12-13/2005-2006)*, Zlatá stezka 14, 2007, s. 207-216.

TÁŽ, *Vyučování křesťanské nauky v předpisech pro katolickou duchovní správu pražské diecéze konce 17. a prvních dvou třetin 18. století*, in: Ondřej Macek (ed.), *Po vzoru Berojských. Život i víra českých a moravských evangelíků v předtoleranční a toleranční době*, Praha 2008, s. 558-571.

ŠAFRÁNEK, Jan, *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů*, I. svazek, Praha 1913.

TÝŽ, *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů*, II. svazek, Praha 1918.

ŠAMALÍK, František, *Josefínské osvícenství v pohledu moderních historiků*, in: Milan Machovec a kol., *Problém tolerance v dějinách a perspektivě*, Praha 1995, s. 94-113.

ŠIMÁNEK, Jan, *Úřad venkovských kostelníků na příkladu jihočeských farností Doudleby a Kamenný Újezdec v 17. a 18. století*, in: *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, Opera historica 12, 2007, s. 169-185.

ŠTĚDRÝ, František, *Počet far v době předhusitské a po Bílé hoře*, SHK 21, 1920, s. 10-30.

TÝŽ, *Znovuzřízení katolické duchovní správy po r. 1620*, SHK 26, 1925, s. 33-47; 27, 1926, s. 64-68, 122-125.

TEPLÝ, František, *Farní osada Předslavice na Volyňsku*, Praha 1906.

TETOUR, Bohumil, *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století*. Advent, Zlatá stezka 11, 2004, s. 179-184.

TÝŽ, *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba vánoční*, Zlatá stezka 12-13, 2005-2006, s. 217-229.

TÝŽ, *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba postní*, Zlatá stezka 14, 2007, s. 143-159.

TÝŽ, *Církevní rok na Prachaticku podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb z 19. století. Doba velikonoční*. Zlatá stezka 15, 2008, s. 203-226.

TÝŽ, *Slavnost sv. Jana Nepomuckého ve druhé polovině 19. století podle zápisů knih ohlášek bohoslužeb ze širšího území Prachaticka, Vodňany a Vodňansko* 6, 2004, s. 171-184.

TRAJER, Johann, *Historisch-statische Beschreibung der Diöcese Budweis*, Budweis 1862.

TRAPL, Miloš, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: Zdeňka Hledíková-Jaroslav V. Polc (edd.), *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, Praha 1994, s. 251-276.

VACEK, František, *Dějiny církevního desátku v Čechách a na Moravě*, Časopis pro dějiny venkova XXII, č. 1, 1933, s. 1-14.

VICHRA, Jan, *Pražský arcibiskupský seminář a jeho studenti v 17. a 18. století*, Documenta Pragensia 11, 1993, s. 123-134.

VLNAS, Vít (ed.), *Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století*, Praha 2001.

VOLF, Miloslav, *K dějinám protireformace v jižních Čechách (1637-1650)*, JHS, 1982, s. 84-85.

WEIS, Martin, *Role mariánského kultu při rekatolizaci českých zemí*, Teologické texty 15, 2004, č. 5, s. 203-204.

ZEMAN, Martin, *Farnosti a farní duchovenstvo vikariátu Blatná a Netolice*, in: Celostátní studentská vědecká konference Historie 2000, České Budějovice 2001, s. 71-96.

TÝŽ, „*Ne kněz králi, ale král knězi poddaný a pod duchovní správu postavený jest*“. *Vybrané otázky kněžské každodennosti v době baroka*, in: Pavla Stuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun, s. 45-56.

ZILYNSKÁ, Blanka, *Záduší*, in: Ivan Hlaváček (ed.), *Facta probant homines*, Praha 1998, s. 535-548.

Internetové zdroje:

<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12466> (2012, digitální archiv knihoven).

<http://digi.ceskearchivy.cz> (2012, digitální archiv Státního oblastního archivu v Třeboni a jihočeských archivů)

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA -1- Tabulky a grafy –

Tabulka 1 – Přehled vlachovobřezských farářů

Tabulka 2 – Přehled vlachovobřezských učitelů

Tabulka 3 – Přehled příjmů a vydání záduší

Graf č. 1 – Akcidenční příjmy vlachovobřezského faráře
v 18. století

Tabulka 4 – Akcidenční příjmy vlachovobřezského záduší

Tabulka 5 – Přehled desátku ze vsí farnosti + Zkratky
v Tabulce 5

PŘÍLOHA -2- Mapa Vlachova Březí s blízkým okolím (modře vyznačeny vesnice spadající
pod farnost Vlachovo Březí, červeně vesnice spadající pod filiálku Předslavice)

PŘÍLOHA -3- Věž farního kostela Zvěstování Panny Marie ve Vlachovo Březí

PŘÍLOHA -4- Fotografie farního kostela Zvěstování Panny Marie ve Vlachovo Březí

Pohled na kostel

Kostelní věž

PŘÍLOHA -5- Fotografie filiálního kostela sv. Václava v Předslavicích

Pohled na kostel

PŘÍLOHA -6- Fotografie kaple sv. Ducha ve Vlachovo Březí

Pohled na kapli

Křížová cesta

Boží hrob

PŘÍLOHA -7- Fotografie sochy sv. Jana Nepomuckého na náměstí ve Vlachovo Březí

PŘÍLOHA -8- Fotografie hlavního oltáře ve farním kostele Zvěstování Panny Marie ve
Vlachovo Březí

PŘÍLOHA -9- Fotografie hlavního oltáře ve farním kostele Zvěstování Panny Marie ve Vlachovo Březí

PŘÍLOHA -1-

JMÉNO	DOBA PŮSOBENÍ
Adam Korčakovský	1630-1632
Matěj Tropin	1632-1650
Bartoloměj Pramer	1650-1656
Lukáš Dvořák	1656-1657
Jakub Jan Bramburský	1657-1660
Jan Baptista Janovský	1660-1662
Václav Čermák	1663-1670
Jan Nosecký	1670-1671
Josef Jiří Kinzel	1671-1680
Jan František Miškovský	1680-1685
Vít Josef Koch	1685-1687
Václav Thadeus Franz Černý	1687-1693
Jiří František Chmelenský	1695-1704
Matěj Felř	1704-1731
Josef Braunhoffer	1731-1742
Jan Antonín Hubert	1743-1770
Karel Sadil	1770-1772
Jan Michael Brixia	1772-1792
František Raffius	1792-1809
František Pokorný	1810-1812
Vojtěch Kareš	1812-1824
Emanuel Aschwitz	1824-1864
Jan Mls	1864-1875
Vojtěch Nahmer	1876-1883
Jan Myslík	1883-1913

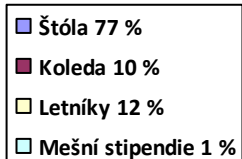
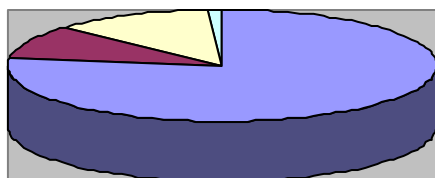
Tabulka 1 – Přehled vlachovobřezských farářů

JMÉNO	DOBA PŮSOBENÍ
Jan Rudolf Denmarin	1653-1662?
Michael Florián Wipera	1664
Jan Fabián	1680-1681, 1683-1687
Jan Vilím Ksandr	1681-1683
Matěj Listopad	1687-1714
Jan František Michailides	1714-1719
Adam Houra	1723
Jan Antonín Šíma	1733-1743
Václav Zedník	1743-1749
Tomáš Zedník	1749-1758, 1765-1787
Jan Václav Falk	1758-1765
Josef Traxler	1787-1803
Severin Blätterbauer	1803-1834
František Kopeček	1834-1865
František Kopeček ml.	1865-1902

Tabulka 1 - Přehled vlachovobřežských učitelů

	1662	1669	1672	1673	1674	1732	1733	1739
Příjem z předchozího účtu	909 zl. 25 kr. 4 d.	60 zl. 4 kr. 1,5 d.	114 zl. 3 kr. 1,5 d.	25 zl. 30 kr. 0,2 d.	57 zl. 20 kr. 4,2 d.	2985 zl. 13kr. 6 d.	3055 zl. 55 kr. 4, 5 d.	489 zl. 21 kr. 5,75 d.
Nový příjem	587 zl. 53 kr. 4 d.	295 zl. 8 kr, 4,5 d.	396 zl. 4 kr. 4 d.	61 zl. 4 kr. 4 d.	34 zl. 59 kr. 2 d.	156 zl. 48 kr. 1,2 d.	230 zl. 27 kr.	186 zl. 8 kr. 4, 5 d.
Dluhy jisté	1242 zl. 54 kr. 2 d.	1495 zl. 1 kr.	1408 zl. 21 kr.	1435 zl. 9 kr. 4,75 d.	1467 zl. 40 kr. 5,4 d.	522 zl. 6 kr. 3 d.	430 zl. 45 kr. 3 d.	429 zl. 28 kr. 4,2 d.
Dluhy nejisté						517 zl. 17 kr.	517 zl. 17 kr.	-
Výdaje	194 zl. 20 kr. 4,5d.	181 zl. 5 kr. 3 d.	370 zl. 34 kr. 4,5 d.	29 zl. 14 kr.	27 zl. 3 kr.	23 zl. 29 kr.	185 zl. 46 kr. 3 d.	105 zl. 24 kr.
Veškeré peníze (hotové i dluhy)	1302 zl. 58 kr. 3,5 d.	1610 zl. 2 kr. 0,4 d.	1433 zl. 51 kr.	1492 zl. 30 kr. 3,4 d.	1532 zl. 58 kr. 0,75 d.	3175 zl. 2 kr. 1,2 d.	3100 zl. 36 kr. 1,5 d.	999 zl. 34 kr. 4,4 d.

Tabulka 3 - Přehled příjmů a vydání záduší

Graf č. 1- Akcidenční příjmy vlachovobřezského faráře v 18. století

	1657 - 1662	1663 - 1669	1670 - 1672	1673	1674	1704	1730	1733	1734	1737	1743	1770	1772
Prodej malých svíček	68 zl. 21 kr. 1 d.	79 zl. 55 kr. 1. 5 d.	41 zl. 2 kr. 3 d.	18 zl. 50 kr. 2 d.	11 zl. 11 kr.	13 zl.	41 zl. 10 kr.	48 zl. 41 kr.	30 zl.	23 zl. 46 kr.	30 zl.	30 zl.	35 zl.
Zvonění od pohřbu	14 zl. 47 kr. 3 d.	-	5 zl. 48 kr.	3 zl. 29 kr.	2 zl. 38 kr.	3 zl.	9 zl. 25 kr.	14 zl. 46 kr.	8 zl.	4 zl. 12 kr.	8 zl.	8 zl.	8 zl.
Almužna	77 zl. 6 kr. 4 d.	79zl. 1 kr. 1, 5 d.	30 zl. 35 kr. 6 d.	14 zl. 31 kr. 5 d.	7 zl. 59 kr.	12 zl.	18 zl. 59 kr.	22 zl. 1 kr. 3 d.	15 zl.	6 zl. 30 kr.	15 zl.	15 zl.	20 zl.

Tabulka 4 - Akcidenční příjmy vlachovobřezského záduší

	1662			1667			1700			1704			1713			1743			1770			1772			1773																		
	Žito	Ječmen	Oves	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O																
Horní Nakvasovice	464 sn.	304 sn.	454 sn.	18 s.			7 s.	7 s.	8 s.	140 s.	80 s.	48 s.	80 s.	4 s.	4 s.	6 s.	51 s.	51 s.	55 s.	51 s.	51 s.	55 s.	2 v.	2 v.	3 v.	2 s.	3 s.	3 s.															
Dolní Nakvasovice				10 s.			2 s.	6 s.	3 s.					3 s.	3 s.	2 v.							1 č.	1 s.	1 s.				1 v.	1 č.	1 s.	1 s.	1 v.	1 č.	1 s.	1 s.	1 v.	1 č.	1 s.	1 s.	1 v.	1 č.	
Horní Kožlí				9 s.					2 s.					6 s.	2 s.	3 v.							2 v.	2 č.	2 s.				3 v.	2 v.	2 č.	2 s.	3 v.	2 v.	2 č.	2 s.	2 s.	2 v.	2 č.	2 s.	2 s.	2 v.	2 č.
Dolní Kožlí																																									2 s.	3 s.	2 v.

	1662			1667			1700			1704			1713			1743			1770			1772			1773												
	Žito	Ječmen	Oves	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O	Ž	J	O										
Budkov				7 s.			2 s.	2 s.	2 s.	140 s.	80 s.	48 s.	80 s.	3 s.	3 s.	3 s.	51 s.	51 s.	55 s.	51 s.	51 s.	55 s.	3 s.	3 s.	3 s.												
Chocholatá Lhotka	464 sn.	304 sn.	454 sn.	2 s.			1 s.	1 s.	1 s.					1 s.	1 s.	1 s.							2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	3 s.	2 s.	2 s.	3 s.	1 s.	1 s.	1 s.	2 s.	2 s.	2 s.
Lipovice				4 s.			2 s.		2 s.					2 s.	2 s.	2 s.							2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.	2 s.

Tabulka 5 - Přehled desátku ze vsí farnosti

Zkratky v Tabulce 5:

Ž – žito

J – ječmen

O – oves

sn. – snopy

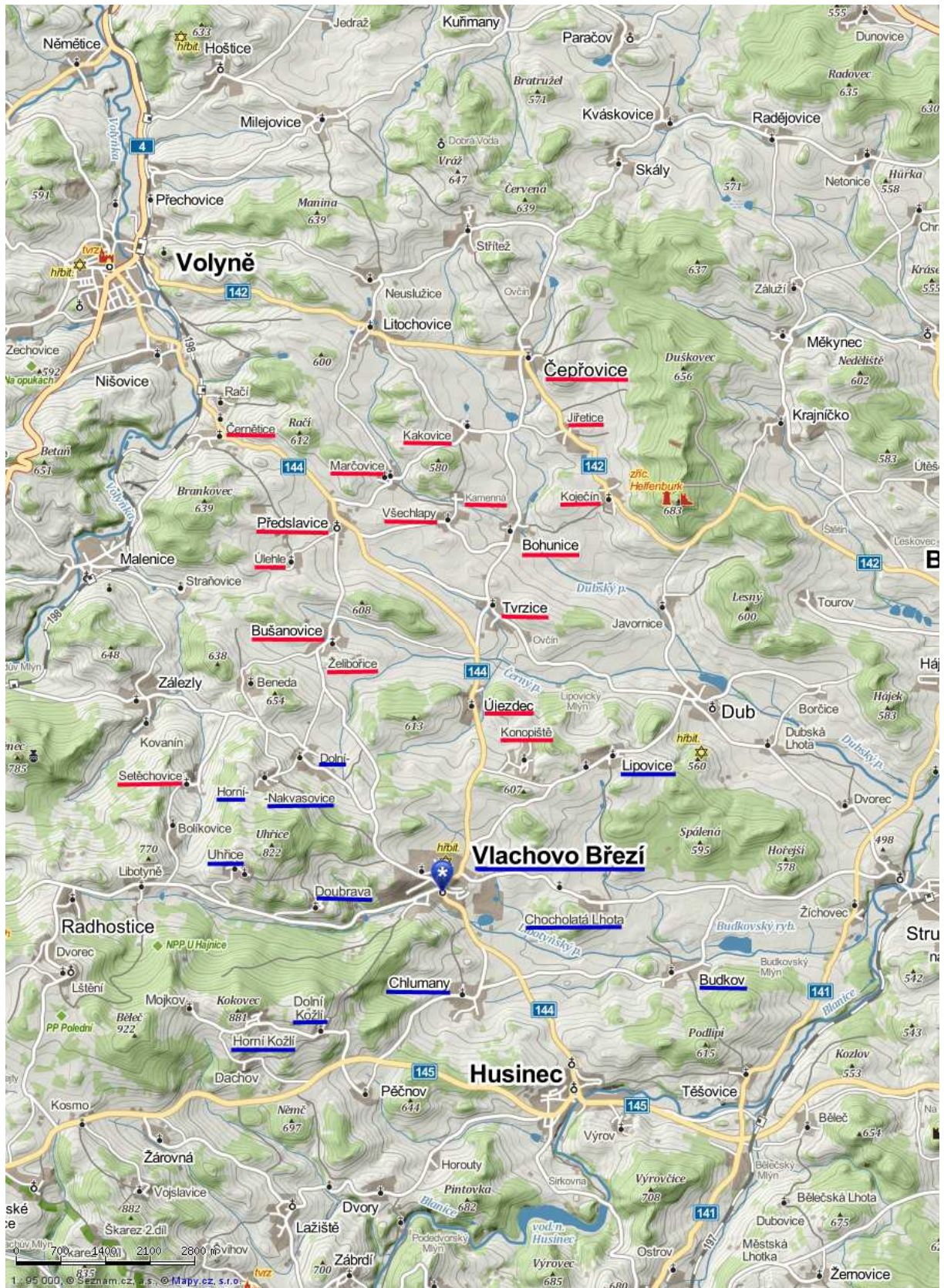
s. – strychy

v. – věrtele

č. – čtvrtě

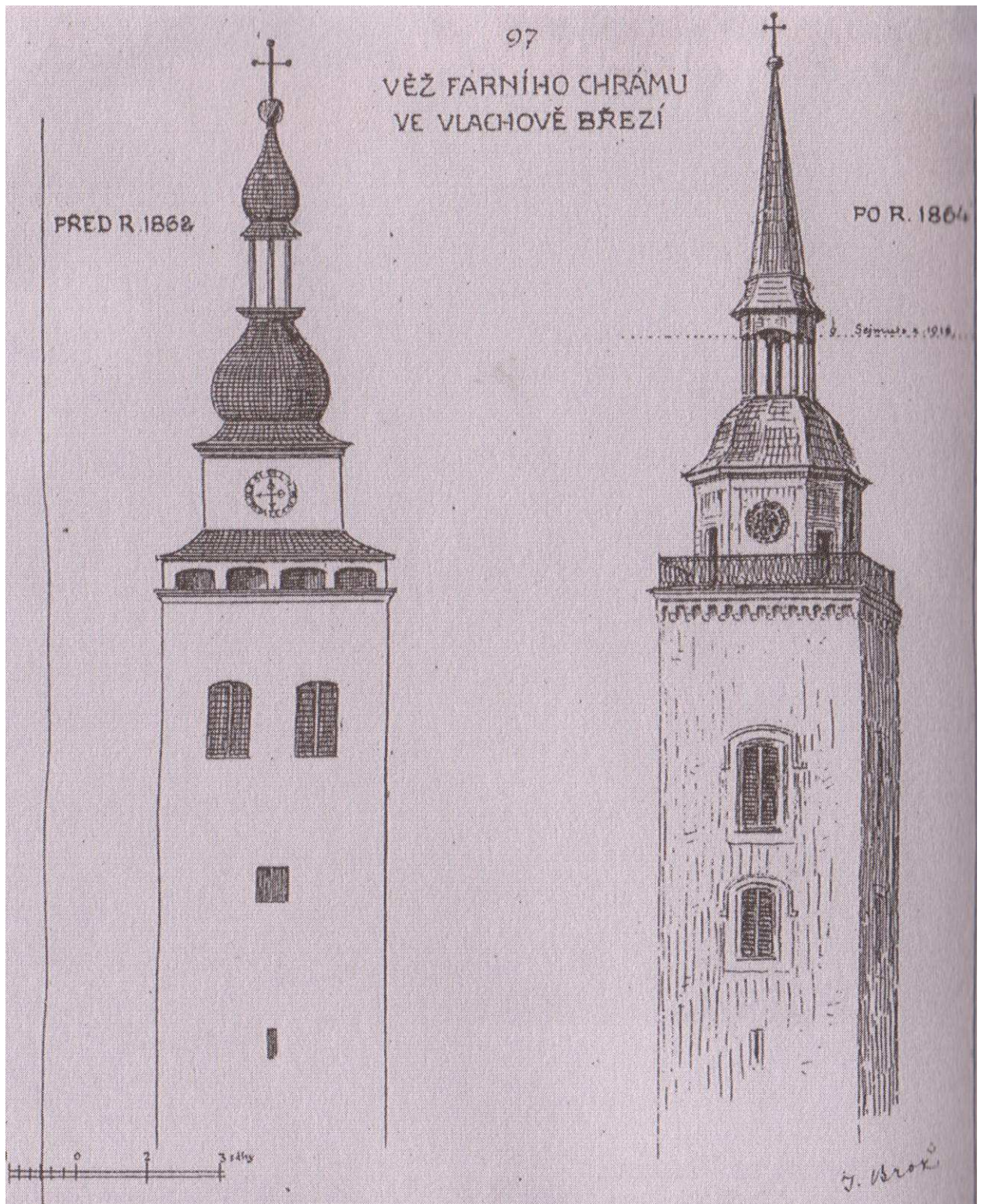
PŘÍLOHA -2-

Mapa Vlachova Březí s blízkým okolím (zdroj www.mapy.cz)

PŘÍLOHA -3-

Věž farního kostela Zvěstování Panny Marie ve Vlachovo Březí (zdroj Obraz z minulosti města Vlachova Březí)

PŘÍLOHA -4-

Fotografie farního kostela Zvěstování Panny Marie ve Vlachovo Březí

Pohled na kostel

Kostelní věž

PŘÍLOHA -5-
Fotografie filiálního kostela sv. Václava v Předslavicích

Pohled na kostel

PŘÍLOHA -6-
Fotografie kaple sv. Ducha ve Vlachovo Březí

Pohled na kapli

Křížová cesta

Boží hrob

PŘÍLOHA -7-

Fotografie sochy sv. Jana Nepomuckého na náměstí ve Vlachovo Březí

PŘÍLOHA -8-
Fotografie sochy Panny Marie u farního kostela ve Vlachovo Březí

PŘÍLOHA -9-
Fotografie hlavního oltáře ve farním kostele Zvěstování Panny Marie ve Vlachovo Březí

